

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**ERKEN EVLİLİKLER VE ÇOCUK YETİŞTİRMEDE
KARŞILAŞILAN PROBLEMLER
(ARDAHAN İLİ ÖRNEĞİ)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ebru YORGUN

Enstitü Anabilim Dalı: Sosyal Hizmet

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Neşide YILDIRIM

HAZİRAN – 2019

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

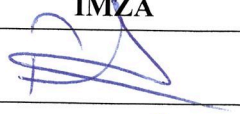
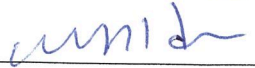
**ERKEN EVLİLİKLER VE ÇOCUK YETİŞTİRMEDE
KARŞILAŞILAN PROBLEMLER
(ARDAHAN İLİ ÖRNEĞİ)**

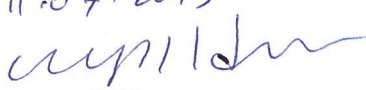
YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ebru YORGUN

Enstitü Anabilim Dalı : Sosyal Hizmet

“Bu tez 17/06/2019 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Oybirliği / Oyçokluğu ile kabul edilmiştir.”

JÜRİ ÜYESİ	KANAATİ	İMZA
Doç. Dr. Fatma FIDAN	Basarılı	
Doç. Dr. Neşide GILDIRIM	Basarılı	
Prof. Dr. İshak TORUN	Basarılı	

 SAKARYA ÜNİVERSİTESİ	T.C. SAKARYA ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ TEZ SAVUNULABİLİRLİK VE ORJİNALLİK BEYAN FORMU	Sayfa : 1/1
Öğrencinin		
Adı Soyadı	:	Ebru YORGUN
Öğrenci Numarası	:	Y146059107
Enstitü Anabilim Dalı	:	Sosyal Hizmet
Enstitü Bilim Dalı	:	Sosyal Hizmet
Programı	:	☒ YÜKSEK LİSANS ☐ DOKTORA
Tezin Başlığı	:	Erken Evlilikler ve Çocuk Yetiştirmede Karşılaşılan Problemler (Ardahan İli Örneği)
Benzerlik Oranı	:	%14
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE,		
☒ Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Enstitüsü Lisansüstü Tez Çalışması Benzerlik Raporu Uygulama Esaslarını inceledim. Enstitünüz tarafından Uygulama Esasları çerçevesinde alınan Benzerlik Raporuna göre yukarıda bilgileri verilen tez çalışmasının benzerlik oranının herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi beyan ederim.		
11.07.2019 Öğrenci İmza		
☐ Sakarya Üniversitesi Enstitüsü Lisansüstü Tez Çalışması Benzerlik Raporu Uygulama Esaslarını inceledim. Enstitünüz tarafından Uygulama Esasları çerçevesinde alınan Benzerlik Raporuna göre yukarıda bilgileri verilen öğrenciye ait tez çalışması ile ilgili gerekli düzenleme tarafımda yapılmış olup, yeniden değerlendirilmek üzere@sakarya.edu.tr adresine yüklenmiştir.		
Bilgilerinize arz ederim.		
...../...../20..... Öğrenci İmza		
Uygundur		
Danışman Unvanı / Adı-Soyadı: Doç. Dr. Neşide YILDIRIM Tarih: 11.07.2019 İmza: 		
☐ KABUL EDİLMİŞTİR ☐ REDDEDİLMİŞTİR EYK Tarih ve No:	Enstitü Birim Sorumlusu Onayı	

ÖNSÖZ

Lisans hayatıma başladığım andan itibaren akademik, mesleki ve kişisel gelişimimde çok önemli desteklerini gördüğüm, tez hazırlama sürecinde bilgi, tecrübe ve yönlendirmeleriyle yolumu aydınlatan çok değerli danışman hocam sayın Doç. Dr. Neşide YILDIRIM'a tüm içten duygularıyla teşekkürlerimi ve saygılarımı sunarım.

Akademik yolculuğuma katkı veren Sakarya Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümü hocalarım Doç. Dr. Yusuf GENÇ, Doç. Dr. Hasan Hüseyin TAYLAN ve Prof. Dr. Mehmet Zafer DANIŞ'a teşekkürlerimi sunarım.

Bu çalışmanın ortaya çıkmasında benimle mahrem konularını paylaşmaktan çekinmeyen, vakitlerini ayıran görüşme yaptığım tüm kadınlar ve onlara ulaşmamda köprü görevi gören Ardahan İl Sağlık Müdürlüğü ve bağlı tüm Aile Sağlığı Merkezi çalışanlarına teşekkürlerimi iletirim.

Ayrıca tüm eğitim hayatım süresince yanımda olan, beni destekleyen aileme sonsuz sevgi ve teşekkürlerimi iletirim.

Ebru YORGUN

17/06/2019

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR.....	iii
TABLolar LİSTESİ.....	iv
ÖZET.....	v
ABSTRACT.....	vi

GİRİŞ	1
BÖLÜM I: ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ.....	7
1.1. Araştırmanın Problemi	7
1.2. Araştırmanın Konusu	7
1.3. Araştırmanın Sınırlılıkları	8
1.4. Araştırmanın Örneklemi.....	8
1.5. Verilerin Yorumlanması.....	9

BÖLÜM II: KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE.....	10
2.1. Aile ve Evlilik Kavramları	10
2.2. Erken Evlilik Kavramı	13
2.3. Erken Evliliklerin Nedenleri	16
2.3.1. Sosyoekonomik Faktörler	16
2.3.2. Eğitimsizlik	20
2.3.3. Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği	22
2.3.4. Sosyokültürel Faktörler	23
2.3.5. Akrabalık	25
2.4. Erken Evliliklerin Sonuçları.....	25
2.4.1. Eğitimsizlik	28
2.4.2. Kadına Yönelik Şiddet	28
2.4.3. Sağlık Sorunları	31
2.5. Ardahan İlinde Erken Evlilikler	32
2.6. Ulusal ve Uluslararası Yasalarda Çocuk ve Kadın Hakları.....	34
2.6.1. Ulusal Mevzuatta Erken Evlilikler.....	35
2.6.1.1. Türk Medeni Kanunu.....	35
2.6.1.2. Türk Ceza Kanunu.....	36

2.6.1.3. Çocuk Koruma Kanunu	37
2.6.1.4. Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun.....	38
2.6.2. Uluslararası Mevzuatta Erken Evlilikler	39
2.6.2.1. Kadına Yönelik Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW)	39
2.6.2.2. Çocuk Hakları Sözleşmesi.....	40
BÖLÜM III: ÇOCUK BAKIMI VE YETİŞTİRİLMESİ	41
3.1. Gebelik Dönemi	41
3.2. Doğum.....	44
3.3. Sağlıklı Çocuk Yetiştirme.....	44
3.3.1. Oyun.....	53
3.3.2. Tuvalet Alışkanlığının Kazandırılması	54
3.3.3. Uyku Düzeni	55
3.3.4. Çocuk ile İletişim	56
3.3.5. Baba Çocuk İlişkisi	57
3.3.6. Arkadaşlık İlişkileri.....	58
3.3.7. Bebek ve Çocuk Beslenmesi.....	60
3.4. Adölesan Anneler	65
3.5. Çocuk Bakımı	70
3.5.1. Bebeklik Dönemi	72
3.5.2. Okul Öncesi Dönem.....	72
3.5.3. Okul Dönemi.....	74
3.5.4. Ergenlik Dönemi	76
3.6. Çocuk Güvenliği	77
BÖLÜM IV: BULGULAR VE YORUM.....	79
SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	129
KAYNAKÇA.....	140
EKLER.....	145
ÖZGEÇMİŞ.....	149

KISALTMALAR

Akt	: Aktaran
AIDS	: Acquired Immune Deficiency Syndrome (Edinilmiş Bağışıklık Eksikliği Sendromu)
ASPB	: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı
BM	: Birleşmiş Milletler
CEDAW	: The Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women (Birleşmiş Milletler Kadına Yönelik Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi)
ÇHS	: Çocuk Hakları Sözleşmesi
ÇPGD	: Çocuğun Psikososyal Gelişimini Destekleme
HIV	: Human Immunodeficiency Virus (İnsan İmmün Yetmezlik Virüsü)
HÜNEE	: Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü
K	: Katılımcı
KOAH	: Kronik Obstrüktif Akciğer Hastalığı
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TMK	: Türk Medeni Kanunu
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
TV	: Televizyon
UNICEF	: The United Nations International Children's Emergency Fund (Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu)

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1:	Erken Evliliklerin Çocuk, Aile ve Toplum Üzerine Etkileri, 2013	14
Tablo 2:	15-49 Yaş Arasındaki Evli Kadınların Yaşlarına Göre Dağılımı (%), 2015.....	15
Tablo 3:	2016 Yılı Yaş Grubuna Göre Başlık Parası Uygulaması.....	19
Tablo 4:	İl ve Yaşa Göre Kız Çocuk Evlenmeleri, 2015	32
Tablo 5:	Ardahan İli 15- 19 Yaş Arası Evli, Erkek ve Kadın Sayıları, 2016	33
Tablo 6:	2013 Yılı Anne Olan Çocuk Sayısı	67
Tablo 7:	Düze ve Cinsiyete Göre 16-17 Yaş Grubunda Evlenen Çocuk Sayısı ve Toplam İçindeki Oranı, 2014	67
Tablo 8:	Düze ve Cinsiyete Göre Evlenen 16 -17 Yaş Grubundaki Çocuklar, 2009-2014.....	68
Tablo 9:	Adölesan Anneler ve Bebeklerinde Karşılaşılan Tıbbi ve Psikososyal Sorunlar, 2010.....	69
Tablo 10:	Katılımcıların Yaşları ve İlk Evlilik Yaşları, 2017	80
Tablo 11:	Katılımcıların Demografik Özellikleri, 2017	81
Tablo 12:	2016 Yılı Yaş Grubuna Göre Nikâh Türü,.....	82
Tablo 13:	Katılımcıların Evlilik Sayısı ve Nikâh Türü, 2017	83
Tablo 14:	Katılımcıların Anne Babalarının Eğitim Durumları ve Evlilik Yaşları, 2017.....	84
Tablo 15:	Cinsiyet, Yaş Grubuna Göre Evlilik Kararı, 2016.....	87

**Sakarya Üniversitesi,
Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Özeti**

Yüksek Lisans	☒	Doktora	☐
Tezin Başlığı: Erken Evlilikler ve Çocuk Yetiştirmede Karşılaşılan Problemler (Ardahan İli Örneği)			
Tezin Yazarı: Ebru YORGUN		Danışman: Doç. Dr. Neşide YILDIRIM	
Kabul Tarihi: 17.06.2019		Sayfa Sayısı: vi (ön kısım) + 144 (tez) + 5 (ek)	
Anabilim Dalı: Sosyal Hizmet			
Erken evliliklerin sık yaşanması açısından Ardahan ilinde erken evliliklerin nedenleri ve sonuçları üzerine tartışmak, çocuk ihmal ve istismarı açısından cinsel, duygusal istismara maruz kalan kadınların kendi çocuklarını yetiştirme becerilerini tespit etmek amacıyla araştırma yapılmıştır. Araştırmada, çocuk ihmal ve istismarı açısından erken yaşta evlenen kadınların evlilik nedenleri ve kendi çocuklarını istismar etme durumları, çocuk yetiştirme konularında yaşadıkları problemleri tespit etmek amacıyla erken evlilik yapıp çocuk sahibi olan ve Ardahan ilinde yaşayan 20 kadın ile görüşülmüş, çocuk yetiştirme ile ilgili yaşadıkları problemler tespit edilerek, erken evlilikler ve çocuk ihmal istismarı arasındaki ilişki ortaya konmuştur. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden görüşme tekniği ve “yarı yapılandırılmış görüşme formu” kullanılmıştır. Görüşmeler, Ardahan Merkezde bulunan Aile Sağlığı Merkezlerinde yüz yüze gerçekleştirilmiştir. Görüşmelerin süresi 1-2 saat arasında değişmektedir. Yapılan araştırma sonucunda; erken yaşta evlenen kadınların eğitimlerinin yarıda kaldığı, istihdam oranlarının düşük olduğu, ekonomik bağımsızlıklarını kazanamadıkları, adölesan dönemde anne oldukları, çocukların bakımında bilgi ve beceri eksikliği nedeniyle genellikle kayınavliden destek aldıkları, aile planlaması ve üreme sağlığı konularında bilgi ve destek eksikliğinden kaynaklanan sık gebelik yaşamaları ve bunun sonucu olarak çocuklar arasındaki yaş farkının az olması nedeniyle ilgi ve bakımlarının zorlaşması, bazılarının erken yaşta anne olmalarından dolayı annelik duygularını hissedemedikleri tespit edilmiştir.			
Anahtar Kelimeler: Evlilik, Erken Evlilikler, Çocuk İhmal ve İstismarı, Sağlıklı Çocuk Yetiştirme			

Sakarya University
Institute of Social Sciences Abstract of Thesis

Master Degree	☒	PhD	☐
Title of Thesis: Early Marriages and Problems in Childrearing (Ardahan Sample)			
Author of Thesis: Ebru YORGUN		Supervisor: Assist. Prof. Neşide YILDIRIM	
Accepted Date: 17.06.2019		Number of Pages: vi (pre text) + 144(thesis) + 5 (appen.)	
Department: Social Work			
This study aims to discuss the causes and consequences of early marriages in Ardahan province in terms of the frequent occurrence of early marriages, to determine the skills of bringing up the children of women subjected to sexual and emotional abuse in terms of child neglect and abuse. In the study, 20 women, who have been living in Ardahan and married early, were interviewed to determine the problems of marrying women at an early age in terms of child neglect and abuse, to detect the exploitation of their own children and problems in child rearing, and the relationship between early marriages and child neglect abuse was determined by determining the problems they experienced in child-rearing. In the study, interview technique and “semi-structured interview form” were used from qualitative research methods. The interviews were conducted face to face at Family Health Centers in Ardahan. The duration of the interviews varies between 1-2 hours. As a result of the research; the education of women married at an early age is short, employment rates are low, they cannot gain economic independence, they are mothers in the adolescent period, they often get support from their mother-in-laws due to lack of knowledge and skills in the care of children, consequently, due to the small age difference between children, it has been determined that their care is difficult and some of them cannot feel the feelings of motherhood because they are mothers at an early age.			
Key words: Marriage, Early Marriage, Child Neglect and Abuse, Well Childrearing			

GİRİŞ

Evlilik; aile kurma amacıyla bir araya gelen karşı iki cinsten oluşan resmi birlikteliklerdir. Özgüven (2000: 56-59) evliliği; “karşı cinsten iki kişinin birlikte yaşamak, yaşantıları paylaşmak, çocuk yapmak ve yetiştirmek gibi amaçlarla yaptıkları bir sözleşme” olarak tanımlamaktadır. Evlilik kurumlaşmış bir yol, bir ilişkiler sistemi, bir kadınla bir erkeği karı koca olarak birbirine bağlayan, doğacak çocuklara belli bir statü sağlayan ilişkiler bütünüdür. Evlilik; güven ilişkisine dayalı, karşılıklı sevgi ve saygı temeli olan toplumun yapı taşı niteliğindeki psikolojik, sosyal ve fizyolojik ihtiyaçların karşılandığı yasal bir ilişki biçimidir.

Demir ve Acar (1993: 126) ise evliliği; "kadın ve erkeğin, hem sosyal hem de hukuki açıdan, içinde yaşadıkları toplumda egemen olan kurallara uygun olarak karşılıklı yükümlülükler üstlenmek suretiyle hayatlarını birleştirmeleri, gelecek kuşakları yetiştirme sorumluluğunu üstlenmeleri, aile kurup bir arada yaşamaya başlamaları olarak tanımlamıştır. Aile birliği sürekliliği resmi nikâh ile sağlamaktadır. Evlenme, aile üyelerine çeşitli rol ve görevler vermektedir. Aile kavramının ise evlilik kavramına göre sınırları daha geniştir. Aile olmanın ilk adımı çiftlerin evlenmesiyle atılmaktadır. Sardoğan ve Karahan'a göre aile (2005: 82) "bir erkek ve bir kadın arasında toplum tarafından onaylanmış ilişki, karşılıklı dayanışma, toplumsal onaylama sonunda gerçekleşen bir sözleşme ve toplumsal yasaklamaların tamamen dışında tutulan cinsel ilişkilerin doyuma ulaştığı bir kaynaşma, paylaşma durumudur." Evliliklerle taçlandırılan ilişkiler toplum tarafından da desteklenmekte ve meşru kılınmaktadır. Aile içinde, karı kocanın, anne babanın, kız ve erkek kardeşlerin, evlatların benimsediği ve her topluma göre az çok değişen sosyal roller ve birbirine karşı sorumlulukları bulunmaktadır (Yıldırım, 2006: 3). Bu roller ve sorumluluklar kültürel özelliklere göre değişiklik gösterse de her toplum için aile kurumunun önemi büyüktür.

Evlilik her ne kadar kadın ve erkek arasındaki eşleşme isteği ve içgüdüsel çekimle başlamış olsa da kültürel bir olgudur. Evliliğin yapısını anlamak için biyopsikososyal yönden etkileşim şekline bakmak gerekmektedir. Evlilikler karşılıklı anlaşma, iletişim, problem çözme biçimi; saygı ve güven çerçevesinde ilerleyen birlikteliklerdir (Tarhan, 2006: 14). Bu birliktelikler neticesinde neslin devamı, kültürel sürekliliğin sağlanması, biyopsikososyal ihtiyaçların temini toplumun en küçük birimi olan aile tarafından sağlanmış olur.

Aile, resmi nikâhla gerçekleştirilen evliliklerle oluşur. Evlilik ile çiftler aile kurarak yeni bir hayata başlamış olurlar. İnsan neslinin meşru bir şekilde devam etmesi, evlilik ile ailelerin oluşmasına bağlıdır. Evlilik genel olarak; toplum ve yasalar tarafından onaylanan kadın ve erkek arasındaki ilişki olarak tanımlamaktadır. Evlilikler de toplumsal olgular olması nedeniyle sosyal bir kurum olarak ele alınmaktadır (Dikeçligil ve Çiğdem, 1990: 385). İnsan, sosyal bir varlıktır ve sosyalliğin başlangıcı da ailedir. Aile, bütün toplumlarda sosyal bir kurum olarak varlığını sürdürmüştür.

Evlilik tanımının açıklamasından sonra erken evlilik tanımına gelinecek olursa; 18 yaşın altında gerçekleşen henüz gelişimini tamamlamamış çocukların yaptıkları ya da yapmaya zorlandıkları evliliklerdir. Bazı toplumlarda erken evlilikler sorgulanmadan kabul görmekte ve normal bir durum olarak sürdürülmektedir. Ülkemizde de erken evlilik olgusu her ne kadar görülme sıklığı azalmış olsa da geçmiş yıllardan beri varlığını koruduğu bilinmektedir. Kız çocuklarının erken yaşta evlenmeleri normal karşılanmaktadır (Çakır, 2013: 1).

Erken evlilikler, toplumda sağlıklı nesiller yetişmesini engelleyerek eğitim dışında tutulan kız çocuklarının sayısını arttırmaktadır. Özellikle kız çocuklarını etkileyen erken evlilikler, çocukların gelişimini olumsuz yönde etkilemekte, küçük yaşta anne olmalarına neden olmakta bu çocukları, yaşamın zorlu süreçleriyle karşı karşıya getirmektedir (Orçan ve Kar, 2009: 97). Adölesan dönemi; çocuklukla yetişkinlik arasında yer alan bir dönemdir. Bu dönemin sağlıklı bir şekilde geçmesi için adölesanın kendine has bir kimlik oluşturması gerekmektedir. Henüz kimlik gelişimini tamamlamamış adölesanın evlenmesi, özgüveninin düşmesine, eğitim hayatının yarıda kalmasına ve kendini gerçekleştirememesine yol açmakta böylece de yaşadıkları ağır stresin altında bedensel ve ruhsal sağlıklarının bozulmasına neden olmaktadır (İçağasıoğlu Çoban, 2009: 37). Sağlığı bozulan ergen anneler gerekli olgunluğa erişememeleri nedeniyle çocuklarına karşı daha tahammülsüz, kaba ve sabırsız davrandıkları, onlarla yeterli iletişim kuramadıkları ve istismar ettikleri yapılan çalışmalarda ortaya konmuştur (Bulut, 1996: 21). Adölesan gebelikler, hem kız çocuklarını hem de bu çocukların dünyaya getirdikleri çocukları bir istismar döngüsüne hapsetmektedir.

Çocuk istismarının ve kadın-erkek arasındaki fırsat eşitsizliğinin en fazla kendini gösterdiği alanlardan biri erken evliliklerdir. Tarih boyunca, toplumda hoş görülmeyen

cinsel davranışın, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin kabul edilir hale getirilmesi ve ekonomik güvence aracı olarak görülen erken evlilikler, günümüzde kız çocukları için cinsel ve ekonomik sömürü aracı durumundadır. Erken evlilikler çocuğun eğitim alma hakkı, sağlıklı yaşama hakkı, üretime katılma yani çalışma hakkını elinden almaktadır. Kadın ve kız çocuklarının haklarını korumak için, gelişmekte olan ülkelerde ve dünya çapında eğitim, anne ve çocuk sağlığı konularına önem verilmesi gerekmektedir.

Çocuk yaşta evliliklerin neredeyse tamamı mutsuz, problemlili ve sağlıksız evliliklerdir. Erken evliliklerde ortaya çıkan sonuçlara bakıldığında; mutsuzluk, şiddet, eğitimsizlik, anne-bebek ölümleri, hastalıklar, işsizlik gibi olumsuz durumların meydana geldiği görülmektedir (Arslan, 2015: 21).

Aile içerisinde çeşitli kısıtlamalara maruz kalan; kendilerinden ev içi ve bebek bakımı gibi sorumlulukları üstlenmeleri beklenen kız çocuklarının evliliklerinde mutlu bir yaşam sürdürmeleri pek beklenen bir durum değildir. Erken yaşta evlenen kız çocuğu, evlilik kurumundaki sorumluluğu ve dengeleri yönetebilecek bilince henüz sahip değildir. Ayrıca, erken yaşta evlilikler çoğu zaman erken yaşta anne olmak anlamına da gelmektedir. Çünkü çocukların çoğu aile planlaması hakkında bilgi sahibi değildir. Ayrıca, genç gebeler doğum öncesi bakım hizmetlerini de yeterli düzeyde alamamakta, çocuk doğduktan sonraki süreçte de anne sütü, bebek beslenmesi gibi konularda sıkıntı yaşayan anne, bebeğini istismar edebilmektedir. Bu açıdan çocuk bakımı önemli bir problem olarak karşımıza çıkmaktadır.

Erken evliliklerde, kız çocuklarının bedenlerinin henüz çocuk doğurmaya hazırlıklı olmaması ileri yaştaki kadınlardan daha fazla anne ölüm riski, gebelik ve doğum komplikasyonlarına maruz kalmalarına neden olmaktadır. Evlilikten sonraki süreçte sosyal çevreden uzaklaşma, özgüven eksikliği, maddi güvensizlik gibi birçok sorunla karşı karşıya kalınmaktadır.

Sosyal baskıyı arttıran, kadınların iş hayatından uzaklaşıp ev hayatı sınırlarında kalmalarına sebep olan erken evlilikler depresyona yol açmakta, kadının kendini ve dünyaya getirdiği çocukları geliştirmesinin önünde büyük bir engel olarak karşımıza çıkmaktadır. Eğitim hayatları hiç başlamamış ya da yarıda kalmış çocukların, geleceğe bilinçli, iyi eğitim görmüş evlatlar yetiştirmeleri beklenemez. Yoksulluk, eğitimsizlik, işsizlik döngüsünün gelecek kuşaklarda da devam etmesi nedeniyle toplumsal gelişmişlik düzeyinin artması bu şekilde pek mümkün görünmemektedir.

Adölesan annelerin bebek bakımı, beslenmesi, aile planlaması gibi alanlarda yeterli bilgilerinin olmaması sağlıklı bir şekilde çocuk yetiştirme, önemli bir problem olarak ailenin karşısına çıkmaktadır. Beynin büyük bir bölümü hayatın ilk yıllarında geliştiği için, çocuklara nasıl ebeveynlik yapıldığının beyin gelişimi üstünde büyük bir etkisi vardır. Bu yüzden, bireyler çocuklarını kendi çocukluğundaki gibi yetiştirme eğilimi gösterdiğinden, bir çocuğun beyin gelişimi onu yetiştiren kişilerin çocukluk deneyimleri ile yakından ilişkilidir (Perry ve Szalavitz, 2017: 124-125).

Araştırmamızda erken evlenenlerin evlilik ve çocuk yetiştirme konularında yaşadıkları problemleri tespit etmek amacıyla erken evlilik yapıp çocuk sahibi olan ve Ardahan ilinde yaşayan 20 kadın ile 2016 ve 2017 yıllarında görüşülmüş, çocuk yetiştirme ile ilgili yaşadıkları problemler tespit edilerek, erken evliliklerle çocuk ihmal istismarı arasındaki ilişki ortaya konmaya çalışılmıştır.

Araştırmanın Konusu

Araştırma; dört bölümden oluşmaktadır. Sosyokültürel ve ekonomik faktörler çerçevesinde erken evliliklerin araştırma metodolojisinin yer aldığı birinci bölümde; araştırmanın problemi, konusu, amacı, sınırlılıkları, örnekleme ve verilerin yorumlanması ortaya konmaya çalışılmıştır.

Kavramsal ve Kuramsal Çerçeve adını taşıyan ikinci bölümde; evlilik kavramı, erken evlilikler, nedenleri ve sonuçları tartışılarak ulusal ve uluslararası yasalarda erken evliliklere yönelik sözleşmeler ve kanunlar üzerinde durulmuştur.

Çocuk Bakımı ve Yetiştirilmesi adlı üçüncü bölümde; gebelik süreci, doğum, sağlıklı çocuk yetiştirme, çocuk bakımında dikkat edilmesi gereken hususlar, çocuk güvenliğinin sağlanması, adölesan yaştaki annelerin biyopsikososyal durumları açıklanmıştır.

Araştırma Bulguları ve Yorum başlığını taşıyan dördüncü bölümde; araştırma soruları hazırlanarak konu, “katılımcıların yaşları ve ilk evlilik yaşları”, “demografik özellikleri”, “evlilik sayısı ve nikâh türü”, “anne babalarının eğitim durumu ve evlilik yaşları”, “aile yapıları”, “erken evliliklerde evlilik kararı”, “erken evliliklerde eğitim”, “erken evlilik nedenleri”, “erken evliliklerin katılımcıların sağlık durumuna etkisi”, “erken evliliklerde uyum problemi”, “erken evliliklerde aile içi problemler”, “başlık parası ve sosyoekonomik durumun çocuk yetiştirmeye etkisi”, “çocuk sahibi olmada karar yetkisi”, “sigara, alkol kullanımının gebe, bebek ve çocuklara zararları”, “evlilik öncesi

“çocuk bakımı ile ilgili bilgi düzeyleri”, “çocuk yetiştirirken karşılaştıkları sorunlar”, “çocuk bakımında eş desteği”, “çocukla nitelikli vakit geçirme”, “çocuğa yönelik şiddet”, “bebek, çocuklarda beslenme ve beyin gelişimine etkisi”, “çocuklarının sağlık durumlarının takibi”, “çocuk güvenliği”, “çocuk eğitimi”, “çocukların sosyal çevresi”, “çocuğa yönelik öfke kontrolünün sağlanması”, “erken evlenen kadınların bakış açısı ile Ardahan ilinde erken evliliklerin yaygınlık durumu” gibi yirmi altı ayrı kategoride değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Son olarak; araştırmadan çıkarılan sonuçlar tartışılmış ve erken evliliklerin, çocuk ihmal ve istismarının önlenmesi, sağlıklı çocuk yetiştirilmesi açısından önerilerde bulunulmuştur.

Araştırmanın Amacı

Toplumda kadınların statülerinin belirlenmesinde önemli kriterlerden biri olan erken evlilikler, onların eğitim ve sağlık hizmetlerinden yararlanmalarında, karar verme süreçlerine katılımlarında, siyasi temsil ve istihdam düzeylerinin oluşumunda belirleyici rol oynamaktadır.

Erken evlilikler kadının statüsünün düşmesine, ekonomik olarak bağımsızlığını elde edememesine ve daha yoğun toplumsal cinsiyet eşitsizliğine maruz kalmasına yol açmaktadır.

Bu araştırmanın amacı, Ardahan ilinde yaygın olarak yaşanan ve toplum tarafından normal görülen erken yaşta evlenme ve çocuk sahibi olmanın eşler arasında yarattığı problemler, kadın üzerindeki olumsuz etkileri ve çocuk yetiştirmede yaşanan sorunlara dikkat çekmek, erken evliliklerin sağlıklı çocuklar yetiştirmede ne gibi sorunlar yarattığını tespit etmek ve çözüm önerilerinde bulunmaktır.

TUİK 2016 verilerine göre, çocuk yaşta yapılan evliliklerin oranlarının sunulduğu tabloda en az erken evliliklerin görüldüğü şehir %1.0 ile Tunceli olurken en fazla %15.3 ile Kilis'tir. Ardahan ise %11.4 ile 14. sırada en fazla erken evliliklerin yaşandığı il olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle konunun erken evliliklerin yaygın olduğu Ardahan ilinde araştırılması amaçlanmıştır.

Araştırmanın Yöntemi

Araştırma betimsel olup, görüşmeler yapılarak oluşturulması nedeniyle uygulamalı bir şekilde gerçekleştirilmiştir. Araştırmada; betimsel, sistematik ve veri analizi

kullanılmıştır. Yapılan görüşmelerden elde edilen veriler değiştirilmeden aktarılmaya çalışılmış, bu veriler kodlama sistemi ile sayısal verilere dönüştürülmüş ve analiz edilmiştir.

Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden olan görüşme tekniği kullanılmıştır. Araştırmada daha önce hazırlanan soruların yanında görüşme esnasında esneklik sağlayan, ayrıntılı bilgi alabilmek için ek soruların sorulabileceği Ek 2’deki “yarı yapılandırılmış görüşme formu” kullanılmıştır. Görüşme soruları; anlaşılır ve net olmasına dikkat edilerek, daha önce benzer konularda yapılan çalışmalardan faydalanılarak görüşmelerden önce hazırlanmıştır.

Görüşmeler, Ardahan Merkezde bulunan Aile Sağlığı Merkezlerinde katılımcıların mahremiyetleri gözetilerek ve gizlilik ilkelerine uyularak görüşme odalarında yüz yüze gerçekleştirilmiştir. Yapılan araştırmada görüşmelerin süresi ve kalitesi görüşme koşulları, görüşülen kişinin istekliliğine, iletişim becerisine ve zamana bağlı olarak farklılıklar göstermektedir. Görüşmelerin süresi 1-2 saat arasında değişiklik göstermiştir.

Görüşme sırasında, ses kaydı kullanılmamış olup, katılımcıların ifadeleri not alınarak değişiklik yapılmadan teze aktarılmış, nitel veriler işlenmiştir.

Araştırmanın Önemi

Araştırma; erken evlilik sorununa dikkat çekmesi, erken evliliklerden dünyaya gelen çocukların daha sağlıklı ve bakımı, ihmal ve istismardan korunmaları açısından önem taşımaktadır. Ayrıca Ardahan ilinde erken evliliklerin özellikle, okul dönemindeki kız çocuklarının kaçarak evlenmeleri ya da 18 yaş altı dini nikâhlı evliliklerin yaygın olması bu araştırmanın yapılmasını gerekli kılmıştır.

Bu araştırmada Ardahan ilinde erken evliliklerin yaygın olma nedenleri tespit edilerek katılımcıların bakış açılarıyla erken evlilikler ve çocuk yetiştirirken karşılaştıkları problemler ortaya konmaya çalışılmıştır.

Adölesan gebeliklerin önlenmesi ve henüz gelişimlerini tamamlamamış çocukların anne olmaları ve bir çocuğun bakımından sorumlu olmaları adölesan annelerin sağlıklarını bozmakta, psikososyal problemlere yol açmakta ve önemli bir sağlık ve sosyal sorun olarak görülmektedir. Bu nedenle araştırma; bu sorunun sebep ve sonuçlarını ortaya koyma ve çözüm önerileri sunma açısından önemlidir.

BÖLÜM I: ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ

Erken evlilikler ve çocuk yetiştirmede karşılaşılan problemler amaç bakımından betimleyici ve çözüm önerileri sunan bir saha araştırmasıdır. Araştırmada örneklem çerçevesinde, erken evlilikler ile sağlıklı çocuk yetiştirememe ve çocuk ihmal, istismarı arasında bağlantı var mıdır? Erken evlilik gerçekleştiren kadınların erken evlenme nedenleri nelerdir? Aile içerisinde ve çocuk yetiştirirken karşılaştıkları problemler nelerdir? Erken evlenen ebeveynler çocuk yetiştirirken sorun yaşarlar mı? Erken evlenen ebeveynlerin çocukları ihmal ve istismara maruz kalırlar mı? Sorularına cevap aranmıştır.

1.1. Araştırmanın Problemi

Araştırmada; “ Erken evliliklerin nedenleri ve sonuçları nelerdir? Erken evlilikler neden Ardahan ilinde sık yaşanmaktadır? Erken evliliklerin sağlıklı çocuk yetiştirme ile bağlantısı nedir? Erken evliliklerle çocuk ihmal ve istismarı arasındaki ilişkinin boyutları nelerdir?” gibi problemler üzerinde durulmuştur.

Araştırmanın önemli problemlerinden biri de erken evliliklerin kız çocuklarının sağlıklarını etkileme durumudur. Dünya Sağlık Örgütü’nün tanımına göre sağlık; yalnızca hastalık ya da sakatlık durumunun olmaması değil, fiziksel, ruhsal ve sosyal açıdan tam bir iyilik halidir. Kız çocukların eğitim hayatının yarıda kalması, sağlıklı gelişiminin engellenmesi, kendini gerçekleştirme yolunda ilerleyememesi, çocuk yaşta gebe kalması, fiziksel sağlığını, ruh sağlığını ve sosyal hayatını olumsuz yönde etkilemektedir. Bu nedenle erken evlilikler önüne geçilmesi gereken, özellikle kız çocuklarının haklarını ihlal eden önemli bir sosyal sorundur.

Eğitim, sağlık, sağlıklı ve bilinçli nesiller yetiştirme, çocuk ihmal ve istismarını önleme açısından toplumun gerilemesine neden olan çocuk yaşta ve zorla gerçekleştirilen evlilikler, kadınların ekonomik hayata katılamamasına, kendilerini gerçekleştirememelerine, dolayısıyla çocuk yetiştirme konusunda problem yaşamalarına neden olmaktadır. Araştırmada da kadınların eğitim ve çalışma hayatlarından uzaklaşarak toplumun dışına itilmesi problemi üzerinde durulmuştur.

1.2. Araştırmanın Konusu

Henüz kendi gelişimlerini tamamlamamış, evliliğin getirdiği yükümlülükleri yerine getirebilecek olgunluğa erişemeyen, çocuk bakımına ve sağlıklı gelişimine ilişkin

yeterli bilgi düzeyine sahip olmayan çocukların, birer ebeveyn olmaları hem kendi sağlıklarını hem de dünyaya getirdikleri çocukların sağlığı açısından olumsuz yönde etkileyen bir durumdur.

Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'ne göre çocuğun; yaşama, gelişme, korunma ve katılım hakları vardır. Erken evliliklerle, çocuğun istismardan korunma hakkı, eğitim hakkı, sağlıklı gelişime hakkı engellenmektedir. Bu araştırmada çocukların, eğitim hakkı, sağlık hakkı, yaşama ve gelişme hakkı ihlalleri üzerinde durulmuştur.

Araştırmada erken evlilik sorunu ele alınarak, anne babanın eğitim düzeyi, anne babanın erken evlilik yapması, çocuk bakımına ilişkin bilgi düzeyinin düşük olması, anne baba arasındaki iletişim sorunları, çocukluğunda istismara uğramış bireylerin kendi çocuklarını da istismara maruz bırakma riskinin bulunması gibi faktörlerin, gelecek kuşakların ihmal ve istismara maruz kalmalarında etkisi ve sağlıklı gelişmelerinin önündeki engeller incelenmiştir.

1.3. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırma, 2016-2018 yılları arasında Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Programı kapsamında hazırlanmıştır.

Araştırma Ardahan ilinde yaşayan, 18 yaş altı evlilik gerçekleştiren ve çocuğu olan 20 kadın ile sınırlandırılmıştır. Araştırmada çocuğu olan kadınlarla görüşme yapılmasının nedeni erken evlilik yapmış olan kadınların çocuk yetiştirmede karşılaşılan problemlerin tespit edilmesidir.

Araştırmanın Ardahan ilinde yapılmasının seçilmesinde; Ardahan Halk Sağlığı Müdürlüğü'nde çalışma deneyimi ve yapılan gözlemler neticesinde 18 yaş altı kız çocuklarının kendi isteği veya aile zorlaması nedenleriyle erken yaşta evlilikler ve çocuk dünyaya getirme sorunlarının yaygın olması ve bunun toplum tarafından normal olarak görülmesidir.

1.4. Araştırmanın Örneklemi

Araştırmanın örneklemini; Ardahan ilinde yaşayan 18 yaş altı evlilik gerçekleştiren ve çocuğu olan 20 kadından oluşmaktadır. Kız çocuklarının erkeklerden daha erken yaşta evlendirilmeleri ve kız çocukların biyopsikososyal olarak daha çok zarar görmeleri bu araştırmanın kadınlarla yapılmasında etkili olmuştur.

Çalışmada annelerin seçilmesinin nedeni annelerin çocuk bakımında birincil rolü üstlenmeleri ve çocukla babadan daha çok iletişim kurmaları ve daha çok vakit geçirmeleridir.

Araştırmada görüşülen kadınların üst yaş sınırı 40 olarak belirlenmiştir. Bu sınırın belirlenmesinde, annelik deneyimlerinin, evlilik sürecinde yaşananların daha yakın zamanda gerçekleşmesi ve katılımcıların daha detaylı bir şekilde hatırlayıp aktarabileceklerinin düşünülmesidir.

Ardahan ilinde erken yaşta yapılan evliliklere bakıldığında kız çocuklarının erkek çocuklara göre yaklaşık 25 katı kadar daha fazla gerçekleştirdikleri görülmektedir. Ayrıca erken evlilikler annelik rolü, çocuk bakımı, gebelik süreci, istihdam, toplumsal cinsiyet eşitsizliği gibi sorunlar açısından en çok kadınları etkilemektedir.

1.5. Verilerin Yorumlanması

Araştırmada “Sorun merkezli görüşme” tekniği kullanarak toplanan bilgileri veriye dönüştürdükten sonra verileri çözümlemek için betimleme aşamasında; verilerin araştırma problemine ilişkin olarak ifadeleri, hangi sonuçları belirttikleri; analiz aşamasında, kavramsal kodlama sonrası temaların ilişkilerini ortaya koyma; yorumlama aşamasında, verilerden alınan bilgilerin anlamı oluşturulmaya çalışılmıştır. Toplanan veriler yazılı metin haline getirilmiştir. Bu metinler ana başlıklar kapsamında değerlendirilerek araştırma bulgularında ayrıntılı olarak değerlendirilmiştir.

BÖLÜM II: KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Aile ve Evlilik Kavramları

Bozkurt'a (2015: 376) göre evlilik; “yetişkin bir erkek ile yetişkin bir kadın arasındaki yasal geçerliliği olan, belirli hak ve sorumlulukları gerektiren bir ilişkidir”. Bir diğer tanımda da evlenme; cinsiyetleri ayrı iki insanın tam ve sürekli bir hayat ortaklığı yaratmak üzere, resmi bir şekilde birleşmesidir (Akıntürk ve Ateş Karaman, 2013: 3). Tanımlarda da belirtildiği üzere evlilik; toplumun en küçük birimi olan aileyi oluşturmak amacıyla bir araya gelen bireylerin oluşturduğu, biyopsikososyal ihtiyaçların karşılandığı, sevgi, saygı ve güven temelli hukuki boyutu olan birlikteliklerdir.

Aile, insana has bir özellik olarak sosyal yapının temelidir. Bu sosyal yapıda kadın erkek ve dünyaya getirdikleri çocuklar kişilik kazanır. Bu yapıyla aile, çocukla toplum arasında aracı konumundadır ve çocuğun toplumda yer edinmesinde etkilidir (Yıldırım, 2006: 255). Aile yüz yüze etkileşimin olduğu, neslin devamının sağlanması ve çocuk yetiştirme sorumluluğunun üstlenildiği çocuğun sosyalleşmesinin temelini atıldığı ilk kurumdur. Çocuk konuşmayı, duygusal paylaşımı ve toplumsal dünyayı ilk defa aile içinde öğrenmeye başlar. Çocuklar anne ve babaları rol model alarak öğrenirler; ancak öğrendikleri şeyler aileden aileye değişiklik gösterir. Çünkü aileler, gelecekte çocuklarından değişik beklentiler içinde oldukları için birbirinden farklı değerleri, kültürleri öğretirler (Bozkurt, 2015: 123). Çocuk ailede, insan ilişkilerini tüm yönleriyle yaşar ve öğrenir. Ev içerisinde yaşanan olumlu özellikler gibi olumsuz tutum ve davranışları ve bu durumlar karşısında vereceği tepkileri de ailedeki bireylerden öğrenir. Bu nedenle, aile içindeki ilişkilerin temelini, ebeveynlerin birbirine karşı tutum ve davranışları belirler. Çocuklar için en güvenilir ve huzurlu olması gereken ev ortamı gergin ve çatışmalı eş ilişkisiyle, güvensiz ve tedirgin bir ortam oluşmasına neden olur. Eşlerin sevgi, hoşgörü ve anlayışla sürdürdükleri uyumlu ilişki, anne ve babadan çocuklara doğru yayılır. Çocukların daha özgüvenli ve sağlıklı bir birey olarak topluma karışmaları sağlanmış olur (Yörükoğlu, 1978: 94). Erken yaşta gerçekleştirilen evliliklerle oluşturulan ailelerde de şiddet, istismar, çatışma, uyumsuzluk gibi problemlerin yaşanması, ailenin temel görevlerinden biri olan sağlıklı nesiller oluşturma işlevini sağlayamamasına ve bu gibi problemlerin nesiller arası döngü halinde devam etmesine neden olmaktadır.

Dünya geneline bakıldığında iki temel aile modelinin olduğu görülür. Bunlar; geniş (Geleneksel) aile ve çekirdek ailedir. Geniş aile; büyükanne ve büyükbaba ile onların çocuklarının ve torunların aynı çatı altında yer aldığı aile biçimidir. Çekirdek aile ise günümüzde daha fazla yaygınlaşan anne baba ve evlenmemiş çocuklardan oluşan aile modelidir. Büyükbaba ve büyükanne torunlara intikal eden dikey genişliğin yanı sıra, akrabaları da (amca, hala, teyze ve gelinler) kapsayacak yatay bir genişlik ortaya koyabilir. Çekirdek aileye göre genç kuşaklar daha uzun bir süre aynı çatı altında tutulurlar. Bu yüzden kuşaklar içinde meydana gelen evlilikler de aile çemberinde yer bulabilmektedir (psikiyatriksosyalhizmet.com, e.t: 2018).

Aileye temel olarak tüm dünyada aynı görevler ve sorumluluklar yüklenmesine rağmen; şekli, büyüklüğü, kültürel arka planı ve değerleri toplumdan topluma değişiklik göstermektedir. Bu değişiklik aynı ülkedeki komşu şehirler arasında bile kendini gösterebilmektedir. Geçmişten günümüze kavrama yüklenen anlam bağlamında olmasa bile; şekil, büyüklük ve algı noktasında değişiklik gösteren, yaşadığı dönemin şartlarına göre kendini ayarlayan aile kurumu, bu değişimini Türk tarihinde de göstermiştir. Bu noktada Türk tarihinin gelişim sürecine bağlı olarak aile yapısının, geleneksel birikimlere eklenen modern unsurlarla şekillendiğini söylemek mümkündür. Küreselleşme olgusunun yaygınlaştığı günümüzde ise küreselleşen toplumsal alan büyüdükçe Türk aile yapısının özgün niteliklerini yitirerek küresel bir nitelik kazanmaya başladığı görülmektedir (Elitaş ve Keskin, 2016: 555).

Evlilikler; toplumumuzun temeli olan aileyi oluşturması açısından oldukça önemlidir ancak henüz çocuk yaşta gelişimini tamamlamayan çocukların gerçekleştirdikleri evlilikler toplumumuzun kanayan yarasıdır. Bilindiği üzere ergenlik dönemi bireylerin psikolojik ve fizyolojik büyüme, olgunluğa erişme dönemi olduğundan bu dönemde gerçekleşen evlilikler çocukların, gelişimlerini olumsuz yönde etkilemektedir. Erken evlilikler nedeniyle çocuklar, eğitim, öğretim ve istihdam hayatının dışında kalmaktadırlar. Ayrıca erken evliliklerde, aile planlama yöntemlerinin bilinmemesi veya yanlış bilinmesi erken doğurganlığa yol açmaktadır (ASPB, 2015: 12). Erken yaşta anne olan kız çocukları, çocuklarının bakım ve beslenme gibi temel ihtiyaçlarını karşılamakta sıkıntılar yaşamakta hatta erken yaşta gebelik ve annelik, anne bebek ölüm oranlarının artmasına neden olmaktadır.

Tüm insanların yaşamında eş seçimi, evlilik, aile kurmak önemli konulardır. Sosyal bir varlık olan birey yaşantısını başka bir insanla paylaşma arzusu duyar. Çünkü kişi evlilik kurumu ile üreme, güvende olma, duygusal paylaşım gibi birçok ihtiyacını karşılamayı amaçlar. Ancak erken yaşta henüz çocukluk çağının sona ermediği dönemde başka bir bireyle hayatlarını birleştirip evlilikte uyumu yakalayabilmeleri zor görünmektedir. Bir evliliğin zorunlu ve gönüllü niteliklerinin bir dengeye ulaşması evlilikte uyum olarak tanımlanmaktadır. Henüz gelişim çağında kendini tam anlamıyla tanıyamayan, kimlik bulma sürecinde bulunan, kendini gerçekleştirme girişimlerinde bulunamamış, kız ve erkek çocukların yuva kurma sorumluluğu altına girmeleri evlilikte uyumun sağlanamaması hatta çatışmalı ve şiddet olaylarının yaşandığı bir ortam oluşturmalarına neden olmaktadır.

Evlilik uyumu, bireyin ihtiyaçlarını, toplumsal ve yasal kurallara ters düşmeden, onlarla ve eşiyle çatışmadan karşılayabilmesidir. Eşlerin birbirlerine karşı saygı göstermeleri ve ortak yaşamın sorumluluklarını üstlenmeleri mutlu ve huzurlu bir yuva kurmak açısından oldukça gereklidir. Erken evliliklerde gelin ve damat olarak adlandırılan kız ve erkek çocuk, çevresi tarafından kendilerine yüklenen yetişkin rol ve sorumluluklarını “doğal olarak” yerine getirememekte ve sorun yaşamaktadır (Çakır, 2013: 159). Bu nedenle erken yaşta evlenen çocukların evlilikte uyum sağlamalarını beklemek gerçekçi bir yaklaşım olmayacaktır.

Erken evliliklerde eşler arasında yaş farkının fazla olması da önemli bir husustur. Özellikle berdel veya başlık parası ile yapılan zorla evliliklerde eşlerin kuşak farkından dolayı birbirlerini anlamaları oldukça zordur. Bu evliliklerde uyumsuzluk sorunu daha çok göze çarpmaktadır. Var olan karşılıklı beklentilerin karşılanmaması eşlerde öfke ve kızgınlığa sebep olabilmektedir. Yaşanan iletişim çatışmaları her iki tarafı da gergin ve huzursuz bir ruh haline büründürebilmektedir. Ayrıca bu durum, evlilik için maddi bedel ödeyen erkek için de hayal kırıklığına sebep olmakta ve bunu karşıdaki kişiye mal edebilmektedir. Bunların sonucunda karşılıklı çatışmaların yaşanması kaçınılmazdır (Kara, 2015: 70-71).

Her insan doğduğu aile, yetiştiği ortam, çevre ve aldığı eğitim bakımından birbirinden farklıdır ve her bireyin farklı görüş ve düşünceleri vardır. Evlilik kararı alırken bunun bilincinde olmak çok önemlidir. Özellikle eşler evlilik sürecinde birbirlerinin duygu ve düşüncelerine saygı duyulmalı, farklı görüşlere hoşgörü ile yaklaşmalıdır. Eşler

birbirlerinin farklılıklarını öğrenip, karşıdaki kişiyi anlamaya istekli olmalıdırlar. Henüz kendilerini tanımayıp kimlik oluşumunu ve kendini gerçekleştirmemiş ergenlerin gerçekleştirdikleri evliliklerde aşağılayıcı suçlamalar, ağır eleştiriler ve şiddet yaşanan ortamlar doğacak olan çocukları da örseler. Her tartışmanın kavgaya ve şiddete dönüştüğü, ayrılmalar ve evden gitmelerle sonlandığı ailelerde, çocukların ruhsal sağlıkları da bozulur (Yörükoğlu, 1978: 110-111). Dolayısı ile henüz kendini tanıyamayan gelişim sürecini tamamlayamamış gençlerin yaptıkları evliliklerde ayrı görüş ve düşünceleri olan karşı cinsi tanıyıp anlaması, çatışmanın yaşanmaması beklenen bir durum değildir.

2.2. Erken Evlilik Kavramı

Erken evlilik, henüz gelişimini tamamlayamamış, çocuk yaşta evliliğin gerektirdiği sorumlulukları üstlenmeye hazır olmadan, eğitimi tamamlamadan gerçekleşen evlilikler olarak tanımlanabilmektedir. 18 yaşından önce her birey çocuk olarak kabul edildiğinden, erken evliliklerde kritik yaş sınırı 18'dir.

Erken yaşta evlilikler çoğu ülkede önüne geçilmesi gereken bir sosyal sorun olarak görülmektedir. Sosyal sorunlar o toplumdaki bireyler için olumsuz sonuçlara yol açabilmektedir. Özellikle çocuk yaştaki kız çocuklar açısından erken evliliklerin normal olarak görülmesi, o toplumda varlığını sürdürmekte olan kadınlar için konumlarını tehlikeye atan bir sosyal bir sorun olarak görülebilir (Burcu ve ark, 2015: 64). Türkiye'nin de önemli problemlerinden biri olan çocuk yaşta ve zorla gerçekleştirilen erken evlilikler, kadına yönelik cinsel şiddetin en belirgin göstergesidir. Erken evlilik sorunu, geçmiş dönemlerde toplumumuzun sıradan ve normal görülen geleneksel bir olayı gibi görülmüştür, halen bazı bölgelerde bu durumun devam ettiği de bilinmektedir. Tüm dünyada olduğu gibi ülkemizdeki gelişmeler neticesinde kadının toplumdaki yeri, gelecek kuşaklardaki etkisi ve önemi de göz önüne alınarak konumunda değişimler görülmüş, erken evlilikler üzerinde çalışılması ve önlenmesi gereken önemli bir halk sağlığı sorunu haline dönüşmüştür.

Erken evliliklerde görülen en önemli problem zorunlu evliliklerdir. Eşler bu evliliklerde gönüllü ilişkinin dışında bir zorunluluktan dolayı birlikteliklerini sürdürürler (Özgüven, 2001: 284). Erken yaşta evlilik kararını verecek olgunlukta olmayan çocuklar, büyük olasılıkla anne veya baba ya da her ikisinin zorlamasıyla evlilik gerçekleştirmektedir.

Tablo 1:

Erken Evliliklerin Çocuk, Aile ve Toplum Üzerine Etkileri

Çocuk	Aile/toplum
• İnsan hakları ihlali • Çocuk olma ihlali • Çocukluk çağı gelişim ihtiyaçlarının yok sayılması	• Aşırı yoksulluk ve açlığın yok edilmesi • Evrensel ilköğretim • Cinsiyet eşitliği ve kadınların güçlendirilmesi • Anne ve çocuk ölüm oranlarının azaltılması • Anne sağlığının iyileştirilmesi • Bulaşıcı hastalıkların önlenmesi
Beden sağlığı üzerine etkileri: • Fizyolojik gelişim tamamlanmamış, evliliğe ve çocuk doğurmaya hazır değil • Doğumda ölüm riski ve çeşitli komplikasyonlar • Cinsel yolla bulaşan hastalıklar • Aile planlaması bilgi azlığı, erken ve sık gebelikler • Anne ve bebek ölüm hızı • Eğitim hayatından uzaklaşma • İstihdam dışılık, meslek edinememe yoksulluk, işsizlik Ruh sağlığı üzerine etkileri: • Psikolojik olarak evliliğe ve çocuk doğurmaya hazır değil • Aile içi şiddet ve istismarın sık yaşanması • Şiddete maruziyet • Sosyal destekten yoksun • Öz güveni düşük, ev içine hapsedilmiş kadın ve anneler	• Kadın ve çocukların eğitimsizliği nedeniyle topluma katkısı yok, yoksulluk sorunu kalabalık aileler • Eğitim dışında kalan genç annelerin çocukları da eğitimsiz, sağlıksız bir şekilde yetiştiriliyor • Erkekler evin geçimini sağlamakla yükümlü, eğitimden uzaklaşarak gelir getirici aktivite bulunmak zorunda • Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin derinleşmesi, kadın yoksulluğu, bağımlılık ve kadınların ikincilleştirilmesi • Çocuk ölüm oranlarında artış • Anne ve çocuk sağlığında bedensel ve ruhsal bozulmalar • Cinsel yolla bulaşan hastalıkların artması

Kaynak: Boran ve ark, 2013: 60

Erken evlilikler, genel olarak kadınları daha fazla etkilemektedir. Toplumda kadınların iş hayatında yer bulamamasına, eğitimden dışlanmasına, ev içi rollerde sorumluluğunun fazla olmasına, çocuk bakımı ve yetiştirilmesi gibi ağır görevler üstlenmesine neden olmakta, yoksulluğun kadınlaşmasına ve kadınların toplumda eşitsiz konuma geçmelerine yol açmaktadır. Kadınları eğitimsizlik, yoksulluk ve ekonomik bağımlılık kısır döngüsüne hapseden bu evlilikler, toplumumuzun nüfusunun yarısını oluşturan, önemli iş gücü kapasitesine sahip olan kadınların toplumsal hayata fayda vermelerine engel olmaktadır (Aydemir, 2011: 4). Sonuç olarak; erken evlilikler toplumda en çok

kadınları etkilemekte, zaten var olan toplumsal cinsiyet eşitsizliğine daha fazla maruz kalmalarına neden olmaktadır.

Araştırma sonuçları; Türkiye’de çocuk yaşta yapılan evliliklerin yüzdesinin %30 ile %35 arasında seyrettiği, ancak bu sıklıkların bölgelere, kültürel yapıya, sosyal çevreye, gelişmişlik durumuna göre farklılaştığını göstermektedir (Özcebe ve Biçer, 2013: 86). Girls Not Brides adlı İngiltere merkezli bir kadın kuruluşuna göre %32, UNICEF verilerinde bu oran Türkiye’de %14’tür. TÜİK’e göre gerçek rakam %6.7’dir (Arslan, 2015: 20).

Çocuk evlilikleri, çocuk istismarı olması nedeniyle yasadışı bir eylem niteliğindeki vakaların çoğu istatistiklere geçmemektedir. Ayrıca geleneksel toplumlarda dini nikâhlar resmi nikâhlardan daha fazla kabul edilmekte, hatta bazen resmi nikâhlar gereksiz görülmektedir (Aydemir, 2011: 18). İlerleyen dönemlerde çocuk olduktan sonra veya 18 yaşın dolmasıyla resmi nikâhlar yapılmaktadır. Bu durum şiddete uğrama, kendini ifade etme, yaşama, evleneceği kişiyi seçme gibi hak ihlallerine maruz kalan kadınların hak arama davranışlarına engel olmaktadır.

Türkiye’de genel olarak evlilikler, resmi ve dini nikâhın birlikte yapılması ile gerçekleşir (Ergöçmen, Yüksel-Kaptanoğlu, 2012: 144). Erken evliliklerin bir toplumda sık yaşanması, çocuk istismarının ve toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin fazla olduğunun en önemli göstergelerindendir. Tarih boyunca, toplumda hoş görülmeyen cinsel davranışın kabul edilir hale getirilmesi ve ekonomik güvence aracı olarak görülen erken evlilikler, günümüzde kız çocuklar için cinsel ve ekonomik sömürü aracı durumundadır (UNICEF Türkiye, 2010: 14). Bu evlilikler çocuk istismarı, kadına yönelik şiddet ve toplumsal cinsiyet eşitsizliği bakımından insan hakları ihlali olarak görülen bir problemdir (Aydemir, 2011: 3).

Tablo 2:

15-49 Yaş Arasındaki Evli Kadınların Yaşlarına Göre Dağılımı (%)

Yaş	1978	1983	1988	1993	1998	2003	2008	2013
15-19	22,2	30,0	14,6	13,5	15,5	11,9	9,8	7,2

Kaynak: (HÜNEE, 2015), (Verilerden derlenmiştir)

Tabloya bakıldığında 15-19 yaş arası gerçekleştirilen evliliklerin son yıllarda azaldığı görülmektedir.

2.3. Erken Evliliklerin Nedenleri

Erken yaşta evliliklerin yaşanması ile ilgili nedenlere bakıldığında; ekonomik sorunlar, yanlış geleneksel ve dini inançlar, eğitimsizlik, aile içi şiddet, toplum baskısı, mülkiyet unsuru gibi faktörler göze çarpmaktadır (TBMM, 2010: 9). Ebeveynlerin eğitim seviyeleri ile çocukların bulundukları sosyoekonomik durum ve ailenin kültürel değer yargıları da erken evlilikleri arttırıcı etkenlerdir (Ergöçmen, Yüksel-Kaptanoğlu 2012: 133). Yoksulluk, işsizlik sorunu yaşayan aileler de kız çocuklarını gelir kaynağı olarak görüp, başlık parası alarak erken yaşta evlendirebilmektedirler.

Olumsuz aile koşullarında yetişen sevgi ve huzurdan yoksun kalan çocuklar evlilik ile içinde bulundukları koşulların değişip, iyileşebileceği düşüncesi ile hareket edip kaçma ya da aile rızası ile erken yaşta evlenme kararı alabilmektedirler (TBMM, 2010: 24). Aile içerisinde mutsuz olan çocuklar çıkış yolu olarak evliliği gördükleri için erken evlilikler bu ailelerde artış göstermektedir. Anne babası erken yaşta evlenen çocuklar da aynı eğilimi göstererek bilinçsiz bir şekilde eğitimlerini yarıda bırakarak evlilik yoluna girmektedirler.

Toplumsal olgular üzerinde; siyasal, ekonomik yapılar etkili olduğu kadar toplumda kabul gören değerler, örf ve gelenekler gibi faktörler de etkili olmaktadır (ASPB, 2015: 43). Yıllardır gerçekleştirilen farkındalık ve siyasi çabalara rağmen erken evliliklerin önüne geçilememesi nedenine bakıldığında, kültürel değerlerin ve sosyal yapının etkileri göze çarpmaktadır. Bu yapılar aynı ülkede bölgeden bölgeye farklılık gösterdiği gibi ülkeden ülkeye de değişiklik göstermektedir. Bu nedenle sorunun çözümüne bölgesel olarak yaklaşp, yerel düzeyde erken evlilik nedenleri ortaya konularak katkı sağlamak gerekmektedir (Aydemir, 2011: 15). Bu nedenle her toplumsal vakanın bireysel ve toplumsal nedenleri olduğundan, araştırmada Ardahan ilinde gerçekleşen erken evlilik nedenleri sosyoekonomik faktörler, eğitimsizlik, toplumsal cinsiyet eşitsizliği, sosyokültürel faktörler, akrabalık gibi alt başlıklar halinde ele alınacaktır.

2.3.1. Sosyoekonomik Faktörler

Yoksulluk birçok soruna yol açtığı gibi erken evliliklere de neden olmaktadır. Erken yaşta yapılan evliliklerin önemli nedenlerinden biri sosyoekonomik sorunlardır. Erken

evliliklerin artması ile ailede yaşanan yoksulluk yakından ilişkilidir. Yapılan çeşitli araştırmalarda da ülkelerin gelişmişlik düzeyleri ile erken evlilikler arasında ters orantı olduğu ortaya konmuştur. Gelişmişlik düzeyi yüksek ülkelerde çocuklar daha çok eğitime teşvik edilerek istihdam edilmeleri sağlanmaktadır. Ancak işsizlik ve yoksulluk sorunlarıyla mücadele eden ülkelerde eğitimsizlik önemli bir sorundur. Aile içerisinde ekonomik sorunların çözümü için başlık parası uygulaması ile maddi durumu kendisinden yüksek ailelerden başlık parası alarak kız çocuklarını kendilerinden yaşça büyük kişilerle evlendirebilmektedirler. Bu evliliklerin başlık parası gibi uygulamalarla normalleştirilerek sürekliliği sağlanmaktadır (Aydemir, 2011: 16). Bu durum bazı toplumlarda daha sık yaşanmakta bölgesel olarak da evlilik yaşlarında değişiklikler görülmektedir. Kırsal bölgelerde evlilik yaşı daha küçükken gelişmişlik seviyesi yüksek bölgelerde evlilik yaşı artış göstermektedir.

Erken evliliklerin varlığı birçok sebeple devam etmektedir. Özellikle ekonomik problemler başlık parası uygulamasının devam etmesine neden olmaktadır (Aydemir, 2011: 19). Kız çocuklarının evliliğinden başlık parası ile gelir eden aileler, evden bir kişinin eksilmesi ile de yoksulluk sorununun çözülebileceğini düşünebilmektedirler.

Kendi rızası olmadan evlendirilmiş kadınlar hayatları ile ilgili karar yetkisine sahip olamamaktadırlar. Toplumumuzda kırsal ve kentsel bölgelere göre de kadınların kendi hayatları üzerinde karar verme yetileri farklıdır. Kadının kentsel bölgedeki konumu hem kendisi hem de çocuğu için hızla gelişirken, kırsal bölgedeki durum nesiller boyu aynı kalmaktadır. Kentteki kadın, ekonomik özgürlüğü de elde etmişse eşi ile boşanma evresine girdiğinde kendi hayatını tekrar kurup ve çocuğunu büyütme şansını elde ederken, kırsaldaki kadının konumu için bu durum çok zordur. Kırsalda yaşayan kadın ekonomik bağımsızlığını da elde edemediği için kendi hayatıyla ilgili karar vermesi de güçtür. Bu döngü kendi çocukları açısından da devam etmektedir. Ekonomik sıkıntılar, evdeki nüfusun ve masraflarının azalması adına kız çocuklarının erken yaşta evlendirilerek evden uzaklaştırılmasına sebep olmaktadır (Kara, 2015: 70). Burada kız çocuklarının masraf olarak görülmesi, kız çocuklarının gelir kaynağı olarak görülüp ailelerine kazanç sağlamak için kullanılması ya da kız çocuklarının mutsuz aile ortamında kurtulmak için evliliği çıkış yolu olarak görmesi öne çıkmaktadır (Dabak, 2014: 23). Var olan istatistikler de ülkemizde özellikle refah seviyesi düşük ve kırsal bölgelerde başlık parası uygulamasının fazla olduğu görülmektedir. Toplumumuzda 15-49 yaş arası evlenmiş her 7 kadından birisi başlık parası ile evlenmiştir (ASPB, 2015:

29). Ülkemizde bölgesel olarak gelir dağılımındaki adaletsizlikler ve gelişmişlik açısından daha geride olan, ekonomik sıkıntılar yaşayan doğu bölgeleri erken evlilikler sorunu ile daha yoğun bir şekilde karşı karşıya kalmaktadır.

Ailenin içinde bulunduğu geçim sıkıntısı ve nüfus fazlalığı ekonomik durumu iyi olan ailelere kız vermede rekabet yaşanmasına yol açmakta ve kimi zaman kızlar da daha rahat bir hayat ve zengin eş hayaliyle bu evliliklere gönüllü görünmektedirler. Baba evinde çektiği maddi sıkıntılardan ve çocuk yaşta katlanmak zorunda bırakıldığı iş yükünden kurtulacağını hayal eden kızlar evliliği bir çıkış yolu olarak görmektedirler. Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin bir yansıması olarak karşımıza çıkan, kız çocuklarının ekonomik bir yük olarak görülmesi, aileler için küçük yaşta evlilikleri teşvik edici bir unsurdur. Ayrıca kızlar evlendirilirken başlık parası adı altında kendilerine biçilen değer karşılığında ailelerine kazanç sağlamaktadırlar. Hem üzerlerindeki ekonomik yükü hafifletmek hem de başlık parası yoluyla aileye gelir getirmek için aileler kızlarını çocuk yaşta evlendirmektedirler (TBMM, 2010: 22). Kalabalık ailelerde bir kişinin bile evden erken ayrılması ailenin ekonomik yükünü hafifleteceğinden, kız çocuğunun ileriki yaşlardaki ihtiyaçları, aile tarafından eş olarak verildiği aileye havale edilmektedir (ASPB, 2015: 44). Yoksulluk döngüsüne hapsolan kadınlar kendi hayatlarını ilgilendiren kararların dışında kalarak değersizleştirilmekte ve herhangi bir meslek sahibi edindirilmeyen kadınlar ekonomik bağımsızlıklarını elde edememekte, bu durum bağımlılığa ve kadın yoksulluğunun ortaya çıkmasına neden olmaktadır.

Yoksulluğa bağlı olarak yapılan erken evliliklerde hem kız çocuğunun hem de erkek çocuğunun yaşlarının küçük olduğu durumlarla da karşılaşılabilir. Bu tür durumlarda kız çocuğu içinde bulunduğu olumsuz ailevi şartlardan kurtulma endişesi ile genç yaşta duygusal birliktelik yaşadığı yaşıtları ile evlenmek isteyebilmektedir. Bu evliliklerde ailenin rızası yoksa kaçma yolu ve imam nikâhı ile birliktelikler sağlanmaktadır. Bu durumda evlilik sorumluluğu ve bilincinden ziyade içinde bulunduğu olumsuz şartlardan kurtulma isteğinin daha fazla olduğu görülmektedir (ASPB, 2015: 45).

Tablo 3:

2016 Yılı Yaş Grubuna Göre Başlık Parası Uygulaması

Yaş	Evet	Hayır
15-19	24,1	75,9
20-24	18,9	81,1
25-29	11,2	88,8
30-34	8,6	91,5
35-39	8,4	91,6

Kaynak: TUIK Aile Araştırması, (<http://www.tuik.gov.tr>, e.t: 2017)

TUIK (2016) verilerine bakıldığında Türkiye’de başlık parası uygulamasının önemli derecede azaldığı, özellikle evlilik yaşının artması ile başlık parasının alınma oranında düşüş olduğu görülmektedir. Başlık parasının en çok alındığı grubun %24,1 ile 15-19 yaş evlilikleri yani erken evliliklerde olduğu, bu durumun yoksulluk nedeniyle erken evliliklerin gerçekleştirildiği ve kız çocuklarının gelir kaynağı olarak görülüp başlık parası ile evlendirilmesi hipotezini doğrular niteliktedir. Ayrıca en az başlık parasının alındığı yaş grubu 35-39 yaş grubu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durum yetişkinlik döneminde, kendi kararı ve sorumluluğunu alarak gerçekleşen evliliklerin olduğu, kızların gelir kaynağı olarak görülmediğini göstermektedir.

Yukarıdaki tabloda yaşın artmasıyla başlık parasının azaldığı görülmektedir. Kadınların ilerleyen yaşlarda evlilik gerçekleştirmeleri, eğitimlerini tamamlayarak ekonomik bağımsızlığını elde ettikten sonra başlık parasının azaldığı sonucunu çıkarmaktadır.

Yoksulluk gelecek nesilleri de olumsuz etkilemektedir. Yoksulluğun en önemli kıstaslarından biri ailenin asgari ihtiyaçlarını karşılayacak düzeyde gelirlerinin olmaması durumudur. Asgari besin ihtiyaçlarını karşılamakta güçlük çeken toplumlarda çocuklarda ve gebelerde beslenme yetersizliğine görülmektedir. Özellikle gelişim döneminde olan bebekler ve çocuklar açısından yoksulluk önemli bir risk faktörüdür (ÇPGD Görüşme Rehberi, 2015: 14). Erken yaşta evlilik yapan adölesanlar da eğitimlerinin yarıda kesilmesi ve istihdamın dışında olmaları nedenleriyle yoksulluk sorunuyla karşı karşıya kalmaktadırlar. Kendileri ve çocukları, gebelik dönemi dahil birçok sağlık sorunu yaşayabilmektedirler. Yoksulluğun çocukların sağlık durumu üzerindeki etkileri yalnızca fiziksel sağlıklarıyla da sınırlı kalmaz. Düşük gelirli ailelerden gelen çocukların okuldaki devamsızlıkları, geçirdikleri hastalıklar nedeniyle, yüksek gelirli ailelerin çocuklarına oranla daha yüksektir. Devamsızlığın yüksek olması, öğrenim yetersizliğine ve dolayısıyla liseden mezun olma şansının azalmasına neden

olur. Bu çocuklar birer yetişkin olduklarında da, kendi çocuklarına daha iyi yaşam olanakları sunabilmelerini sağlayacak işler için yeterli niteliklere sahip olamazlar. Bunun sonucunda da yoksulluk-sağlıksızlık-başarısızlık-yoksulluk döngüsü, kuşaktan kuşağa aktarılır. Bu nedenle, yoksulluk yalnızca çocuğun gelişimini değil, toplumun bütününe doğrudan ve birikimli olarak etkilemektedir (Bee ve Boyd, 2009: 255).

Fiziksel engeller, kronik hastalıklar, akut hastalıklar ve kazalar, hemen her biçimiyle, yoksulluk içinde yaşayan çocuklar arasında daha yaygındır. Bu konudaki açıklamalar, sağlıklı bakımın yeterli olmaması ve tehlikeli bir ev ve muhitte yaşamamanın yanı sıra, stresin bağışıklık sistemine etkileri üzerinde yoğunlaşır (Bee ve Boyd, 2009: 259).

Gebelik döneminde kadının yetersiz beslenmesi, çocuk doğduktan sonraki süreçte de uygun besinleri almaması çocuğun gelişimini olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Çocukta oluşan hasarlar ise kalıcıdır, çocuğun hayatını tüm yönleriyle etkilemektedir. Zihinsel olarak iyi gelişmemiş, temel bilgilere ulaşamayan ebeveynler, çocuklarını iyi besleyememekte, iyi yetiştirememekte ve geliştirememekte, çocuklarının öğrenme ve gelişim süreçlerini destekleyememektedirler (ÇPGD Görüşme Rehberi, 2015: 14).

Sonuç olarak; çocukların erken yaşta evlendirilmesi ile ailenin yoksulluk probleminin olması arasında doğru orantı vardır. Yapılan araştırmalar kırsalda olan ailelerin dahi ekonomik durumları iyi olduğu sürece çocuklarını erken yaşta evlendirme eğiliminde olmadıklarını göstermektedir (TBMM, 2010: 22). Bu sonuca göre erken evliliklerin oranının azaltılabilmesi için yoksulluk sorununun azaltılması gerekmektedir.

2.3.2. Eğitimsizlik

Erken yaşta evliliklerin ortaya çıkmasının nedenlerinden bir diğeri de eğitimsizliktir. Eğitim seviyesi ve sosyokültürel düzeyi düşük ailelerde erken evliliklerin daha fazla yaşandığı bilinmektedir. Türkiye’de kız çocuklarının eğitime katılma oranlarında artış olmasına rağmen yine de erkek çocuklarına göre dezavantajlı grup olarak karşımıza çıkmaktadır. Kız çocuklarının ev işlerine yönlendirilmesi, evin her türlü bakım ve ihtiyaç temininden kız çocuklarının sorumlu tutulmaları nedeniyle eğitimleri, okula gidip gelmeleri gereksiz ve zaman kaybı olarak görülebilmektedir. Eğitim hayatından uzaklaştırılan kız çocuklarının çoğu ise evlendirilmektedirler. (Aydemir, 2011: 20). Anne babaların eğitim düzeylerinin düşük olması da çocuklarını erken yaşta evlendirmelerinde önemli bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır.

Eğitim durumu ile erken evlilikler arasında ters orantı vardır. Erken evlilikler, lise ve üniversite eğitim hayatına devam eden kız çocuklarında daha düşük oranda görülmektedir. Aile Yapısı Araştırması'nda 2006 yılında, okuryazar olmayanların %48'inin 18 yaş altında evlilik yaptıkları, üniversite ve lisansüstü eğitimi alanların ise sadece binde 6'sının, 18 yaş altında evlilik yaptığı görülmektedir (Boran ve ark, 2013: 59). Bahse konu araştırma sonucunda da görüldüğü gibi eğitim seviyesi arttıkça kadınların evlilik yaşı yükselmekte, erken evliliklerin oranı azalmaktadır.

Geçmiş dönemde okula gönderilmeyen, eğitim almayan kadınların, kız çocuklarını okutma isteğinin fazla olduğu bilinmektedir. Ancak bazı kültürel toplum yapılarında bu durumun tam tersi de görülmektedir. Kendisi eğitimsiz olan anne, kızı için de eğitim almasını gereksiz görebilmektedir (Kara, 2015: 69). Bu tür ailelerde eğitim seviyesi düşük ailelerin çocuklarının da eğitim seviyelerinin düşük olduğu, kendileri erken yaşta evlenen ebeveynlerin çocuklarının da erken yaşta evlendikleri gözlenmektedir (TBMM, 2010: 23).

Eğitimde okuryazarlık oranlarına bakıldığında kadınlar ve erkekler arasında da belirgin bir fark olduğu karşımıza çıkmaktadır. Türkiye'de 2012 yılında okuma yazma bilmeyen erkek nüfus oranı % 1.4 iken, kadınlarda bu oran % 7.0'dir. Erken evliliklerde genelde kız çocuklarının kendilerinden yaşça büyük erkeklerle evlendirildikleri bilinmektedir. 2012 yılında yapılan bir araştırma sonucu da bu görüşü doğrulamaktadır. Yapılan araştırmada, eşler arasında ortalama yaş farkının en büyük olduğu grup 20 yaş altındaki kadınlara ait iken, 15-19 yaş grubundaki kadınlarla eşleri arasındaki fark ortalama 6.6 yıldır (Dabak, 2014: 23). Eğitimde yine toplumsal cinsiyet eşitsizliği görülmektedir. Kız çocuklarının eğitimin dışında tutulması, erkeklerin okutulup, askerlik sürecinden sonra evlendirilmeleri kadınlar ile erkekler arasında hem okuryazarlık hem de ilk evlilik yaşlarında farklılıklar oluşmasına neden olabilmektedir.

Erken evliliklerin azalmasında ebeveynlerin eğitim seviyeleri büyük ölçüde etkili olmaktadır. Hatta ebeveynin sadece okuryazar olması bile, erken yaşta yapılan evliliklerin azalmasında rol oynamaktadır. Türkiye'de eğitim alanındaki cinsiyet eşitsizliği, anne ve babaların okuryazarlık durumlarını da etkilemiştir. Araştırma sonuçlarına göre annesi okuryazar olmayan her 100 kadından 35'i 18 yaşından önce evlenmişken, bu oran annesi okuryazar olanlarda 20'ye düşmektedir. Bu durum babalar için de geçerlidir. Babası okuryazar olmayan kız çocuklarının yüzde 40,8'i, okuryazar

olanların ise yüzde 25,5'i erken evlenmişlerdir (Ergöçmen, Yüksel-Kaptanoğlu 2012: 141-142). Görüldüğü gibi sadece ebeveynlerin ilkokul düzeyindeki eğitimleri bile erken evlilik oranlarının düşmesini sağlamıştır. Bu sonuca göre, erken evliliklerin önlenmesinde ailelerin özellikle kadınların eğitimlerine verilmesi gereken önemi gözler önüne sermektedir.

Çocuk evliliklerine baba faktörünün etkin olduğu ataerkil toplumlarda, babanın eğitim düzeyi erken evlenme riskini etkilemektedir. Ülke genelinde, babaları okuryazar olmayan kız çocuklarının erken evlenme olasılığı, okuryazar babaları olan kız çocuklarına göre daha fazladır (Ergöçmen ve Yüksel-Kaptanoğlu, 2012: 148). Anneler gibi karar alıcı konumunda olan babaların da eğitim durumları erken evlilik oranlarını etkilemektedir. Anne ve babanın eğitim düzeyleri ne kadar yüksekse kendi çocuklarını erken yaşta evlendirme riskleri o kadar düşüktür.

2.3.3. Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği

Toplumsal cinsiyet eşitsizliği, kadın ve erkek arasında eşit olmayan istihdam, güç ve muameledir. Kadınların iş hayatında yer edinmemeleri, üst düzeylere yükselememeleri, toplumda ikincilleştirilmeleri toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin sonucudur. Toplumdan topluma erken yaşta evliliklerin nedenleri, sıklığı, sonuçları değişiklik gösterse de ataerkil toplumlarda çocuk yaşta evlilikler önemli sosyal sorunlardır. Erken yaşta yaşanan cinsellik ve anneliğin getirdiği psikolojik ve bedensel sağlık sorunlarının yanı sıra eğitim ve istihdamda erkeklerin gerisinde kalma, sosyal dışlanma, eş ve eşin ailesinden baskı ve şiddete maruz kalma, erken evliliklerin getirdiği sonuçlardır. Bu olumsuz sonuçlardan daha çok kadınların etkilenmesi, çocuk gelin sorununun toplumsal cinsiyet eşitsizliği temelinde yaşandığını göstermektedir (Ergöçmen, Yüksel-Kaptanoğlu 2012: 131). Ayrıca iş edinme ve askerlik sürecinden sonra erkeklerin evlenmesi nedeniyle, kadınlar erkeklerden daha fazla erken yaşta evliliklere maruz kalmaktadır.

Kadın ve erkek arasında eşit olmayan ilişkilere sebep olan toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri, erken evliliklerin görülmesinin bir diğer nedenidir. Kadınların erken yaşta evlenmelerinin temelinde aslında kadınlara karşı bakış açısının ev içi rollere, sorumluluklara yatkın olduğunun düşünülmesi ve yönlendirilmesidir. Küçük kız çocuklarına oyuncak bebek, mutfak malzemeleri gibi ev içerisinde vakit geçirmesini sağlayacak nesnelerin alınması da bu görüşü doğrulamaktadır. Erkeklerin ise

çocukluktan itibaren alınan top, kamyon gibi oyuncaklarla aslında dışarıdaki yaşama, gelir getirici aktivitelere yönlendirilmeleri, evin geçimini sağlaması ve reisi konumunda olması beklenmektedir (Aydemir, 2011: 19-20). Bu konumda bulunan erkek kadını kendine ekonomik olarak bağlı görmekte, kadının sosyal çevresini kısıtlama yoluna gidebilmektedir. Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin en ağır sonuçlarından biri de kadına yönelik şiddet ve kadın cinayetleridir.

Kadın erkek arasındaki bir diğer fırsat eşitsizliği eğitim alanında kendini göstermektedir. 2009 yılı e-okul verisine göre de evlilik ve nişanlılık nedeniyle ilköğretim düzeyinde okula gelmeyenlerin neredeyse tamamı kız öğrencidir (TBMM, 2010: 29). Bu sonuca göre yine kız çocuklarının eşitsizliğe maruz kalarak eğitimlerinin yarıda kaldığı görülmektedir.

Türkiye'deki geleneksel toplum yapısına göre erkeğin evin geçimini sağlaması beklenmektedir. Bu nedenle askerlik sürecini geçirdikten ve kalıcı bir iş bulduktan sonra evlenmesi uygun bulunmaktadır. Bu süreçlerin geçmesi ile erkek zaten çocukluk dönemini atlatmış ve yaşça evliliğe uygun yaşa erişmiş olgunluktadır. Fakat bu erkeklerle kadın arasında yaş farkının fazla olması bir sorun olarak algılanmamakta, küçük kız çocukları yaşça büyük erkeklerle evlendirilebilmektedir. Okuması gereksiz görülen kız çocuklarının askerlik sürecinin de bulunmaması evliliğini engelleyici bir faktör olmaması anlamına gelmektedir. Kadının iş bulması tasvip edilmediği için evlenmesi daha da kolaylaşmaktadır (Aydemir, 2011: 18). Bu faktörler göz önüne alındığında toplumsal cinsiyet eşitsizliği nedeniyle toplumumuzda kadın istihdam oranı erkeklerin neredeyse 1/4 ü kadardır. Toplum tarafından, kadınların istihdamın dışında tutularak daha çok ev içi işlere yönlendirilip evin sorumluluklarını ve çocuk bakımını üstlenmeleri beklenmektedir. Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin kadınlar açısından dezavantajlı bir şekilde evliliğe yansması açık bir şekilde görülmektedir.

2.3.4. Sosyokültürel Faktörler

Çiftlerin özgür ve tam onaylarıyla kurulması gereken evliliğin, çocuk yaşta gerçekleşmesi, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, Kadına Yönelik Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW), Çocuk Hakları Sözleşmesi, Pekin Konferansı gibi uluslararası konferans ve sözleşmelerle çelişmektedir. Ulusal ve uluslararası düzenlemelere rağmen, çocuk yaşta evliliklerin halen var olması, sorunun sadece yasalar yoluyla çözülemediğini, çocuk evliliklerini normal kabul eden

sosyokültürel yapının çoğu zaman yasalardan daha güçlü olabildiğini göstermektedir (Ergöçmen, Yüksel-Kaptanoğlu 2012: 131-132).

Toplumumuzdaki geleneksel yapıya göre evin maddi sorumluluğunu erkeğin üstlenmesi gerekmektedir. Erkeğin ise belirli bir düzeyde eğitim görüp, askerliğini yaparak bir iş bulduktan sonra evlenmesi uygun görülmektedir. Ancak erkek ile kadın arasında yaş farkının önemli olmaması, küçük yaştaki kızların kocalarına itaat ederek daha uyumlu olacağına inanılması sebebiyle küçük yaştaki kız çocukları, büyük yaşlardaki erkeklerle evlendirilebilmektedir (Dabak, 2014: 23). Ancak bu evliliklerde uyumun sağlanması beklenemez. Kedisi henüz çocuk yaşıta olan birinin eş sorumluluğu, çocuk bakımı, evliliğin gerektirdiği rol ve sorumluluklarının üstlenmesi kişide depresyona, özsaygının düşmesine neden olmaktadır. Ayrıca bu sorumlulukları kaldıramayarak kendi çocuğunu ihmal ya da istismara uğratma riski bulunmaktadır.

Erken evliliklere etken olan sosyokültürel faktörler arasında mahalle baskıları, çevredeki rol modeller, aile içi cinsel saldırılar, evlilik dışı gebelikler gibi sebepler yer almaktadır. Kız çocuklarını erken yaşıta evlendirilerek ona gelecek zararlardan, taciz veya evlilik dışı ilişkilerden korunduğu düşünülmektedir. Erken evliliklerin yaygın olduğu bölgelerde de bekar kızlar üzerinde baskı oluşturmakta, arkadaşları erken yaşıta evlenen genç kızlar olumsuz yönde erken evliliklere özendirilmektedir (Aydemir, 2011: 19). Özellikle erken evliliklerin yaygın olduğu kırsal bölgelerde bu döngü devam etmektedir. Ailesinin ve arkadaşlarının erken yaşıta evlendiğini gören kız çocukları yalnız kalacağı korkusuyla ya da aile ve arkadaşlara duyulan özentiyle kendisi de erken yaşıta evliliği düşünmektedir.

Geleneksel yapıda evlilik öncesinde meşru kabul edilmeyen ilişkileri engellemek amacıyla da kız çocukları erken yaşıta evlendirilebilmektedir. Yetiştirilme dönemlerinde erken evliliklerin yaygın olduğu bölgelerde, küçük yaşlarda kız çocuklarına aileleri ve sosyal çevreleri tarafından verilen “evde kalırsın”, “bahtın kapanır”, “yaşın geçerse seni kimse almaz” gibi söylemler de kız çocuklarını örtük bir şekilde evliliğe hazırlamada pekiştirici işlev görmektedir (ASPB, 2015: 45). Bu şekilde yetiştirilen kız çocukları da erken yaşıta evlenmezler ise evde kalınacağı korkusuyla bir daha evlenmeyeceklerini düşünerek bu yola girebilmektedirler.

2.3.5. Akrabalık

Geleneksel ailelerde evliliklerin gerçekleşmesi ve eş seçiminde ailelerin etkisi oldukça önemlidir. Çocuk yaşta kız çocuklarının yakın akrabalar ile evlendirilmesi hem psikolojik sorunlara yol açmakta hem de dünyaya gelecek çocuklar için önemli bir risk faktörü ortaya çıkmaktadır. Hem annenin hem de dünyaya gelen bebeğin, sağlık durumları gözetilmeksizin alınan bu kararlar toplumu her açıdan olumsuz etkilemektedir. Bunların yanında bu olumsuz sonuçların sorumlusu kadınmış gibi eklenen şiddet olayları, kadının yaşadığı travmanın etkilerini arttırmakta bir an önce her açıdan tedavi edilmesi gereken halk sağlığı sorunlarının başında gelmektedir (Kara, 2015: 71). Akraba oldukları için uygulanan şiddetin normalleştirilmesi, aile içi problem olarak görülüp aile içerisinde çiftlerin barıştırılmaya çalışılması yaşanan diğer sorunlardır. Ayrıca erken yaşta evliliklerin gerçekleştirilmesinde akrabalık durumu önemli bir faktördür. Kız çocuklarının bilmedikleri, yabancı kişilerle evlenmelerini istemeyen aileler tanıdıkları, güvendikleri akrabalarıyla evlendirmeyi istemektedirler. Araştırmamızda da görüşülen kişiler, akrabalarıyla evlenmek istememeleri nedeniyle erken yaşta kaçmayı, kendi tercih ettikleri kişilerle evlenmek için erken yaşta evlendiklerini belirtmişlerdir.

Araştırmamızda görücü usulü yapılan evliliklerin oranı da fazladır. Kızlarının, tanıdıkları kişilerle evlenmelerini isteyen aileler bu kişileri akrabaları arasından tercih etmektedirler. Tercih edilen damat adayı ile görüşmeyi kabul eden genç kız, görücü usulü ve kendi isteği ile evliliği gerçekleştirmektedir. Görüşmeyi kabul etmeyen, akrabalarıyla evlenmek istemeyen ve buna zorlanan kişiler ise çareyi başka biri veya sevdiği kişi ile kaçmakta görmektedir. Bu nedenle zorla evlendirmeler ve akraba evliliklerinin yaygın olduğu bölgelerde erken evlilikler ve kaçma olayları da sık görülmektedir.

2.4. Erken Evliliklerin Sonuçları

18 yaşının altında olan nüfus, çocuk olarak nitelendirilmekte, olgunlaşmamış bireyler olarak tanımlanmaktadır. Bu bireyler henüz biyopsikososyal gelişimlerini, kimlik bulma sürecini ve eğitimini tamamlamamıştır. Dolayısıyla bu yaş aralığında evlenen çocuklarda, evlilik sonrasında, arkadaşlarından kopma, özgüven eksikliği, sosyal çevreden uzaklaşma, etkinliklere katılamama gibi olumsuz sonuçlar ortaya çıkmaktadır. Ayrıca, ruhsal ve bedensel gelişimin tamamlanmamış olması çocuklarda çeşitli hastalıklara ve psikolojik rahatsızlıklara yol açabilmektedir. Kız çocukları, kendilerini

koruyamayacak, ekonomik bağımsızlıklarını kazanamadıkları yaşta, eğitimsiz olarak evlendirilmeleri durumunda, eşleri tarafından istismar edilebilmektedirler. Bu evliliklerde aile içi şiddet, geçimsizlik ve bunun sonucunda depresyon, boşanmalar, alkol madde kullanımı, hatta intiharlar görülmektedir (Dabak, 2014: 24). Ulusal ve uluslararası sözleşmelere göre de erken evlilikler, çocuk hakları, kadın hakları ve insan hakları ihlalidir.

18 yaş altında evlenme olarak tanımlanan erken evlilik, okulu bırakma nedeniyle eğitimsizlik, adölesan gebelik, anne ve bebek ölümlerinde artış, yoksulluk, işsizlik gibi çeşitli olumsuz sonuçlar ortaya çıkarmaktadır. Erken evlilikler, iş hayatından dışlanma, özgürlüklerinin kısıtlanması, sağlık ve eğitim hakkının elinden alınması ve erken gebeliklerle sonuçlanmaktadır (Boran ve ark, 2013: 58-61). Erken evlilikler; toplumumuzda bağımlı, ikincilleştirilmiş, statüsü düşük, sosyal çevre ve gelir getirici aktivitelerden uzak kadınların oranını arttırmakta, üretken olmalarının önüne geçmektedir.

Erken yaşta evlenen kız çocuğunun gelişimi olumsuz yönde etkilenmektedir. Erken evlilik yapan çocuk aslında henüz psikososyal büyüme ve gelişmesini tamamlamamıştır. Gelişme döneminde olan bir çocuk evlilik ile ağır bir yük altına sokulmakta, iyi ve çalışkan bir gelin ve anne olması beklenmektedir. Erken evlilikler biyolojik sorunların yanında depresyon, istismar, şiddet, alkol madde bağımlılığı ve intiharlar gibi ruhsal sorunlara sebep olabilmektedir (Özcebe ve Biçer, 2013: 88). Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin artmasına, yoksulluk, işsizlik, eğitimsizlik gibi sosyal sorunlara da neden olan erken evlilikler, ülkenin gelişmişlik düzeyini de aşağı çekmektedir.

Evlilikte her iki birey için ortak yeni bir hayat başlamaktadır ve bu hayatta eşler çeşitli ev içi rol ve sorumluluklar almaktadırlar. Erken evliliklerde de çocukların daha hazırlıklı olmadıkları bu ev içi rolleri üstlenmeleri beklenmektedir. Bunun sonucu olarak da gelişimsel, eğitimsel ve sosyal nitelikli çeşitli fırsatlardan mahrum kalmakla birlikte; cinsel istismara, şiddete ve yoksulluğa açık hale gelmektedirler. Çocuk yaşta evlendirilen kız çocuklarının; eğitim, sağlık, evleneceği kişiyi seçme, hayatı hakkında karar verme gibi birçok hakkı elinden alınmaktadır. Bu kız çocukları evlendirilecekleri için bir taraftan eğitimleri yarım bırakılmakta, diğer taraftan da gelişimlerini tamamlayamadan, aile planlamasından uzak bir şekilde, kendi kararları dışında çok sayıda çocuk sahibi olmaktadır. Aile planlamasına göre çiftler bakabilecekleri,

yetiştirebilecekleri sayıda çocuk sahibi olmalıdırlar. Sağlıklı çocuk yetiştirebilmek, anne ve bebek sağlığını korumak, çocuklarla yeterince ilgilenebilmek, ihmal edilmelerinin önüne geçebilmek için doğumlar arasında en az 2 yıl süre bırakılmalıdır. Erken yaşta evlenen kız çocukları bilgi eksikliğinden kendi rızası veya eş ile eşin ailesinin ısrarlarıyla gebe kalabilmekte ne yazık ki doğumlar sırasında pek çok anne bebek ölümleri, erken doğumlar, düşükler yaşanabilmektedir. Bir adölesan için hamilelik ve anne olmak ciddi psikolojik ve fizyolojik etkilere sebebiyet vermektedir. Çocukta anne olabilmek için yeterli fiziksel gelişim ve olgunluk oluşmadığı gibi, doğacak çocuğa bakabilecek ve bu yükü kaldırabilecek sorumluluk bilinci de gelişmemiştir. Dolayısıyla adölesan annelerde stres ve sosyal sorunlar daha yoğun biçimde yaşanmaktadır. Bu sorunlar doğal olarak önce bebeği ve aileyi, sonrasındaysa tüm toplumu etkilemektedir (Aydemir, 2011: 23-29).

Annenin yaşadığı stres ve depresyon neticesinde bebeğini reddetme veya uygun bakımı verememesiyle ihmal ve istismara maruz bırakabilmektedir. Depresif ebeveynler çocuklarıyla ilişkilerinde aşırı tepkili, düşmanca ya da aşırı kontrolcü tavırlar sergileyebilir. Ayrıca daha içe kapanıktırlar. Çocuklarıyla iletişim kurmakta sıkıntı yaşayabilirler. Bunların hepsi bağlanma hissiyle ilişki içindedir ve genel anlamda çocuğun uyum sağlamasını etkiler (Kazdin, 2015: 275). Çocuğa karşı daha tahammülsüz olan depresif anne, öfke kontrolünü sağlayamayarak sinirlendiklerinde, kızdıklarında şiddete başvurabilmektedirler.

Erken ve zorla evlilikler, kızları yoksulluk, hastalık, eğitimsizlik ve güçsüzlük döngüsü içine hapsedmektedir. Erken evlenen kızların daha çok şiddete maruz kaldıkları, sağlık sorunları olduğu ve düşük eğitim düzeylerine sahip olduğu bilinmektedir (Dabak, 2014: 21). Çocuk yaşta yapılan evliliklerin sonuç olarak bireyleri mutsuzluğa götürdüğü, ciddi sıkıntılara maruz bıraktığı görülmektedir (Arslan, 2015: 21). Şiddet ve çatışma ortamında yetişmiş çocukların da gelecekte mutlu evlilikler gerçekleştirmelerini beklemek gerçekçi bir yaklaşım olmayacaktır; çünkü çocukluğunda bizzat şiddete maruz kalmasa bile şiddete tanık olan çocukların da ileride kendi eş ve çocuklarına uygulama riskinin yüksek olduğu bilinmektedir.

Sonuç olarak erken yaşta yapılan evlilikler anne ve bebek ölümlerine, erken ve ölü doğumlara sebep olmakta dolayısıyla toplumun sağlığını ve geleceğini olumsuz yönde etkilemektedir (Boran ve ark, 2013: 61). Sağlıklı gelecek nesiller oluşturmak için, hem

halk sağlığı sorunu hem de sosyal bir sorun olan erken evlilikler her açıdan mücadele edilmesi ve ülkemizde oranlarının düşürülmesi gereken önemli bir konudur.

2.4.1. Eğitimsizlik

Erken yaşta evlenen kız çocukları eğitim dışında kalmaktadır. Erken evliliklerin yaygın olduğu yerlerde kız çocuklarının eğitim hayatları çok erken yaşlarda sona ermekte, bu durum sosyoekonomik ve kültürel fırsatlardan yararlanmalarına engel olmaktadır (Akt Arslan, 2015: 21). Eğitimlerini tamamlayıp, meslek edinemeyen geçen nüfus istihdama dahil olamamaktadır.

Dünyada birçok çalışma ve rapor erken evliliklerle yetersiz eğitimin ilişkisini ortaya koymaktadır. Bunlara göre ebeveynlerin ve çocukların eğitim düzeyi ile erken evlilikler arasında ters orantı vardır. Eğitim, erken yaşta evliliklerin hem sebebi hem de sonucudur. Erken evlilikleri önlemenin en etkili yolu çocukların eğitimine engel olmak yerine onları bu süreçte gerektiğinden fazla desteklemektir (Mihıokur ve ark, 2010: 8). Araştırmamızda da bu sonuca varılmış, ocuk yaşta evlenerek eğitim dışında kalan ebeveynlerin çocukları da erken yaşta eğitimden koparak erken evlilik yaptıkları görülmüştür. Eğitim seviyesi düşük bölgelerde de erken evlilik oranlarının yüksek olduğu bilinmektedir.

Kız çocuklarının evlilik dolayısıyla eğitimlerinin yarım bırakılması, onları yaşamları boyunca sürecek olan bir süreçten ayrı düşürmektedir. Eğitimsizlik sonucu birçok kız çocuğu istidamın dışında kalmaktadır. Toplumda hem üretime katkısı olacak hem de çalışma haklarından faydalanacak olan önemli orandaki bu nüfusun eğitimsiz kalması toplumumuz ekonomisi açısından da olumsuz bir durumdur. Ayrıca; ekonomik özgürlüğünü elde edemeyen kadınlar eğitimsizlik, yoksulluk ve bağımlılık döngüsünde hapsolmaktadırlar. Türkiye’de bölgesel olarak gelişmişlik düzeyine de bağlı olarak erken evlilikler en fazla Doğu ve Güneydoğu Anadolu şehirlerinde görülmektedir (Aydemir, 2011: 23-24). Bölgesel gelişmişlik farkı, iş imknlarının yetersizliği, eğitim seviyesinin düşüklüğü bu şehirlerde erken evliliklerin sık görülmesinde etkili olmaktadır.

2.4.2. Kadına Yönelik şiddet

Kadınlara yönelik şiddet, temel insan hakları ihlali olup, kadın ve erkek arasında eşit olmayan güç ilişkilerinin bir sonucu olarak ortaya çıkan, kadının özgüvenini kaybetmesine, topluma katılamamasına, üretken olamamasına sebep olan, aile içerisinde

erkeğin kadına yönelik fiziksel, sözel, cinsel, ekonomik olarak kötü davranışları bütünüdür (Adak, 2012: 186).

Kadının toplumsal statüsü ile sağlığı arasında doğrusal bir ilişki bulunmaktadır. Çocuk yaşta evlenen kadının eğitimsiz ve istihdam dışında kalması, sağlık hizmetlerinden yeterince faydalanamaması gibi durumlar kadının sağlık konusundaki risklerini o oranda arttırmaktadır. Kadının bedensel ve ruhsal sağlığını etkileyen unsurlardan biri de şiddet unsurudur (Çakır, 2013: 170). Kadına yönelik şiddet; kadının psikolojik, fiziksel ve sosyal olarak birçok açıdan zarar görmesine, sağlığının bozulmasına neden olmaktadır. Hatta kadının yeti kaybına uğramasına, özellikle töre, namus bahaneleriyle hayatlarını kaybetmelerine yol açmaktadır.

Erken yaşta yapılan evliliklerde, cinsellik ve anneliğin getirdiği anne ve çocuk sağlığı sorunlarının yanı sıra eğitim ve istihdamdan dışlanma, sosyal hayata katılamama, eş ve eşin ailesinden daha fazla istismara maruz kalma, erken evliliklerin neden olduğu olumsuz sonuçlardandır. Bu olumsuz sonuçlardan en çok kadınlar etkilenmektedir. Hamilelik süreci, çocuk bakımının annenin sorumluluğuna bırakılması, istihdamın dışında kalması, ev işlerine yönlendirilmesi gibi durumların daha çok kadınları etkilemesi, erken evlilik sorununun toplumsal cinsiyet eşitsizliği temelinde yaşandığını göstermektedir (Ergöçmen ve Yüksel-Kaptanoğlu 2012: 131). Erkekler açısından bakıldığında; dışarıda gelir getirici aktivitelere yönlendirilmeleri, askerlik sürecinin beklenmesi, iş sahibi olması gibi koşullar nedeniyle erken evlilik oranları daha düşüktür.

Erken evlilikler, kadına yönelik cinsel şiddet kapsamında değerlendirilmektedir. Kız çocuğunun birçok hakkını ihlal eden ve kendini geliştirmesinin önündeki en büyük engellerden olan kadına yönelik şiddetin kökeninde ise, kadınla erkek arasında eşit olmayan güç ilişkileri ve toplumsal cinsiyet eşitsizliği yatmaktadır (Mıhçıokur ve ark, 2010: 8). Çocuk gelin evlilikleri yasalarda bir suç kabul edildiğinden kızlar dini nikâhla evlenmekte ve resmi nikâhsız yaşamaya mecbur kalmakta, eşi ve eşinin ailesinden gördükleri fiziksel, duygusal, sözel, ekonomik, cinsel baskı ve şiddet karşısında kanuni haklarını kullanamamaktadırlar (Arslan, 2015: 22). Bu durum kadınların daha fazla örselenmelerine neden olmaktadır.

Aile içerisinde şiddet olaylarının görülmesi, kadının evinde bile kendini güvende hissetmemesi, kadında kaygı düzeyini arttırmaktadır. Çocuklar şiddete bizzat maruz kalmasalar bile tanık olmaları nedeniyle şiddet mağduru niteliğindedirler. Şiddete tanık

olan çocuklar ile yapılan çalışmalarda, yaşanan şiddet sonrası çocuğun çoğu kez annenin bakımına katıldığı ve annenin yaşadığı durumu özümlediği sonuçlarına ulaşılmıştır. Şiddet nesiller arası döngü halinde devam etmektedir. Şiddet ortamında yetişen çocuklarda kısa dönemde saldırganlık ve bedensel yakınmaların sıkça görüldüğü, uzun dönemde ise kendi çocuklarına ve eşine de şiddet uygulama eğiliminde oldukları birçok çalışmanın ortak sonucudur (ÇPGD Görüşme Rehberi, 2015: 62). Şiddet doğuştan kazanılan bir özellik değildir, sonradan aile içerisinde veya çevrede görerek öğrenilen bir davranıştır. Bu nedenle şiddet şiddeti doğurur. Toplumda şiddet olaylarının son bulması isteniyorsa sağlıklı ailelerin oluşturulması şarttır.

Aile içerisinde eşle veya eşin ailesiyle yaşanan problemler, uyumsuzluk, yoksulluk, işsizlik gibi sorunlar kadında depresyona neden olmakta, aile içerisinde kadına yönelik şiddetin uygulanması bu olasılığı daha fazla arttırmaktadır. Anne depresyonu, çocuk bakımında eksikliklere, çocuklarına uygun bakım ve gözetimi veremediklerine, daha kaba ve tahammülsüz davranmalarına neden olmaktadır. Bu çocukların daha fazla sağlık problemleri yaşadıkları ve daha sık kazalara, yaralanmalara maruz kaldıkları görülmektedir. Sonuç olarak annenin ruhsal durumunun kötü olması hem çocuğun ihmal ve istismara maruz kalmasına hem de anne ve çocuk ilişkilerinin bozulmasına yol açmaktadır. Depresif bir anneyle büyüyen çocuklarda, problem geliştirme riski erken dönemlerde başlamak üzere daha yüksek olmaktadır (ÇPGD Görüşme Rehberi, 2015: 21). Öncelikle bu tür ailelerin destek alarak annenin tedavi edilmesi sağlanmalıdır. Beyin ve kişilik gelişiminin çok önemli olduğu 0-6 yaş dönemindeki çocukların bu tür kaosların, şiddetin yaşandığı ailelerde zeki, başarılı, üretken bir birey olarak yetişmesi çok zordur.

Araştırma sonuçları kadının gebelik sırasındaki kaygı düzeyinin yüksek olması fetüsün beyin gelişimini etkilediğini, çocukluk çağı ruhsal hastalıklara eğilimi arttırdığını göstermektedir (ÇPGD Görüşme Rehberi, 2015: 29). Görüldüğü gibi şiddetin gebelik döneminden itibaren sadece annenin değil çevresindeki tüm bireylerin özellikle, çocukların üzerinde çok olumsuz etkileri vardır. Erken evlilikler de kadına yönelik şiddet niteliğinde olması nedeniyle hem anne hem bebek sağlığı için önlenmesi gerekmektedir.

2.4.3. Sağlık Sorunları

Sağlık, ruhsal, bedensel ve sosyal yönden tam bir iyilik halidir. Erken evlilikler de kız çocuklarının sağlığını bozmakta, depresyon, özgüven eksikliği, topluma katılamama gibi sorunlara yol açmaktadır. Erken yaşta evlenen kız çocuğu, psikososyal gelişmişliği yönünden evlilik gibi sorumluluğu ağır olan bir kurumu yönetebilecek güçte değildir. Ayrıca, erken yaşta evlilikler çoğu zaman erken yaşta annelik demektir. Erken yaşta gebelik ve yapılan doğumlar anne ve bebek sağlığı açısından tehlike oluşturmaktadır ve ölüm riski de olan bir durumdur. 15-19 yaş arasındaki adölesan gebelerin doğum sırasında ölüm riskinin yirmili yaşlardaki kadınlara kıyasla iki ile beş kat daha fazla olduğu bilinmektedir. Çünkü vücutları henüz gebelik ve doğum yükünü kaldıracak kadar olgunlaşıp, gelişmemiştir. Çocukların çoğu, aile planlaması hakkında da bilgi eksikliğinden dolayı bakamayacakları sayı ve sıklıkta çocuk sahibi olmaktadır. Ayrıca, genç gebeler doğum öncesi bakım hizmetlerini de yeterli düzeyde alamamaktadırlar. Bebek bakımı ve beslenmesiyle ilgili de bilgisi olmayan adölesanların kendi çocuklarını da ihmal ve istismara uğratma riskleri bulunmaktadır (Mıhçıokur ve ark, 2010: 8). Psikolojik, biyolojik, fiziksel gelişimini tamamlayamadan evlendirilen bu kızlarda erken yaşta gebelikten kaynaklı bel fıtığı, cinsel hastalık, üreme sağlığı sorunları, erken doğumlar, düşükler gibi sağlık problemleri ortaya çıkmaktadır (Arslan, 2015: 23). Riskli gebe sınıfında olan bu grubun çeşitli sorunların yanında kendilerinin ve çocuklarının hayatlarını kaybetme ihtimali de bulunmaktadır. Zaten yaş grubu olarak bakıldığında adölesan dönemde kadınların hayatlarını kaybetmelerinin önemli bir nedeni erken gebelikler ve doğumlardır.

Erken yaşta evlilikler; toplumun gelişmişlik düzeyinin artmasında etkili olan yoksulluğun azaltılması, eğitimin yaygınlaştırılması, toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması, çocuk haklarının korunması ve sağlığın geliştirilmesinde önemli bir engeldir (Boran ve ark, 2013: 61). Ayrıca erken yaştaki gebelikler, bir toplumda anne ve bebek ölümlerinin yaşanmasında önemli bir risk faktörüdür. Erken gebeliklerle hayatlarını kaybeden hem annenin hem de bebeğin en temel hakkı olan yaşama hakkı ellerinden alınmış olmaktadır.

Adölesan dönemdeki gebelerin doğum öncesi ve sonrasında uygun bakımı alması güçtür. Eğitimi olmayan kadınlarda doğum öncesi bakım almama oranı % 22'dir. Yirmi yaş altında anne olanlarda da, bebek ve 5 yaş altı çocuk ölümlerinin diğer tüm yaş

gruplarına göre daha fazla olduğu bilinmektedir (Dabak, 2014: 24). Görüldüğü gibi erken yaşta anne olanların 5 yaş öncesi çocuklarında da hayati tehlike söz konusudur. Annenin uygun bakımı verememesi, beslenme sorunları, sık kazalara uğraması, ihmal veya istismara maruz bırakılması bu çocukların ölüm oranını arttırmaktadır.

2.5. Ardahan İlinde Erken Evlilikler

Erken evlilikler, reşit olmadan 18 yaşın altında gerçekleşmesi, bu evliliklerin kimi zaman sadece dini nikâhlarla yapılması, resmi kurumlara yansımaması nedenleriyle net sayısını tespit etmek güç olsa da bilimsel araştırmalar göstermektedir ki çocuk gelinler konusunda Türkiye dünyanın en sorunlu üçüncü bölgesinde bulunmakta, Avrupa’da ilk sırada yer almaktadır (Arslan, 2015: 20). Türkiye’de bu sorun bölgeler ve illere göre değişiklik göstermektedir. Erken evliliklerin daha çok doğu illerinde kırsal kesimde yaygın bir problem olduğu bilinmektedir.

TUİK “Çocuk Gelin Haritası” na (2016) bakıldığında; çocuk evliliklerinin yaygınlıkları bakımından en az erken evliliklerin görüldüğü şehir %1.0 ile Tunceli olurken en fazla görüldüğü il 15.3 ile Kilis ilinin olduğu tabloda Ardahan ili 11.4 ile 14. sırada en fazla erken evliliklerin görüldüğü il olmaktadır.

Tablo 4:

İl ve Yaşa Göre Kız Çocuk Evlenmeleri

İl	Toplam evlenme sayısı	Toplam 16-17 yaş grubunda evlenen kız çocuk sayısı	Kız çocuk evlenmelerinin toplam evlenmeler içindeki oranı
Türkiye	602 982	31 337	5,2
Ardahan	657	75	11,4

Kaynak: TUİK, 2015 Yılı Evlenme İstatistikleri (<http://www.tuik.gov.tr>, e.t: 2017)

Toplam evlenme sayılarına göre erken yaşta evlenen kız çocuklarının oranlarının sunulduğu tabloya bakıldığında; Ardahan ilinde erken evliliklerin Türkiye ortalamasının üzerinde olduğu görülmektedir. Türkiye’de son yıllarda erken evlilik oranlarının düşmesine rağmen bazı illerde erken evlilikler halen önemli bir sosyal sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle kız çocuklarının eğitimden uzaklaşması, istihdamın dışında kalmaları erken yaşta evlilik yapmalarına neden olabilmektedir. Ardahan ilinde

de istihdam oranlarının düşük olması, göç, iklim ve çevresel faktörler, bölgesel gelişmişlik düzeyi gibi nedenlerle erken evliliklerin yaygınlığı söz konusudur.

Tablo 5:

Ardahan İli 15- 19 Yaş Arası Evli, Erkek ve Kadın Sayıları

Yıl	15-19 yaş arası erkek sayısı	15-19 evli erkek sayısı	15-19 yaş kadın sayısı	15-19 yaş arası evli kadın sayısı
2010	5244	19	5036	518
2011	5146	25	5013	544
2012	5143	28	4896	560
2013	4991	27	4615	456
2014	4789	21	4417	392
2015	4666	18	4324	343
2016	4580	16	4184	317

Kaynak: TÜİK Medeni Duruma Göre Nüfus Bilgileri (15 Yaş Üstü), (<http://www.tuik.gov.tr>, , e.t: 2017)

Toplam nüfusu 2016 yılında 98.335 olan Ardahan ilinde 15-19 yaş arası genç nüfusu 8764 tür (www.nufusu.com, e.t: 2017). Tabloda bu nüfustan 333 kişinin evli olduğu görülmektedir.

Ardahan ilinde erken yaşta yapılan evliliklere bakıldığında kız çocuklarının erkek çocuklara göre yaklaşık 25 katı kadar daha fazla gerçekleştirdikleri görülmektedir. Ayrıca erken evlilikler annelik rolü, çocuk bakımı, gebelik süreci, istihdam, toplumsal cinsiyet eşitsizliği gibi sorunlar açısından en çok kadınları etkilemektedir. Bu nedenle kız çocuklarının erkek çocuklarına göre daha küçük yaşta evlenmeleri, bu evliliklerden fiziksel, ruhsal ve sosyal olarak daha çok zarar görmeleri araştırmanın kadınlarla yapılmasının temel nedenidir.

Tabloya bakıldığında; 2012 yılından itibaren 15-19 yaşlar arasında Ardahan ilinde gerçekleştirilen erkek ve kadınlarda evlilik sayısında düşüş olduğu görülmektedir. Türkiye geneli eğitim seviyesinin artması, erken evliliklerin önlenmesine yönelik gerçekleştirilen politikaların bu düşüşün görülmesine katkı sağladığı söylenebilir. Ancak; bu verilerde 18 yaş altı evliliklerde resmi verilere yansımayan sadece dini nikâhla evliliklerin gerçekleştirildiği göz ardı edilmemesi gereken bir durumdur.

2.6. Ulusal ve Uluslararası Yasalarda Çocuk ve Kadın Hakları

Türkiye'nin de imzaladığı İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, Çocuk Hakları Sözleşmesi ve Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi gibi uluslararası nitelikteki anlaşmalarda bireylerin evlilik yaşları on sekiz olarak kabul edilmiştir. Zaten Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin ilk maddesinde 18 yaşına kadar olan her bireyin “çocuk” sayılacağı belirtilmiştir. Fakat Türkiye’de evlilikleri düzenleyici kanunlarda erken evliliklerin önüne geçilmesini engelleyen bazı uyuşmazlıkların olduğu görülmektedir (Dabak, 2014: 25). Çocuk Koruma Kanunu'na göre 18 yaş altı bütün bireyler çocuk sayılırken, Türk Medeni Kanununa göre evlenme kişiyi ergin kılmaktadır. Yani 15 yaşını doldurmuş 16 ve 17 yaşındaki çocuklar aile rızası ile evlenip ergin sayılabilmektedirler.

Erken evliliklerde kız çocuklarının yasal evlenme yaşı dolana kadar dini nikâh ile evlilik yoluna gitmektedirler. Toplum tarafından normal olarak görülen bu durum, kız çocuklarının istismara açık hale gelmelerine, kuma olma ihtimallerinin artmasına neden olurken, yasalar devreye girememektedir. Toplumda kültürel yapının bazen yasalardan daha etkili olduğu, yasal evlenme yaşına dikkat edilmediği görülmektedir. Ancak, yasal olarak evlenme yaşının 18’e yükseltilmesi ve kanun maddesinde belirtilen “olağanüstü durumlar” ve “pek önemli bir sebeple” ifadeleriyle 16 yaşındaki evliliklerin önünü açan koşulların yeniden değerlendirilmesi gerekmektedir. Kız çocuklarının evliliğe yönlendirilmesi yerine koruyucu tedbir kararlarıyla eğitim hayatlarına devam etmeleri sağlanmalıdır. Ayrıca, Türk Ceza Kanunu, Medeni Kanun ve Çocuk Koruma Kanunu arasındaki farklı olarak tanımlanan çocukluk yaşının uyumlaştırılması erken yaşta evlilikleri önlemek açısından alınacak önemlerdendir (Ergöçmen, Yüksel-Kaptanoğlu, 2012: 153). 18 yaşını doldurmamış bireylerin evlenmelerine yasalarda belirtildiği gibi izin verilmemeli bunun yerine eğitimi teşvik edici çalışmalar yapılmalıdır.

Türk Medeni Kanunu'na göre 17 yaşını doldurmamış kız çocukları, Türk Ceza Kanunu'na göre 15 yaşını doldurmamış kız çocukları, Çocuk Koruma Kanunu'na göre ise 18 yaşını doldurmamış kız çocukları erken evlilik yapmış sayılmaktadırlar. Bu olgu, erkek çocuklar için de geçerlidir. Bu durum, farklı uygulamaların ortaya çıkmasına ve çocukların korunmasının yeterince sağlanamamasına yol açarak, erken evliliklere karşı verilen mücadeleleri olumsuz etkilemektedir (Dabak, 2014: 25). Okulda öğrenim hayatında bulunması gereken çocukların çeşitli sebeplerle evlenmelerine izin verilmesi,

çocukların kendilerini gerçekleştirmelerine, iş hayatına girmelerine engel olmakta hatta hayatlarını kaybetmelerine sebep olmaktadır.

Türkiye’de evlilik, resmi kayıtlarla gerçekleştirilen ve çerçevesi hukuken belirlenmiş bir olgudur. Ancak erken evliliklerin birçoğu resmi kayıt olmaksızın dini nikâhlarla gerçekleştirilmektedir. Kanunlar tarafından sadece resmi nikâhın tanınması ve yasal evliliğin resmi nikâh sonrasında başlaması hukuken kabul edilmiş olsa da, ülkemizde resmi olmayan bu tarz evliliklerin yaygın bir şekilde var olduğu bilinmektedir (Aydemir, 2011: 11). Özellikle kırsal bölgelerde akraba evlilikleri, görücü usulü evlilikler dini nikâhla gerçekleştirilmekte, çocukların yaşının dolması beklenerek ilerleyen süreçte resmi nikâh yapılmaktadır.

2.6.1. Ulusal Mevzuatta Erken Evlilikler

Türkiye’de ebeveyn izni olmadan evlenmede yasal alt sınır kadınlarda ve erkeklerde 18 yaş, ebeveyn izni ve mahkeme kararıyla evlenmede yasal alt sınır ise kadınlarda ve erkeklerde 16 yaştır (Dabak, 2014: 25). Her ne kadar ulusal ve uluslararası sözleşmelerde 18 yaş altı bireyler çocuk olarak tanımlansa da Türk hukuk sisteminde, çocuk gelin tanımı kanuna göre değiştiği söylenebilir. Türk Medeni Kanunu’na göre 17 yaşını doldurmamış kızlar, Türk Ceza Kanunu’na göre 15 yaşını doldurmamış kızlar, Çocuk Koruma Kanununa göre 18 yaşını doldurmamış kızlar çocuk gelin sayılmaktadır. Yani 16, 17 ve henüz 18 yaşını tamamlamayan çocukların bazı koşullarda evlenmeleri yasal olarak sağlanabilmektedir. Ulusal mevzuata baktığımızda; Türk Medeni Kanunu, Türk ceza Kanunu, Çocuk Koruma Kanunu, Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun’da kadına karşı her türlü ayrımcılığın ve erken evliliklerin önlenmesine dair maddeler bulunmaktadır.

2.6.1.1. Türk Medeni Kanunu

Türk hukukuna bakıldığında 4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu’nda evlenme için belirtilen yaş, kadın-erkek fark etmeksizin 17 yaşını doldurmuş olmalarıdır (TMK, 2001: madde 124). Ancak hâkim olağanüstü durumlar için 16 yaşını doldurmuş kişilerin evlenmesine izin verebilir. Olanak bulursa ebeveyn ya da vasi, bu karardan önce dinlenir. Zorla evlendirilme durumunda, istemediği kişiyle evlenen kişinin dava hakkı (TMK, 2001: madde 149) bulunmakla birlikte, yasa zamanında başvuru yapma koşulu (TMK, 2001: madde 152) da getirir. Ayrıca birden çok evlilikler ve hileli evlenmelere hapis cezası verilmektedir (Akt Berghan, 2010: 23).

Türk Medeni Kanunu'nun "Evlenme Ehliyeti ve Engelleri" kısmında yer alan evlenme yaşıyla ilgili birtakım düzenlemeler yapılmıştır. Kanuna göre daha önce evlenme yaşı erkekler için 17, kadınlar için 15 iken, 1 Ocak 2002 tarihinden itibaren yürürlüğe giren Türk Medeni Kanunu'nda, Anayasada yer alan "cinsiyetler arasındaki ayrımcılığı" yasaklayan maddelere uygun düzenlemeler yapılmıştır. Eski medeni kanunda kadın-erkek için farklılık gösteren evlenme yaşı ortadan kaldırılarak her iki cins için de 17 olarak belirlenmiştir.

Bu yaş sınırlamasıyla 17 yaşını doldurmuş reşit olmayan bireyler anne-baba rızasıyla evlenebilirken, ailelerin ve küçüklerin rızası olsa dahi 17 yaşın altındaki kişilerin evlendirilmesi olağanüstü durumlar haricinde mümkün değildir. Burada sözü edilen olağanüstü durumlar ise genellikle kadının hamile veya çocuk sahibi olduğu durumlarıdır. Kadının mağdur olduğu hallerde hâkim 16 yaşını doldurmuş bireylerin evlenmesine izin verebilmektedir. Bu durumda hâkim uygun bulduğunda, anne-babanın rızasının alınması şart değildir, sadece görüşleri alınabilir (Aydemir, 2011: 38). Bu durumda yine çocuğun yüksek yararı düşünülerek, eğitim dışında tutulmaması, sağlık kontrollerinin düzenli yaptırılması, düzenli psikolojik destek verilmesi Çocuk Koruma Kanunu'nda belirtilen koruyucu tedbir kararları ile sağlanabilmektedir. Ayrıca Türk Medeni Kanunu'nun 145 ile 160. maddeleri arasında düzenlenen "evlilik iptali" kapsamında zorla yaptırılan evliliklerin iptal edilmesi de söz konusudur. Zorla evlendirilen kişiler 5 yıla kadar evliliğin iptal edilmesi için Aile Mahkemelerine başvuru yapabilmektedirler.

2.6.1.2. Türk Ceza Kanunu

5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu'nda da çocuk ihmal ve istismarının önlenmesine yönelik caydırıcı cezalar belirtilmiştir. Türk Ceza Kanunu'nun "Çocukların cinsel istismarı" başlıklı 103'üncü maddesinin birinci fıkrasına göre, 15 yaşından küçük çocuklara karşı ister rızasıyla isterse cebir, tehdit, hile veya iradeyi etkileyen başka bir nedene dayalı olarak gerçekleştirilen cinsel istismar suçu 3 yıldan 8 yıla kadar, ikinci fıkrasına göre istismarın vücuda organ veya sair bir cisim sokulması suretiyle gerçekleşmesi durumunda ise 8 yıldan 15 yıla kadar hapis cezası verilebilecektir (TBMM, 2010: 16). Bu durumda çocuğun veya ailenin şikâyetçi olup olmamasına bakılmaksızın kamu davası açılmaktadır.

Türk Ceza Kanunu'nun "reşit olmayanla cinsel ilişki" başlıklı 104'ncü maddesine bakıldığında;

"Cebir, tehdit ve hile olmaksızın, on beş yaşını bitirmiş olan çocukla cinsel ilişkide bulunan kişi, şikâyet üzerine, altı aydan iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır." ifadesi görülmektedir (Aydemir, 2011: 40). Bu maddeye göre; 15 yaşını doldurmuş çocuklar için kişinin kendisi ya da ailenin şikâyetçi olma şartı aranmaktadır.

Görüldüğü gibi 18 yaş altı her bireyin çocuk sayılmasına rağmen 15 yaşına kadar cinsel istismarda şikâyet bakılmaksızın kamu davası açılırken, 15 yaşını dolduran çocukların evlendirilmesi gibi bir durumda şikâyetçi olması beklenmektedir. Kanunun 104'ncü maddesine göre; reşit olmayan bir kişiyle cinsel ilişki bir suç olarak tanımlanmasına rağmen 15 yaşını doldurmuş bir çocuk gayri resmi olarak evlendirildiğinde, bu çocuğun eşi şikâyet edilmediği müddetçe cezalandırılmamaktadır. Buradaki şikâyet hakkı sadece mağdura ve ailesine tanınmaktadır. Mağdur şikâyetçi olmadığı müddetçe kişi cezalandırılmayacaktır. Fakat bu noktada evlendirilen çocuğun şikâyeti iletebilme ve sorunun farkına varması, farkında varsa bile çevresi tarafından baskı altına alınması problemleri ortaya çıkmaktadır. Zaten zorla evlendirilen bir çocuğun şikâyet etmeyi başarabilmesi zor bir ihtimaldir. Ayrıca çocuğun hakları, şikâyeti nereye ileteceği konularında bilgi sahibi olup olmadığı da başka bir tartışma konusudur (Aydemir, 2011: 40).

Erken evlilikler çocuklara yönelik cinsel istismar niteliğindedir. Normalde suç olarak görünen 18 yaş altı reşit olmayanla cinsel ilişki erken evliliklerle meşrulaştırılmaktadır. Bu nedenle tartışmalı görünen kanunun 104. maddesinin güncellenmesi ve resmi olmayan yollarla gerçekleştirilmiş 18 yaş altı evliliklerde şikâyet bakılmaksızın kamu davasının açılması gerekmektedir.

2.6.1.3. Çocuk Koruma Kanunu

Çocuk Koruma Kanunu, korunma ihtiyacı olan ve suça sürüklenen çocukların korunmasına ve haklarının güvence altına alınmasına yönelik tedbirler ile "çocuk mahkemelerinin kuruluş, görev ve yetkilerine" ilişkin hükümleri düzenlemek için çıkarılmış ve 2005 yılında kabul edilmiş 5395 sayılı kanundur. Kanunun 3'üncü maddesine göre çocuk, daha erken yaşta ergin olsa bile, 18 yaşını doldurmamış kişi olarak belirtilmiştir (Aydemir, 2011: 41). Evlenme, kişiyi ergin kılmaktadır. Yani 18 yaşından önce evlenmiş olsa dahi 18 yaşını doldurmamış kişiler çocuktur. Korunmaya

muhtaç çocuk ise; gelişimi ve güvenliği tehlike altında olan, ihmal ve istismara maruz kalan ya da suça sürüklenmiş mağdur çocuk olarak tanımlanmaktadır.

Çocuk Koruma Kanunu'nun 5. maddesinde çocuklara yönelik koruyucu ve destekleyici tedbir kararları bulunmaktadır. Bu tedbir kararları; bakım, eğitim, danışmanlık, sağlık ve barınma olarak belirlenmiştir. Öncelikli olarak çocuğun yüksek faydasını sağlamak amacıyla, durumuna göre hâkim; gerekli sosyal incelemeler sonucunda ihtiyacını tespit ederek bu kararların uygulanmasını sağlamaktadır. Erken evlenen kız çocuklarının eğitimden uzaklaştığı, sağlıklarının bozulduğu, danışmanlık verilmesi gerektiği düşünüldüğünde 18 yaş altı kız çocuklarının evlenmesine izin verilen hamilelik ya da çocuk sahibi olma durumlarında da eğitim, sağlık, danışmanlık gibi tedbir kararı ile desteklenmesi sağlanmaktadır.

2.6.1.4. Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun

6284 Sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun koruyucu ve önleyici tedbirleriyle ön planda yer almaktadır. Bu kanun kapsamında şiddet uygulayan eşin evden uzaklaşmasına, ortak konutun korunan kadına tahsis edilmesine, gerekli durumlarda kadının iş yerinin değiştirilmesine, çocuklarına ve evine yaklaşmamasına, hakaret edici kötü söz kullanmamasına ve bunun gibi kadını korumaya yönelik kararlar verilmektedir. Önleyici tedbir kararları ise şiddet uygulayan kişinin var olan hastalığının tedavi ettirilmesine yöneliktir. Öfke kontrolünün sağlanması, psikiyatrik bir hastalığı veya alkol, madde bağımlılığı var ise tedavi edilmesine yönelik kararlar verilmektedir. Bu kararlar 6, 4, 3 aylık gibi sürelerle verilmektedir, gerekli durumlarda bu süre uzatılabilmektedir. Şiddet uygulayan kişinin verilen kararlara uymaması halinde 3 günden 10 güne kadar zorlama hapis cezası bulunmaktadır, tekrar zorlaması, kararlara uymaması halinde ise bu hapis cezası 30 güne kadar uzatılabilmektedir.

Erken evliliklerin büyük çoğunluğunun yasal evlilik yaşının altında resmi nikâh olmaksızın gerçekleştiriliyor olması, erken evlilik mağdurlarının, bu kanunun getirdiği koruyucu tedbirlerden faydalanmalarında problem yaratmaktadır. Kanun bütün şiddet mağdurlarını korumaya yönelik hazırlanmıştır ancak Kanunun uygulanmasında da çeşitli problemler görülmektedir. Kanun uygulayıcılar arasında bir standart olmaması, hâkimlerin bir kısmının kanunu sadece resmi evliliklerde uygularken, bir kısmının gayri resmi evliliklerde de Koruma Kanunu'nu uygulamasına neden olmaktadır (Aydemir, 2011: 41).

Sonuç olarak Türkiye’de yürürlükte olan kanunlar 18 yaşın altını çocuk olarak kabul etmekte iken 15 yaşın üstünde çocuklarla evlenmeyi “şikâyet” koşuluna bağlamakta ve 16 yaşın üzerindeki çocukların evlenmesine ise resmi olarak izin verebilmektedir. Bu durum 15-18 yaş arası çocuk evliliklerinin önlenmesinde önemli bir engel olarak karşımıza çıkmaktadır (Kaynak Malatyalı, 2014: 33).

2.6.2. Uluslararası Mevzuatta Erken Evlilikler

Uluslararası mevzuata bakıldığında ise; Kadına Yönelik Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW) ve Çocuk Hakları Sözleşmesi (ÇHS) ışığında erken evlilikler; erken yaşta hamileliğe ve bu hamileliklerin anne ve bebek ölümlerine neden olması açısından çocukların sağlık hakkını, yaşama ve gelişme hakkını; evlendirilmek üzere okuldan alındıkları için eğitim hakkını; çocukların kendi düşüncelerini özgürce ifade etme hakkını; her türlü ihmal ve istismardan korunma hakkını ihlal etmektedir. Ayrıca bu hakların uygulanamaması da çocuğun yüksek yararı ilkesinin ihlali anlamına gelmektedir.

2.6.2.1. Kadına Yönelik Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW)

Birleşmiş Milletler (BM) Genel Kurulu tarafından 1979’da kabul edilen ve Türkiye’nin de 1985 yılından bu yana taraf olduğu “Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi”, BM bünyesinde yer alan sekiz temel insan hakları sözleşmesinden biridir. Uluslararası düzeyde kadın haklarına yönelik tanınan en önemli sözleşme olan CEDAW, içeriği itibarıyla güçlü ve kapsamlı bir “Uluslararası Kadın Hakları Bildirgesi” olarak tanımlanmaktadır (Aydemir, 2011: 32).

CEDAW sözleşmesinin aşağıda belirtilen maddesinde de bireyin en erken evlenme yaşının 18 olması gerektiğini belirtilmiştir:

“Çocuğun erken yaşta nişanlanması veya evlenmesi hiçbir şekilde yasal sayılmayacak ve evlenme asgari yaşının belirlenmesi ve evlenmelerin resmi sicile kaydının mecburi olması için, yasama dahil gerekli tüm önlemler alınacaktır.”(CEDAW, md. 16.2)

Sözleşmede belirtilen asgari yaş; 18 yaşını doldurmuş olmak demektir. Ancak sözleşmelerde açık bir şekilde belirtilmiş olmasına rağmen halen 18 yaş altı evlilikler çoğu ülkede önemli bir sorun olma özelliğini korumaktadır.

2.6.2.2. Çocuk Hakları Sözleşmesi

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 20 Kasım 1989 tarihinde benimsenen sözleşme, 2 Eylül 1990 tarihinde yürürlüğe girmiş, Türkiye de dahil olmak üzere birçok ülke sözleşmeyi imzalayarak taraf devlet konumuna gelmiştir. Türkiye Sözleşmeyi 2 Ekim 1995'te uygulamaya başlamıştır. Sözleşmeyle çocuk haklarının korunması amaçlanmış ve taraf devletlerin sözleşme maddelerine uymaları gerekliliği hükme bağlanmıştır (Aydemir, 2011: 34). Çocuk Hakları Sözleşmesinin 1. maddesi ile 18 yaşına kadar olan her birey çocuk sayılmıştır. Sözleşmenin 12. maddesine göre de taraf devletlerin çocukların kendilerini ilgilendiren konularda görüşlerini serbestçe ifade edilmesi için gereken özeni göstermesi gerektiği belirtilmektedir.

Çocuk Hakları Sözleşmesinin 24. maddesine göre; taraf devletler, çocuğun olabilecek en iyi sağlık düzeyine kavuşma, tıbbi bakım ve rehabilitasyon hizmetlerini veren kuruluşlardan yararlanma hakkını tanırlar. Özellikle, bebek ve çocuk ölüm oranlarının düşürülmesi, anneye doğum öncesi ve sonrası uygun bakımın sağlanması, çocuk sağlığı ve beslenmesi, anne sütü ile beslenmenin yararları, kazaların önlenmesi, aile planlanması eğitimi ve hizmetlerinin geliştirilmesi; amaçlarıyla uygun önlemleri alırlar (www.unicef.org, 2017).

Çocuk evliliklerinin gerçekleşmesi, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, Kadına Yönelik Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW), Çocuk Hakları Sözleşmesi, Pekin Konferansı gibi uluslararası konferans ve sözleşmelerin sonuçlarıyla çelişmektedir (Ergöçmen, Yüksel-Kaptanoğlu 2012: 131-132). Bu sözleşmelere bakıldığında erken evliliklerin isteğe ve seçime dayalı olmadığı, insan hakları ihlali olduğu görülmektedir. Sorunun çözülebilmesi için toplumsal olarak farkındalık yaratılıp, erken evliliklerin meşru algılanmaması, mücadele edilmesi gereken bir problem olarak görülmesi gerekmektedir.

BÖLÜM III: ÇOCUK BAKIMI VE YETİŞTİRİLMESİ

3.1. Gebelik Dönemi

Gebelik, yeni bir canlının meydana gelmesinde kadın ve erkek üreme hücrelerinin birleşmesi sonucu başlayan ve doğumla sona eren yaklaşık 9 aylık süreci kapsayan bir olaydır.

Gebelik döneminde kaygı ve stres kadını ve karnındaki bebeği etkileyen çok önemli iki faktördür. Anne adaylarının gebe kalmadan önceki süreçte gebeliği planlamaları, kendilerini anneliğe hazır hissetmeleri, hem çocuğun hem de kendi sağlıkları için gereklidir. Kendilerini anneliğe hazır hissetmeyen kadınların hamileliğe hazırlıksız yakalanmaları onlarda kaygı düzeylerinin yüksek olmasına kendilerini güvende hissetmemelerine neden olabilmektedir. Kendisini gebelik sürecine hazırlayan anne adayı kaygı ve güvensizliğin yerine heyecan ve mutluluk duygularını hissetmektedir. Ayrıca kendini gebeliğe hazır hisseden anne adayı bebeğe zarar verecek sigara, alkol gibi maddelerden uzak durarak daha tedbirli davranmaktadır.

İnsanoğlunun gebelik süresi gebelere göre değişmekle birlikte 38 haftadır. Bu 38 hafta, gelişen organizmadaki belirli değişimlere göre belirlenen farklı uzunluklardaki üç evreden oluşur (Bee ve Boyd, 2009: 108).

Tohum Evresi: Tohum evresi, gebeliğin başlangıcı ile zigotun rahim duvarına tutunması arasında geçen zamanı kapsar. Gebeliğin başlangıcından sonra zigot yaklaşık bir hafta boyunca fallop tüpünden rahme doğru sürüklenir. Hücre bölünmesi, gebeliğin başlangıcından yaklaşık 24 ila 36 saat içerisinde gerçekleşir; iki ila üç gün içerisinde birkaç düzine hücre oluşur ve bütün bu kütlein büyüklüğü bir toplu iğne başı kadardır. Gebeliğin başlangıcından yaklaşık 4 gün sonra, hücrelerden oluşan ve artık blastosist olarak adlandırılan bu kütle yeniden bölünmeye başlar ve boş bir merkezin çevresinde iki hücre tabakası oluşturur. İçte kalan tabaka ise embriyonun kendisini oluşturur. Rahim duvarına dokunduğunda blastosistin dış hücre tabakası temas noktasında parçalanır. Sarmaşık filizine benzeyen küçük kolcuklar gelişir ve hücre kütleinin rahim duvarına tutunmasını sağlar. Bu hücre implantasyon olarak adlandırılır. İmplantasyon tamamlandığında blastosist muhtemelen 150 hücre içermektedir (Bee ve Boyd, 2009: 108-109).

Embriyo Evresi: Embriyo evresi implantasyonun tamamlandığında başlar (Bee ve Boyd, 2009: 109). 2. haftanın sonundan 2. ayın sonuna kadar olan evredir. Bu evre en kritik evre olarak kabul edilir. Zira embriyo hızlı bir değişim süreci içinde fonksiyonel, biçimsel ve işlevsel olarak oluşmakta ve yapılanmaktadır. İlk büyüme ve gelişme, yine bu dönemde görülür. İkinci ayın sonunda boyu 1 cm olan embriyo, aynı zamanda, bir insanın dış görünümünü andıran bütün özellikleri kazanmıştır (Gökner, 2004: 5).

Fetüs Evresi: Üçüncü ayın başından doğuma kadar olan evredir. Bu evrede büyüme ve gelişme devam eder. İç organlar işlevsel hale gelir. Anne karnındaki yavrunun hareketlerini 16. haftadan itibaren hissetmeye başlayabilir (Gökner, 2004: 5).

Gebeliğin yaklaşık 20. haftasında fetüsün boyu, bebeğin doğumdaki boyunun yarısı kadardır; ancak doğum ağırlığının yarısına neredeyse 3 ay sonra, yaklaşık olarak 32. haftada ulaşır (Bee ve Boyd, 2009: 114). Son 8 haftada fetüs duymaya, koku almaya, dokunuşları hissetmeye ve ışığa tepki vermeye başlar.

İstenilmeyen Gebelikler: Türkiye’de evlilikten sonra çiftlerin çocuk sahibi olmaları beklenmektedir. İlk evlilik yaşının doğumlar üzerinde önemli bir etkisi vardır; erken evlilikler daha erken annelik ve yaşam boyunca daha fazla sayıda doğum riskini beraberinde getirmektedir (Akadlı Ergöçmen ve ark, 2013: 107). Adölesan dönemde gebe kalan kadınlar ilerleyen dönemlerde daha sık ve daha fazla çocuk sahibi olabilmektedirler. Aile planlaması ile ilgili bilgi eksikliği ve çevre tarafından çocuk beklentisi, adölesan dönemdeki genç kızın kimi zaman kendi isteği dışında çocuk sahibi olmasına neden olmaktadır.

18 yaş altı ve 34 yaş üstü doğurganlığın riskli olduğu dönemde kadınların aile planlaması ve korunma yöntemleri konusunda bilgi eksiklikleri hayatlarını risk altına atmaktadır. 20 yaşın altında, 15-19 yaşları arasındaki kadın ölümlerinin en önemli nedeni hamileliğe bağlı olarak oluşan tıbbi komplikasyonlardır. Bu annelerin bebek ölüm hızı 33 iken 20-25 yaş arası hız 23’e düşmektedir (Başer, 2000: 53). Yaşı çok genç olan annelerden doğan çocuklar daha yüksek derecede hastalık ve ölüm riski taşımaktadırlar. Adölesan anneler, yetişkin annelere göre daha olumsuz gebelik sonuçlarına da maruz kalabilmektedirler (Koç ve ark, 2013: 72).

Anne baba tarafından istenmeyen bir şekilde dünyaya getirilen çocuk, hem kendisi hem anne babası açısından olumsuz olaylar yaşayabilmektedir. İstenilmeyen çocuk; anne babası tarafından sevgi, beslenme, ilgi gibi gerekli ihtiyaçlarının karşılanmasında sıkıntı

yaşayabilmektedir. Çocuğu hayal ettikleri bir biçimde dünyaya gelmeyen, bazı anne babalar da çocuğunu reddedici bir tutum içine girebilmektedir. Çocuğunun kız ya da erkek olmasını çok fazla isteyen anne babanın bu beklentileri olmadığı takdirde ya da bilinç dışında var olan bazı nedenlerden dolayı, çocuklarını kabul etmede zorlanmaktadırlar. Bazen de istenilmediği halde ya da evliliğin en zor döneminde çocuğun dünyaya gelmesi, reddetmeye neden olabilmektedir. Bu nedenle anne babanın plansız bir şekilde istemeden çocuk sahibi olmaları, çocuğun ihtiyaçlarını görmezden gelmelerine ve çocuğu ihmal ya da istismara maruz bırakmalarına yol açabilmektedir. Reddedilen çocuk, anne ve babasından yeterli ilgi görmez, sevilmez ve ihtiyaçları önemsenmez, ihmal edilir. Böyle bir çocuğun temel gereksinimleri de yeterince karşılanamaz. Anne ve babası tarafından reddedilen bir çocuk kıskançlık duyar ve başkalarına karşı öfke besleyebilir. Her fırsatta kendinden güçsüz ve zayıf olanı ezmeye çalışarak saldırgan davranışlarda bulunabilir ya da özgüven eksikliği duyabilir (Göknar, 2004: 120-121). Bu durum çocuğun psikososyal gelişimini olumsuz etkiler, içine kapanmasına, yapay mutluluk arayışı ile alkol madde bağımlılığı gibi kötü alışkanlıklar edinmesine, okul başarısının düşmesine ve kendini değersiz hissetmesine neden olur.

Yaşamının ilk yılı içindeki bebek, gereksinimden doğan gerginlik, doyumun gecikmesi ve doyunluğa ulaşılması döngüsünü tekrar tekrar yaşayarak zaman kavramı yaşamın bir boyutu olarak bebeğin dünyasına girmeye başlar. Anneyle ilişkiye olan güven böylece doyumun geleceğine güvenme biçimini alacak, bu da zamanın kendisine bir umut niteliği yükleyecektir (Dereboy, 1993: 83). Bu nedenle bebeğin ihtiyaçlarının zamanında giderilmesi önemlidir. İhtiyaçlarının bebek istediği zaman karşılanması dünyaya karşı güven duygusunun oluşmasını sağlamaktadır. Aksi takdirde bebekte dünyaya karşı güvensizlik duygusu gelişebilir, bu durum çocukluk ve gençlik döneminde ruhsal bozukluklara sebep olabilir.

İstenilmeyen bir şekilde gebe kalan kadınlar için ülkemizde 10 haftaya kadar gebeliklerin isteğe bağlı olarak sonlandırılması yasaldir. Bu işlem için evli kadınların eşlerinin de onayının olması gerekmektedir. 18 yaşından büyük bekar kadınlar gebe kaldıklarında sadece kendi istekleriyle gebeliği sonlandırabilmektedirler. 18 yaşından küçükler için ise anne babasının onayı gerekmektedir (ÇPGD Görüşme Rehberi, 2015: 15). Yani; reşit olmayan adölesanın gebeliğinin sonlandırılabilmesi için evli değil ise ebeveynlerinin onayı gerekmektedir. Ayrıca gebelik oluşması durumunda hâkimin onayıyla 16 yaşını dolduran gebeler için ülkemizde resmi nikâh yapılabilir.

3.2. Doğum

Doğum, anne babalara büyük bir fiziksel gerilimi çok çeşitli duygularla birlikte yaşatan bir deneyimdir: bebeği ilk kez görmenin hazzı, ileride nasıl biri olacağına duyulan merak, olası fiziksel sorunlarla ilgili endişeler, iyi anne baba olma kaygısı elbette çocuk için de doğum aile ve topluma katıldığı giriş noktasıdır (Bee ve Boyd, 2009: 149).

Bebek doğduğunda boy uzunluğu 50 cm dolaylarında olup, ortalama ağırlığı da 3-3,5 kg kadardır. Ancak ağırlık bebekten bebeğe farklılıklar gösterebilir. Genelde, 2-5 kg arasında doğan bebekler normal sayılmaktadır. Doğum sonrasında anne, kendini bazen mutsuz hissedebilir. Bu bunalımlı duygulara Doğum Sonrası Bunalımı denir. Bunun nedeni, doğum esnasında bedende meydana gelen değişikliklere bağlı olarak, duygusal direncin azalmasıdır. Bunda annenin, çevresi tarafından anneliğe yeterince hazırlanmayışının da rolü vardır. Anne doğumdan sonra, özellikle hastanede yatarken, tüm ilgilerin bebeğin üzerinde olması nedeniyle kendini ihmal edilmiş hissedebilir. Yakınlarının ve özellikle de eşinin kendisiyle ilgilenmesini, duygularının paylaşılmasını bekler, eşinden gerekli ilgi ve desteği göremeyen annenin yalnızlığı ve hüznü artar. Buna karşılık, eşinin duygularını paylaşan bir baba, iyi bir baba modeline de başlangıç yapmış olur. Araştırmalarda iyi bir hamilelik dönemi geçiren annelerin doğum komplikasyonlarında daha az, buna karşılık, hamileliklerinde geçimsizlik, stres ve gerginlik yaşayan kişilerin doğum komplikasyonlarına daha sık rastlanılmaktadır. Ayrıca, bu hamilelerin psikolojik olarak olumsuz yönde etkilendiklerinden, doğumdan sonra bebeğe istenilen sevgiyi vermede zorlandıkları görülmektedir (Gökner, 2004: 5-6). Özellikle lohusalık döneminde anne ile ilgilenilmesi, ihtiyaçlarının karşılanması, bebek bakımında destek olunması gerekmektedir. Aksi takdirde anne doğum sonrası depresyonu yaşayabilir, çocuğuna da gerekli özeni gösteremeyebilir.

Anne babalar ile bebekleri arasında güçlü bir bağ oluşmasında, doğumdan hemen sonraki temas çok önemlidir ancak en önemli etken değildir. Karşılıklı pekiştirici ve iç içe geçmiş bağlanma davranışlarının gelişimi ve tekrarlanmasıdır (Bee ve Boyd, 2009: 646). Çocukta dünyaya karşı temel güven duygusunun oluşabilmesi için bu oldukça gereklidir.

3.3. Sağlıklı Çocuk Yetiştirme

Aile, “en küçük toplumsal kurum” olarak tanımlanır. Anne, baba ve çocuklardan oluşan bu kurumun, yasalar ve geleneklerle belirlenen birçok işlevi vardır. Neslin devamının

sağlanması, cinsel ihtiyaçların karşılanması, sosyalleşme, üretme, kültürün tanıtılması ailenin işlevlerindendir. Aileler içinde bulundukları toplumun özelliklerine benzer. Toplumun kültürünü, örf, adet, gelenek ve göreneklerini yansıtır. Bunun yanında içyapısı ve dinamikleri gereği kendine has bir işleyişi vardır. Bu açıdan, toplumla sürekli bir alışveriş içindedir (Yörükoğlu, 1978: 93).

Genel olarak aile, kan, evlilik ve evlat edinme yoluyla ilişki halinde olan ve ortak bir mekânı paylaşan toplumsal birimdir (Bozkurt, 2015: 260). Aileler bir güven duygusu verir ve daha da önemlisi çocuğun güveninin oluşmasına yardım eden aitlik hissini sağlar. Aile desteğinin olmasının değeri paha biçilemez (Green, 2008: 20). Toplumda ilk öğrenmenin sağlandığı, gelenek ve göreneklerin aktarıldığı, temel görgü ve ahlak kurallarının kazandırıldığı yer olması nedeniyle bu birimin önemi ve katkısı oldukça büyüktür.

İyi ve kötüyü ayırt etme bilincine kavuşmamış olan çocuk, çevresinde gördükleri ve duyduklarından aşırı derecede etkilenir (Salzman, 2000: 11). Aile, en etkili eğitim kurumu olarak çalışır. Çocuk çoğu şeyi ilk olarak aile ortamında öğrenir. Çocuğun ilk sosyalleşme ortamı ailedir. Çocuk toplumun özelliklerine benzer nitelikte aile içerisinde yetiştirilir. Başka bir ifadeyle, bir toplumun kültürel özelliklerinin kuşaktan kuşağa aktarılması, ailede başlar; okulda ve çevrede devam eder (Yörükoğlu, 1978: 93). Bu bakımdan ailenin sağlıklı olması gelecek kuşakların da sağlıklı olması demektir. Tam tersine ailede şiddet, geçimsizlik gibi sorunların olması gelecek kuşaklara da sağlıklı ailelerin taşınması anlamına gelmektedir.

Çocukluk genelde yaşamın oldukça sağlıklı geçen bir dönemidir. Bununla birlikte, çocuklar bu dönemde birçok kaza geçirirler ve bu yıllarda oluşan sağlık alışkanlıkları bütün bir yaşam boyunca sürüp kişinin sağlığını iyi ya da kötü yönde etkileyebilir (Bee ve Boyd, 2009: 241). Bu nedenle anne babanın rol model olarak sigara, alkol gibi zararlı alışkanlıkları çocukların yanında devam ettirmeleri onların ileri yaşamlarda bu maddeleri kullanma olasılığını arttırmaktadır. Ayrıca yanlarında kullanılması sağlıklarını olumsuz yönde etkilemektedir.

Çocuk yetiştirmede, amaç sağlıklı bir kişilik oluşturmaktır. Kişilik oluşturma temelleri 0-6 yaş çocukluk döneminde atılır. Bu dönem ise ailenin yanında geçirilen dış çevre ile çok fazla temasın gösterilmediği dönemdir. Kişilik, bir insanın duyu ve davranış özelliklerinin birleşimi olarak tanımlanabilir. Bireyler birbirlerinden

kişiliklerinin farklı olması ile ayrılır. Kişi çevreye uyum sağlayabilmek için farklı durumlar karşısında farklı tepkiler geliştirir. Bu tepkilerin temelleri çocukluk çağı döneminde aile içerisinde atılır (Yörükoğlu, 1978: 127). Ne yazık ki birçok ebeveyn bunun bilincinde olmadan çocuk yetiştirmeyi sadece fiziksel bakım olarak görebilmekte hatta kendi yaşlılıklarında bakımlarını sağlayacak güvence olarak birçok çocuk dünyaya getirmektedirler. Böylece çocuğun da toplumun da geleceği sağlıklı olamamaktadır.

Toplumsal gelişme ve değişimler sonucunda ailelerde de değişiklikler görülmektedir. Bu değişiklikler ebeveynler ile çocuk arasındaki ilişkilere de yansımaktadır. Bireyselleşmenin ve modernleşmenin etkisi ile aile yapıları da küçülerek, geleneksel geniş aileden çekirdek aile yapısına doğru ilerlemekte, kadın ve erkeğin ferdiyet güçleri daha gerçekçi ve daha etkin olmaya başlamıştır (Yıldırım, 2004: 62). Kişiliğin oluştuğu dönemde çocuk sürekli ailenin bakımı ve gözetimindedir. Çocuğun kişilik gelişiminin temelini aile ortamında atılması nedeniyle, çocuk doğruyu yanlış, toplumun değer yargılarını ve uyumlu bir birey olmayı aileden öğrenir. Çocuk için anne baba ve onların varlığı çok önemlidir. Anne babanın dışında aile içerisinde bulunan diğer bireyler; ağabey, abla, büyükanne, büyükbaba, teyze, hala, amca, dayı ve çocuk bakıcısı gibi bireyler de çocukla etkileşim içerisinde. Bu etkileşim süreci içinde her bireyin kendine özgü rolleri vardır. Bu roller, çocuk için çok önemlidir, çünkü çocuk yetiştirmede kişiliğin oluşumunu ve gelişimini büyük ölçüde bu roller belirler. Sağlıklı ilişki içinde bulunan eşler, kendi sorumluluklarının bilincindedirler. Birbirlerine değer verirler, saygılıdır ve birbirlerini olduğu gibi kabul ederler. Böyle eşler sürekli iletişim ve yardımlaşma içinde olduklarından, anne baba olduklarında da çocuklarının yetişmesi için gerekli olan sağlıklı aile ortamını oluştururlar (Gökner, 2004: 90-93). Aksine iletişim yerine çatışma ve şiddet ile sorunlarını çözmeye çalışan çiftlerin oluşturduğu aile ortamında sağlıklı çocukların yetiştirmesi beklenemez.

Çocuklar temel güven duygusunu 0-1 yaş arasında oluştururlar. İlk bağlanmadaki güvenlik oldukça kalıcıdır ve anne babanın şefkatli ve olumlu tepki duyarlılığı ile beslenir. Güvenli bağlanma görülen çocukların toplumsal becerileri daha fazladır; daha meraklı, daha olgun ve yeni görevlere yaklaşımlarında daha kararlı olurlar. Yetişkinin kendi çocukluğunda anne babaya duyduğu güvene dayanan içsel çalışma modeli, çocuk büyütme davranışını etkiler (Bee ve Boyd, 2009: 647). Bu nedenle çocukluğunda iyi yetiştirilmiş bireyler daha sağlıklı nesiller yetiştirir. Nesiller arası döngü sağlıklı bir şekilde sağlanmış olur.

Bir çocuğu yetiştirmek, onun davranışlarını kontrol altında tutmaktan çok daha fazlasıdır (Kazdin, 2015: 28). Sağlıksız aile ortamında eşler kendi doğal gereksinimlerini karşılayamadıklarından, gerçek anlamda çocuklarına yardımcı olamazlar. İsteseler de, bunu yeterli düzeyde başaramazlar. Mutlu olan kişi, çevresine mutluluk yansıtır. Mutsuz olan kişi bunu belli etmek istemese de, mutsuzluğu değişik biçimlerde yansıyacaktır. Onun içindir ki, anne baba önce kendi aralarında uyumlu olabilmelidir ki, çocuklarına verimli olabilsinler (Gökner, 2004: 93). Erken evlenen kadınlardan da evliliği yürütme becerilerine sahip olması beklenmekte ve çocuk sahibi olup büyütmesi istenmektedir. Henüz kendisi çocuk olan mutsuz bir bireyden sağlıklı çocuklar büyütmesini istemek, kadına ve dünyaya getirdiği çocuğa haksızlıktır.

Eşler olgun bireylerse, aralarında çıkan anlaşmazlıkları sevgi sayęı çerçevesi içinde, birbirlerini kırmadan, sağlıklı bir biçimde tartışarak ortak çözümler noktasına ulaşırlar (Gökner, 2004: 96). Ancak olgunlaşmamış çocukların evlendirilmesi ile aralarında çıkan anlaşmazlıklarda olgun ve uyumlu bir şekilde karar verebilmeleri zordur, bu ailelerde istenirse de çatışma ortamı mevcuttur.

Çocukların doğuştan gelen, içgüdüsel, karşılanması gereken bazı temel psikolojik ve fizyolojik ihtiyaçları bulunmaktadır. Bu temel ihtiyaçlar ilk olarak aile içerisinde karşılanmaktadır. Temel ihtiyaçları karşılanmayan, ihmal edilmiş bir çocuk, gelişimini normal bir şekilde sürdüremez. Böyle büyüyen bir çocuk, öz varlığını benimseyemez, sevmeye layık bir insan olduğunu düşünemez. Kişilik gelişiminde aksaklıklar ve dolayısıyla, davranışlarında bozukluklar olur (Gökner, 2004: 101). Bu temel psikolojik ihtiyaçlar; sevgi, uyarılma, eğitim ve güven, fizyolojik ihtiyaçlar ise; yeme, içme ve uyumadır.

Çocuk ilk doğduğu andan itibaren çoğu duygu ve davranışı; evde görerek, gözlemleyerek, yaşayarak öğrenir. Sayęı, hoşgörü, tutarlı olma gibi duygular anlatılarak öğretilecek nitelikler değildir. Ancak, anne baba rol model alınarak, yavaş yavaş geliştirilir. Çocuğun, yetiştirilirken çevresinde sürekli tatlı dil, güler yüz görmesi gerekir diye bir kural yoktur. Çocuk; insani duygular olan, kızgınlık, öfke gibi olumsuz duyguları da tanımalıdır. Ancak, çocuk bu olumsuz duyguların nasıl kontrol edildiğini, nasıl ifade edildiğini, öfke kontrolünü sağlamayı da evinde öğrenir. Kendi öfke ve kızgınlığını kontrol edemeyen, ifade edemeyen bir baba, ya da sürekli bağıran bir anne, çocuğuna ölçülü olmayı öğretmez (Yörükoğlu, 1978: 109). Ayrıca toplum tarafından

çoğu zaman çocuğa yönelik şiddet uygulanması normal görülmüş, çocuğu eğitmede araç olarak kullanılmıştır. Çocuğu disiplin etme ile istismar arasında çok ince bir sınır vardır ve toplumdan topluma değişir. Dolayısıyla birçok toplumda çocuğa yönelik şiddet, terbiye etme gerekçesiyle meşru görülmüştür (Yıldırım, 2006: 264). Aile bireylerinin kızgınlık, öfke gibi durumlarda bu duygularla nasıl baş edebileceklerini bilmeleri gerekmektedir. Kızgınlık ve öfke anlarında çocuğa yönelik olumsuz davranışlarda bulunmamalı, sorunlarını konuşarak çözmelidirler. Hiçbir zaman çocuk eğitiminde şiddete başvurulmamalıdır, çocuğun şiddetten öğreneceği hiçbir olumlu davranış yoktur.

Çocukları üzerinde sert sayılabilecek cezalar uygulayan ebeveynler ayrıca, cezalandırdıkları çocukların istemedikleri davranışları için rol model oluşturdıklarını da akıllarından çıkarmamalıdır. Tokat atmak çocuğa, hayatta karşısına çıkan zorluklar karşısında tokat atmayı öğretir; aynı şekilde bağırarak bağırma, öfkeli görünmek öfkeli görünmeyi öğretir (Kazdin, 2015: 32). Temel gereksinimleri karşılanmayan, ihmal edilmiş bir çocuğun sorunları sadece çocukluk dönemiyle sınırlı değildir. Karşılanmayan gereksinimler yaşam boyu etkisini göstererek değişik biçimlerde kişinin davranışlarında ortaya çıkar (Gökner, 2004: 105). İhmal veya istismara maruz kalmış çocuklarda zekâ gerilikleri ve duygusal problemler, davranış problemleri, içe kapanıklık görülebilir. İleride kendi eş ve çocuklarına da aynı tarzda, şiddetle yaklaşımlar sergileyebilir.

Aile içinde yaşanan şiddet önüne geçilmesi gereken önemli bir problemdir. Ülkemizde yoğun olarak yaşanmaktadır. Aile içi şiddet, aile içerisindeki özel bir problem gibi algılanmamalı, görmezlikten gelinmemelidir. Şiddet yasal olarak suç ve insan hakları ihlalidir (ÇPGD Görüşme Rehberi, 2015: 24). Çocuk istismarı ise; 0-18 yaş grubundaki çocukların, aile veya diğer yetişkinler tarafından zarar verici, kaza dışı ve önlenemez bir davranışa maruz kalmaları, kötüye kullanılmaları olarak tanımlanmaktadır.

Çocuğa yönelik kötü muamele; Dünya Sağlık Örgütü'ne göre 4 grupta incelenir: fiziksel istismar, cinsel istismar, duygusal istismar ve ihmal. Fiziksel istismar; çocuğu dövme, vurma, yaralama şeklinde uygulanan, çocuğun fizik bütününe zarar verici hareketler olarak tanımlanır. Cinsel istismar; çocuğun henüz anlayıp onay veremeyeceği her türlü cinsel içerikli davranışlara dahil edilmesidir. Duygusal istismar; çocuğu aşağılayıcı şekilde davranma, alay etme, bağırma, küfür etme şeklinde uygulanan duygusal olarak

çocuğu olumsuz etkileyen davranışlardır. İhmal ise; çocuğun sevgi, ilgi, beslenme, bakım gibi temel ihtiyaçlarının karşılanmamasıdır. İstismar, çocuğa yönelik kasıtlı bir şekilde yapılmaması gereken davranışların yapılması, ihmal ise yapılması gereken davranışların yapılmamasıdır. Yani istismar aktif bir şekilde gerçekleştirilirken ihmal pasif bir şekilde gerçekleştirilir. Çocuğa yönelik kötü muamele sergileyen kişiler, daha çok yakın çevreden çocuğun tanıdığı, aile bireyleri, komşular, akrabalar olabilmektedir.

Ebeveynleri arasındaki şiddete tanık olan veya kendisi de ebeveynlerince direkt şiddete maruz kalan çocuğun psikolojisi olumsuz yönde etkilenmektedir (ÇPGD Görüşme Rehberi, 2015: 24). Şiddet, doğuştan getirilen bir davranış olmayıp, görerek öğrenilen sonraki nesle bu şekilde aktarılan davranıştır. Çocuğun ebeveynlerini zorba olarak görmesine ve kendisinin de ileri dönemlerde kendi eşi ve çocuğuna şiddet uygulamasına yol açabilmektedir. Aile içerisinde şiddet uygulandığını gören çocuklar, sorunları şiddetle çözebileceği düşüncesini oluştururlar. Saldırgan davrandığı için dayak yiyen çocuk daha da saldırganlaşır (Buffington, 2005: 37). Dayak, çocuk için bir utanç kaynağıdır. Ailesi tarafından şiddet gören bir okul öncesi çocuğu, kendisini anne babasının gözleriyle görmeye başlar. “Sen kötü bir çocuksun. Sen dövülecek bir çocuksun” gibi aşağılayıcı ve suçlayıcı sözleri çocuk içselleştirir. Böylece, sevmeye layık olmadığını ve değersiz olduğunu düşünen çocuk, kendinin özde kusurlu bir yaratık olduğuna inanarak bilinçsizce utanç duymaya başlar. Böyle çocuklar utangaç, çekingen, içine kapanık ve ürkek olurlar. Bazı anne babalar, çocuğun daha da üzerine giderek onu iyice sindirirler (Gökner, 2004: 108-109). Bu davranışlarını da normal olarak görüp, istismar sonucu alkol, madde bağımlısı, ders başarısı düşük, suç işlemiş çocuğun sorunlu olduğunu, kendi yapısında problem olduğunu düşünürler.

Anne babaları tarafından sıklıkla dövülen çocuklar içlerinde büyüttükleri kızgınlık ve kin duygularını ya içe atar, ya da dışa yansıtırlar. Bu duygularını içe atan çocuklar içe kapanık, çekingen, korkak, güvensiz ve kendini aşağı gören çocuklardır. Bu çocuklar aşırı hassas ve alıngandır; kolayca kırılıp ağlarlar. Buna karşılık, içlerindeki kızgınlık duygularını dışa yansıtan çocuklarda daha çok isyankâr, saldırgan tavırlar görülür. Bu çocuklar, arkadaş çevresiyle uyumsuz ve geçimsizdir. Sorunlarını daha çok saldırganlık ve şiddete başvurarak halletme yoluna giderler. Araştırmalarda suç işleyen çocukların ve gençlerin büyük çoğunluğunun babalarıyla iyi ilişkileri olmayan ve babaları tarafından sürekli dövülen çocukların oluşturduğu ortaya çıkmaktadır (Gökner, 2004: 109).

Sağlıklı çocukların yetiştirilmesiyle, sorunlarının konuşularak çözülmesi gerektiğini bilen bireylerin oluşturduğu toplumda suç oranları da azalış gösterecektir.

Çocuk yetiştirirken, çocukta olumlu ve dengeli bir tutum oluşturmak isteniyorsa anne babaların tutarlı bir tutum sergilemeleri gerekmektedir. Ayrıca çocukların iyi ve kötü davranışları için onları birbirleriyle kıyaslama yoluna gidilmemelidir. Her insan kendine özgüdür ve kendi görüşü, düşüncüsü, zekâsı ve kapasitesi vardır. Çocukta olumlu bir davranış oluşturulması için takdir etmek çok önemlidir. Eleştiri ve kıyaslama ile çocukta olumlu bir davranış oluşturulamaz. Destekleyici ve tutarlı yaklaşımla büyüyen çocuklar, yetişkinlik döneminde daha zeki, daha üretken, duyarlı ve özgüvenli birer birey olarak topluma kazandırılırlar. Bu doğrultuda anne babanın, çocukta davranış değişikliği yaratmak için çocuğun olumlu davranışlarını destekleyerek, geri bildirimde bulunmaları çocuklarının yararına olacaktır.

Çocukluk döneminde daha iyi gelişim gösterilebilmesi için anne babanın çocukla konuşması, oyun oynaması, masal anlatması çok önemlidir. Özellikle dil gelişimi için çocukla küçük yaşlardan itibaren konuşulması gerekmektedir. Dil kısaca; anlatılmak istenenleri aktarmada; soru sorma, istekte bulunma gibi işlevleri gerçekleştirmede kullanılan insana özgü iletişim aracıdır. Dil, çocuğun çoğu şeyi öğrenmesinde en önemli etmendir. İlk ses çıkarma deneyimleri devinimsel bir işlev görmekte ve bu işlevin olgunlaşmasıyla da bir gelişim sırası izlenmektedir. Tabi dilin gelişebilmesi için önce işitme duyusunun işlevsel olup olmadığına bakılmalıdır. Çocukluk dönemine bakıldığında; bebekler 3. ayda tanınacak türde heceler söylemeye başlasa da çevresinde konuşulan dilin seslerini, hecelerini söylemesi genellikle 9. ayı bulmaktadır. Çocuk 9-12 aylar arasında tek kelimeleri söylemeye başlar (Fişek ve Yıldırım, 1983: 15). Bu dönemde çocuğun konuşulanları anlamadığı düşünüldüğü için anne babalar çocukla yeterince iletişim kurmamaktadırlar. Hâlbuki çocuk konuşulanları anlayıp tepki verebilmektedir ve ne kadar çok konuşulursa çocuğun konuşması o kadar hızlı olacaktır.

Anne babalar genelde daha konuşamayacakları çağlarda çocukların konuşmasını, konuşmayı becerdikleri dönemde ise çok fazla soru sordukları için susmasını isterler. Bununla birlikte ana babanın sözcüklerin gücünün farkına varması ve çocuğun dil becerilerini arttırabilmesi için ellerinden geleni yapması çok önemlidir (Buffington, 2005: 30). Bebeklik ve çocukluğun ilk dönemlerinde çocukla anne ve babanın sağlıklı iletişim kurması çocuğun daha sonraki yaşantısında da anne ve babasıyla iyi bir iletişim

kurması açısından oldukça önemlidir. Bu dönemde uyaranların fazla olduğu bir çevrede yetişen çocukların gelişimleri daha hızlı olabilmektedir. Ayrıca bebekleri ile daha fazla konuşan annelerin çocuklarının, az konuşan annelerin çocuklarına göre daha çok kelime kullanabildikleri görülmüştür.

Çocuklara masal anlatmak, kitap okumak da psikososyal gelişimleri için önemli bir uyandır. Çocuğun sosyal, duygusal ve zihinsel gelişimine önemli katkıda bulunan bir araçtır (Gökner, 2004: 79). Aile çocuğa rol model olabilmek için onun yanında kitap okuyarak özendirmeli, kitap okuma davranışını teşvik etmelidir. Çocuğun olumlu davranışlarını takdir ederek kitap okuma alışkanlığını kazandırmalıdır.

Kitap seçimi yapılırken çocuğun yaşı ve kapasitesi göz önünde bulundurulmalıdır. Okul öncesi yıllarda bol resimli, az yazılı kitaplar ilgi çeker. Boyama ve karalamaya uygun kitapçıklar da göz yoluyla öğrenmeyi ve merakı artırır. Resimler hayal gücünü artırır. Bu nedenle ailelerin çocuğun gelişim dönemine göre, bakış açısını geliştirebilecek, çocuğa olumlu mesajlar verebilecek nitelikte kitap seçmeleri gerekmektedir. Ayrıca çocuğa kitap okuma alışkanlığı kazandırabilmek için çocuğun ilgisini çekebilecek türden kitaplar seçilmesinde fayda vardır. Anne babalar da çocuklarla birlikte kitap okuyarak onlara rol model olmalıdır. Çocuklar anne babayla birlikte okumaya başladıkları bir kitabı kendi başlarına bitirebilirler. Birlikte kitap okumak, çocukla ebeveynleri birbirine yakınlaştırırken, çocuğa okuma beğenisi kazandırmanın iyi bir yoludur (Yörükoğlu, 1978: 69-70). Fikir alışverişinde bulunmalarını sağlar.

Masallar; çocukların hafızalarının gelişmesine yardımcı olurken, kelime hazinelerinin gelişmesini de sağlar. Onlarda ahlak duygusunu geliştirir. Hayal gücü dünyasından gerçekliğe ışık tutan sezgilerini geliştirir (Özdemir, 2014: 62). Ebeveynlerin çocukları ile birlikte masal okuması ve çocuğun söylediklerini dinlemesi, çocukların dil gelişimini ve özgüveninin artmasını desteklemesinin yanında, aralarındaki ilişkinin daha pozitif olmasını sağlar.

Televizyon da kitap gibi faydası olan bir araçtır. Ancak kişi bu aracın etkisinde kalmayarak ona egemen olmalı, saatlerini ve günlerini televizyon karşısında geçirerek onun kölesi olmamalıdır. Ülkemizde çocuklar zamanlarının çoğunu televizyon, tablet ya da internette geçirmektedir. Anne babalar da teknolojiyi yanlış bir şekilde kullanarak, “çocuk bakıcısı” haline getirebilmektedir. Nitekim son yıllarda gençlerin tutumlarındaki dönüşümün en önemli kaynağını televizyon oluşturmaktadır (Bozkurt, 2015: 127).

Bunun yanında akıllı telefonlar da televizyon gibi insanların vazgeçilmez bir parçası haline gelmiştir. Ebeveynler bu konuda çok dikkatli olmalıdırlar. Kendileri televizyon başından ayrılmayan anne baba çocuklara “susun, oturun, çalışın!” diye buyruklar vermekle sorunu çözümleyemez. Çocuklarının çalışma ve uyku saatlerini aksatmayacak bir program yapabilirler. Tüm aile üyeleri belli saatlerde televizyon izlemek ya da akıllı telefonlarla vakit harcamak yerine kitap okumaya ya da hobilere zaman ayırabilmelidir (Yörükoğlu, 1978: 73). Özellikle gençlerde yaygın bir sorun haline gelen teknoloji bağımlılığını önlemek için aile içi etkinlikler artırılarak, kaliteli vakit geçirilmeli ve çocuğa fayda verecek kurs ve etkinliklere yönlendirmeler yapılmalıdır. Çocukların hayatlarında çok fazla boş zamanlar bırakılmamalı, sevdiği bir etkinliğin yapılması sağlanmalıdır. Boş vakti fazla olan gençler akıllı telefonlarla, bilgisayarlarla, sosyal medya, oyun gibi uğraşlarla o vakitleri değerlendirememekte ve bu uğraşlara bağımlı hale gelerek okul, ödev gibi sorumluluklarını aksatmaktadırlar. Teknoloji bağımlılığı konusunda gerekirse ailenin profesyonel danışmanlık hizmeti alması gerekmektedir.

Anne babalar televizyon izlemeye ve akıllı telefon kullanmaya bir düzenleme getirebilecekleri gibi, programları çocukla birlikte izleyip çocuğun gördüklerini onunla birlikte de yorumlayabilirler. Bunu yapmaya istekli olan bir aile, hem televizyonun ve sosyal medyanın çocuk için olumlu yönlerinden yararlanabilir hem de çocuğu saldırganlık, şiddet ve cinsel ayrımcılık içeren programlardan koruyabilir (Bee ve Boyd, 2009: 781). Ayrıca çocuk 3 yaşına gelene kadar teknolojik öğelerle temas etmemesi gerekmektedir. Teknolojinin sayısız faydasının bulunmasının yanında bağımlılık yapma riski bulunmaktadır. Çocuklar teknoloji ile olumsuz ve şiddet içerikli öğelere de maruz kalabilmektedirler. Bu nedene ebeveynlerin teknolojik öğeleri çocuk bakıcısı olarak kullanmaması gerekmektedir. Çocuklar ne kadar şiddet içerikli televizyon programları izlerlerse şiddet içerikli oyunları da o kadar tercih ederler ve akranlarına karşı daha saldırgan tavırlar sergileyebilirler.

Anne babaların çoğu çocuklarının yanında başka işlerle uğraşarak onlarla vakit geçirdiklerini düşünebilirler. Fakat önemli olan onlarla birlikte kaliteli vakit geçirebilmektir. Anne baba çocukla birlikteyken tüm dikkatini ona vererek anne baba olmanın tadını çıkarmalıdır. TV izlerken çocuğun yanlarında bulunması, tamamen yalnız olmasından iyi olmakla birlikte, yeterli değildir (ÇPGD Görüşme Rehberi, 2015: 36). Oyun oynamak çocuklar için çok faydalıdır. Çocuklar oyun oynayarak hem öğrenirler hem de eğlenceli vakit geçirirler. Anne babanın bazen çocuklarıyla oyun

oyunmaları çocukları mutlu ettiği gibi oyunun anne babaya da olumlu katkıları olur. Çünkü anne baba oyun esnasında çocuklarının ilgi, yetenek, duygu, düşünce ve biçim vericilik özelliklerini daha yakından tespit edebileceklerdir. Ayrıca oyunun en önemli yönü anne baba ile çocuk arasında ömür boyu unutulmayacak bir iletişimin temellerini atmasıdır (Özdemir, 2014: 143-144).

Çocuk yetiştirirken gelişim dönemlerinin bilinmesi gerekmektedir. Hangi yaş döneminde hangi becerileri kazanması gerektiğinin bilinmesi, herhangi bir gelişimsel risk durumunda riskin erken tespit edilip önlem alınmasını sağlar. Sağlıklı gelişimin bilinmesi kişilik geliştirmedeki sapmaların gözlemlenmesini kolaylaştırır. Çocukluk döneminde yaşanan travmatik olaylar kişinin yetişkinlik döneminde ruhsal hastalıklara yakalanması açısından oldukça önemlidir. Erişkin ruh hastaları, çocuklukta çekilen doyumsuzlukların, örseleyici yaşantıların ve saplantıların derin izlerini taşırlar (Yörükoğlu, 1978: 16). Sağlıklı çocuk yetiştirmede etkili olan faktörlere bakıldığında; gelişim dönemlerine göre çocukla oyun oynamanın, sağlıklı iletişim kurmanın, tuvalet alışkanlığının kazandırılmasının, uyku düzeninin, beslenmenin oldukça önemli olduğu görülmektedir.

3.3.1. Oyun

Oyun; çocuğun, kendini rahatlıkla ifade edebildiği en doğal ortamı ve özgürlüğüdür. Oynayan çocuğun duyguları keskinleşir, becerileri artar ve yetenekleri ortaya çıkar. Oyun oynayan çocuk, kendi küçük dünyası içindedir ve o dünyaya hakimdir (Gökner, 2004: 73). Oyun çocuğun birçok açıdan gelişimini büyük ölçüde destekler. Oyun, çocuğa hiç kimsenin öğretemeyeceği konuları kendi deneyimleriyle öğrenmesi yöntemidir (Yavuzer, 2010: 154). Oyun çocuğun gerçek dünyayla hayal dünyası arasındaki köprüsüdür (Özdemir, 2014: 148). Annenin bebeğiyle veya çocuğuyla, oyun oynaması, konuşması, kitap okuması, müzik dinletmesi gibi aktivitelerde bulunması bebeğin daha hızlı ve daha zeki bir şekilde büyümesine yardımcı olur.

Oyun, çocuğun duygusal gelişimine katkıda bulunduğu gibi aynı zamanda zihinsel ve motor gelişimini de etkiler (Özdemir, 2014: 143). Yeni yürümeye başlayan çocuklar, birileriyle oyun oynamaktan mutluluk duyar ve anne babalarıyla oynarken, tek başına oynadıkları zamandan daha fazla şey öğrenir (Green, 2008: 406). Bu nedenle ebeveynlerin çocuklarıyla oyun oynamaları, çocukların beyin gelişimi açısından

önemlidir, ayrıca anne baba ve çocuk arasındaki iletişimi güçlendirerek çocuğun ailesi ile birlikte nitelikli zaman geçirmesini sağlar.

Oyun, çocuğun hem bedensel gelişimini hızlandırır hem de psikososyal gelişimini destekler. Bedenin dengeli bir şekilde gelişmesini sağlar. Çocuk, oyun oynarken kan dolaşımı hızlanır. Oyun esnasında beyne daha fazla kan giderek, beyin beslenir ve sinir sistemi daha iyi çalışır (Özdemir, 2014: 146).

Çocuklar çoğu davranışlarında anne babalarını rol model aldıkları için, sergiledikleri hareketler anne babanın davranışlarının yansımasıdır. Bir başka ifadeyle çocuk ailesinden kazandığı olumlu ya da olumsuz kişilik özelliklerini oyunlarında ortaya çıkarır. Bir çocuk oyunlarında sürekli saldırgan ya da bencilce davranıyorsa, sağlıklı bir aile ortamından geldiği aşikârdır. Böyle bir çocuk ya dövülen ve sindirilen bir çocuktur ya da anne babanın birbirlerine karşı saldırganca tutumlarına tanık olmuş çocuktur. Oyunlarında silik ve başkalarını izleyen bir çocuk da bağımlı yetiştirilen bir çocuğu yansıtır. Daha çok yaşlılarıyla beraber olma fırsatını bulamayan ve dışarıya çıkarılmayan çocuklarda bu duruma sıklıkla rastlanılır. Evde her dediği yapılan, sınır tanımayan şımarık ve sorumsuzca yetiştirilen çocuklar da oyunlarında uyumsuzluk gösterirler (Gökner, 2004: 75-76). Görüldüğü gibi çocukların sosyal çevrede oyun oynama şeklinden aile içerisinde anne baba tarafından sergilenen tutumlar hakkında önemli ipuçları vermektedir.

3.3.2. Tuvalet Alışkanlığının Kazandırılması

Profesyonellere göre tuvalet eğitimi ile ilgili çeşitli zıt görüşlere rağmen, çocukların hazır oldukları zaman tuvalet eğitimi verilmesi gerekmektedir. Uygun sinir yolları yeteri ölçüde olgunlaşınca kadar hiçbir çocuk eğitilemez. Yeteri kadar olgunlaşır olgunlaşmaz tuvalet eğitimi çocuğun razı olma isteği veya karşı gelme kararlılığıyla kontrol edilir ki bu, eğitimcinin yeteneğinin yanı sıra çocuğun huyuna da bağlıdır (Green, 2008: 301).

Çocuğun tuvalet eğitimine hazır olabilmesi, onun bedensel ve zihinsel gelişimine bağlıdır. Bu gelişim çocuktan çocuğa farklılık göstermesine rağmen, genellikle yaş olarak 20 ay civarındır. Fakat bazı çocuklar tuvalet eğitimi için yeterli olgunluk düzeyine 18 ayda eriştikleri gibi bazı çocuklar bu düzeye 24 ayda erişmektedirler. Bu nedenle, çocuğu 18 aydan önce eğitmeye kalkışmak yanlıştır. Bu tutum çocuk için zor, anne için yorucu bir süreçtir. Üstelik zorlaması da sakıncalıdır. Tuvalet eğitimi sürecinde, yapılan

bazı yanlışlıklar ve hatalar çocuğun ruh sağılığını bozarak, onun yaşantısını ömür boyu etkileyecek izler bırakır (Göknar, 2004: 53-54). Bu nedenle ailelerin tuvalet eğitime başlamadan önce gerekli bilgileri edinmeleri ve çocuğun gelişim özelliklerine dikkat ederek eğitime başlamaları gerekmektedir.

Bir çocuk 18 ayına yaklaşırken, refleksin zayıfladığı ve istekli kontrolün tamamen egemen olmaya başladığı görülür. Bu, tuvalet zamanlamasının klozet şansından tamamen farklıdır. Daha büyük bir çocuk, tuvalete gitmeyi isteyip istemediğine karar vermek için beynini kullanır ve daha sonra zorlamak için uğraşır. Bu, çocuğun istekli bir hareket kullandığı ve tam kontrolde olduğu doğru bir tuvalet eğitimidir (Green, 2008: 303). Burada çocuk tuvalete ihtiyaç duyduğu zaman ailesine iletebilir ve tutma, bırakma davranışlarını kontrol edebilir.

Çocukluk döneminde karşıt duygular arasındaki gidiş geliş çok yaygındır ve bu en belirgin olarak tuvalet eğitiminde ortaya çıkar (Yörükoğlu, 1978: 36). Tuvalet eğitimi, çocuğun sinir sistemi büzgeç kasları üzerinde denetim sağlamasına elverecek düzeyde geliştiği bir dönemde başlar. Bedeni üzerinde kontrol kurmaya başlayan çocuk için tuvalet eğitimi, derin anlamları olan bir süreçtir. Artık tuvaletini tutup ya da bırakabilmesi ona şunu gösterir: bedeninde ya da içinde uyanan gereksinimlerin kölesi değildir; onlara kulak vermek zorunda olsa bile, eninde sonunda ne yapacağına, nasıl davranacağına kendi bilinci karar vermektedir. Bu, anal dönemden çıkarılan özerklik duygusunun bir yönünü oluşturur (Dereboy, 1993: 86).

3.3.3. Uyku Düzeni

Çocukların belirli bir uyku düzenlerinin olması, sağılıklı gelişebilmeleri için önemlidir. Çoğu anne baba çocuk sahibi olduklarında uykusuzluktan mustarip olduklarını dile getirmektedirler. 6 ila 8 haftalık olduklarında çoğu bebeğin toplam gündüz uyku süresi bir dereceye kadar azalır ve günlük ritim olarak anılan gece gündüz uyku ritimleri sergilemeye başlarlar. Bu yaştaki bebekler, tam uyanmadan bunun gibi 2 ya da 3 adet iki saatlik döngüyü birleştirirler; bu noktada “bebek geceyi uyuyarak geçirdi” deriz. Bebekler 6 aylık olduklarında hala günde 14 saatten biraz daha fazla uyurlar, ancak uyku düzeni ve öngörülebilirliği daha belirgindir. 6 aylık olan çoğu bebekte, bütün gece süren uyku örüntüleri ve daha öngörülebilir zamanlardaki gündüz şekerlemeleri daha açık bir şekilde izlenebilir (Bee ve Boyd, 2009: 169). İlk 6 ay içerisinde bebeklerin nörolojik gelişimlerdeki ilerlemeler sonucunda uyku, ağlama ve yeme örüntüleri daha

düzenli bir hale gelir ve böylece daha uzun süre uyanık ve tetikte kalabilirler (Bee ve Boyd, 2009: 173). Dolayısıyla aileler için de çocuk bakımı daha yorucu bir hale gelmektedir.

Sağlıksız ailelerde çocuğun uyku düzeninin sağlanması pek mümkün değildir. Aile geçimsizlikleri, anne baba arasındaki kavgalar, ayrılık ve boşanma gibi olaylar çocuğun duygularını olumsuz yönde etkileyeceğinden, uykunun bozulması da kaçınılmaz olacaktır (Gökner, 2004: 52). Erken evliliklerde de bu gibi problemler görülebileceği için çocuklarının uyku sorunları yaşamaları kaçınılmaz hale gelmektedir.

Çocuğun uyku düzeninin sağlanabilmesi için; çocuk, küçük yaştan itibaren ayrı odada ve erken yatmaya alıştırılmalıdır. Çocuğa bu ortam hazırlanmalıdır. Örneğin, çocuk yatağa yattığı zaman anne yanına oturup masal anlatma, hikâye kitapları okuma veya güzel sözler söyleme gibi davranışlarda bulunabilir (Gökner, 2004: 53). Ancak kalabalık ve sık aralıklarla çocukların dünyaya getirildiği ailelerde çocuğa ayrılan vaktin sınırlı olması, çocukların ayrı odalarının bulunmaması gibi nedenlerle çocuklarda uyku düzeni sağlanamamaktadır.

3.3.4. Çocuk ile İletişim

Çocuğun davranışlarının kabul edilebilir bir düzeyde olması, uyumlu bir birey olarak yetişmesi, büyük ölçüde anne baba ile olan iletişimine bağlıdır. Anne baba ile çocuk arasında sağlıklı bir iletişim kurulabiliyorsa, sorunların çözümü de kolaylaşır. Önemli olan, diyalogun başarılı bir biçimde devam etmesi ve kesilmemesidir. Eğer çocuk ile ebeveyn arasında sağlıklı bir iletişim yoksa çocuk duygularını içe bastırır ve sorunlar çözülmez. Böylece ebeveyn ile çocuk arasında sağlıksız bir ortam oluşmuş olur (Gökner, 2004: 123-124).

Çocuk ile iletişim küçük yaşlardan itibaren kurulmalıdır. Aksi halde, küçük yaşlarda kurulamayan iletişim çocuk büyüdükten sonra çok daha zor olacaktır. Bununla beraber, çocukla iletişimde bulunurken, özellikle iletişimi baltalayıcı nedenlerden kaçınılmalıdır. İletişimi baltalayan nedenler arasında çocuğun sözünü kesmek, anlamadan cevap vermek, yargılamak, eleştirmek, emretmek, sık sık uyarmak, tehdit etmek, lakap takmak, çok sık öğüt vermek, suçlamak, aşağılamak önemli olanlardır (Gökner, 2004: 124-125).

Sağlıklı iletişim erken gelişim yılları boyunca disiplinin temelini oluşturur (Yavuzer, 2010: 93). Sağlıklı iletişimin hâkim olduğu ailelerde çocuk anne babaya güven duyarak, her şeyini rahatlıkla paylaşabilir ve fikir alışverişinde bulunabilir.

Anne babanın çocukla konuşması, onu dinlemesi, fikirlerine saygı duyması; çocuğa değer verildiğini hissettirir, çocuğun iletişim ve düşünme becerisini geliştirir. Özguveni yerinde sevilip saygı gördüğünü düşünen çocuk, başkalarını da severek karşındakilere saygı duyarak, özgürce fikirlerini ifade ederek sağlıklı bir şekilde yetişir.

3.3.5. Baba Çocuk İlişkisi

Çocuğun zekâ gelişimi üzerinde genetik özelliklerin yanında çevresel uyaranların da önemli bir etkisi vardır. Çevresel uyaranlar ne kadar fazla ise zekâ o kadar olumlu yönde geliştirir. Bundan dolayı baba, çocuğun yetiştirilmesinde sorumlu olduğu için, zihinsel gelişimi bakımından ihtiyaç duyduğu uyanları sağlayan bireylerin başında yer almalıdır (Özdemir, 2014: 76-77). Başarılı anne çocuk ilişkisinin ardında bile, baba desteği görülür. Yapılan araştırmalar, annenin sağlıklı bir hamilelik dönemi geçirmesi, doğumun başarılı olması ve olumlu anne çocuk ilişkisiyle, destekleyici baba modeli arasında pozitif bir ilişki olduğunu ortaya koymaktadır (Yavuzer, 2010: 74). Geçmişten günümüze çocuk bakımı sadece annenin görevi olarak görülmüş, baba desteği önemsenmemiştir ancak babalar da anneler kadar çocuk bakımından sorumludurlar.

Babanın çocuğu sahiplenmesi, onun bakımına katılması, büyüme ve yetişmesinde eşit sorumluluğa sahip olduğunu, gebelik döneminden başlayarak davranışlarıyla kanıtlaması, annenin yükünü hafifletecek ve daha sağlıklı, güçlü olmasını sağlayacaktır (Yavuzer, 2010: 74). Erkeklerin bazıları çocukların bakımından birinci dereceden annenin sorumlu olduğunu düşünür ve bebekle ilgilenmeyi tümüyle anneye bırakırlar (Akkaş, 2010: 40). Babalık annelik gibi değildir, çaba gösterilerek öğrenilir. Baba çocuğun bakımına katılırsa, ağladığında onu sakinleştirip ilgilenirse çocuğuyla arasındaki ilişki güçlenir, babalık rolünü daha kolay benimsemesini sağlar.

Çocuk bakımında sosyal destek de gerekli ve önemlidir. Genel bir kural olarak, toplumsal destek, anne babaların dağarcıklarındaki en iyi çocuk yetiştirme becerilerini ortaya çıkarmalarını sağlar (Bee ve Boyd, 2009: 741). Anneanne ve babaannelerin deneyimleri ve destekleriyle de çocukların bakımı daha kolay bir hale gelebilmektedir.

Gelişim süreci içinde, başarılı sosyal etkileşim, yeterli özgüven ve kendi kendini disipline etme gibi özelliklerin kazanılmasında, başarılı bir baba modeliyle kurulan ilişki oldukça önemlidir. Bazı araştırmalar ise okul başarısının yüksek olması ile olumlu baba çocuk ilişkisi arasındaki paralelliği vurgulamaktadır. Ayrıca erkek çocuklar açısından “cinsel kimliğin” kazanılmasında baba faktörünün de etkili olduğu

bilinmektedir. Baba modelin yetersizliği, cinsel kimlik karmaşasına neden olabilir. Bu nedenle baba, çocuk büyütme görevini sadece anneye bırakmak yerine sorumluluğunun bilincinde, çocukla kaliteli vakit geçirerek iletişimini güçlendirmelidir (Yavuzer, 2010: 75). Çocuğun sağlıklı bir şekilde gelişimini tamamlayabilmesi için buna ihtiyacı vardır.

3.3.6. Arkadaşlık İlişkileri

Aile, çocuğun ilk öğrenme ortamıdır. Çocuğun psikososyal gelişim süreci ilk önce ailede başlar. Daha sonra bu süreç arkadaş, okul ve diğer sosyal çevrelerle devam eder (Göknar, 2004: 90). Çocuk 3 yaşından itibaren sınırlı da olsa anne baba gözetiminde dışarıdaki diğer çocuklarla arkadaşlık kurmaya başlar. Daha sonraki süreçte okula başlaması ile gününün önemli kısmını arkadaşları ile geçirir.

Arkadaşlık öğrenme ve alışkanlık kazanımında önemli bir unsur olduğuna göre, seçiminde de dikkatli ve hassas olmak gerekir. İdeal arkadaş, insanı eğitim ve öğretimden uzaklaştıran değil, bu konuda teşvik eden, yönlendiren, her zaman olumlu davranışlar sergileyen, başarılı, çalışkan, saygılı, dürüst, ahlaklı, maddi ve manevi değerlerine bağlı, toplum tarafından sevilen, sayılan, erdemli kimselerdir. Çocuklar, arkadaşlık vasıtasıyla hayatlarına aileden sonra yeni bir halka eklemiş olurlar. Başkalarına karşı davranışlarında düşünerek hareket etme eğilimi kazanırlar. Çocuğun okul çağının başlamasıyla anne baba ile geçirilen vakit azalırken arkadaşlarına bağlılığı artmaktadır. Çocuk arkadaş seçerken ya anne babasından gördüğü ilginin benzerini arkadaşında bulmayı bekler ya da tam aksine anne babasından göremediği ilgiyi arkadaşlarından bulmaya çalışır. Ancak çocuk bunu farkında olmadan yapar. Çocuğun şahsiyet gelişiminde iyi arkadaşın büyük bir katkısı olduğ u gibi kötü davranışlara sahip bir arkadaşın da çocuğu olumsuz yönde etkileyeceği bir gerçektir. Bundan dolayı çocukların ahlaki yapısını ve şahsiyetini önceleyen bilinçli anne baba, çocuklarına küçük yaştan itibaren bir arada paylaşımlar yaşayacağı arkadaşını seçmede yardımcı ve rehber olmalıdır (Özdemir, 2014: 16-18). Arkadaş çevresini tanımalı, gerekli durumlarda arkadaşlarının aileleriyle de görüşmelidir. Çocuğu için faydalı olmasını istediği arkadaşın nasıl bir aile yapısına sahip olduğ unun bilinmesi de ebeveynler için rahatlatıcı bir unsurdur.

Aile ortamında iyi eğitilmiş bir çocuğun kötü özellikleri olan arkadaşlara uyması düşük bir ihtimaldir. Ancak çocuğun hiç arkadaşının olmaması, kötü arkadaşları olmasından daha sakıncalı bir durumdur. Çocuğun arkadaş ortamından kendini soyutlaması,

antisosyal davranışlar sergilemesi, onda ruhsal problemler olduğunun göstergesi olabilir. Bir çocuk hiç arkadaş edinemiyorsa bu, önemli bir ruhsal sorunun olduğuna işarettir. Yine, kimi çocuklar da saldırgan bir tavır izleyerek arkadaşlarıyla sık sık kavga eder ve arkadaş değiştirmek zorunda kalırlar. Sonunda arkadaş kümelerine alınmayınca daha da hırçınlaşırlar. Bu çocuklarda bazı psikolojik sorunların olduğuna kuşku yoktur. (Göknar, 2004: 173). Bu nedenle ebeveynlerin çocuklarının arkadaşlık ilişkilerini takip etmeleri büyük önem taşımaktadır. Böyle bir sorun olduğunu fark ettikleri zaman profesyonel destek almaktan ve sorunun altında yatan nedenleri bulup çocuğun sorunlarını çözmekten kaçınmamalıdır.

Çocuğun arkadaşlık edinmesi ve arkadaş ilişkilerini sürdürebilmesi belli bir olgunluk ve uyumluluğu gerektirir. Çocuk arkadaşlarına körü körüne uyuyorsa önce evde edindiği eğitimde bir eksiklik aramak gerekir. Her çocuk deneyerek, kendi eğilimine uygun arkadaşlar bulur. Çocuğun arkadaşlık ilişkileri kendi kontrolünde olduğu gibi anne baba tarafından da takip edilmelidir. Toplumsal yaşamın en önemli ilişkilerinden biri olan arkadaşlığı, karşılıklı haklar gözetilerek anlaşmaya ve güvene dayalı olarak geliştirmek gerekir. Çünkü aile dışında kurulan olumlu ilişkiler çocuğun toplumsal uyumunu güvence altına alır. Arkadaşlık ilişkileri çocuğa uyumlu ilişkileri ve iş birliğini öğrettiği gibi, ezmeden ve ezilmeden yarışma yeteneğini de kazandırır. Yönetme, belli bir amaca yönelik takım çalışmasına katılabilme, sorumluluk alabilme gibi yetenekler evden çok çevrede ve özellikle arkadaş ilişkilerinde kazanılabilir (Yörükoğlu, 1978: 65-66). Çocuk arkadaşlık ilişkilerinde kendini de tanımaya başlar. Neye becerilerinin olduğu, neleri sevdiği ya da sevmediği, ilgi alanlarının neler olduğu gibi konularda fikir sahibi olur.

İnsan sosyal bir varlıktır. Arkadaşlık, çocuğa sosyal yaşantı için gerekli olan uyum ve iş birliğini öğretir. Ezmeden ve ezilmeden karşılıklı saygı ve paylaşmayı çocuk, arkadaş ilişkilerinde bulur. Çocuk, arkadaşlarına bakarak, onlarla ortak ya da farklı olan özelliklerini tanıyarak, kendini daha gerçekçi bir biçimde değerlendirme fırsatını bulur. Aynı çeşitli yetenekler, arkadaş ilişkilerinde kazanılır ve geliştirilir (Göknar, 2004: 174). Arkadaş grubu, çocuğun toplumsal ufkunun genişlemesine ve onun karmaşık bir kişilik kazanmasına katkıda bulunur. Çocuklar arkadaş seçimlerinde ortak ilgi ve beğenilerine dikkat ederler. Arkadaş gruplarına dahil olmak için kendini grubun ölçü ve değerlerine uydurmaya çalışır. Grubun bir parçası olup dışlanmamak için de, arkadaş grubunun kurallarına uyum gösterme çabası içinde olurlar (Bozkurt, 2015: 125).

3.3.7. Bebek ve Çocuk Beslenmesi

Beslenme, çocukların büyüme ve gelişmelerini, hastalıklara verdikleri yanıtları etkileyen oldukça önemli bir konudur (Aslanköylü ve Yılgör, 2007: 12). Çocukların hem bedensel hem de zihinsel gelişimlerinin yeterince tamamlanabilmesi için düzenli ve sağlıklı beslenmeleri gerekmektedir.

Çocuklarda beslenmenin önemi gebelik döneminden itibaren başlamaktadır. Gebelik ve bebeklik döneminde besin öğelerinin yeterli düzeyde alınması bebeklerin beyin gelişimi için çok önemlidir. Ayrıca çocuğun çevresi ve ona bakım veren kişilerle etkileşim içinde olması beyin gelişimi için gerekli tecrübeyi sağlamaktadır. Beslenme yetersizliği, çocuğun becerilerinin gelişimini olumsuz etkilemekte bu da okul başarısı ve algılamada yetersizliğe sebep olmaktadır (Noğay, 2012: 44). Çocuğun tüm hayatı boyunca gerekli olan becerilerden yaşıtlarına göre geride kalması yaşam kalitesini düşürmekte, geleceğini istediği gibi şekillendirmesinde problem yaşamasına neden olmaktadır.

Beyin gelişimi toplum tarafından çok iyi bilinmese de döllenmeden kısa süre sonra günler içinde başlamakta ve adölesan çağı boyunca da devam etmektedir. Bununla birlikte gelişim en hızlı yaşamın ilk yıllarında olmaktadır (Özmert, 2005: 180). Özellikle ilk 0-6 yaş döneminde beyin gelişimi yaklaşık %90 oranında tamamlanmaktadır. Bebeğin beslenmesi, annenin hamile kalmasıyla beraber başlar. Hamilelikte, bebek kan yoluyla beslendiğinden, hamile kalan anne dengeli ve yeterli bir biçimde beslenmelidir. Diğer besinlerin yanı sıra, özellikle süt, yoğurt ve peynir gibi besin maddelerinin alınması yararlıdır. Bebeğin beslenmesi, beden gelişimi bakımından etkili olduğu gibi, zihinsel gelişimi bakımından da etkilidir (Gökner, 2004: 46-47). Bu nedenle çocuğun, zihinsel ve bedensel tüm açıdan sağlıklı bir birey olması isteniyorsa gebeliğin ilk günlerinden itibaren gebenin beslenmesi ve doğumdan sonraki süreçte de hem anne hem de bebeğin düzenli ve sağlıklı beslenmesi gerekmektedir.

Bebek dünyaya geldikten sonra da annenin sağlıklı beslenmesi önemlidir çünkü ilk 6 ay bebeğin sadece anne sütü ile beslenme gerekmektedir. Anne sağlıksız besinler tüketiyorsa gelişimini tamamlamaya çalışan bebek de bu besinleri tüketiyor demektir. Bebek doğduktan sonra, doğanın bir lütfu sayılan ve sayısız yararları olan anne sütüyle beslenmesi, en sağlıklı yoldur. Anne sütü bebekler için gerekli olan bütün vitamin ve mineralleri içermektedir. Özellikle göğüste biriken ön sütün bebek tarafından emilmesinin çok yararlı olduğu kanıtlanmıştır (Gökner, 2004: 47). Annenin bebeğini

emzirmesi bebekte hem güven duygusu yaratır hem de endorfin salgısını artırarak ağrı kesici ve ağlama miktarını azaltıcı etki gösterir. Anne ile bebek arasındaki duygusal bağı oluşturur. Emziren annelerin bebeklerini terk etme, şiddet uygulama gibi olumsuz davranışları, emzirmeyen annelere göre çok daha az görülür, bebeklerine karşı daha hoşgörülü olurlar (Atıcı ve ark., 2007: 3). Erken yaşta bebek sahibi olanlara göre, yaşı ileri, daha iyi eğitilmiş ve gelir düzeyi yüksek anneler emzirmeyi tercih etmektedir. Bu özellikler zaten beyin gelişimini de olumlu etkilemektedir. Bunlardan başka emziren anneler daha az sigara içmekte, daha uyarıcı ev ortamları sunmakta ve daha sağlıklı yaşam şekilleri sürmektedirler. Öte yandan emzirme sırasındaki anne bebek ilişkisi ve emzirme sırasında salgılanan hormonlar da annelik davranışını etkilemektedir (Özmert, 2005: 184). Erken yaşta gebe kalıp anne olan kadınların sağlık sorunu yaşamaları, erken doğum, düşük doğumlar gibi sorunlarla karşılaşmaları çocukları için çok faydalı olan anne sütünü verememelerine neden olmaktadır. Ayrıca anne sütü ile ilgili bilgi eksikliği ve henüz kendilerinin anneliğe hazır olmayışı ile adolesan anneler çocuklarını ya düzensiz emzirmekte ya da hiç emzirmemektedirler. Bu da çocuklarının zihinsel ve bedensel gelişimlerinde önemli sorunlara yol açmaktadır.

Yeni doğan bebek için en ideal besinin anne sütü olmasına rağmen yapılan araştırmalarda ilk 6 ay sadece anne sütü veren anne sayısının çok az olduğu ortaya konulmuştur. Ayrıca doğumdan önce bebeğini emzirme hedefi belirleyen annelerin bu hedefler doğrultusunda bebeklerini emzirdikleri bilinmektedir (ÇPGD Görüşme Rehberi, 2015: 30). Doğumdan önce anne çocuğuna ne kadar süre ile anne sütü vereceğini belirlemeli, buna uygun hareket etmelidir. İlk 6 ay bebeklere sadece anne sütü verilmeli, çocuk 2 yaşına gelene kadar ise ek gıdalarla birlikte anne sütüne devam edilmelidir.

Büyüme ve gelişmenin hızlı olduğu gebelik ve çocukluğun ilk yıllarında yeterli ve dengeli beslenme çok önemlidir. Çocuklarda beyin gelişiminin %25 i gebelikte oluşmakta, 5 yaşın sonunda da %90 ı tamamlanmaktadır. Beyin hücreleri yenilenmediği için gelişme döneminde yeterli besin sağlanmazsa meydana gelen hasarlar hayat boyu devam etmektedir. Çocuğun 0-6 yaş döneminde kazandığı, yemek seçimi, yemek zamanı gibi olumlu beslenme alışkanlıkları çocuğu ömür boyu etkileyebilmektedir. Çocuğun kendi kendine yemek yeme alışkanlığı kazanmasında anne babanın tutumu çok önemlidir (ÇPGD Görüşme Rehberi, 2015: 33- 35). Çocuğun özerklik kazandığı dönemde aile ile birlikte ancak kendi yemeğini kendisinin yemesi sağlanmalıdır. Kimi anneler çocuklarının sofrayı kirleteceği düşüncesiyle çocuklarına sürekli kendileri

yedirmek isterler. Ayrıca çocuklarının doymadığı düşüncesi yaygındır, çocuk istemediği halde zorla yemek yedirmeye çalışmaları da yaptıkları bir diğer hatadır.

Bu sonuçlar doğrultusunda yetersiz beslenmenin beyin gelişimi üzerindeki etkisini önlemek için; gebelik ve bebeklik döneminde, yaşamın ilk 6 ayında sadece anne sütü ile beslenmesi ve 2 yaşına kadar anne sütüne devam edilmesi teşvik edilmeli, iyot yetersizliğini önlemek için iyotlu tuz kullanılmalı, yeterli ve dengeli beslenme konusunda ailelere beslenme eğitimi verilmelidir (Noğay, 2012: 45). Çoğu anne baba, çocuğun beslenmesinin gelişimine ne kadar etki ettiğini bilmediği için hazır gıdalara yönelebilmektedir. Özellikle son dönemde çalışan anne sayısının artması ile hazır gıda kullanımı artmıştır. Ancak çocukların sağlıklı gelişebilmeleri için doğal ürünlere ihtiyaçları vardır. Bu nedenle bütün anne, baba, anne adayları ve baba adaylarına beslenme eğitimi ve danışmanlığı yapılması çok faydalı olacaktır.

Bebeklerin sağlıklı gelişimlerini tamamlayabilmeleri için rutin, boy kilo takibi, yaş dönemlerine göre gelişim özelliklerini kazanmasının takibi, aşılarının tam yapılması gerekmektedir. Bebek 4 ila 6 aylık olana dek bütün besin gereksinimini anne sütü veya özel mama ile karşılar. Bebeklerin büyümeleri ve gelişimleri düzenli muayenelerle kontrol edilmelidir. Ayrıca hastalıklara karşı bağışıklık kazanmaları için çeşitli aşının yapılması gerekir (Bee ve Boyd, 2009: 194). Bebeklere erken dönemde ek gıda verilmeye başlanması, ishal ve ishale bağlı ölüm riskini artırmaktadır. Bebeğe 2 yıl süresince anne sütü verilmelidir (Giray, 2004: 14). Ek besinlere 6. ayda başlanması ve bunların yanında 2 yaşına kadar emzirilmesi çocuğun hem fiziksel hem de zihinsel sağlığı açısından olumlu katkı sağlamaktadır (Özmert, 2005: 182). Anne sütü ile 6. aydan sonra tamamlayıcı besinlerin uygun olarak verilmesi kötü beslenmeyi önlemekte, vücut ağırlığını dengelemekte ve bebek ölümlerini önlemekte, hastalık risklerinden korumaktadır (Köksal, 2007: 6). Bütün anne ve babaların bunların bilincinde olarak çocuk yetiştirmesi, sağlık giderlerini azaltacağı için ülke ekonomisine de önemli katkıda bulunacaktır.

Yeni doğanların emzirilmesi bebeklerin sağlıklı büyümesine katkı sağlamaktadır. Anne sütü, bebeklerin yaşamlarındaki ilk 4-6 ayda gereksinimleri olan tüm besinleri içerir. Ayrıca, anne sütü temiz ve güvenlidir, her zaman aynı ısıdadır. Bunlara ek olarak, anne sütü annenin antikorları aracılığı ile bebeklerin hastalıklara karşı bağışıklık kazanmalarını sağlamakta, beslenme yetersizliklerinin yaygınlığını azaltmakta ve gıda

kaynaklı enfeksiyonları önlemektedir (Türkyılmaz ve ark, 2013: 157). Emzirmek anneler için de oldukça faydalıdır. Anne bebek ilişkisini güçlendirir, annenin gebelik döneminde aldığı kiloları kolaylıkla verebilmesini sağlar.

Beden gelişimi ve beden sağlığı bakımından beslenme doğal bir ihtiyaçtır. Bu ihtiyacın doğru olarak karşılanması çocuğun sadece beden gelişimi açısından değil, aynı zamanda zihinsel, toplumsal ve ruhsal gelişimi açısından da önemlidir. Bugün, sadece yetersiz beslenmeden değil, yanlış beslenmeden de kaynaklanan birçok sağlık sorunları yaşayan insanlar vardır. Zayıflıktan daha çok, aşırı kilo nedeniyle beden sağlığından şikâyet eden ve ruhsal bunalıma giren insanların sayısı az değildir. Bunların asıl nedenine bakıldığında, kişi bunun bilincinde olmasa da çoğunlukla küçükken kazanılan yanlış beslenme alışkanlıklarıdır (Gökner, 2004: 45). Özellikle günümüzde önemli bir halk sağlığı sorunu olan obezite ve hareketsiz yaşam, tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de önlenmesi gereken, üzerinde çalışmalar ve yatırımlar yapılan bir konudur. Sağlıklı ve dengeli beslenme, fiziksel egzersiz gibi konularda farkındalık yaratmak amacıyla birçok etkinlikler düzenlenmekte, ücretsiz diyetisyen danışmanlığı sağlanmaktadır.

Özellikle gelişmekte olan ülkelerin yaygın bir sorunu olan yetersiz ve dengesiz beslenme; hem bireylerin fiziksel, sosyal ve zihinsel gelişimlerini, hem de toplumun ekonomik ve kültürel gelişimini olumsuz yönde etkilemektedir. Bu olumsuz etkiler en çok bebekler ve çocukları etkilemekte, çeşitli hastalıklara sebep olmaktadır. Anne sütünün yeterli süre verilmemesiyle ortaya çıkan malnütrisyon, gelişmekte olan ülkelerin çocuk ölümlerinin yaklaşık %50'sinin nedenini oluşturmaktadır. Ayrıca beslenme bozuklukları, ishalli hastalıklar ve alt solunum yolu hastalıklarının da zeminini hazırlamaktadır. Anne sütü, bebeklerin sağlıklı büyüme ve gelişmelerine katkı sağlamanın, hastalıklardan korumasının yanında aile ve ülkeye sosyal ve ekonomik getirileri olan vazgeçilemez bir besin kaynağıdır (Giray, 2004: 12). Ülke kalkınmasına da etkisi olan anne sütünün faydalarının bilinmesi, anne ve anne adaylarının da bebeklerini anne sütü ile beslemelerine teşvik edecektir. Anne sütü alamayan çocukların hastalıklara karşı daha dirençsiz oldukları ve yaşıtlarına göre gelişimlerinde gerilikler olduğu bilinmektedir.

Çocuklarda düzenli ve dengeli beslenme alışkanlıklarının kazandırılması için, 1 yaşından sonra anne baba hem beslenme zamanları hem de içerik yönünden sınırlar koyabilirler. Çocukların besin tüketimi günden güne değişiklik gösterebilir. Önemli olan

çocuğun haftalık tüketiminin dengeli olmasıdır (Özmert, 2005: 183). Özellikle çocukların okula başladıktan sonra hazır gıdalarla ve dengesiz beslenmesi sonucu ortaya çıkan obezite günümüzde öneli bir tehlikedir. Okul yıllarında çocuklar, yeni yemeklere daha açık olurlar, ancak bu dönemde çeşitli tiplerde beslenme sorunları da baş gösterir. Okul çağındaki pek çok çocuk, ilk kez başlarında bir yetişkin olmadan yemek seçme sansını bulur. Harçlıklarını okul kantininden bir şeyler almak için harcarlar ya da okula giderken bir bakkala uğrarlar. Okul çağındaki çocukların bu koşullar altında yaptığı yemek seçimlerinin pek de akıllıca olmaması şaşırtıcı değildir ve birçoğu, anne baba farkında olmadan, büyük oranda gazoz, şeker ve benzeri “abur cubur” maddeler tüketir (Bee ve Boyd, 2009: 243). Ayrıca şekerin bağımlılık yaptığı ve çocukların beyin gelişimlerine olumsuz etki yaptığı bilinmektedir. Bu nedenle annelerin okula başlayan çocuklarının yedikleri maddeleri denetlemeleri ve gerekirse evde kendi yaptıkları besinleri içeren beslenme çantası oluşturmaları faydalarına olacaktır.

Ayrıca bazı anne babalar çocuklarının besin gereksinimi konusunda çok az bilgi sahibidir, bu nedenle çocukları için bir kilo yönetimi programını uygulamaya koymadan önce, iyi beslenmenin temelini öğrenmeleri gerekir. Dahası, obez çocukların anne babaları çocuklarına iyi bir rol modeli sunabilmek için kendi kilo sorunlarıyla da yüzleşmek, yeme ve egzersiz alışkanlıklarını değiştirmek zorundadır (Bee ve Boyd: 2009: 247). Çocuklarda sağlıklı beslenmeyi teşvik etmek için ailedeki tüm bireylerin yemek saatlerinin belirli olması, birlikte sofraya oturmaları, hazır gıdaları tercih etmemeleri, hareketli yaşam tarzına sahip olmaları gerekmektedir.

Sonuç olarak beslenme bebeklerin ve çocukların gelişimi için çok önemlidir. Bunun için gebelikten itibaren annenin sağlıklı beslenmesi, doğumdan sonra bebeğin hemen emzirilmeye başlanması, 6. ayından itibaren uygun ek besinlerin anne sütü ile birlikte verilmesi ve beslenme sırasında çocuğun psikososyal gelişimine göre kurulacak ilişkinin de çocuğun beslenmesi, büyümesi ve gelişiminde rol oynadığının göz önünde bulundurulması gerekmektedir (Özmert, 2005: 191). Gelecek neslin sağlıklı olması aile içerisinde edindikleri alışkanlıklarla yakından ilişkilidir. Bu nedenle çocuklara önerilerde bulunulurken, sadece sözlerle değil davranışlarla da tüm aile üyelerinin sağlıklı beslenme alışkanlıklarıyla çocuklara rol model olmaları çok önemlidir ve kalıcılığı etkileyen temel faktördür.

3.4. Adölesan Anneler

Çocukluktan erişkinliğe geçiş dönemi olarak da bilinen adölesan dönem; fiziksel, psikolojik ve sosyal olgunluğa erişmenin tamamlandığı bir dönemdir. Kişinin bedeninde görülen değişiklikler ve psikososyal gelişme gibi çok önemli dönüşümler bu dönemde görülmektedir. Büyüme ve gelişmenin yaşandığı bu dönemde genç kızların gebe kalması sağlıklarını olumsuz yönde etkilemektedir. Adölesan anneler daha ileri yaşlarda anne olan kadınlara göre daha fazla düşükler ve anne bebek ölüm riskine maruz kalmaktadırlar. Birleşmiş Milletler'e göre adölesan dönem 10-19 yaş grubundaki kişileri kapsamaktadır (TUİK, 2014: 3).

Adölesan dönemde birey; biyolojik, psikolojik ve sosyal değişimlere uğramaktadır. Dünya nüfusuna bakıldığında her 5 kişiden biri adölesan dönemde bulunmakta ve adölesan nüfusu yıldan yıla bir milyarı aşmakta, her 1000 adölesandan 60'ı anne olmakta ve dünya yüzeyindeki yaklaşık tüm doğumların onda biri olan 17 milyon bebek adölesan anneden doğmaktadır. Dünyadaki pek çok ülkede, kadınların ölüm oranlarının artmasında büyük etkiye sahip olan adölesan gebelikler önlenmesi gereken bir sorun olarak görülmektedir. Kadının biyopsikososyal gelişimini tamamlamadan gebe kalması anne ve bebek açısından olumsuz bir durumdur (Kavlak ve Şen, 2011: 35). Adölesan gebeler, diğer kadınlara göre daha çok doğum sıkıntısı çekerler ve hayatları boyunca daha sık gebelik yaşarlar. Adölesan annelerin bebeklerinde düşük doğum ağırlığı olasılığı, prematüre olma riski daha fazladır (Başer, 2000: 50).

Günümüzde dünyada cinsel aktivite yaşının daha erkene kayması, cinsellik ve gebeliği önleyici yöntemler hakkında bilgi eksikliği nedeniyle adölesanlar, istenmeyen gebelik ve cinsel yolla bulaşan hastalık riskine daha çok maruz kalmaktadırlar. Ayrıca erken yaşta anne olmak kadınların kişisel, eğitim, sosyal ve ekonomik gelişimlerinin önünde büyük bir engeldir. Yapılan çalışmalarda gebelerin yaşları küçüldükçe ve eğitim seviyeleri düştükçe benlik saygı düzeylerinin azaldığı; özbakım güçleri ve yaşam kalitelerinin düştüğü aynı zamanda anneliğe henüz hazır olmayan, kendisi de çocuk olan adölesan annelerin, çocuk büyütme stresini taşıyamayıp bebeklerini ihmal ve istismara uğratabildikleri belirtilmektedir (Bulut ve ark., 2008: 37). Erken evlilikler, hem evlenen kadınlar hem de dünyaya getirdikleri çocuklar açısından hayatlarını kaybetmek dahi birçok risk faktörü barındırmaktadır. Erken yaşta evlendirilerek, istismara maruz kalan

kadının kendi çocuğunu da ihmal veya istismara uğratması açısından ortaya istismar döngüsü çıkmaktadır.

Toplumda annelerin doğuştan çocuk büyütme yeteneğine sahip oldukları, babaların ise sonradan öğrendiklerine inanılmaktadır. Ancak annelik, tümüyle içgüdüsel bir yetenek değildir. Yapılan bilimsel gözlemler, ister memeli hayvanlarda olsun, ister insanlarda olsun, annelik duygusunun ve davranışının büyük ölçüde sonradan öğrenilerek kazanıldığını göstermiştir. Ayrıca, kişi nasıl yetiştirilirse kendisi de yetiştirildiği tarzda çocuk eğitime eğilimindedir. Kendisi yeterli sevgi almamış bir anne, bebeğine yeterli sevgiyi vermekte güçlük çekmektedir. Sevgiyle büyümüş anne ise, yavrusuna yeterli sevgiyi doğal olarak vermektedir. Ancak, anne olacak genç kadının hem bedensel hem de ruhsal açıdan olgunluğa erişmiş olması da gereklidir. Erken yaştaki gebeliklerde prematüre hatta ölü doğumlar, düşükler olabilmektedir. Zaten gebelik sürecinde bebeğinin ağır sağlık sorunu ya da engelli doğması endişesini taşıyan herhangi bir anne için, erken doğan çocukların bakımı çok zorlu bir annelik sınavıdır. Kaldı ki henüz gelişim çağındaki adölesan anne için bu tehlikeler daha fazladır ve yıpratıcılığı daha fazla olan bu sorunlarla mücadele etmesi daha güçtür. Bu bakımdan adölesan anneler çocuk yetiştirme sürecinde kendi annelerinden, eşinden veya çevrelerindeki kişilerden destek görmezlerse, çocuklarına gerekli bakımı veremeyebilirler. Annenin bebeğine özenle bakabilmesi, yeterli ilgi ve sıcaklığı göstermesi, kendisinin sağlıklı ve mutlu olmasına bağlıdır. Erken gebelik ve doğumla sağlığı bozulan anne, bebeğin aradığı sevgi ve bakımı yeterli ölçüde karşılamayabilir (Yörükoğlu, 1978: 25).

Erken evlenen kadınlar daha sık ve daha fazla sayıda çocuk sahibi olmakta anne, çocuk ölüm riskine maruz kalmaktadırlar. Aile planlaması hakkında bilgi eksikliği, eşin veya eşin ailesinin çocuk beklentisi nedeniyle sağlıksız gebelikler ve doğumlar ortaya çıkmaktadır. Bu durumdan hem anne hem de bebek olumsuz yönde etkilenmektedir. Türkiye’de 2012 yılında 15-19 yaş grubundaki kadınların % 60’ı hiçbir yöntem kullanmamakta olup; sadece % 18’i herhangi bir modern gebelikten korunma yöntemi kullanmaktadır (Dabak, 2014: 23). Bu sorunun önüne geçebilmek amacıyla tüm gebe adölesanlara ve babalara, doğum öncesi gereksinim duyabilecekleri tıbbi, sosyal, ruhsal, beslenme ve bebek bakımını da içeren danışmanlıklar yapılmalı, adölesan annelerin doğum sonrası daha geç taburcu olmaları sağlanarak, bebeğine kendilerinin bakabilecekleri konusunda güven verilmelidir (Bulut ve ark, 2008: 43).

Günümüzde halen önemli bir problem olan eken evlilikler, uygulanan sosyal politikalar ve eğitim seviyesinin yükselmesiyle geçmiş döneme göre azalmıştır. Bu azalış ile birlikte TÜİK (2014) verilerine göre; 2001 yılında doğum yapan çocuk anne sayısı 53 573 iken, 2012 yılında bu sayı 22 369'a düşmüştür. Doğum yapan kadınlar içinde çocuk anne oranı 2001 yılında % 4 iken, 2012 yılında % 1,7'ye düşmüştür.

Tablo 6:

2013 Yılı Anne Olan Çocuk Sayısı

Toplam doğum sayısı	14-15 yaşında anne olan çocuk sayısı	15-17 yaşında anne olan çocuk sayısı
1.283.062	326	20.374

Kaynak: TÜİK, İstatistiklerle Çocuk, (<http://www.tuik.gov.tr>, e.t: 2017)

2013 yılında toplam 1.283.062 doğumun olduğu Türkiye'de kadınların 20.700'ünün 18 yaşından önce anne olduğu adölesan gebeliklerin geçmiş dönemlere göre azalmasına rağmen halen fazla olduğunu gözler önüne sermektedir.

Tablo 7:

Düzey ve Cinsiyete Göre 16-17 Yaş Grubunda Evlenen Çocuk Sayısı ve Toplam İçindeki Oranı

Ülke	Toplam evlenme sayısı		Evlenen çocuk sayısı		Evlenen kız çocukların toplam içindeki oranı	
Türkiye	Kız	Erkek	Kız	Erkek	Kız	Erkek
	599 704	599 704	34 629	1 670	5,8	0,3

Kaynak: TÜİK, 2014 Yılı Evlenme İstatistikleri, (<http://www.tuik.gov.tr>, e.t: 2017)

Erken evlilikler erken yaşta annelik demektir. Henüz kendi gelişimini tamamlamadan anne olan kız çocuklarının ruh sağlığı bozulmakta erken doğum, düşük, anne bebek ölümleri gibi sorunlarla karşı karşıya kalmaktadırlar. 2014 yılı verilerine bakıldığında 34.629 kız çocuğunun erken yaşta henüz 16, 17 yaşlarında evlendikleri görülmektedir. Toplam evlilikler içerisindeki oran ise 5,8 dir. Henüz okul çağında zorunlu eğitimlerini tamamlaması gereken kız çocuklarının zorla veya kendi istekleri ile evlenmeleri toplumumuzda kadınların istihdam oranlarının düşük olmasına, erken yaşta anne olmaları nedeniyle çocuklarını ihmal ya da istismara maruz bırakma riskinin artmasına,

birçok sağlık problemleri yaşamalarına, aile içi şiddete maruz kalmalarına neden olabilmektedir. Adölesan annelerin eğitimlerinin yarıda kalmasıyla, kendilerine, topluma ve ailesine katkısı olamamakta, bebeği de bu yoksulluk döngüsünün bir parçası haline gelmektedir. Ayrıca tabloda yine toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin yansıması görülmektedir. Kız çocuklarının toplam evlilikler içindeki oranı %5,8 iken erkeklerin 0,3 tür.

Tablo 8:

Düzey ve Cinsiyete Göre Evlenen 16 -17 Yaş Grubundaki Çocuklar

Ülke	2009		2010		2011		2012		2013		2014	
Türkiye	Kız	Erkek	Kız	Erkek	Kız	Erkek	Kız	Erkek	Kız	Erkek	Kız	Erkek
	47 859	2 072	45 738	2000	42 700	1860	40 428	1903	37 481	1866	34 629	1670

Kaynak: TÜİK, 2014 Yılı Evlenme İstatistikleri (<http://www.tuik.gov.tr>, e.t: 2017)

TÜİK verilerine bakıldığında 2009-2014 yılları arasında kız çocuklarının evlilik sayılarında düşüş olduğu görülmektedir. Ancak kız çocukları ile erkek çocukları karşılaştırıldığında kız çocuklarının sayılarının yaklaşık 20-30 kat daha fazla olduğu anlaşılmaktadır. Bu da erkeklerin iş edinme ve askerlik sürecinden sonra evlendirilmeleri gibi nedenlerle yaş olarak daha geç evlenmelerinin göstergesi niteliğindedir. Yine bu tabloda toplumsal cinsiyet eşitsizliği açısından erken evliliklerin en çok kadınları etkilediği çıkarılan sonuçlardandır.

Adölesan gebelikler kadınları, çocukları olumsuz yönde etkilerken toplumsal açıdan da birçok zarara yol açmaktadır. Adölesan gebelikleri önlemede; ülkelerin ekonomisinin iyileşmesi, adölesan çocukların eğitime devam ettirilmesi, kadının statüsü ve istihdam oranlarının artırılması, yargılayıcı tutum olmaksızın cinsellik, üreme sağlığı, erken evlilik gibi konularda kaliteli bir danışmanlık hizmetinin verilmesi önemlidir. Ayrıca gençlerin güvenli cinsel yaşam konusunda bilgilerini arttırabilmek için, eğitim müfredatı cinsel sağlık bilgileri yönünden zenginleştirilmelidir (Aydın, 2013: 253-254).

Adölesan yaşta doğum yapan anneler yıl bazında incelendiğinde, hem sayısal olarak azalma hem de toplam doğum yapan kadınlar içindeki oranı düştüğü görülmektedir (TÜİK, 2014: 3). Adölesan annelerin oranların düşmesi toplumumuz açısından olumlu bir durumdur ancak bu durum, yaşadıkları psikososyal sorunları azaltmamaktadır.

Adölesan anne ve bebeklerinin yaşadıkları psikososyal sorunlar aşağıdaki tabloda detaylı olarak sunulmuştur.

Tablo 9:

Adölesan Anneler ve Bebeklerinde Karşılaşılan Tıbbi ve Psikososyal Sorunlar

Tıbbi	Psikososyal
Anneler	
Yetersiz kilo alımı	Eğitimin yarıda kalması
Aşırı kilo alımı	Sosyal hayatın kısıtlanması
Gebelik zehirlenmesi	İstihdam dışında kalma
Kansızlık	Yoksulluk
Bulaşıcı hastalıklar	Boşanma ve ayrılma
Baş-pelvis uyuşmazlığı	Sosyal izolasyon
Aşırı kanamalar	Stres/depresyon
Doğum sonrası sıkıntılar	Madde kullanımı
Sık gebelik	Sık gebelik
Genel iyilik halinin bozulması	
Anne ölümleri	
Bebekler	
Düşük doğum ağırlığı	Psikomotor becerilerde gerilik
Erken doğum	İhmal, İstismar
Ani bebek ölümü sendromu	Çocukluk çağı davranış bozuklukları
Enfeksiyonlar	Ders başarısı düşük, okuldan ayrılma
Sık önlenebilir kazalar	Yoksulluk
Bebek ölümleri	İstenmeyen gebelik

Kaynak: TBMM Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu “Erken Yaşta Evlilikler Hakkında Komisyon Raporu”, Mayıs 2010)

Adölesan yaştaki gebeliklerin önlenmesi; adölesanın kendisi, ailesi, akran çevresi, okulu, sağlık profesyonelleri, sosyal hizmet veren gruplar ve devleti içine alan kısaca; mikro, mezzo ve makro düzeyde kapsamlı programlarla mümkün olabilmektedir. Ayrıca adölesan gebenin izlemlerinin iyi bir şekilde yapılması, gebeye danışmanlık ve eğitimlerin verilmesi bu tür gebeliklerin anne ve bebek sağlığı üzerindeki olumsuz

etkilerinin önlenmesinde faydalı olmaktadır (Şimşek Orhon ve Kara Uzun, 2013: 22). Bu hususta özellikle koruyucu önleyici tedavi anlayışını benimseyen, tüm gebe ve bebeklerin takiplerini yapıp, risk faktörlerini önceden tespit ederek önlemler almaya çalışan birinci basamak sağlık çalışanlarına büyük sorumluluk düşmektedir.

Sağlık personeli, gizlilik ilkesine uyarak, kişiyi yargılamadan ve mahremiyeti gözeterek gerekli danışmanlık hizmetini vermelidir. Sağlık personelinin yaklaşımı adölesanlarla açık iletişim tekniklerini kullanmak, iyi bir muayenenin sadece bilgi toplamak için değil, gelecekte pozitif bir ilişkinin oluşmasında bir fırsat olduğunu bilmek, onların korku ve endişelerini gidermeye çalışmak ve onların çekinmeden bu kurumlardan faydalanmasını sağlamak amacına yönelik olmalıdır (Demirgöz ve Canbulat, 2008: 951). Sağlık personelinin buradaki temel görevlerinden biri de adölesan gebe ile toplum kaynakları arasında güvenilir bir ilişki kurulması için köprü görevi görmektir.

Adölesan gebeliklerin azaltılması için eğitim seviyesinin de artırılması gerekmektedir. Eğitim düzeyi ile erken yaşta annelik arasında ters orantı vardır. Eğitim düzeyi daha düşük adölesanların, daha yüksek olanlara göre çocuk sahibi olmaları daha büyük bir olasılıktır. Eğitimi olmayan veya ilkokulu bitirmemiş kadınların yüzde 17'si adölesan dönemde çocuk sahibi olmaya başlarken; bu oran en az ilkokulu bitirmiş kadınlar arasında yüzde 8 düzeyindedir. Yoksulluk açısından bakıldığında, orta, düşük ve en düşük refah seviyesine sahip adölesanların yüzde 6-8'inin, en yüksek refah düzeyine sahip adölesanların ise yüzde 3'ünden azının çocuk sahibi olmaya başladığı görülmektedir (Koç ve ark, 2013: 72). Bu nedenle kadınların eğitim seviyeleri artırılarak erken evlenmelerin ve erken yaşta anne olmanın, gebeliği önleyici yöntemlerle sık doğum yapmanın önüne geçilecektir. Toplumda ailelerin bakamayacakları, sağlıklı gelişimlerini destekleyemeyecekleri sayıda çocuk sahibi olmaları, çocuklara bakım kalitesinin düşmesine sebep olacağı gibi, yoksulluk döngüsünü de devam ettirecektir. Bunların önüne geçmek için kız çocuklarının eğitimlerine önem verilerek, toplumda refah seviyesi yüksek nesillerin yetiştirilmesi gerekmektedir.

3.5. Çocuk Bakımı

Aile akraba bağlantılarıyla bağlanan, yetişkin üyelerin çocuklara bakma sorumluluğunu üstlendiği insanlar topluluğudur (Giddens, 2013: 246). Çocuğun sağlıklı bakımının yapılabilmesi açısından ihtiyaçlarının belirlenmesi ve ruhsal yönünün gelişebilmesi için

gelişim dönemlerinin bilinmesinde fayda vardır. Çocuklar çok hızlı gelişmekte ve beyin gelişimi, kimlik oluşumu %90 0-6 yaş döneminde gerçekleşmektedir.

Yeni doğanlar, fiziksel açıdan bakıma muhtaçtırlar. Normal bir şekilde gelişmeleri için yeterli beslenmeleri, düzenli tıbbi bakım görmeleri ve hastalıklara karşı korunmaları gerekir. Bebeklerin sıklıkla tıbbi kontrollerinin yapılması gerekir. İyi çocuk bakımı pek çok yönüyle rutin görünse de bebeğin gelişimi açısından son derece önemlidir. Örneğin, doktor muayenehanesi ya da sağlık ocağında yapılan rutin kontrollerde bebeğin motor becerileri sıklıkla değerlendirilir. Yaşına göre yeterli motor gelişimi göstermeyen bebeklerin zekâ geriliği gibi gelişimsel sorunlara yönelik daha sıkı bir taramadan geçirilmesi gerekebilir. İyi bebek bakımının en önemli öğelerinden biri de çeşitli salgın hastalıklara karşı yapılan aşılardır. Daha sonraki çocukluk döneminde uygulanan aşılar, hastalıklara karşı iyi bir korunma sağlasa bile veriler, yaşamın ilk ayında başlayıp çocukluk ve ergenlik döneminde süren aşılardan bağışıklık kazandırıcı en etkin uygulama olduğunu göstermektedir (Bee ve Boyd, 2009: 184-185).

Bebeklikte gelişim ve durağanlık süreleri çok kısadır. Bebek, 5 aylık olana dek yaklaşık 1 ay süren kısa gelişim hamleleri gerçekleşir. Bebeğin yaşı ilerledikçe gelişim ve durağanlık süreleri de uzar ve hamleler bebek yaklaşık olarak 8, 12 ve 20 aylık olduğunda yaşanır. 2 ila 4 yaşları arasında gelişim çok yavaş ilerler ve 4 yaşında büyük bir hamle daha gerçekleşir (Bee ve Boyd, 2009: 200). Çocukluk döneminde aylara ve yıllara göre kazanılan becerilerin bilinmesi çok önemlidir. Gelişimdeki herhangi bir aksama durumunda önceden tedbir alınarak bazı hastalıkların önüne geçilebilmekte çocukların gelişimi desteklenmektedir. Çocukta kalıcı hasar oluşmadan yaşlılarıyla benzer gelişimleri göstermesi sağlanmaktadır. Çocukluk döneminde sağlıklı bakımı yapılmayan, istismar edilen bireylerin ileriki yaşamlarında, suç işleme riskleri, alkol, madde bağımlılığı, psikiyatrik hastalıkların oluşumu, şiddete eğilim oranları artmaktadır.

Toplumumuzda sıklıkla görülen durumlardan biri de henüz çocuk denecek yaştaki genç kızların bebek sahibi olmalarıdır. Bu durum da genellikle, sağlıksız aile ortamındaki yetişmeye bağlıdır (Gökner, 2004: 3). Sağlıksız aile ortamından uzaklaşmaya çalışan, evliliği kaçış ya da kurtuluş olarak gören çocuk yaştaki kız çocuklarının yaptıkları erken evlilikler de sağlıksız olmakla birlikte bu kişilerin sağlıklı çocuklar yetiştirmelerini engellemektedir. Çocukluğunda sağlıksız bir şekilde yetişen bireyler de yine sağlıksız bireyler yetiştirmeye devam etmektedirler. Bu nedenle toplumumuzda sağlıksız nesiller

bir döngü halinde giderek artmaktadır. Ruhsal, sosyal ve bedensel açıdan sağlıklı çocuklar yetiştirmek için çocuk bakımının nasıl olması gerektiği; bebeklik dönemi, okul öncesi dönem, okul dönemi ve ergenlik dönemi başlıkları altında incelenmiştir.

3.5.1. Bebeklik Dönemi

Bu dönemde bebek tamamen yetişkin bakımına bağımlı haldedir. İnsan yavrusunun kendi kendine yetecek hale gelebilmesi için, uzun yıllar bakıma, beslenmeye ve korunmaya ihtiyacı vardır. Bu dönem, çocuğun bütün gelişim izlerinin temelini atıldığı bir dönemdir; bu nedenle, bu dönemin ayrı bir önemi vardır (Gökner, 2004: 7). Bebeğin bu dönemde ağladığı zaman ihtiyaçlarının karşılanması, beslenmesi, sevilmesi dünyaya karşı temel güven duygusunu kazanmasını sağlar. Aksine ağladığında yanına gelinmemesi, ihtiyaçlarının karşılanmaması, sevilmemesi, güven duygusunu zedeler ve ilerleyen dönemde psikolojik bozukluklara yol açar.

Bebeğin fiziksel gelişimine bakıldığında; ilk yılda boyu iki misline ulaşır. Bir yaşın sonlarına doğru kendi başına ayakta durabilen, hatta yürüyebilen çocuk ikinci yaşında yürüme ile birlikte koşma, sıçrama, merdiven çıkma gibi hareket becerilerini geliştirmeye başlar. Böylece içinde yaşadığı çevreyi daha iyi tanımak için fırsatlar elde eder. Tuvalet, temizlik, yemek ve uyku alışkanlıklarında yeni gelişmeler görülür. Üç yaş çocuğu yürümeye ilişkin tüm hareketleri başarabilen, konuşarak çevresi ile sözlü iletişim kurabilen, yaşlılarıyla oynayabilen gelişmiş bir bireydir (Aydın ve Aydın, 1999: 13). Anne ve babalar bebeğin gelişimlerini iyi takip etmeli, özellikle yürüme, konuşma gibi becerilerinde herhangi bir aksama ya da gerilikte erken dönemde müdahale etmelidirler.

3.5.2. Okul Öncesi Dönem

Çocukluk donanımlı bir yetişkinliğe hazırlık sürecidir (Özlü, 2003: 101). Çocuk hoşgörülü, düzenli, sağlıklı ve tutarlı bir aile ortamında huzur ve sevgiyi, kendine saygı duymayı öğrenir. Çünkü bu aile ortamında çocuk “kabul görmekte” ve “kişiliğine saygı” duyulmaktadır. Bu tarz ailede yetişen çocuk, kendine ve çevresine güven duyar (Yavuzer, 2010: 161). İyi bir aile ortamında yetişmek çocuğun gelecek tüm hayatını olumlu yönde etkiler.

Çocukların hayatlarındaki ilk bilgi ve beceriler aile içerisinde kazanılır, daha sonra bu bilgi ve beceriler okul hayatı ile artarak devam eder. Özellikle toplumsal ve ahlaki değerler ve disiplinin oluşması yaşamın ilk yıllarında başlar. Bu nedenle okul öncesi

eğitim oldukça önemlidir (Yavuzer, 2010: 151). Çocuklardaki temel güven duygusunun oluşması için öncelikle annesi ve babasıyla aile içindeki diğer fertlerle, okula başlayınca öğretmeniyle ve arkadaşlarıyla tutarlı, yeterli, kararlı bir ilişki kurması gerekir (Özdemir, 2014: 47). Özellikle tutarlılık çocuğun yaşamında önemli bir yer kaplar. Anne ve babaların koşulsuz sevgisinin ardından, bir çocuğun hayatındaki ikinci önemli şey tutarlılıktır (Buffington, 2005: 20). Bu nedenle anne babanın tutarlı bir tavır sergilemesi, sevgi saygının olduğu bir aile ortamı oluşturmaları, okulda öğretmenlerinin ve arkadaşlarının çocuğun gelişimine katkı sağlayacak tavırda çocuğa yaklaşmaları gerekmektedir.

Çocukluk dönemindeki gelişim özelliklerine bakıldığında 2-7 yaş işlem öncesi dönemde çocuklar henüz işlemlerle düşünemezler. Sembolik düşüncenin doğmasıyla birlikte hayal dünyasında gelişmeler görülür. Dört yaşında çocuk empati kurma yeteneğini henüz kazanmamıştır yani başkalarının bakış açısıyla düşünemez. Bu dönem çocuğunda görülen en önemli düşünce özelliklerinden biri de akıl yürütmedir. Çocukların dil gelişimi, bir buçuk-iki yaş arası iki kelimeyi arka arkaya söyleyerek cümle kurmaya çalışmalarıyla devam eder. İki yaşında ise iki kelimelik basit cümleler kurabilirler. İki buçuk yaş civarında kelime hazineleri ortalama üç yüz civarındadır. Çocuklar iki buçuk-dört yaş arasında sürekli soru sormak ve konuşmak isterler. Dört yaşına ulaştıklarında aralarında neden-sonuç, zaman, şart, yer ilişkileri bulunan bileşik anlamları tek cümlede anlatabilirler. Geçmiş, gelecek ve şimdiki zaman ayrımının farkına varabilirler (Aydın ve Aydın, 1999: 14-15). Çocukların bu dönemde kelime hazinelerinin fazla olması ve konuşma becerilerini kazanabilmesi için, anne babanın çocukla konuşması, sohbet etmesi, onları dinlemesi, masal anlatması gerekmektedir.

Çocukların dil gelişimi için bu evrede anne baba, çocuğun sorduğu soruları açıklayarak doğru cevaplar vermelidirler. Çocukla karşılıklı sohbet etmeli ve onu dinlemelidirler. Çocuk, 3-4 yaşına kadar sözcükleri doğru bir şekilde telaffuz edemeyebilir bu durumda çocukla alay edilmemelidir. Bu, çocuğun konuşmasında isteksizliğe ve çocuğun sessizleşmesine, özgüveninin azalmasına neden olabilir. Çocuklar hata yaparak, deneyerek ve gözlemleyerek öğrenirler (Gökna, 2004: 28). Dolayısıyla anne babanın çocukla sohbet etmesi, konuşması, çocukla konuşurken alay etmemesi çocuğun dil gelişimi açısından çok büyük önem taşımaktadır.

Okul öncesi dönemde 2 yaşında özerklik duygusunu kazanan çocuklar inatçı ve hırçındırlar. Ancak uğraşları amaca yönelik, girişken ve yardıma hazırdırlar. Özerklik döneminde kendi işini kendisi yapmak isterler. Daha sonraki süreçte; hep “Ben!, Ben!, Benim; Benim!” diyen 2 yaş çocuğunun, yerine “Ben de, Ben de, Biz, Bizim” diyen toplumsal bir birey gelmiştir (Yörükoğlu, 1978: 41). 2 yaşından sonra çocuğun akranlarıyla ilişkileri toplumsal gelişimi açısından gittikçe daha büyük bir önem kazanır. İlkokul yıllarında akran etkileşimleri çoğunlukla ortak etkinlikler üzerine yoğunlaşır; ergenlik yıllarında akran grupları aynı zamanda bağımlılıktan bağımsızlığa geçişin aracı olurlar (Bee ve Boyd, 2009: 647).

Çocukların anaokullarının eğitimi alması ve bu okulların uyarıcı, özgür bir ortam oluşu çocuğun zihinsel, sosyal ve dil gelişimini hızlandırır (Gökner, 2004: 160). Yapılan araştırmalar, okul öncesi eğitim alan çocuklarla, okul öncesi eğitimden kurumlarından yararlanamayan çocukların edindikleri ve geliştirdikleri yaşam becerilerinin çok farklı olduğunu göstermektedir (Özlü, 2003: 56). Ayrıca otizm, dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu, özgül öğrenme güçlüğü gibi çocukluk çağı ruhsal bozukluklar konusunda anaokulunda ve öncesinde bilinçli olunarak, böyle bir durum karşısında tedavi ve özel eğitime erken dönemde başlanmalıdır.

3.5.3. Okul Dönemi

Ailede hayatında başlayan toplumsallaşma okul hayatında devam eder. Özellikle ilkokula başlayan çocuklar için okul, toplumsal kuralların da öğrenildiği yerdir. Çocuk okulda disiplini, dakik olmayı ve rekabet etmeyi öğrenir. İlkokul çocukları, öğretmenlerinin her şeyi bildiğini düşünürler. Birçok öğrenci öğretmenlerini model almaya başlar. Okul bir taraftan öğrencilere, gerekli değerler sistemini öğretirken, diğer taraftan da onlara meslek kazandırmaktadır (Bozkurt, 2015: 124). Okul döneminde çocuk, bireyselleşmenin adımlarını atmaya ve toplumda bir birey olarak yer almaya başlar. O artık annesinin ekseni etrafında dolaşan bir çocuk değil, dış dünyaya açılan ve toplumsal çevreye karışan bağımsız bir birey niteliğindedir (Gökner, 2004: 40).

Okul, çocuk için yeni bir sosyal çevredir; aileden sonra ilk toplumsal kurum olma özelliğini taşır. Okula başlayan çocuk zihinsel, duygusal, sosyal ve bedensel olarak yeterli olgunluk düzeyine ulaşmalıdır (Gökner, 2004: 161). Çocuk okula başlayınca, artık eğitimi tamamen öğretmene aktarılmalıdır. Aile içinde başlayan eğitim, çocuk okula başlayınca okulla beraber ortaklaşa yürütülmelidir (Gökner, 2004: 118).

Dolayısıyla aile; çocuğun okul durumunu takip etmeli, öğretmenleriyle düzenli olarak görüşmeli ve çocuğun arkadaş çevresini tanıyıp, arkadaşlarıyla nasıl vakit geçirdiğini bilmelidir.

Bireysel ve toplumsal yaşam kalitemizde gelişim ve artış, eğitimden geçmektedir. Eğitim ise çok ciddi bir ekip faaliyetidir (Özlü, 2003: 88). Özellikle anne baba ve öğretmenler arasında iş birliğinin sağlanması oldukça önemlidir. Okul döneminde çocukta başarısızlık varsa hem öğretmen hem de veli tarafından telafi edilmesi, ders durumunun yakından takip edilmesi gerekir. Çünkü eğitimde başarısızlık birikerek çoğalır, çocuk bir konuyu öğrenmeden akranları ileri konuya geçince başarılı olması daha da zorlaşır. Bu durum ise önlenmezse başarısızlığı okul hayatı boyunca devam edebilir (Yavuzer, 2010: 160). Okulda rehber öğretmenler de çocuğun okul başarısının düşme nedenini araştırmalı, aile ile iş birliği içerisinde bu sorunlar çözülmeye çalışılmalıdır.

Aileler çocuklarının eğitim durumlarını takip ederlerken başarısız olunan durumlarda çocuklarını eleştirip suçlamamalıdır. Başarısız olan çocuğun çalışmaları desteklenmezse, yapıcı olmayan şekilde sürekli eleştirilirse, kendini değersiz bir kişi olarak görür ve özgüveni düşer. Bu da onun var olan kapasitesini ve yeteneklerini ortaya çıkaramamasına neden olabilir. Buna karşılık, çocuklarına destekleyici bir ortam sağlayan, başarılarını takdir eden, gelecek çalışmaları için onları teşvik eden, olumlu geribildirimler veren ailelerin çocuklarında okul başarısının yüksek olduğu görülür (Yavuzer, 2010: 163). Anne babaların veli toplantılarına, okul etkinliklerine katılması, ev ödevlerini denetlemeleri; çocukların motivasyonlarını arttırarak okul başarılarının yükselmesini ve okulda daha çok uyumlu olmalarını sağlamaktadır. Çocukların okuluyla ilgilenen ebeveynlerde birliktelik duygusu oluşur ve çocuklarına nasıl yardım edebileceklerini daha iyi öğrenirler.

Okul döneminde çocuk, iyiyi kötüyü ve doğruyu yanlış ayırt eder; yani, üst benliği gelişir. Ahlaki değerleri ailesinden ve çevresinden farkında olmadan öğrenir. Daha sonra da bilinç düzeyi yükselir (Gökner, 2004: 42). Bu nedenle çocuk ne kadar mutlu bir aile ve okul ortamında yetişirse ahlaki değerleri o yönde olumlu bir şekilde gelişecektir.

Okul döneminde çocuk, oyun çocuğu gibi canlı ve hareketlidir. Sürekli olarak bir işle uğraşır. Evde başlayan oyun sokağa ve çevreye kaymıştır. Daha çok arkadaşlarıyla birlikte top, saklambaç oynamayı, bisiklete binmeyi, ip atlamayı tercih eder (Yörükoğlu,

1978: 54). Okul öncesi çağda olduğu gibi, okul çağındaki çocuklarda da aynı ortak ilgi alanına giren oyunlar, akran ilişkilerinin en büyük temelini oluşturur. Ayrıca bu yaş aralığındaki çocuklar oyun gruplarını ortak tutum ve değerlerle değil, ortak etkinlikler bağlamında tanımlarlar (Bee ve Boyd, 2009: 621).

Çocuğun evde aldığı eğitim, yetiştirilme şekli okuldaki davranışlarına yansır. Çocuk okula başladığında artık anne babanın eğitici görevi henüz sonlanmamıştır. Eğitimin okul ve evde ortak bir şekilde yürütülmesi gerekir. Çocuk, okulda öğretmeniyle özdeşim yapar. Eğitime istekli oluşu, öğretmene duyulan hayranlıktan da meydana gelir. Tam tersine öğretmen ile öğrenci arasındaki olumsuz ilişki, çocuğun öğrenme isteğini azaltır. Öğrenmek onun için sevilen merak edilen süreç değil de zorla yapılan bir etkinlik halini alır (Yörükoğlu, 1978: 56-57). Öğretmenler ile ilişkiler aynı zamanda, çocukların kendilerine ilişkin beklentilerini de etkiler. Bu beklentiler de çocukların kafasında meslek seçimine dair işaretler bırakır. Okulda arkadaşlık seçimleri de aynı akran gruplarından tercih edilir. Akran grupları genelde okulda oluşturulur; çocukları yaşlarına göre farklı sınıflarda tutmak da bu grupların etkisini artırır (Giddens, 2013: 206). Bu nedenle ailenin öğretmen ve çocuk ilişkisini, çocuğun akranlarıyla ilişkilerini takip etmeleri, çocuğun okuldaki durumu, gelecek planları hakkında okul ile iş birliği yapmaları, rehberlik hizmetlerinden faydalanmaları gerekmektedir.

3.5.4. Ergenlik Dönemi

Ergenlik dönemi, yetişkinliğe geçiş dönemi olarak bilinen, birçok faktörün ergen tarafından değerlendirildiği, ebeveynler ile çatışmaların olduğu ve ergenin kimliğini oluşturup ortaya koymaya çalıştığı, biyopsikososyal gelişmelerin, büyümelerin hızlı bir şekilde devam ettiği bir dönemdir (Arslan, 2008: 5). Ayrıca, ergenlik sürecinin sağlıklı yaşanması ve tamamlanması için, anne baba ile eğitimci arasındaki iş birliği yoğun olmalıdır (Özlü, 2003: 78). Ergenlik dönemi karmaşık bir dönemdir, ergende davranış değişiklikleri gözlemlenebilir, genç ve aile arasında çatışmalar da yaşanabilir. Önemli olan bu süreci sağlıklı bir şekilde atlatabilmektir. Kimlik bulma arayışı içinde olan gence yol gösterici ve ılımlı bir tutum içerisinde yaklaşılmalı, genç anlaşılmalı çalışılmalı çatışmaların yaşandığı dönemde profesyonel destek almaktan kaçınılmamalıdır.

Çocukluk döneminde, aile içinde kabul görmenin yarattığı güven duygusu çevredekiler tarafından benimsenmeme kaygısını büyük oranda yatıştırır. Çocuğun aile ve arkadaş

çevresiyle sınırlı olan çevresinin gençlik çağında genişlemesi ve toplumun işin içine girmesi gencin kabul görmeme kaygısını arttırmaktadır. Erişkinliğe ulaşılmasıyla birlikte bu kaygının yatışması, toplumda olduğu gibi tanınmış ve kabul görmüş olmanın etkisidir (Dereboy, 1993: 39). Toplumda belli bir yer edinen gençte, kimlik bulma ve kabul görme kaygıları azalmıştır. Çocuklukta görülen ebeveyne bağlılık ergenlik yıllarında da devam etmektedir, ancak ebeveyn çocuk çatışmasında artış yaşanır ve çocuğun bağımsızlığı arttıkça akran grubunun rolü de önem kazanır (Bee ve Boyd, 2009: 647). Çocuklukta ailenin büyük etkisinde olan birey gençlik döneminde merkeze arkadaş ortamını almaktadır. İyi bir aile ortamında yetişen genç, arkadaş ortamını da kendine fayda verecek, kendini geliştirebilecek şekilde oluşturacaktır. Özellikle ergenlik döneminde ailenin arkadaş seçiminde gence rehberlik etmesi çok önemlidir; çünkü çevre tarafından etkilenmeye açık olunan bu dönemde kötü bir arkadaş çevresi genci etkileyerek kötü alışkanlıklar edinmesine sebep olabilmektedir.

3.6. Çocuk Güvenliği

Çocukluk genelde yaşamın oldukça sağlıklı geçen bir dönemdir. Bununla birlikte, çocuklar birçok kaza geçirirler ve bu yıllarda oluşan sağlık alışkanlıkları bütün bir yaşam boyunca sürüp, kişinin sağlığını iyi ya da kötü yönde etkileyebilmektedir (Bee ve Boyd, 2009: 241). Bebeklik ve çocukluk dönemi, ebeveynler tarafından gözetim altında tutulması gereken bir dönemdir. Çocuklar bu dönemde ev içerisinde ve ev dışarısında kazalara ve yaralanmalara sık sık maruz kalabilmekte, hatta bu kazalar sonucu hayatlarını kaybedebilmektedirler. Kaza; beklenmeyen ve aniden ortaya çıkan, yaralanmalara hatta ölümlere yol açan önlenebilir olaylar olarak tanımlanabilir.

Çocukların yaşadıkları kazalar yaş ve gelişim dönemleriyle bağlantılıdır. Özellikle 2-3 yaş çocukları daha fazla kazalara açık oldukları için korunmaya ihtiyaçları vardır. Oyunlarının denetlenmesi, görünür ve görünmez tehlikelere karşı önlemler alınması gereklidir. Çocuğa yapılacak uyarılarda, aşırı korkutucu, ürkütücü olmadan soğukkanlı ve gerçekçi olunmalı, tehlikeler abartılmamalıdır (Yörükoğlu, 1978: 222). Çocukları erişkinlerden ayıran anatomik ve fizyolojik farklılıklar vardır. Çocukların hareket becerileri tam gelişmemiş, bilişsel ve davranışsal gelişmeleri henüz tamamlanmamıştır (Baysal, 2005: 3). Kazalar okul öncesi ve okul çağındaki çocuklarda en sık görülen ölüm nedenidir. Çocukların geçirdikleri kazaların büyük bir bölümü evde gerçekleşir. Bazı kazalar da anne babanın kötü muamelesinden kaynaklanır (Bee ve Boyd, 2009:

242-243). Yaralanmalar, zehirlenmeler, kazalar rastgele karşılaşılan olaylar değildir. Coğunlukla ihmal sonucunda bu tür durumlarla karşılaşılmaktadır. Özellikle çocukluk çağında ebeveynlerin gözetiminde çevredeki risklerin bilinmesi ve güvenli bir çevrenin sağlanması ile önlenabilir (Baysal, 2005: 8). Anne ve babaların ev içi kazaları önlemek için tedbir almaları kaza olasılığını asgari düzeye indirecektir.

BÖLÜM IV: BULGULAR VE YORUM

Günümüzde sosyal bir sorun olarak varlığını koruyan erken evliliklerin yaygın olduğu Ardahan ilinde araştırma yapılarak çocuk hakları bağlamında erken evliliklerin nedenleri, sonuçları, erken dönemde anne olmanın getirdiği problemleri ortaya koymak ve erken yaşta anneliğin hem anneye hem de çocuğa verdiği zararları tespit ederek bu konuda farkındalık yaratmak amacıyla; “katılımcıların yaşları ve ilk evlilik yaşları”, “demografik özellikleri”, “evlilik sayısı ve nikâh türü”, “anne babalarının eğitim durumu ve evlilik yaşları”, “aile yapıları”, “erken evliliklerde evlilik kararı”, “erken evliliklerde eğitim”, “erken evlilik nedenleri”, “erken evliliklerin sağlık durumuna etkisi”, “erken evliliklerde uyum problemi”, “aile içi problemler”, “başlık parası ve sosyoekonomik durumun çocuk yetiştirmeye etkisi”, “çocuk sahibi olmada karar yetkisi”, “sigara, alkol kullanımının gebe, bebek ve çocuklara zararları”, “katılımcıların evlilik öncesi çocuk bakımı ile ilgili bilgi düzeyleri”, “çocuk yetiştirirken karşılaşılan sorunlar”, “çocuk bakımında eş desteği”, “çocukla nitelikli vakit geçirme”, “çocuğa yönelik şiddet”, “bebek, çocuklarda beslenme ve beyin gelişimine etkisi”, “çocuklarının sağlık durumlarının takibi”, “çocuk güvenliği”, “çocuk eğitimi”, “çocukların sosyal çevresi”, “çocuğa yönelik öfke kontrolünün sağlanması”, “erken evlenenlerin bakış açısıyla Ardahan ilinde erken evliliklerin yaygınlık durumu” gibi yirmi altı ayrı kategoride bulgular elde edilerek değerlendirilmeye çalışılmıştır. Katılımcıların ifadelerinin orijinal hallerinin korunmasına özen gösterilmiş, benzer ifadelerde tekrara düşmemek açısından verilen cevaplar seçilerek yorumlama yapılmıştır.

Tablo 10:**Katılımcıların Şimdiki ve İlk Evlilik Yaşları**

	Şimdiki Yaşları		İlk Evlilik Yaşları	
	Kendisi	Eşi	Kendisi	Eşi
K1	20	31	17	28
K2	36	37	17	18
K3	36	42	14	21
K4	36	41	16	21
K5	24	33	17	26
K6	30	39	16	25
K7	26	36	16	26
K8	35	36	17	18
K9	39	49	16	27
K10	18	26	17	25
K11	22	26	17	21
K12	17	25	16	25
K13	35	38	16	19
K14	40	38	17	15
K15	23	30	17	24
K16	38	72	15	49
K17	31	37	16	22
K18	28	34	16	22
K19	39	45	16	22
K20	19	21	15	17

Katılımcıların yaşları en büyük 40 en küçük 17 olmak üzere yaş ortalamaları 29,6 dır. Eşlerinin bugünkü yaşları en büyük 72 en küçük 21 olmak üzere yaş ortalamaları 34,85 tir. Görüşülen kişilerin ilk evlilik yaşları 14 ile 17 arasında değişirken, ilk evlilik yaşları ortalamaları 16,2 dir. Eşlerinin yaşları ise ilk evlendikleri sırada en büyük 49 iken en küçük 15 olmak üzere ortalama yaşları 21,75 dir. Hemen hemen hepsinin 1 evlilik yaptığı sadece K8 in 2 evlilik gerçekleştirdiği görülmektedir. K16 ise 1 evlilik gerçekleştirmiş olup, eşinin ikinci evliliği olması nedeniyle eşi kendisinden 34 yaş büyüktür. Yapılan görüşmelerde 16 kişinin ilk annelik yaşı 18 yaş ve altı, 4 kişinin ise

18 yaş üzeri olduğu tespit edilmiştir. Yani gebelik süreci de dikkate alındığında %80'i çocuk yaşta anne olmuşlardır. İlk annelik yaşları en büyük 21 en küçük 15 olmak üzere ortalama 17,3 tür.

Tablo 11:

Katılımcıların Demografik Özellikleri

	Yaş	Eğitim Durumu	Meslek	Medeni Durum
K1	20	Ortaokul Mezunu	Ev Kadını	Evli
K2	36	Okuryazar Değil	Ev Kadını	Evli
K3	36	İlkokul Mezunu	Ev Kadını	Evli
K4	36	İlkokul Mezunu	Ev Kadını	Evli
K5	24	Lise Mezunu	İşKUR Personeli (6 aylık)	Evli
K6	30	İlkokul Mezunu	Ev Kadını	Evli
K7	26	Ortaokul Mezunu	Ev Kadını	Evli
K8	35	İlkokul Mezunu	Bayan Kuaförü	Bekar
K9	39	Ortaokul Mezunu	Bayan Kuaförü	Evli
K10	18	Ortaokul Mezunu	Ev Kadını	Evli
K11	22	Ortaokul Mezunu	Ev Kadını	Evli
K12	17	Ortaokul Mezunu	Ev Kadını	Evli
K13	35	İlkokul Mezunu	Ev Kadını	Evli
K14	40	İlkokul Mezunu	Ev Kadını	Evli
K15	23	Ön lisans Mezunu	Ev Kadını	Bekâr
K16	38	İlkokul Mezunu	Ev Kadını	Evli
K17	31	Ortaokul Mezunu	Bayan Kuaförü	Evli
K18	28	Ortaokul Mezunu	Ev Kadını	Evli
K19	39	Lise Mezunu	Sekreter	Evli
K20	19	İlkokul Mezunu	Ev Kadını	Evli

Görüşülen kişilerin yaşlarına bakıldığında; en büyük 40 en küçük 17 olmak üzere yaş ortalamaları 29,6 dır. Eğitim durumlarına bakıldığında; 8 kişinin ilkokul mezunu, 8 kişinin ortaokul mezunu, 2 kişinin lise mezunu, 1 kişinin ön lisans mezunu, 1 kişinin ise hiç okul okumadığı görülmektedir. İstihdam durumuna bakıldığında ise, 15 kişinin

herhangi bir işte çalışmadığı, 3 kişinin bayan kuaförü olduğu, 1 kişinin geçici İŞKUR personeli olduğu, 1 kişinin ise sekreter olarak çalıştığı görülmektedir.

Evlilik Sayısı ve Nikâh Türü:

Türk Medeni Kanunu'nun 124. Maddesine göre “erkek veya kadın 17 yaşını doldurmadan evlenemez” ibaresi bulunmaktadır. Türkiye de genellikle erken yaşta yapılan evliliklerde önce dini nikâh kısılmakta, kız çocuğunun 18 yaşını doldurması beklenerek daha sonra resmi nikâh yapılmaktadır. Bu durum kadınların mağdur olma durumunda haklarını aramaları önünde önemli bir engel oluşturmaktadır. Aşağıdaki TÜİK, 2016 verilerinden oluşturulan tabloda da sadece dini nikâhla yapılan evlilik oranının 17,7 ile erken yaşta evlenen 15-19 yaş arasında gerçekleştiği görülmüştür.

Tablo 12:

2016 Yılı Yaş Grubuna Göre Nikâh Türü

Yaş	Hem resmi hem dini nikâh	Sadece resmi nikâh	Sadece dini nikâh
15-19	81,8	0,5	17,7
20-24	94,5	0,7	4,8
25-29	97,2	1,7	1,0
30-34	97,4	1,8	0,8
35-39	97,3	1,8	0,9

Kaynak: TÜİK Aile Araştırması, (<http://www.tuik.gov.tr>, e.t: 2017)

TÜİK 2016 verilerine evlilik türüne bakıldığında; hem resmi hem dini nikâhla evliliklerin gerçekleştirildiği görülmektedir. Ancak 18 yaş altı evliliklerde diğer yaş gruplarına göre sadece dini nikâh yapılma oranı daha yüksektir. Yapılan görüşmeler doğrultusunda da 18 yaş altı evliliklerde sadece dini nikâhla evlilik gerçekleştirilmiş olup aile onayı ya da yaşı dolması beklenerek resmi nikâhlar gerçekleştirilmiştir. 18 yaşının altında gerçekleştirilen erken evliliklerde kadını koruyucu nitelikte olan resmi nikâhların yapılma durumu görüşülen kişilere sorularak aşağıdaki tablo oluşturulmuştur.

Aşağıda araştırma verilerinden oluşturulan Tablo 13'te erken evlenen kadınlardan 18 kişinin evli, 2 kişinin boşanmış olduğu görülmektedir. Boşanan 2 kişiden 1'inin dini nikâhlı bir evliliği bulunmaktadır. Tablo 13'e göre 19 kişinin bir evlilik yaptığı, 1

kişinin ise 2 evlilik yaptığı, ikinci evliliğini sadece dini nikâh ile gerçekleştirdiği sonucuna varılmaktadır.

Nikâh türüne bakıldığında; 18 kişinin resmi ve dini nikâhı bulunmakta olup, 1 kişi boşanmış, 1 kişi ise boşandıktan sonra yaptığı ikinci evliliğinde resmi nikâhı bulunmamaktadır.

Tablo 13:

Evlilik Sayısı ve Nikâh Türü

	Evlilik Sayısı	Nikâh Türü
K1	1	Resmi ve Dini Nikâh
K2	1	Resmi ve Dini Nikâh
K3	1	Resmi ve Dini Nikâh
K4	1	Resmi ve Dini Nikâh
K5	1	Resmi ve Dini Nikâh
K6	1	Resmi ve Dini Nikâh
K7	1	Resmi ve Dini Nikâh
K8	2	İlk evlilik resmi ve dini nikâhlı ikinci evlilikte sadece dini nikâhlı
K9	1	Resmi ve Dini Nikâh
K10	1	Resmi ve Dini Nikâh
K11	1	Resmi ve Dini Nikâh
K12	1	Resmi ve Dini Nikâh
K13	1	Resmi ve Dini Nikâh
K14	1	Resmi ve Dini Nikâh
K15	1	Resmi ve Dini Nikâh
K16	1	Resmi ve Dini Nikâh
K17	1	Resmi ve Dini Nikâh
K18	1	Resmi ve Dini Nikâh
K19	1	Resmi ve Dini Nikâh
K20	1	Resmi ve Dini Nikâh

Erken evlilikler 18 yaş altı olarak gerçekleştiği için resmi nikâhların; aile onayı, mahkeme kararı ile yaşları büyütülerek ya da dini nikâhla evlenip 18 yaşın dolması beklenilerek daha sonraki yıllarda yapıldığı görülmektedir.

Anne Babalarının Eğitim Durumu ve Evlilik Yaşları

Katılımcıların anne babalarının eğitim düzeyi öğrenilerek aşağıdaki tablo oluşturulmuş olup erken evlilik yapan kadınlara etkisi üzerinde tartışılmıştır.

Tablo 14:

Katılımcıların Anne Babalarının Eğitim Durumları ve Evlilik Yaşları

	Eğitim Durumları		Evlilik Yaşları	
	Anne	Baba	Anne	Baba
K1	Okuryazar Değil	Ortaokul Mezunu	18	17
K2	Okuryazar Değil	Okuryazar Değil	-	-
K3	Okuryazar Değil	İlkokul Mezunu	17	21
K4	Okuryazar	İlkokul Mezunu	13	23
K5	Okuryazar	Ortaokul Mezunu	15	25
K6	Okuryazar Değil	İlkokul Mezunu	13	20
K7	İlkokul Mezunu	İlkokul Mezunu	21	23
K8	Okuryazar Değil	Okuryazar	14	19
K9	Okuryazar Değil	Lise Mezunu	15	21
K10	Okuryazar Değil	İlkokul Mezunu	17	25
K11	Ortaokul Mezunu	Ortaokul Mezunu	16	23
K12	İlkokul Mezunu	İlkokul Mezunu	15	26
K13	Okuryazar Değil	Okuryazar	15	20
K14	Okuryazar Değil	Okuryazar	-	-
K15	İlkokul Mezunu	Ortaokul Mezunu	15	45
K16	Okuryazar Değil	İlkokul Mezunu	12	35
K17	İlkokul Mezunu	İlkokul Mezunu	16	24
K18	İlkokul Mezunu	İlkokul Mezunu	17	19
K19	Okuryazar Değil	Lise Mezunu	16	20
K20	Okuryazar Değil	İlkokul Mezunu	20	18

Katılımcılardan 12 kişinin annesi herhangi bir okula gitmeyip okuma yazma bilmemektedir. 2 kişinin annesi okula gitmemiş ancak okuma yazmayı bilmektedir. 5 kişinin annesi ilkokul mezunudur. 1 kişinin annesi ise ortaokul mezunudur. Annelerin eğitim durumuna bakıldığında %50 den fazlasının okuryazar olmadığı görülmektedir.

Erken evlenenlerden 1 kişinin babası herhangi bir okula gitmeyip okuma yazma bilmemektedir. 3 kişinin babası okula gitmemiş ancak okuma yazmayı bilmektedir. 10 kişinin babası ilkokul mezunu, 4 kişinin babası ortaokul mezunu, 2 kişinin babası ise lise mezunudur. Babaların eğitim durumuna bakıldığında ise %50 sinin ilkokul mezunu olduğu görülmektedir. Anne ve babalar arasında karşılaştırma yapılacak olursa, babaların eğitim durumlarının annelere göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu durum, geçmiş dönemde kız çocuklarının okula gönderilmemesi, ilk ve orta öğretimin zorunlu olmamasından kaynaklanıyor olabilir. Genel olarak bakıldığında erken evlilik yapan katılımcıların anne babalarının eğitim seviyelerinin düşük olduğu görülmektedir.

Anne ve babaların ilk evlilik yaşlarına bakıldığında; 16 kişinin anne ve babası erken evlilik yapmış, 2 kişinin anne babası erken evlilik yapmamıştır. 2 kişi ise anne, babasının evlilik yaşını bilmediklerini ifade etmişlerdir.

Sonuçlar göz önüne alındığında katılımcıların %80 inin annesi ya da babası ve yahut her ikisi de erken evlilik yapmış, sadece %10 unun anne ve babası erken evlilik gerçekleştirmemiştir. %10 u ise anne ve babasının evlilik yaşını bilmemektedir. Annelerinin ortalama evlilik yaşları 15,83, babaların ortalama evlilik yaşları 26,5 tir. Genel olarak bakıldığında babaların ortalama evlilik yaşlarının annelerden yaklaşık 10 yaş daha büyük olduğu görülmektedir. Ayrıca annelerin ortalama evlilik yaşları 15,83 iken kendilerinin ortalama evlilik yaşları 16,2 dir. Bu sonuç, katılımcıların erken evlilik yapmalarına rağmen kendi annelerine oranla ortalama 1 yaş evlilik yaşının arttığını göstermektedir.

Aile Yapıları

Kalabalık aileler çocuğun gelişiminde risk faktörü olabilmektedir. Kalabalık, çok çocuklu ailelerde; anne, baba çocuklarla ilgilenebilmek için vakit ayıramıyor olabilirler, çocukların ihtiyaçlarının karşılanması açısından ekonomik sıkıntılar yaşanabilir, çocuğun kendine ait özel bir ortamı bulunmayabilir. Bu nedenle erken evlilik yapan katılımcıların, sağlıklı çocuk yetiştirme açısından değerlendirildikleri bu araştırmada

ailenin yapısı, üyeleri hakkında bilgi almak amacıyla katılımcıların aile yapıları öğrenilmeye çalışılmış, şu şekilde cevaplar alınmıştır:

“Evde 7 kişi yaşıyoruz. 4 çocuğumuz var. Kayınvalidem ve kayınpederim ile birlikteyiz. Eşim şu an cezaevinde.” (K3).

“1 odalı evimiz var. Ben, eşim ve oğlum yaşıyoruz. Evimiz kayınvalidemlerle bitişik.” (K20).

Yöneltilen bu soruya, 9 kişi eşi ve çocuklarıyla birlikte yaşadıklarını, 1 kişi çocukları evlendiği için eşiyle yalnız yaşadıklarını, 10 kişi ise eş ve çocuklarının yanında kayınvalide, kayınpeder ya da diğer aile üyeleriyle birlikte yaşadıkları cevabını vermişlerdir. Verilen cevaplardan anlaşıldığı gibi katılımcıların yarısı geniş aile yapısına sahiptir.

“9 kişi yaşıyoruz. 4 çocuğum, kayınımın 2 yetim çocuğu bizimle birlikte, kayınvalidem, eşim ve ben yaşıyoruz.” (K9).

“14 kişi yaşıyoruz. Kayınvalidem, kayınpederim, evli kayınım ve eşi, onların 2 çocuğu, bekâr kayınım, görümcem, eşim, ben ve 4 çocuğumuz birlikte yaşıyoruz.” (K2)

Erken evlenenlerden 2 kişi erken evlilik yaptıkları eşlerinden boşanmış, biri anne ve babasıyla yaşarken diğeri dini nikâhlı eşi ve onun iki çocuğuyla birlikte yaşamaktadır.

“Şu an evde imam nikâhlı eşim, onun 1 kızı ve 1 oğluyla birlikte toplamda 4 kişi yaşıyoruz.” (K8).

Çekirdek aile; yalnızca eşlerden veya eşler ve çocuklarından veya yalnız ebeveyn ve en az bir çocuğundan oluşan aileler olarak tanımlanmaktadır. Katılımcıların %55'inin çekirdek aile, %45'inin ise geniş aile yapısına sahip oldukları görülmektedir. Geniş aile yapısına sahip katılımcıların büyük çoğunluğu kayınvalide ve kayınpeder ile birlikte yaşadıklarını belirtmişlerdir.

“6 çocuğumuz var. Eşimin anne ve babasıyla birlikte toplam 10 kişi yaşıyoruz.” (K14).

“5 kişi yaşıyoruz; ben, eşim, çocuğumuz, kayın validem ve kayın pederim.” (K10).

Çocuk bakımında geniş aile yapısına sahip olunmasının avantaj ve dezavantajları olabilmektedir. Kabalık ailelerde çocuğa ayrılan vakit az olabilir, anne babanın çocukla etkileşimi az olabilir, ekonomik sorunlar yaşanabilir. Diğer açıdan anne baba çalışıyorsa,

çocuğun bakımını sağlayacak aile bireylerinin olması avantaj sağlayabilir, çocuk için ev içerisinde uyaranlar fazla olabilir ve dil gelişimi daha hızlı ilerleyebilir.

Erken Evliliklerde Evlilik Kararı

Erken yaşta henüz evlilikler ile ilgili yeterli bilginin olmayışı ve eğitim hayatının devam etmesiyle kişinin evlilik kararı alması tüm geleceğini olumsuz yönde etkilemektedir. Bu yaş evliliklerinde genel olarak ailenin de etkisinin olduğu bilinmektedir.

Aşağıda sunulan Tablo 15'te 15-19 yaş arası erken evliliklerin en fazla %51 gibi büyük bir oranının görücü usulü ve kendi rızası ile gerçekleştirildiği görülmektedir. Daha sonra %22,5 kaçarak ve kaçırılarak, %20,7 oranında da en fazla kendi istekleri ve aile rızasıyla erken evlilikler yaşanmıştır. Kaçma ve kaçırılma yoluyla evlilikler en çok 15-19 yaş aralığında gerçekleşmiştir.

Tablo 15:
Cinsiyet, Yaş Grubuna Göre Evlilik Kararı

Cinsiyet/ Yaş	Kendi kararım, ailemin rızasıyla	Kendi kararım, ailemin rızası dışında	Görücü usulü, kendi rızamla	Görücü usulü, kendi görüşüm sorulmadan ailemin kararıyla	Kaçma/ Kaçırılma
Erkek	33,8	2,5	47,8	9,0	6,5
Kadın	27,1	2,6	47,8	14,8	7,3
15-19	20,7	1,7	51,0	4,1	22,5
20-24	38,4	2,6	42,5	3,7	12,7
25-29	51,7	3,6	33,8	3,9	6,7
30-34	48,5	3,0	36,8	5,2	6,2
35-39	37,6	3,2	44,8	6,9	7,3

Kaynak: TÜİK Aile Araştırması, (<http://www.tuik.gov.tr>, e.t: 2017)

TÜİK 2016 verileri doğrultusunda Türkiye genelinde evlilik kararlarına bakıldığında genel olarak, görücü usulü, kendi kararları ve aile rızası ile evlilik gerçekleştirildiği görülmektedir. 18 yaş altı evliliklerde ise ağırlıklı olarak kaçma ve kaçırılma ile evliliğin gerçekleştirildiği göze çarpmaktadır.

“Kaçarak evlendim daha doğrusu kaçırıldım. Okullarımız yan yanaydı. Sevgiliydik fakat ben evlenmek istemiyordum. Eşimin kararıyla evlendik. Beni kaçırdığı için kriterlere dikkat edemedim.” (K19).

“Eşimle daha önceden hiç tanışmıyordum. 13 yaşındayken beni zorla kaçırdı. Olay adliyeye yansıdı, karakol işe karıştı eşim tutuklandı. Babamın akrabası olduğu için ailem davadan vazgeçti. Aileler araya girdi, adli olay olduğu için yaşımı büyüttüler, resmi nikâhımız yapıldı. 13 yaşında kaçırıldım. Bir yıl nişanlı kaldık, 15 yaşında da anne oldum. Yani her şey zorla oldu.” (K3).

Erken yaşta evlilikler, çocukların sorumluluk almak için çok küçük yaşta olmaları sebebiyle anne veya baba gibi ailedeki karar alıcı ebeveynlerin zorlamasıyla gerçekleşen zorunlu evlilik şeklinde meydana gelmektedir. Katılımcılara görüşme sorusu yöneltilerek evlilik konusunda karar yetkisinin kime ait olduğu, eş seçiminde dikkat edilen hususların neler olduğu hakkında bilgi edinme amaçlanmış ve şu şekilde cevaplar alınmıştır:

“Eşim ile hiç tanışmadan aileler aracılığı ile görücü usulü evlendim. Ailem kaçırılacağımdan korktuğu ve karşı tarafın maddi durumu iyi olduğu için evlenmemi istedi. Ben de evet dedim.” (K6).

“Kaçarak evlendik. Babamın teyzesinin oğlu olduğu için tanışıyorduk. Bir ay görüştük sonra kaçmaya karar verdik. Kendi isteğimle oldu, sadece sevdiğim için evlendim.” (K7).

Erken evliliklerde akrabalık önemli bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu noktada ailelerin tanıdıkları kişilerle kız çocuklarını evlendirmek istemelerinin etkili olduğu düşünülmüştür. Katılımcılardan 8 kişi evlendikleri kişilerle akraba olduklarını ifade etmişlerdir.

“Severek evlendim. Eşim ve babam amca çocukları olduğu için birbirimizi tanıyorduk. Eş seçerken çok kriterim olmadı sadece sevdiğim için evlendim bu kararı da eşim ile birlikte aldık.” (K5).

“Eşimle teyze çocuklarıyız. Ailem istedi ben de kabul ettim. Herhangi bir zorlama ya da baskı olmadı. Okumadım zaten cahildim, kabul ettim evlendim.” (K2).

“Görücü usulü evlendik. Ailem evlenmemize karar verdi. Eşimle tanışma, flört dönemimiz olmadı. Beni istediler ailem de verdi. Yengemin kardeşiymi, ailem bizi

tanıştırdı, akraba, tanıdık olması, dürüst ve namuslu olması ailemin bizi evlendirmesinde etkili oldu.” (K9).

Genel olarak bakıldığında katılımcıların evliliklerinde karar alıcılar aileler olmakta, görücü usulü evlenecekleri kişileri tanıştırmakta ve kızların da onayları alınmaktadır.

“Görücü usulü evlendik. Ailelerimiz bizi tanıştırdı. Hiç konuşup, anlaşılmadık ama beğendik birbirimizi. Ben kendim evlenmeye karar verdim.” (K4).

“Görücü usulü evlendik. Çevre önerince ailem de istedi ailem istediği için ben de kabul ettim. Görücü usulü evlendiğim için kriterim olmadı.” (K14).

Aile ve çevre tarafından görücü usulü evlenenlerin yanında kendi isteğiyle görüşüp, kaçarak evlilik gerçekleştirenler de bulunmaktadır.

“Kaçarak evlendim. Eşim beni ailemden istedi ama vermediler. O zamanlar amcamın oğlu da istiyordu. Ben de amcamın oğluyla evlenmemek için kaçtım. Eşimle evlenmeye karar verirken dürüst olması, huyunun güzel olması, yakışıklı olması beni etkiledi.” (K11).

“Kaçarak evlendik. Eşimle uzaktan akrabayız. Akraba ortamında tanıştık. Tanıştığımız zaman ben lise ikinci sınıf öğrencisiydim. Görüştük, konuşmaya başladık. Ailelerimiz görüştüğümüzü öğrendi ve dedikodumuz yapılmaya başlandı. Ailelerimiz arasında anlaşmazlık oldu. Ailem okul bitene kadar nişan yapılmasını istedi ama eşimin ailesi nişanlıyken okumama karşıydı. Ben de seviyordum, kaçtım.” (K12).

Görüşülen kişilerden 9’u görücü usulü evlendiklerini, 4’ü kaçarak, 2’si kaçırılarak 5’i severek ve anlaşarak evlenmişlerdir. K3 akrabaları tarafından ve K19 ise sevgilisi tarafından kaçırılmıştır. Yaklaşık %50 si görücü usulü, ailesi tarafından tanıştırılan kişilerle evlilik gerçekleştirmişlerdir.

Erken Evliliklerde Eğitim

Ardahan ilinde yapılan bu araştırmada eğitim durumları hakkındaki verilen cevaplara bakıldığında; katılımcılardan; 8 kişinin ilkokul mezunu, 8 kişinin ortaokul mezunu, 2 kişinin lise mezunu, 1 kişinin ön lisans mezunu, 1 kişinin ise hiç okul okumadığı görülmektedir. Eğitim hayatlarının yarıda kalma nedenleri sorulduğunda; 7 kişi ailesi izin vermediği için okulu bırakmak zorunda kaldıklarını, 2 kişi maddi durumlarının yetersiz olması nedeniyle okulu bıraktıklarını, 4 kişi kendi kararıyla okula gitmek istemedikleri için yarıda bıraktıklarını, 1 kişi okula hiç gitmediğini, 3 kişi evlendikleri

için okulu bıraktığını, 2 kişi evlendikten sonra eğitimlerine devam ettiklerini, 1 kişi köyde okul olmadığı için okulu yarıda bıraktığını, 1 kişi de öğretmenlerin tutumundan rahatsız olduğu için okulu bıraktığını ifade etmiştir.

Katılımcılardan 6 kişi lisede okurken evlilik yapması, ailenin okula göndermemesi, maddi durumun yetersiz olması gibi nedenlerle eğitimlerini yarıda bırakmış ve evlenmişlerdir. 14 kişi ise evlenmeden önceki süreçte okulu bıraktıklarını ifade etmişlerdir. Büyük çoğunluğunun yani yaklaşık %70'inin eğitimlerinin evlenme durumundan önce yarıda kaldığını, evlenme durumlarının eğitimlerine etki etmedikleri, evlenmeden önce okulu bıraktıkları, çoğunlukla maddi durumun yetersizliği ve ailelerin okumalarına engel olması nedenleriyle öğrenimlerinin yarıda kaldığı sonucu çıkarılabilir. Ayrıca katılımcılar genel olarak ders başarı durumlarının ve eğitim hayatlarının iyi olduğunu ifade etmişlerdir.

Yapılan görüşmelerde anne ve babaları okumalarını istemedikleri için kız çocukların eğitim hayatları ya hiç başlamamış ya da yarıda kesilmiştir. Eğitimlerinin yarıda kalma nedenlerine bakıldığında büyük oranda ailelerinin izin vermemesi nedeniyle okulu bıraktıkları görülmektedir. Ayrıca eğitimin yarıda kesilme nedeni olarak da maddi yetersizlikler de öne sürülmüştür.

“Sadece ilkokulu bitirebildim. Maddi durumumuz yetersiz olduğu için annem babam beni okutmadı.” (K4).

“Eğitim hayatım iyiydi, başarılı bir öğrenciydim hatta hocalarım ısrar ediyordu okumam için ama babam okumamı istemedi ben de okulu bıraktım.” (K6).

Büyük çoğunluğunun okumak istediği halde, aileleri tarafından okutulmadıkları için eğitimleri tamamlanamamışsa da kendi istekleri ile eğitimlerine devam etmeyip evlenmeyi tercih eden kadınlar da bulunmaktadır.

“Nedensiz okumak istemedim. Kendim okulu bıraktım ailemin etkisi yoktu.” (K7).

“Eşimin de benim de eğitim hayatımız iyiydi. Ailelerimiz okul ya da evlilikten birini seçmemizi istediği için biz de okulu bıraktık.” (K20).

Eğitim hayatlarının yarıda kalmasının bir diğer nedeni olarak, okuldaki öğretmenlerin tutumu, okulda kaçarak evlenmelerin yaygın olması, kaçarak evlendikten sonra okula geri dönememesi, köyde okulun olmaması, taşınma durumları nedeniyle kayıt

yapılmasının gecikmesi, evlendikten sonra eşlerinin ailelerinin okumalarını istememesi görülmektedir.

“Eğitim hayatım iyiydi. Son dönemlerde tüm kız arkadaş arkadaşlarım kaçarak evlenmişti. Onlar kaçınca benim de psikolojim bozuldu. Tüm kızlar kaçınca sınıfta 18 erkek ve tek kız ben kalmıştım. Çok sıkılıyordum. Erkekler bazen sınıfta küfürlü konuşuyorlardı, rahatsız oluyordum, şikâyet ediyordum öğretmenlere ve aileme ancak bir şey yapmıyorlardı. Arkadaş grubumla anlaşamıyordum. Tek kalıyordum. Bu nedenle kendim okula gitmek istemedim. Lise 2. sınıftan sonra okulu bıraktım.” (K10)

“Eğitim hayatım çok güzeldi. Kaçtığım için yarıda kaldı, kaçan kız tekrar okuyamaz.” (K11).

“Eğitim hayatım iyiydi, Ticaret Meslek Lisesinde Adalet bölümü okuyordum. Okulu neden bıraktığımı ben de bilmiyorum. Kayınpederim düğün yapmamızı istedi ve düğünden sonra kız okumaz dedi. Ben de evlenmeyi tercih ettiğim için okulu bıraktım.” (K12).

Çoğunluğunun eğitim hayatının yarıda kaldığı belirtilse de evlendikten sonra eğitimlerine devam eden, erken yaşta evlenmenin eğitim hayatını engellemediğini belirtenler de bulunmaktadır. Erken evlilik yapan kadınlardan sadece 2 kişinin yani %10 unun evlendikten sonra eğitimlerine devam ettikleri görülmüştür.

“Eğitim hayatımın yarıda kaldığını düşünmüyorum. Liseyi bitirdikten sonra evlendim, evliyken de ön lisans okudum.” (K15).

Erken Evlilik Nedenleri

Görüşülen kişilerden 12 si severek ve kendi istekleri ile evlendiklerini, 2 si aile ve çevre baskısıyla evlendiklerini, 5 i ailelerinin istemesi ve yoksulluk nedenleriyle evlendiklerini, 1 i ise kaçırıldığı için evlenmek zorunda kaldığını ifade etmiştir. Verilen cevaplara bakıldığında %60 gibi büyük bir çoğunluğun severek ve kendi istekleriyle erken yaşta evlilik gerçekleştirdikleri görülmektedir.

“Ergenlik dönemindeydim sevmiştim ve onunla olmak istiyordum sadece.” (K7).

“Sadece sevdiğim için evlendim. Ailem önce evlenmemizi istemedi, ağabeylerim okumamı istiyordu ama izin vermeseler kaçacağımı anladılar bu nedenle izin verdiler. İzin vermeselerdi kaçacaktık eşimle.” (K20).

Evliliği; köydeki ve evdeki baskıdan kurtulmak için bir çıkış yolu olarak gördükleri için evlenenler de bulunmaktadır.

“İlk olarak ağabeylerimin baskısından kurtulmak için evliliği düşündüm. Annemin vefat etmesi ve evliliğin mantıklı görüldüğü için evlendim.” (K1).

“O zaman çok düşünemedim. Tek istediğim köyden kurtulup, şehir merkezine gelmekti. Kendi ayaklarımın üstünde durmak istiyordum.” (K17).

Erken evliliklerin gerçekleşmesinde bir diğer önemli faktör karşı tarafın akraba olması, ailelerin kız çocuklarının akrabaları olan tanıdıkları kişilerle evlenmelerini istemeleri olarak karşımıza çıkmaktadır.

“Babam kız çocuklarının erken evlenmesi gerektiğini düşünüyordu. Ablalarım da hep erken yaşta evlendi. Beni tanıdık ama babamın sevmediği akrabalarımız istiyordu, onlarla evlendirmemek için yine akrabamız olan eşimle evlendirdi. Eşimle evlenmemizde en büyük faktör akraba oluşumuzdu.”(K9).

Zorla veya kaçırıldığı için evlenmek zorunda kalanlar ise evlenme nedenlerini şu şekilde açıklamışlardır:

“Evlenmeyi istemiyordum, keşke evlenmeseydim. Köyde adımın çıkmaması ve karşı tarafın zengin olması nedeniyle ailem evlenmemi istedi. Ailemin tanıdığı biriydi, evimize gelip gidiyordu. Ama memnunum eşimden.” (K16).

“Evlenmeyi düşünmüyordum. Erken evlilik yapmamdaki tek etken kaçırılmamdı ve akraba oluşumuz da etkiliydi.”(K3).

Erken Evliliklerin Sağlık Durumuna Etkisi

Sağlık; bedensel, ruhsal ve sosyal yönden tam bir iyilik halidir. Erken yaşta yapılan evlilikler çocuk yaştaki bireyin, fizyolojik, psikolojik ve sosyal sağlığını olumsuz yönde etkilemektedir. Ayrıca adölesan gebeliklerde anne veya bebek ölümünün gerçekleşme olasılığı yüksek orandadır. Bu nedenle erken evlilik gerçekleştirenlerin sağlık durumlarını tespit etmek amacıyla yöneltilen soruya 11 kişi erken evliliklerin sağlık durumlarını olumsuz etkilediğini, genel olarak düşük ve erken doğumlar yaşadıklarını, erken yaşta çocuk sahibi olduklarını bu gibi durumların kendilerini hem psikolojik hem fiziksel hem de sosyal olarak kötü yönde etkilediğini ifade etmişlerdir.

“Her şey çok kötüydü. Kötü bir hayat geçti. Yaşımın küçük olması nedeniyle hep ezildim. Evlendiğimden beri kayınvalidemle oturuyorum. 15 yaşında anne oldum. Anneliğimden hiçbir şey anlamadım. Çocuklarımla yaşıt gibiyim. Son çocuğumda anladım anne olduğumu.”(K3).

“Hamilelik sürecinde çok sorun yaşadım. Sürekli uyuyordum. Sanırım depresyondaydım. 2-3 yıl eşimin ailesiyle yaşadım, alışamıyordum onlara. Evlenmeden önce de sonra da hayatımı yaşayamadım. Evlendikten sonra da yoksulluk sorunumuz devam etti. Okuyup çalışmayı isterdim. Erken yaşta evlenmek istemezdim.”(K6).

Erken yaş evlilikler kadınların erken yaşta anne olmalarına neden olmaktadır. Bu da kadınların psikolojilerini olumsuz etkilemektedir. Katılımcılar da erken yaşta evliliklerin psikolojilerini bozduğunu, kendilerini yalnız hissettiklerini, anneliği anlayamadıklarını belirtmişlerdir.

“Sosyal baskı yaşadım. Eşim, ailemle tehdit etti beni korktum, psikolojim olumsuz etkilendi. Zorla kaçırıldım, yolda polisler gördü ancak herhangi bir şey yapmadılar. Çocuk yaşta olduğum için çok kötü etkilendim. Kendi ailem ve sosyal çevrem ile ilişkilerim daraldı, eşimin ailesiyle ilişkilerim başladı. Korkuyordum ve duygularımı bastırıyordum. Doğum yaptıktan sonra da fiziksel değişiklikler yaşadım. Çok zayıfladım.”(K19).

“Psikolojimi olumsuz etkiledi. Kendimi çok yalnız hissettim. Kilo aldım.”(K15).

“16 yaşında anne olunca psikolojim bozulmuştu. Şu anda da psikiyatrik ilaç kullanıyorum. Panik atak hastalığım var. Düzenli olarak psikiyatriste gidiyorum.”(K16).

“Tabi ki kötü etkilendim. Kızım doğduğunda çocuğun ne olduğunu bilmiyordum. Bazen emzirip uyutuyordum. Sonra unutuyordum onu, ağladığında çocuğum olduğu aklıma geliyordu. “Bu çocuk benim mi? Ben anne miyim?” diye düşünüyordum.”(K17).

18 yaş altı evlilikler, anne ve bebek ölümleri açısından ülkemizde önemli bir halk sağlığı sorunu olarak görülmektedir. Özellikle erken yaş gebelikler anne ve bebek sağlığı açısından önemli bir risk faktörüdür. Adölesan dönemdeki gebeliklerin genç yaşta kadınların ölüm oranlarında önemli bir yer tuttuğu bilinmektedir. Yapılan görüşmelerde de erken yaş gebeliklerin kadınların sağlıklarını bozarak düşük doğum yapmalarına sebep olduğu görülmektedir.

“Hamileliğim çok riskliydi. 6 aylık hamileyken erken doğum yapma riskim vardı. 5 gün hastanede yattım. Erzurum’a gittik 35 haftalıkken doğum yaptım. Doğumdan sonra 3 doktor beni ameliyat etti.”(K10).

“2 kez düşük doğumum oldu. İlk çocuğumu ve üçüncü çocuğumu düşük yaptım. Bu durum psikolojimi çok olumsuz etkiledi. Evliliğimin ilk yılları daha iyi geçiyordu. Şimdi çocuklarım olduğu için kendime hiç vakit ayıramıyorum.”(K7).

Sağlık açısından olumsuz yönde etkilendiklerini belirtenlerin yanında erken yaşta evlenmelerinin kendilerini sağlık açısından olumsuz etkilemediğini hatta eşlerinin desteğiyle aksine kendilerini daha iyi hissettiklerini belirtenler de bulunmaktadır.

“Hiç sağlık problemim olmadı. Arkadaşlarımızla da hala görüşüyoruz. Hamilelik sürecimde de hiç sıkıntı yaşamadım.”(K20).

“Herhangi bir sorun yaşamadım. Aksine eşim benim sosyalleşmemi ve kendi başıma bir şeyler yapmamı istiyor ve benim kendime güvenmemi sağlıyor.”(K5).

Verilen cevaplara bakıldığında %55 gibi büyük bir çoğunluğun erken yaşta evliliklerin sağlık durumlarını olumsuz etkilediği, %35 inin sağlık açısından herhangi bir sorun yaşamadıkları, %10 unun ise erken yaşta evlenmelerinin kendilerine olumlu bir şekilde yansıdığı sonucuna varılmıştır.

Erken Evliliklerde Uyum Problemi

Erken evlilik yapan kadınların evliliğe uyum sağlama durumları, uyum sağlamalarını zorlaştıran etmenlerin neler olduğunu tespit etmek amacıyla yöneltilen soruya 10 kişi evliliğinde uyum sorunu yaşadıklarını, ifade etmiştir. Sorunların ise genel olarak eşlerinin aileleriyle birlikte yaşamaları ve bu kişilerin kendilerine müdahale etmelerinden kaynaklandığını belirtmişlerdir.

“Eşim iyiydi, beni seviyordu, anlaşabiliyorduk ama yaşam koşullarımız iyi değildi. İlk evlendiğimde 40 nüfuslu bir eve gelin geldim. Eltilerle, görümcelerle, kayınvalide, kayınpeder hep birlikte yaşıyorduk. Ahırda çalışıyordum. Yemek yerken önce erkekler yedi sonra biz yedik.”(K4).

“Küçüktüm, görümcelerim de küçüktü. Kayınvalidem çok diktatördü, kayınpederimi çok yönlendiriyordu. Genelde ev işleri yapıyordum. Çok sıkıntılarımız vardı, artık hatırlayamıyorum bile hatta hatırlamak istemiyorum.”(K8).

“Eşim ile iletişim problemimiz vardı. Onun ailesi de bize çok müdahale ediyordu. Sorumluluklarını üstlenmiyordu, çalışmıyordu. Kültür farkı da vardı.”(K15).

Geleneksel toplumlarda evlenen kadınlardan toplumsal cinsiyetin kadınlara yüklediği rollere dayalı olarak ev iş yapmaları, çocuk doğurup büyütme, evin idaresi gibi sorumlulukları üstlenmesi beklenmektedir. Erken yaşta evlenen kadının bazen henüz çocuk olduğu unutulmakta, yetişkin bir kadın rolüne girmesi ve kendisinden beklenen sorumlulukları yerine getirmesi beklenmektedir. K9 bu sorunu yaşadığını, insanların beklentilerini hep yerine getirdiği ve uysal bir yapıda olduğu için sorun yaşamadığını dile getirmiştir.

“İlk evlendiğim sıralarda 16 yaşındaydım ama benden çok büyük beklentileri vardı. Çocuk yaşta evliliği benimsemek çok farklıydı. Ben oyun oynamak, eğlenmek istiyordum ama eşim olgundu. Genelde hep onun istedikleri oluyordu. Her şeyi benden bekliyorlardı, biraz ağır geliyordu yaşuma göre. Ailem beni uysal yetiştirdiği için çok fazla sorun yaşamadım hemen uyum sağladım. Uyumsuzluk olmadı. İnsanların beklentilerini hep yerine getiriyordum. Şu an daha olgun düşünüyorum.”(K9).

Kültür farkı, aldatma, ekonomik sorunların yaşanması ve erken evlenen kadınların yaş faktörü göz önüne alındığında da eşler arası uyum problemi yaşandığı görülmektedir.

“Yaşım küçüktü, evliliğin ne demek olduğunu bilmiyordum. Eşimle kültürlerimiz farklıydı, ben daha neşeliydim o daha ağırdı, bazen nasıl davranacağımı bilmiyordum. Alındım, her şey zoruma gidiyordu. 10 yıldan sonra evliliğimiz oturmaya başladı.”(K17).

“İlk olarak yaşım küçüktü, ekonomik sorunlar yaşıyordum ve eşim ilgisizdi. Beni aldatıyordu. Bu nedenlerle çok problem yaşıyordum. Bunlar evliliğe uyum sağlamamı zorlaştırıyordu. 3 yıl eşimin ailesiyle birlikte yaşadım. Evlendikten 20 gün sonra eşim askere gitti. Eşimin ailesi uyumama, giyinmeme çok karışıyorlardı. Zaten toplum tarafından da gelinlere yönelik önyargı vardı hiç rahat değildim, baskı görüyordum. İlişki konusunda da hiçbir şey bilmiyordum. Bir kadın tarafından bekâret bezi verilmişti. Ne olduğunu anlayamamıştım. Ev işleriyle ilgili de bilgim yoktu, hayvancılık, çiftçilik yapıyorlardı çok zorlanıyordum iş yaparken. Eşim de askerdeyken başka bir kadınla ilişki yaşıyormuş. Bu aldatma olayları sürekli devam etti. Aldatıyordu sonra inkâr ediyordu ve ben de affediyordum. Maddi olarak da sorun yaşıyorduk. Doğumdan sonra

bebeğim 15 günlükken kış aylarında fazla masraf oluyoruz diye eşimin ailesi bizi evden çıkardı. 5-6 ay kendi ailemde kaldım. Sonra kiralık bir ev bulup taşındık.”(K19).

“Eşimle uyum sağlayamıyorduk. Ondan çekiniyordum. Zaten nişanlandıktan sonra altı ay hiç görmedim onu. Eşim evlendikten sonra kavga nedeniyle cezaevine girdi. Bu nedenle çok yoksulluk yaşadım. Sosyal yardımlarla geçindim. 3-4 yıl cezaevinden çıkmasını bekledim.”(K6).

Eşleri ile herhangi bir uyum sorunu yaşamayanlar ise kendilerini şöyle ifade etmişlerdir:

“Hiç sorun yaşamadan evlilik hayatına alıştım. Eşim aile gibiydi. Bana çok iyi davranıyor ve çok ahlaklı birisi. Ev işleri yemek yapma konusunda pek bir şey bilmiyordum, hepsini bana eşim öğretti.”(K5).

“Evliliğimizde hiç sorun olmadı, hiç tartışmıyoruz. Ailelerimiz de bize yakın oldukları için uyum sağlamakta fazla zorlanmadık. Sevdiğimle olduğum için zor gelmedi bana.”(K20).

Genel olarak bakıldığında %50 sinin uyum problemi yaşadıkları diğer %50 sinin ise evliliğe uyum sağlayabildikleri görülmektedir. Erken evliliklerde evliliğe uyumlarını zorlaştıran etmenlere bakıldığında ise eşlerinin aileleriyle birlikte yaşamaları ve eşlerinin ailelerinin kendilerine müdahale etmelerinden rahatsızlık duymaları, yaşlarının küçük olması nedeniyle kendilerinden evlilikteki beklentilerinin fazla olması, yoksulluk, işsizlik, kültür farkı, aldatılma gibi sorunlar göze çarpmaktadır.

Erken Evliliklerde Aile İçi Problemler

Erken yaşta evlilik, annelik sorumluluğu altına giren kadınların bu yükü kaldıramayarak kaygı, endişe, depresyon düzeylerinde artış olabileceği göz önüne alınarak katılımcıların aile içerisindeki eş ile ilişkileri, eşleri veya başkaları tarafından şiddet görme durumları sorgulanmıştır. Aile içerisinde yaşanan problemler çocukları önemli ölçüde etkilemektedir. Aile içerisinde şiddetin uygulandığını gören bir çocuk, şiddeti problem çözme aracı olarak görebilir, bunun normal bir davranış olduğunu kanısına varabilir ve ileride kendi eşi ve çocuğuna şiddet uygulayabilir. Aile içerisinde çocuk direkt şiddete maruz kalmayıp tanık olsa bile şiddet mağdurdur. Bu nedenle çocuk yetiştirirken ona rol model olan anne baba arasındaki problemlerin neler olduğu, bu problemleri nasıl çözdükleri, kadınların şiddete maruz kalma durumları, aile içi şiddetin uygulanıp

uygulanmadığını tespit etmek amacıyla yöneltilen soruya 15 kişinin eşleriyle sorun yaşadıkları cevabı alınmıştır.

“Hamilelik sürecinde ve eşim cezaevinde olduğu zaman çok sıkıntı yaşadım. Genelde bir problem yaşadığım zaman içme atıyorum. Konuşmuyorum. Evlendiğim ilk zamanlarda şiddet oldu fakat şimdi öyle bir şey yaşamıyoruz.”(K6).

Eşleriyle problemleri olan 6 kişi yaşadığı problemleri eşleriyle konuşarak çözdüklerini, 1 kişi konuşmayarak problemleri içine attığını, 2 kişi problemleri çözemediği ve iletişim kuramadıkları için eşlerinden ayrıldıklarını, 2 kişi eşinin isteklerini yerine getirerek problemlerini çözdüklerini, 2 kişi çocukları ile ilgili sorunlar olduğunda eşleriyle problem yaşadıklarını bunun sonucunda şiddete maruz kaldıklarını, 1 kişi eşinin ailesiyle sorun yaşadığı ve çözümü evini taşımakta bulunduğunu, 1 kişi ise eşinin kendi isteklerini yapmasıyla problemlerini çözdüğünü ifade etmiştir.

Kadına yönelik şiddet insan hakları ihlalidir. Aile içi şiddetin yaşanması kadının birçok fiziksel yeti kaybına, özgüveninin düşmesine, topluma katılamamasına, özgürlüğünün kısıtlanmasına neden olmaktadır. Bu durumun, kadının sağlığına, sağlık arama davranışına ve çocuklarının sağlığına yönelik olumsuz sonuçları vardır. Katılımcılardan 11 kişi eşleri tarafından şiddete maruz kaldıklarını, 9 kişi ise eşleri tarafından herhangi bir şiddete maruz kalmadıklarını ifade etmişlerdir. Şiddete maruz kalan 11 kişiden 9’u fiziksel şiddete, 1’i psikolojik şiddete, 1’i ise sözel şiddete maruz kaldıklarını belirtmişlerdir. Eşleri tarafından şiddete maruz kalmayan 9 kişiden 1’i evlilik sürecinde kendi ailesi tarafından şiddet gördüğünü ifade etmiştir.

“Eşim tarafından şiddete maruz kaldım. Kayınvalidem iftira attığı için eşimle problem yaşadık.”(K13).

“Eşim şizofreni hastası. 10 yıldır ilaç kullanıyor. İlaça da bağımlı oldu. Çok sinirli biri, takıntıları var; ilaç alınca sakinleşiyor. Evliliğimizin ilk yıllarında beni tekme tokat dövüyordu. Son zamanlarda daha iyi.”(K7).

Aile içi problemler ve şiddet sonucu eşlerinden boşanan kişiler yaşadıkları sorunları şöyle ifade etmişlerdir:

“Sorunlarımızı çözemedik zaten boşandık. Mahallemizi de değiştirmiştik ama o hiç eve gelmiyordu. Hep dışarıda arkadaşlarıyla birlikteydi. Tek çocuk olduğu için ailesi onu

çok şımartmıştı, hiç sorumluluk sahibi değildi. Zaten o da küçüktü sorumluluğun ne olduğunu bilmezdi. Sürekli bana şiddet uyguluyordu.”(K8).

“İletişimsizlik vardı bu nedenle problemlerimizi çözemedik zaten ayrıldık. Bana şiddet uyguluyordu.”(K15).

Aile içi şiddete maruz kalan katılımcılardan bazıları ise yaşadıkları şiddeti yok sayma eğilimi göstermiş ancak görüşmenin ilerleyen bölümlerinde anlatabilmişlerdir.

“Eşimle aramızda çok ciddi problemimiz olmadı. Eşimden çok küçüktüm beni çok kısıkanıyordu. Genelde onun isteklerini yerine getirdiğim için çok fazla sorun yaşamıyorduk. Eşim tarafından 1 ya da 2 kez şiddete maruz kaldım. Ama çok abartılı bir şey değildi.”(K9).

“Herhangi bir problem yaşamadım. Eşim şiddet uygulamıyordu ama çocuklarıma süt vermek istemiyordum canım yanıyordu emzirirken eşim de bu yüzden beni dövüyordu.”(K16).

Katılımcılardan bazıları ise eşleriyle herhangi bir sorun yaşamadıklarını ifade etmişlerdir.

“Eşimle 18 yıldır evliyiz hiç tartışmamız olmadı. Akraba olduğumuz için hiç zarar vermiyor bana.”(K2).

“Eşimle hiç problem yaşamadık. Anlaşamadığımız zamanlarda ortak noktayı buluyoruz. Bana hiç kızmıyor, bağırıyor. Arada sevgi, aşk olduğu için hiç sorun olmuyor.”(K20).

Evlilik sürecinde eşler arası iletişim çok önemlidir. Aile içerisinde problemler yaşanabilir ancak problemlerin konuşularak ortak bir çözüme kavuşturulması önemlidir. Katılımcılar arasında problemlerini eşi ile konuşarak çözdüklerin olduğu da görülmektedir.

“Herhangi bir sorun yaşadığımız zaman haksız olan taraf özür diler. Genelde de ben haksız oluyorum. En fazla bir saat problem yaşıyoruz ama küs kalamıyoruz. Problemlerimizi konuşarak çözüyoruz. Eşim imam, çok iyi birisi ağzından hiç kötü bir söz çıkmaz. Kaba birisi değil, şimdiye kadar hiç şiddete maruz kalmadım.”(K5).

Başlık Parası ve Sosyoekonomik Durumun Çocuk Yetiştirmeye Etkisi

Erken evlilik yapan katılımcıların evlenmeden önceki ve evlendikten sonraki sosyoekonomik durumlarının tespit edilmesi amacıyla sosyoekonomik durumları

öğrenilmeye çalışılmıştır. Çünkü ailedeki ekonomik yetersizlikler erken yaşta evlenmeye neden olduğu gibi, erken yaşta evlenen kişiler de eğitimlerini tamamlamadıkları ve herhangi bir işte çalışmadıkları için yoksulluk ve işsizlik sorunuyla karşılaşabilmektedirler. Bu sorun; annenin ve bebeğinin beslenme yetersizliğine, bebeklerin düşük doğum ağırlıklı olmasına, ev içi stres ve anne sütünün erken kesilmesine, annede, babada ve çocuklarda depresyon gibi ruhsal hastalıklara, aile içi şiddete, sağlıksız fiziksel koşullara neden olabilmektedir. Ailelerinin evlenmeden önceki sosyoekonomik durumları hakkındaki soruya 13 kişi ailelerinin ekonomik durumlarının iyi olduğunu, ihtiyaçlarını karşılayabildiklerini ifade etmişlerdir.

“Ailemin durumu iyi. İki kardeşiz, babam memur. Başlık parası alınmadı hatta ailem beni evlendikten sonra eşimden geri almayı düşündü ama ben geri dönmek istemedim. Eşim ihtiyaçlarımızı karşılamazdı. Eve gelirken hiçbir şey almadan gelirdi. 3 yıldır ben de çalışmaya başladım şu an ihtiyaçlarımı karşılayabiliyorum.” (K19).

Erken evlilik yapanlardan 7 kişi ise ailelerinin ekonomik durumlarının iyi olmadığını ifade etmişlerdir. %65 i evlenmeden önce ekonomik problemlerinin olmadığını belirtmişlerdir. Ekonomik sorunların erken yaşta evliliğe etkisini tespit edebilmek için sorulan bu soruya büyük çoğunlukla evliliğe etki etmediği görülmektedir.

“Evlenmeden önce ailemin durumu iyiydi. Şu anda da köyde yaşıyorlar durumları iyi. Ailem tarafından başlık parası istenmedi. Zaten bizde hiç yoktur öyle şeyler. Eşim ve ben çalışıyoruz, kendi ihtiyaçlarımızı karşılayabiliyoruz.” (K5).

Ailelerin evlilikte maddi gelir olarak gördükleri başlık parasının erken yaşta evlilik yapılmasında etkili olup olmadığını tespit edebilmek amacıyla sorulan başlık parasının alınıp alınmama durumuna 17 kişi ailesi tarafından başlık parası alınmadığını ifade etmişlerdir. Ayrıca bazılarının evlenmeden önce ailesinin sosyoekonomik durumunun yetersiz olmasına rağmen başlık parasının alınmadığı görülmüştür.

“Ailemin durumu çok iyi değildi babam hamallık yapıyordu ama bize hiç yokluk çektirmedi. Ailem ben evlenince başlık parası almadı. Şu an çalışıyorum gelirim var ihtiyaçlarımı karşılayabiliyorum ama eşimle boşandığımız için çocuklarıma kayınvalidem bakıyor masraflarını onlar karşılıyor ben bazen harçlık gönderiyorum.” (K8).

“Ailemin ekonomik durumu iyi değildi. Babam inşaat ustası, annem ev hanımı. Babamın bir eli sakat. 4 kardeşiz, bizi okutmak babama ağır geliyordu, bu yüzden bir

kardeşim okulu bırakıp çalışmaya başladı. Şimdi iki kardeşim okuyor. Diğer kardeşim çalışıyor, babama destek oluyor. Ailem tarafından başlık parası alınmadı. Şu an eşim fırında çalışıyor aylık 1500 lira geliri var ama biraz borcumuz var bankaya. Kayınlarımızla paramız ortak olduğu için daha rahat geçinebiliyoruz, ihtiyaçlarımızı karşılıyoruz.” (K12).

Görüşülen kişilerden sadece 3 ünün ailesi tarafından başlık parası alındığı görülmektedir. %85 oranında erken evlilik gerçekleştiren kadınların aileleri tarafından başlık parasının alınmaması bu geleneğin etkisinin azaldığını, aileler tarafından kız çocuklarının gelir kaynağı olarak görülmesinin önemli derecede azaldığını göstermektedir.

“Ailemin ekonomik durumu iyi değildi. At arabasıyla eşya taşıyorlardı. Şimdi ise belediyede çalışıyorlar. İŞKUR personelleri. Ailem tarafından başlık parası alındı. Eşim çalışıyor, belediyede temizlik görevlisi. Çocuklarımızı okutuyoruz, harçlıklarını veriyoruz. Zaten gezme filan yok bizde genel ihtiyaçlarımızı karşılayabiliyoruz.” (K2).

Ayrıca erken evlilik yapan kişilerin eğitimlerini yarıda kalması ve istihdam oranlarının düşük olması, büyük çoğunluğunun ev kadınlarından oluşması, ekonomik hayata aktif bir şekilde katılamamaları göz önüne alındığında asgari düzeyde ihtiyaçlarının karşılanıp karşılanmadığını tespit etmek amacıyla sorulan soruya 18 kişi kendilerinin ve çocuklarının ihtiyaçlarını asgari düzeyde karşılayabildikleri cevabını vermişlerdir. 1 kişi sosyal yardımlarda geçindiğini, 1 kişi ise eşi ve oğlu çalışmasına rağmen geçinemediğini ifade etmiştir.

“Ailemin durumu iyiydi. Başlık parası almadılar. Şu an sosyal yardımlarla geçinmeye çalışıyoruz. Eşimin engelli maaşı var 3 ayda bir veriliyor. Kiramız valilik tarafından ödeniyor. Sosyal hizmetlere de başvuru yaptım, incelemeye gelecekler eve.”(K7).

“Ailemin ekonomik durumu iyiydi. Ben evlenirken ailem tarafından başlık parası alındı. Eşim ve oğlum çalışıyor ama ihtiyaçlarımızı karşılayamıyoruz.” (K13).

Katılımcılardan %90 ı şu anki maddi durumlarının iyi olduğunu ihtiyaçlarını karşılayabildiklerini belirtmişlerdir.

“Eşimin durumu iyi. Tüm ihtiyaçlarımızı karşılıyor. Ne istersem alır, hiç yoksulluk yaşamadım eşimleyken. Ardahan’da esnaf, bir dükkân işletiyor.”(K18).

Dolayısıyla erken evlilik ile yoksulluk sorunu yaşamaları arasında anlamlı bir bağlantı kurulamamıştır. Ancak Ardahan ilinde yapılan araştırmada katılımcıların %85'inin ailesinin başlık parası almaması yoksulluk nedeniyle kız çocuklarının evlendirildiği hipotezini anlamlı kılmamıştır.

Çocuk Sahibi Olmada Karar Yetkisi

Bu araştırmada erken evlenen çiftlerin yeterince olgunlaşmadan çocuk sahibi olması ve çocuğun istenilerek, planlı bir şekilde dünyaya getirilip getirilmeme durumunu, erken evlilik yapan katılımcıların çocuk yetiştirirken karşılaştıkları problemleri, çocukların ihmal ve istismar açısından risk altında olup olmama durumlarını tespit etmek amacıyla gebeliklerin planlı olup olmadığı sorusu yöneltilmiştir.

Erken yaşta evlenen kadınlar kendilerinden beklenen rol gereği ve aile planlaması ile ilgili bilgi eksikliğinden adölesan dönemde çocuk sahibi olabilmektedirler. Bunun sonucunda hem anne hem çocuk sağlığı olumsuz yönde etkilenirken ailede sosyal ve ekonomik sorunlar ortaya çıkabilmektedir.

“Plansızdı. Çocuk planlamayı düşünenecek yaşta değildim. Savunmasızdım, şimdiki kadar güçlü değildim, korkaktım. Kimse bir şey demesin diye susuyordum, kendi kararlarımı veremiyordum. 16 yaşında hamileydim. 17 yaşına girmeden anne oldum.” (K9).

Adölesan gebelik ve doğum, anne ve çocuk sağlığı açısından tıbbi, ruhsal, akademik, ekonomik sorunlara sebep olmaktadır. Ebeveyninden yoksun olmak, sosyoekonomik zorluklar, toplum, okul ve gelecek kaygısı sorunları doğurur. Sosyal politikalar açısından bakıldığında da bu çocukların eğitimi, istihdamı ve sosyal hizmet yine toplum üzerine fazla yük getirmektedir.

“Plansız gebelikti. Bakabilir miyiz, bakamaz mıyız diye hiç düşünmedik. Zaten ben hiçbir şey bilmiyordum, kayınvalidem baktı çocuğumuza.” (K17).

Planlanmayan gebelikler anne ve babayı kaygılandırabilir, aşırı stres yaratabilir. Ancak tam aksine planlanmış, istenilen ve beklenen bebekler ise aile için sevinç kaynağıdır. Çocuğun aile içerisinde istenilmeyen birey olmasının temelinde; evlilik ilişkilerinin çatışmalı olması, yoksulluk, işsizlik, erken yaşta gebelik, çocuğun engelli olması, istenilen cinsiyette olmaması gibi faktörler etkili olabilmektedir.

“Eşimin ailesi istiyordu. Evlendikten 3 yıl sonra çocuğumuz olmayınca doktora gittik. Sonra hamile kaldım kız çocuğu dünyaya getirince eşim kız olmasına tepki gösterdi. Ben

de ikinci çocuğu hiç düşünmedim. Kızımı da sosyal baskı nedeniyle dünyaya getirdim. Kendi planım değildi.” (K19).

Eğer çocuk aile tarafından istenilmiyorsa; reddedilen çocuk duygusal etkileşim azlığı yaşar. Çocuğun gelişimi olumsuz etkilenir. Reddedilme çocukta; gerilikler, konuşma bozuklukları, saldırganlık, özgüven düşüklüğü gibi olumsuz davranışlara neden olabilir. Planlanmadan dünyaya getirilen çocuklar aileler tarafından reddedilebilmekte ihtiyaçları önemsenmemekte ve ihmal ve istismar açısından bu tür çocuklar risk altında olabilmektedirler. Aile planlamasının amacı; ebeveynlerin bakabilecekleri sayıda ve anne bebek sağlığı için doğum aralıklarının en az iki yıl süre olması gerektiği konusunda bilinçlendirmek, yüksek riskli gebelikleri önlemek, istenmeyen gebelikleri önlemek, anne sağlığını korumak ve ölümleri önlemek, çocuğun sağlıklı doğması ve yaşaması, çocuğun ruhsal gelişiminin sağlıklı olabilmesi, annenin çocuğu ile sağlıklı ilişki kurabilmesi, çocuk ihmal ve istismarlarının önlenmesidir.

“Önceden plan mı vardı. İlk çocuklarım peş peşe plansız oldu. Diğer iki çocuğumu planlı dünyaya getirdik.” (K4).

“Plansızdı. Yaşım küçük olduğu için istemiyordum. Eşim istiyordu.” (K12).

“Plansızdı. Eşim çocuk istiyordu ama ben istemiyordum.”

Yöneltilen soruya 7 kişi çocuklarını isteyerek, planlı bir şekilde dünyaya getirdiklerini, 8 kişi gebeliklerinin plansız bir şekilde gerçekleştiğini, 5 kişi ise bazı çocuklarına planlı bazı çocuklarına planlamadan sahip olduklarını ifade etmişlerdir. Katılımcılardan %40'ının plansız, %35'inin planlı, %25'inin de hem planlı hem plansız bir şekilde anne oldukları görülmektedir. Ayrıca, katılımcılardan bazılarının sık gebelik yaşadığı, bazılarının düşük doğum gerçekleştirdiği görülmektedir. Bu sonuçla katılımcıların aile planlamasından yeterince faydalanmadıkları düşünülebilir. Hatta sağlıkları açısından riskli olmasına rağmen çocuk sahibi olan katılımcılar da görülmektedir.

“İlk iki çocuğum planlıydı isteyerek yaptık. Son iki çocuğum 1 ve 2 yaşlarında istemeyerek oldu. Korunmaya çalıştım, ilaç da kullandım ama yine oldular. Hatta tehlikeliydi benim için 4 kez sezaryen doğum yaptım.” (K7).

Aile planlaması, anne ve bebek sağlığı açısından koruyucu bir hizmettir. Ailenin istediği sayıda ve uygun aralıklarla çocuk sahibi olması, çocukların ruh sağlığı açısından da çok

önemlidir. Annenin bir doğumdan sonra iki yıl geçmeden tekrar gebe kalması hem kendi sağlığı hem de bebeğinin sağlığı için olumsuz bir durumdur ve yüksek risklidir. Annenin vücudunun yeni bir gebeliğe hazırlanabilmesi için, iki doğum arasında en az 2 yıl süre bulunması gerektiği uzmanlar tarafından önerilmektedir. Dünyaya gelen bebekle ilgilenilebilmesi için de bu süre önemlidir. Katılımcılar arasında planlı bir şekilde gebelik dönemine giren, yaşı küçük olduğu için risklerin atlatılması açısından yaşının ve bedeninin olgunlaşmasını bekleyen bilinçli bireyler de bulunmaktadır.

“İki gebeliğim de planlıydı. Evlendiğimde yaşıam küçük olduğu için beklemek istedik. İlk çocuğumu 21 yaşımda dünyaya getirdim. İkincisini de yine aynı şekilde planladık. Oğluma arkadaş olmasını istiyoruz. Yalnız kalmasını istemiyoruz.” (K5).

Sigara, Alkol Kullanımının Gebe, Bebek ve Çocuklara Zararları

Sigara kullanımı en çok gebe kadınları ve bebeklerini etkilemektedir. Sigara kullanan gebeler; düşük yapma, erken doğum, düşük ağırlıklı bebek doğurma tehlikeleri ile karşı karşıya kalmaktadırlar. Sigara tüketen emziren annelerin sütünün kalitesinde bozulma görülür. Bebek anne sütüyle beslendiği için sigaranın zararlarından etkilenir ve bebeğinin gelişimi yavaşlar, zekâsının düşük olma riski yükselir. Gebelik sürecinde sigara kullanan kadınların; tansiyonları yükselir, nabızı hızlanır, bulantı ve kusmaları daha da artar, koku ve tat duyularında azalma olur. Ayrıca gebelikte kullanılan alkol; düşük, bebekte gelişme geriliği, zekâ geriliği gibi istenmeyen durumların oluşmasına neden olabilmektedir.

Anne babanın rol model olarak sigara alkol gibi zararlı alışkanlıkları çocukların yanında devam ettirmeleri onların ileri yaşamlarda bu maddeleri kullanma olasılığını arttırmaktadır. Ayrıca yanlarında kullanılması sağlıklarını olumsuz yönde etkilemektedir. Görüşülen kişilerden de çocukların yanında sigara, alkol kullananların bulunduğu verilen cevaplardan tespit edilmiştir.

“Eşim ve ben sigara kullanıyoruz. Evde çocukların yanında da kullanıyoruz. Eşim bazen de alkol alıyor.” (K1).

“Ben sigara kullanıyorum. Ama çok fazla kullanmıyorum. Evde çocukların yanında da kullanıyorum.” (K3).

“Eşim sigara kullanıyor, evde çocukların yanında da kullanıyor.” (K13).

Sigara dumanına maruz kalan, pasif içici bebek ve çocuklarda; ani bebek ölüm sendromu, solunum fonksiyonunda azalma, sık sık bronşit ve zatürreye yakalanma, alerjik hastalıklar, astım, sinüzit, kulak enfeksiyonlarının sayısı ve süresinde artış, öğrenme güçlüğü, davranış sorunları ve dil gelişimi sorunları, uykusuzluk, huzursuzluk, iştah bozuklukları gibi sorunların görülme riski artabilmektedir. Bu nedenlerden dolayı çocukların sağlıklı gelişimi açısından aile içerisinde oluşabilecek risk faktörlerini tespit edebilmek, aile üyelerinin sigara, alkol gibi zararlı ve bağımlılık yapıcı maddeleri kullanıp kullanmama durumları, kullanıyorlarsa çocukların yakınlarında tüketme durumlarını öğrenebilmek amacıyla soru yöneltilmiştir. Çocuklarının yanında tüketenlerin yanında bu maddeleri kullanmayan, kullanıyorlarsa da çocukların yanında tüketmeyen ebeveynler de bulunmaktadır.

“Evde kimse sigara, alkol kullanmıyor. Kayınvalidemle birlikte yaşadığımız dönemde de kimse kullanmazdı.”(K4).

“Eşim ve ben sigara kullanıyoruz. Ama çocukların yanında kullanmıyoruz, eşim izin vermiyor.”(K7).

“Kayınpederim sigara kullanıyor ama ben evde kullanmasına izin vermiyorum.”(K10).

Verilen cevaplara bakıldığında; 9 kişi evde kimsenin sigara ya da alkol kullanmadığını, 10 kişi ise ev içerisinde eşi, kendisi veya ev içerisinde yaşayan bir akrabası tarafından sigara ya da alkol kullandığını, 1 kişi ise geçmişte sigara kullandığını ancak kullanmayı bıraktığını belirtmiştir. Ev içerisinde sigara tüketen birilerinin bulunduğu kişilerden yaklaşık yarıya yakını; evde çocukların da sigara dumanına maruz kaldıklarını, diğer yarısı ise çocuklar için dikkat ettiklerini, çocukların yanında sigara kullanmadıklarını ve kullanan kişilere izin vermediklerini ifade etmişlerdir. Yapılan görüşmelerde katılımcılardan yaklaşık %70’inin sigara ya da alkol gibi zararlı maddeleri ya hiç kullanmadığı ya da kullanan birileri var ise ev içerisinde çocukların pasif içici konumuna düşmemesi için özen gösterdikleri görülmüştür.

Ebeveynlerinin sigara, alkol, madde kullanmalarına tanık olan çocukların, ilerleyen süreçlerde bağımlılık geliştirme riski çok yüksektir. Rol model aldıkları büyüklerinin tükettikleri zararlı maddeleri normal bir davranış olarak görüp, onların hareketlerini kopyalayarak erken yaşta bu tür alışkanlıklar edinebilirler. Bu nedenle anne babalar çocuk yetiştirirken onlara rol model olduğunu unutmamalı ve çocukların yanında sigara, alkol gibi zararlı maddeleri kullanmamalıdır. Ayrıca bu maddelerin çocukların

bulunduğu ortamlarda kullanılması, pasif olarak etkilenmelerine ve sağlıklarının bozulmasına neden olmaktadır.

Evlilik Öncesi Çocuk Bakımı ile İlgili Bilgi Düzeyleri

Henüz kendi gelişimlerini tamamlamamış ve kendileri zaten çocuk yaşta anne olan kişilere; çocuk bakımı, sağlıklı gelişimi ile ilgili bilgi ve becerilerini öğrenmek amacıyla görüşme sorusu yöneltilmiş; 12 kişinin çocuk bakımıyla ilgili bilgilerinin olmadığı, 8 kişinin ise bilgilerinin olduğu sonucuna varılmıştır. Araştırma sonucuna göre; %60'ının bilgisinin olmadığı %40'ının bilgisi olduğu görülmektedir. Çocuk bakımıyla ilgili bilgisi olan katılımcıların, evlenmeden önceki süreçte kalabalık ailelerde yaşadıkları, kardeşlerine baktıkları için bilgileri olduğu verilen cevaplardan anlaşılmıştır.

“Küçüklüğümden beri çocuk büyüttüğüm için zorlanmadım. Beraber yaşadığımız için yengemde görüp öğreniyordum. Çocuklarımla çok iyi ilgilendim. Tuvalet eğitimini 1,5 yaşında verdim. Anne sütüyle besledim, aşılarını yaptırdım. Sadece ilk doğduğunda çok küçüktü, korktuğum için banyosunu yaptıramıyordum.”(K9).

“Evlenmeden önce küçük kardeşime bakıyordum, çocuk beslenmesini biliyordum. Çocuğuma da süt verdim, d vitamini, meyve verdim. Bazen ablalarım, yengelerime danışıyordum. Benim için bu bilgilerim yeterli oldu.” (K20).

Çocuk bakımıyla ilgili bilgisi olmayanlara bakıldığında ise, çocukları olduktan sonra bakım sürecinde kayınvalideleri, epleri, eşleri veya yengelerinden destek aldıkları görülmektedir.

“Çocuk bakımıyla ilgili bir şey bilmiyordum, sonradan öğrendim. Kayınvalidem bebeklerimin banyosunu, bakımını yaptıırıyordu. Ben de altını değıştirip süt veriyordum. İlk aylar mama vermedim çocuklarıma. Görümcelerim de destek oluyordu bana.”(K2).

“Hiçbir şey bilmiyordum. Her şeyi kayınvalidemden öğrendim. Yengem de bana çok destek oldu, onu çok seviyorum, bana çok iyilik yaptı, yemek yapmayı bile bilmiyordum, o bana öğretti.”(K18).

Ayrıca ülkemizde aile hekimliği sistemi ile koruyucu önleyici sağlık hizmetlerinin gelişmesi ailelerin sağlık hizmetlerinden daha kolay faydalanması ve emzirme, gebelik süreci, beslenme gibi konularda danışmanlık hizmeti almaları katılımcıların çocuk bakımı konusunda bilgi düzeylerini arttırmıştır.

“Çocuk bakımıyla ilgili hiçbir şey bilmiyordum. Sadece çevremde gördüğüm kadarıyla biliyordum. Doktorlar, hemşireler bebeğe anne sütü vermemi söylediler nasıl olacağını gösterdiler.” (K10).

“Çocuk bakımı ve sağlıklı beslenmesiyle ilgili fazla bilgim yoktu. Bu nedenle oğlum ve kızımın aşıları tam değil hiç hastaneye de getirmiyordum. Kızımda şu an hala beslenme sorunu var. Gelişimi yaşutlarına göre biraz geride. Fakat on günlük bebeğimin tüm kontrollerini yaptırıyorum. Hastaneye ve aile hekimliğine düzenli getiriyorum.” (K6).

Çalışan anne sayısının gittikçe arttığı günümüzde, büyükanne ve büyükbabaların varlığı çocuk bakımının sağlanmasında büyük bir sosyal destektir. Özellikle çocuklara karşı daha hoşgörölü, daha duyarlı, sevgi dolu olmaları nedeniyle hem anne babalar için hem de çocuklar için vazgeçilmezlerdir. Araştırmamızda da çocuk yetiştirmede genellikle büyükannelerin destek oldukları görölmüştür.

“Bebeklerin nasıl bakılacağını biliyordum. Kalabalık aileydik çocuklarla birlikte büyüydük. Kayınvalidem de yardım ediyordu. İlk torunları olduğu için çok düşkünlerdi, çocuklara bakıyorlardı.” (K8).

“Çocuk bakımıyla ilgili hiçbir şey bilmiyordum. Çocuklarıma kayınvalidem bakıyordu, ben de ondan öğreniyordum.” (K14).

Çocuk Yetiştirirken Karşılaşılan Sorunlar

Erken yaşta doğum yapan ve çocuk yetiştiren her anne hem dönemin gelişim gereklerini yerine getirmek, hem de gebelik, annelik, evlilik gibi görevleri başarmak zorundadır. Çoğu zaman bu gelişim krizleri yüksek düzeyde kaygı ile sonuçlanır. Bu nedenle de annelerin bu süreçte sosyal destek almaları önemlidir. Yaşam olaylarıyla başa çıkmada, destek alabilecek sosyal ilişkilerin olması son derece önemli ve yararlıdır. Görüşmelerde de kayınvalide, elti gibi çocuk bakımında sosyal destek alan kişilerin bu konuda diğerlerine göre daha az problem yaşadıkları görölmüştür. Sorun yaşamayanlardan büyük çoğunluğunun kayınvalidelerinin destek aldıkları verilen cevaplardan anlaşılmıştır.

“Aslında pek sorun yaşamadım çünkü kayınvalidem, eşim, eltilerim bana yardımcı oluyorlardı. Geceleri bebek uyanınca kayınvalidem uyanıp ilgileniyordu. Tek olsam zorlanabilirdim ama kayınvalidem büyüttüğü için zor olmadı. Oğlum şimdi bana da anne diyor babaannesine de.” (K20).

“Kayınvalidem bakıyor çocuğumuza, banyosunu o yaptırıyor, altını o değiştiriyor ben sadece süt veriyorum. Çocukların ağlamasına dayanamıyorum, hemen sinirleniyorum.” (K10).

Uyku vakitlerinin azalması, yapılacak işlerin artması gibi durumlar annenin ve babanın kaygılarını arttırabilir, kendilerine ve birbirlerine yeterince vakit ayıramayabilirler. Görüşülen kişiler arasında da genelde uykusuzluktan dolayı sorun yaşadıklarını, bunun dışında herhangi bir zorlukla karşılaşmadıklarını ifade edenler bulunmaktadır.

“Hiçbir sorunla karşılaşmadım, sadece uykusuz kalıyordum. Erken yaşta ebeveyn olmamla çocuk bakarken sorun yaşamamla ilgisi olduğunu düşünmüyorum çünkü severek evlendim.” (K11).

“Sadece uykusuz kalmak benim için sorun oluyor, uykuya düşkünüm biraz. Uyurken de bebeğe zarar verir miyim diye korkuyorum.” (K12).

Çocuk sahibi olmak planlı ve anne babalığa hazır olunduğu zaman aile için güzellikler getirir ancak kendisi de henüz çocuk olan adölesan anne, çocuk büyütmesinin stresini taşımayıp bebeğini ihmal ve istismara uğratabilir.

“Çok sorun yaşadım, çok zor dönemlerdi. Bunun nedeni de erken evlenmemdi. Kimseye tavsiye etmiyorum.” (K3).

“Çok zordu çocuk bakmak, insanın zoruna gidiyordu. Beceremiyordum hiç, o zamanlar hazır bez, mama filan da yoktu. Zaten yaşıam küçük olduğum için çocuk bakmayı bilmiyordum.” (K4).

“13 yaşındaki oğlumun ve 7 yaşındaki kızımın aşıları yok ve kızım beslenme sorunu yaşıyor. Tabi küçük yaşta çocuk sahibi olduğum için bilgim yoktu. Köyde oturduğum için de hastaneye gelemiyordum.” (K6).

Katılımcılardan %80’i 18 yaş ve altında, yani çocuk yaşta anne olmuşlardır. Henüz kendileri çocuk yaşta olan katılımcıların annelik deneyimleri, çocuk yetiştirirken karşılaştıkları sorunların neler olduğu ve erken yaşta evlenip çocuk sahibi olmalarının karşılaştıkları sorunların sebebi olarak görüp görmediklerini tespit etmek amacıyla soru yöneltilmiş ve şu şekilde cevaplar alınmıştır:

“Kendim de çocuktum, bir çocuk neden ağlar, nasıl bakılır, altı nasıl değiştirilir hiç bilmezdim. İlk çocuğuma kayınvalidem baktı. Diğerlerini ben büyüttüm. Kesinlikle erken yaşta evlenmem çocuk bakımında sıkıntı yaşamama neden oldu.” (K17).

“İlk çocuğum çok huzursuzdu. Kayınvalidemle birlikte onu uyutmak için sallıyorduk. 3 aydan sonra onu sütüm kesildiği için emziremedim bu yüzden mamayla besledik. İkinci çocuğuma 2 yaşına kadar süt verdim. Anneliği hissedemedim o yaşta. Zaten kendim çocuktum, çocuklarla büyüdüm.” (K8).

Bazen anne babalar çocukları korkutarak eğitime yoluna gidebilmektedirler. Burada korkutma aracı olarak da dini öğeleri kullandıkları görülebilir. Katılımcılardan K9 çocuk eğitiminde ve çocuklarında çalma davranışını önlemede din aracılığıyla çocuklarını korkuttuğunu, bu korkuyla çocuklarındaki kötü alışkanlıkları önlediğini ifade etmiştir.

“Çocuk yetiştirmede babamı idol olarak görüyorum. Babamın çocuk yetiştirme tarzını beğeniyorum. Ailemi çok seviyorum. Kültür seviyeleri yüksek, babam sayılan biri bürokrat. Bazen babaannemin baskılarından dolayı annelerime ve bize şiddet uyguluyordu. Eskiden babam bizi hiç sevmezdi, dokunmazdı. Diktatör biriydi. Annesi onu öyle yetiştirmişti. Kral gibiydi, sofrası bizden ayrıydı, onun sofrasına kadınlar oturamazdı. Ona hiç baba diye hitap edemezdim. Ama şimdi yaşlandı, konuşuyoruz, şakalaşabiliyoruz, ona kızdığım zaman kendimi ifade edebiliyorum. Ayrıca çocuklarımla hiç hırsızlık yapmasını istemedim. Bunun için dini de kötüye kullandığım oldu. “eğer hırsızlık yaparsan Allah seni çarpar, Allah seni kör eder” diyordum. Belki yanlıştı bu yaklaşımım ama çocuklarım yerde para bulsalar bile asla almazlar sahibini ararlar.” (K9).

Çocuklarda çalma davranışı, izinsiz bir şey almaları okul öncesi ve okul döneminde görülebilir ve bu durum normaldir ancak aile, çocuğun bu tür davranışlarını hiçbir zaman onaylamamalıdır. Çocuğun çalma davranışına neden olan faktörler araştırılarak öğrenilmeli, aile bu davranışın değiştirilmesine yönelik tutum sergilemelidir. Ayrıca babası tarafından şiddet ve baskı gören K9, çocuk yetiştirmede babasını idol olarak gördüğünü açıklamıştır. Sağlıksız aile ortamında yetişen bireylerin, bu davranışları kendi ailesinde de devam ettirdiği, baskı ve şiddetin kuşaktan kuşağa aktarıldığı, bu tarz ailelerle toplumun geleceğinin de tehlike altına girdiği görülmektedir.

Genç anne; çocuk bakımı, bakım giderleri ve çocuk büyütme becerileri açısından kendi anne babasından veya eşinden yardım alıyorsa çocuğun gelişimindeki olumsuz etkilerin görülme olasılığı da azalır. Görüşme yapılan kişilerin ifadeleri de bu yöndedir, kendi

anne babaları veya kayınvalide, eşten destek alanların çok sorun yaşamadıkları görülmektedir.

“Çocuk bakımıyla ilgili bilgim olmadığı için sorunlar yaşıyordum. Çocuklar hastalandığı zaman ne yapacağımı bilemiyordum. Maddi durumumuz iyi değildi ihtiyaçlarımızı karşılayamıyorduk.” (K14).

“İlk çocuğum yemek yemiyordu, bu beni çok zorladı. İkinci çocuğum da 4 aylıkken fıtık ameliyatı oldu, sürekli ateşi çıkıyordu, ağlıyordu. Okula başladığı sıralar da geniz ameliyatı oldu. Ben de uykusuz kalıyordum. Bu sorunların beni zorlamasının nedenini erken yaşta ebeveyn olmama bağlıyorum. Bir de kendi ailemin yanında olsaydım ve yetişkin bir ebeveyn olsaydım daha bilinçli olurdum. Annem de beni bilgilendirirdi. Ama Ardahan’da da yengem, kayınvalidem ve eşim bana çok destek oldular.” (K18).

Katılımcılardan 11 kişi çocuk yetiştirirken yaşadıkları sorunları erken yaşta ebeveyn olmalarına bağlamazken 9 kişi bağlamaktadır. Yani katılımcıların %55 i erken yaşta ebeveyn olmalarının çocuk yetiştirirken sorun yaşamalarıyla ilgisi olmadığını düşünmekte, %45 i ise düşünmektedir.

“Uyku problemi yaşıyordum. Bebek beslenmesiyle ilgili hiçbir şey bilmiyordum. Kendi annem babam, kızıma baktılar. Yaşadığım sorunları %90 genç yaşta evlenip ebeveyn olmama bağlıyorum.” (K19).

Çocuk bakımında sorun yaşamayan kişiler de kendilerini şu şekilde ifade etmişlerdir:

“Erken evlenmemle ilgisi olduğunu düşünmüyorum. Çocuk bakmaya hevesliydim. Kayınvalidem de yardımcı olduğu için hiç sıkıntı yaşamadım.” (K2).

“Pek sorun yaşamadım. İlk çocuğuma çok dikkat ettim. Ama ikinci çocuğumu uyumadığı, mahallede yaramazlık yaptığı için dövüyordum. Sonra da pişman oluyordum dövdüğüm için.” (K16).

Görüşülen kişilerden K16 ise çocuk eğitiminde şiddeti araç olarak kullandığı ancak bundan pişmanlık duyduğunu belirtmiştir. Görüldüğü gibi öfke kontrolünü sağlayamayan, çeşitli bahanelerle çocuğuna şiddet uygulayan K16 nın çocuk yetiştirmede sorun yaşamadığını ifade etmesi ihmal ve istismar ile sağlıklı, bilinçli çocuk yetiştirme konularında farkındalık düzeyinin düşük olduğunu göstermektedir.

Katılımcılardan 16 kişi çocuk bakarken sorun yaşadıklarını 4 kişi ise sorun yaşamadıklarını ifade etmiştir. Sonuç olarak; %80’inin sorun çocuk yetiştirirken çeşitli

sorunlarla karşılaştıkları görülmektedir. Bu sorunlar; çocuk bakımıyla ilgili tecrübelerinin ve bilgilerinin olmaması, çocuklarının yaşadıkları sağlık sorunları ve bu sağlık sorunlarını çözebilmek için neler yapılabileceği konusundaki bilgi eksiklikleri, uykusuzluk problemi yaşamaları, aile planlamasını kullanmadıkları için sık gebelik sonucu çocuklar arasındaki yaş farkının az olması nedeniyle ilgi ve bakımlarının zorlaşması, kendilerinin çocuk yaşıta olmaları, çocuklarının ağlamalarından duydukları rahatsızlıklar, bebeklerin küçük olması nedeniyle banyo yaptırmada yaşadıkları sıkıntılar, bebek ve çocuk beslenmesiyle ilgili bilgi eksikliği nedeniyle yaşadıkları problemler, annelik duygusunu hissedememeleri olarak sıralanabilir.

Çocuk Bakımında Eş Desteği

Eşlerin hamilelik sürecinde anne ile ilgilenmesi, ev işlerine yardımcı olması aile içi ilişkileri güçlendirerek daha sağlıklı bir aile ortamı yaratmaktadır. Aile içerisinde genelde kadına yüklenilen çocuk bakımı ve yetiştirilmesi sorumluluğu, eşleri tarafından bu sorumluluğun paylaşılması konusunda erken evlilik yapmaları nedeniyle çocuk bakımıyla ilgili sorun yaşayan katılımcılara eşlerinin çocuk bakımıyla ilgili desteklerinin olup olmadığı sorusu yöneltilmiş, çocuklarıyla aralarındaki ilişkinin nasıl olduğu tespit edilmeye çalışılmıştır.

“Eşim destek oluyordu. Çocuklarımla babalarının araları çok iyi beraber oyun oynuyorlar, televizyon izliyorlar.” (K7).

“Eşim destek oluyor. Yemeğini yediriyor, altını değiştiriyor, uyutuyor. Ben dışarı çıkınca o bakıyor. Eşim bazen gece çalışıyor, eve gelince çocuğumuz babasıyla oynamak için ağlıyor, onunla oynayınca gülmeye başlıyor.” (K12).

Çocuklarıyla ilgilenen, onlarla oyun oynayan, konuşan babaların çocuklarının zihinsel ve bedensel olarak daha hızlı ve daha sağlıklı geliştiği bilinmektedir. Katılımcılardan da %55 gibi yarıya yakınının eşlerinin çocuk bakımına katıldıkları bilgisi edinilmiştir.

“Evet destek oluyor, ağlayınca kucağına alıp gezdiriyor, onunla oynuyor. Hatta benden çok onunla ilgileniyor.” (K10).

“Evet, eşim destek oluyor. Benden daha iyi ilgileniyor kızımla. Birlikte oyun oynuyorlar, iş dışında kalan boş zamanında gezdiriyor, parka götürüyor.” (K11).

Babaların çalışmaları ve annelerin ev hanımı olması nedeniyle bu ailelerde çocuk bakımının genelde anneye yüklendiği görülmektedir.

“Eşim destek olmuyor. Ancak ben ya da çocuklar hastalanınca bakıyor. Çocukların yeme içmeleri, dersleri gibi şeylere yardım etmez, bazen okula götürüp getirir. Babaları çok çalışıyor, haftada sadece 1 gün izni var.” (K18).

“Eşim çalıştığı için geceleri eve geliyordu. Çocukları seviyordu ama ben ilgileniyordum. İlk çocuğum çok süt emiyordu, ben de çok uykusuz kalıyordum. Çocuklarla babalarının ilişkileri iyi. Çocukları dövmez ama bazen bağırıyor, kızıyor, bunu da onların iyiliği için yapıyor.” (K9).

Eşinin çocuklara bağırıp kızmasını, çocuklarının iyiliği olarak gören K9 un psikososyal açıdan sağlıklı çocuk yetiştirme ile ilgili bilinç düzeyinin düşük olduğu görülmektedir. Çocukla sağlıklı iletişim kurmayarak bağırıp kızarak bir şeyler yaptırmanın çocukların faydasına olmayacağı, aksine çocuğun duygusal olarak incinmesine ve örselenmesine sebep verebileceği bilinmektedir.

Eşleri çocuk bakımına katılmayanların oranı %45 tir.

“Çocuk bakımında eşim hiç destek olmadı. Kızımın okul durumu, ihtiyaçlarının karşılanması konularında da eşimin hiç desteği yoktu. Son iki yıldır kızım ile ilişki kurmaya başladılar öncesinde iletişimleri yoktu.” (K19).

“Eşim destek olmuyordu. Kayınvalidem yardımcı oluyordu.” (K13).

Eşi cezaevinde olması nedeniyle baba çocuk ilişkilerinin sınırlı olduğunu, ancak eşinin çocuklarını sevdiğini belirten K8 durumu şöyle açıklamıştır:

“Çocuğum olduğu dönemde eşim askerdeydi. Geldikten sonra da çok destek olduğunu hatırlamıyorum. Genelde geç saatlere kadar dışarıda oluyordu alkol aldığı için de eve gelip uyuyordu. Şu anda cezaevinde. Çocuklarla arası iyi, onları seviyor.” (K8).

Eşleri ile çocukları arasındaki ilişkilerinin nasıl olduğu sorusuna büyük çoğunluk, babalarıyla çocuklarının ilişkilerinin iyi olduğunu, beraber vakit geçirdiklerini, oyun oynadıklarını ifade etmişlerdir. K17’nin eşi ile çocuğunun ilişkilerinin geçmişte iyi olmadığını, eşinin, çocukları sevmenin ayıp olduğunu düşündüğünü, aralarında mesafe olduğunu fakat sonraki zamanlarda ilişkilerini yakınlaşmaya başladığını belirtmiştir. K15 ise eşinden boşanmıştır ve eşinin cezaevinde bulunması nedeniyle çocuğuyla babasının herhangi bir ilişkilerinin olmadığı cevabını vermiştir.

“Eşim hiç destek olmuyordu. Eskiden oğlumla biraz ilgilense bile oğlum ona ilgi göstermiyordu. Şu an hiç ilişkileri yok, çünkü babası cezaevinde.” (K15).

“Son iki çocuğumda destek oldu. İlkinde o da bakmayı bilmiyordu ben de bilmiyordum. Annelerimiz bakıyordu. Eşim ilk çocuğumuzu hiç öpüp sevmeydi, ayıptır, çocuk öpülüp sevilmez diyordu. Kızım da babasından utanıyordu, babası yaklaşmazdı ona saygıdan. Ben aralarında bağ kurdum. Şimdi araları çok iyi.” (K17).

Yöneltilen araştırma sorusuna 11 kişi eşlerinin çocuk bakımında destek olduğunu, 9 kişi ise olmadığını belirtmiştir. Oran olarak bakıldığında %55 inin eşlerinin çocuklarının bakımıyla ilgilendiği, %45 inin ise ilgilenmediği görülmektedir.

Çocukla Nitelikli Vakit Geçirme

Çocukların gelişim döneminde oldukları yaşamlarının ilk yıllarında olumlu uyaranlar almaları çok önemlidir. Özellikle beyindeki ileti yolları oluşurken çocukla konuşulması, ilgilenilmesi, sevilmesi zekâ gelişimi açısından oldukça faydalıdır. Çocukla nitelikli vakitten kasıt; anne, babanın çocuğun yanında sadece bulunması değil, birlikte aktiviteler yapmaları, oyun oynamaları, kitap okumaları, masal anlatmaları gibi paylaşılan vaktin aile için faydalı olmasıdır. Bebekler dış dünyaya açık ve öğrenmeye hevesli, zekâ gelişimlerinin de etkin olduğu için bu dönemin çok iyi değerlendirilmesi gerekmektedir.

“Çocuklarımla çok vakit geçiriyorum. Birlikte ödevlerini yapıyoruz. Konuşuyoruz, sohbet ediyoruz. Küçük kızımın çok oyun oynuyoruz.” (K3).

Çocukların sağlıklı gelişebilmeleri için çevrelerindeki uyaranların etkilerinin önemini anlatabilmek ve katılımcıların çocuklarına vakit ayırıp ayıramama durumlarını, çocuklarıyla nasıl vakit geçirdiklerini tespit etmek amacıyla görüşme sorusu yöneltilmiş ve şu şekilde cevaplar alınmıştır:

“Evet, ayırıyorum, onların istediklerini yapıp mutlu olmalarını sağlıyorum. Beraber ders çalışıyoruz, konuşuyoruz, eğleniyoruz. 13 yaşındaki kızım ve 11 yaşındaki oğlumu spora gönderiyorum. Yüzücüler, dereceleri var. 7 yaşındaki küçük oğlumla daha çok vakit geçiriyoruz. Oyun oynuyoruz, onu çok seviyorum.” (K17).

“Genelde evde olduğum için onların işleriyle ilgileniyorum. Sabah kahvaltılarını hazırlıyorum. Okula götürüp getiriyorum. Temizliklerini yapıyorum, çocuklarımı temiz gezdiriyorum. İhtiyaçlarını karşılıyorum.” (K2).

Çocuklarından farklı bir ilde yaşayan K8, eşi ile boşandığı için çocuklarına kayınvalidesi tarafından bakıldığını ve il dışında yaşadıklarını, genelde telefon üzerinden görüştüklerini bu nedenle birlikte sınırlı vakit geçirdiklerini ifade etmiştir.

“Çocuklarım şu anda Balıkesir’de kayınvalidemle birlikteler. Ayrılınca eşim çocuklarımı vermedi bana. Eve geri dönmem için çocukları kullanıyordu. Ben de geri dönmedim, çalışmaya başladım. Ben çalışınca kayınvalidem bakmaya devam etti çocuklara. Büyük oğlum 16 yaşında, küçük oğlum 11 yaşında. Büyük oğlum 5. sınıfa gidene kadar birlikteydik, yaklaşık 5 yıldır ayırız. Büyük oğlumla telefonla görüşüyoruz sık sık, küçük oğlum da genelde bir şey aldırmaq isterse beni arıyor. Balıkesir’e gittiğim zaman çocuklarımla sinemaya gidiyoruz, alışveriş yapıyoruz, bu şekilde vakit geçiriyoruz.” (K8).

Anne ve babanın çocukla birlikte yaptıkları etkinlikler; aile içi ilişkileri güçlendirir, çocuğun özgüvenini artırır, çocuğa sevildiğini hissettirir. Anne, baba ve çocuğun karşılıklı olarak birbirlerini tanıma olanağı verir. Çocuğun psikososyal gelişimini olumlu etkiler.

“Çocuklarıma vakit ayırabiliyorum. Küçükken onu parka götürürdüm, oyun oynardık, sohbet ederdik. Şimdi 20 yaşında yine birlikte vakit geçiriyoruz, hafta sonları hep beraberiz. Kitap okuyoruz, geziyoruz.” (K19).

“Birlikte top oynuyoruz, banyo yaptıırken oynuyorum. Onunla konuşuyorum.” (K12).

Araştırma sonuçlarına bakıldığında; 13 kişi çocuklarına vakit ayırdıklarını, çalışmadıkları için ev içerisinde ev işleri ve çocuk bakımıyla ilgilendiklerini, çocuklarıyla oyun oynadıklarını, çocuklarının okul derslerine yardımcı olduklarını, çocuklarıyla sohbet ettiklerini, onlarla birlikte gezdiklerini, kitap okuduklarını ifade etmişlerdir.

“Genelde kızlarımla ev içerisinde beraber vakit geçiriyoruz. Kızlarım küçükken babaları onlara masal anlatır, onlarla sohbet ederdi. Ben de ödevlerini yapmalarına yardım ederdim.” (K16).

“Çalışmadığım için çocuklarıma vakit ayırabiliyorum. Oğlumla oyun oynuyoruz, sohbet ediyoruz, ödevlerini birlikte yapıyoruz.” (K15).

Görüşülen kişilerden 6 kişi ise çocuklarına vakit ayıramadıklarını ifade etmişlerdir. Vakit ayıramayan kişiler de; genelde ev işlerinin fazla olduğunu, bu nedenle çocuklarıyla ilgilenemediklerini belirtmişlerdir.

“Gün içerisinde ev işleriyle uğraşıyorum. Çocuklarım da okula gidiyor. Akşamları 1 ya da 2 saat vakit geçiriyoruz.” (K14).

“Ev işlerinden dolayı pek birlikte bir şey yapamıyoruz. Onun temizliğiyle, giyimiyle, yemeğiyle uğraşıyorum, oyuncaklarını veriyorum kendi kendine oynuyor.” (K11).

1 kişi (K4) ise ilk iki çocuğuyla ilgilenemediğini, köyde çok yoğun çalıştığını, daha sonraki iki çocuğuyla köyden taşındığı için ilgilenebildiğini belirtmiştir.

“İlk iki çocuğuma vakit ayıramıyordum hiç. Köyde çalışıyorduk, çiftçilik yapıyorduk, ahırda çalışıyorduk. İki çocuğum okula gidebilmek için kayınımnda kalıyordu. İşlerden dolayı onlara vakit ayıramıyordum. Ama şimdi iki küçük çocuğumun ödevlerini birlikte yapıyoruz, beraber geziyoruz, onlara vakit ayırabiliyorum.” (K4).

Çocuklarına vakit ayıramayanların cevaplarına bakıldığında, K5 ve K9 ücretli bir işte çalıştıkları için çocuklarına vakit ayıramadıklarını, bakıcıları tarafından çocuklarıyla ilgilenildiğini ifade etmişlerdir.

“Çalışmaya başlamadan önce parka götürüyordum dışarı çıkarıp gezdiriyordum. Yemeğini yedirip düzenli uyutuyordum. Şu anda da bakıcı aynı şekilde ilgileniyor.” (K5).

“Çalışmadan önce hep çocuklarımlaydım. Onlarla okula gidiyorduk, oyun oynuyorduk, ödevlerini yapıyorduk. Şu an çalıştığım için pek vakit ayıramıyorum. Bakıcı ilgileniyor. Ama sevgimi gösteriyorum ben de. Dışarı çıkarsam onu da götürüyorum iş dışında asla yalnız bırakmıyorum. Çok zeki bir çocuk her şeyi anlıyor.” (K9).

Sonuç olarak, katılımcıların %65'inin çocuklarıyla nitelikli vakit geçirdikleri görülmektedir.

Çocuğa Yönelik Şiddet

Genç anne babalar çocuk bakımını bilmedikleri ve sorumluluklarını üstlenemedikleri durumlarda, eğer aile büyüklerinin yardımından da yoksunlarsa çocuğu ihmal ya da istismar edebilirler. Katılımcılardan da 8 kişi sinirlendiklerinde çocuklarına fiziksel şiddet uyguladıklarını ifade etmişlerdir.

“Ben çok kızınca eline ya da poposuna vuruyorum. Babası hiç dövmez benim dövdüğümü görse çok kızar.” (K1).

“Tabi dövdüğüm oldu. Eşim asla dövmez ama ben bazen sinirlendiğimde dövüyorum.” (K11).

“Ben döverdim kızlarımı.” (K16).

“Benim dışımda kimse şiddet uygulamıyor.” (K18).

Verilen cevaplarına bakıldığında; genel olarak şiddet uygulamadıklarını sinirlendiklerini ve bağırdıklarını ifade ettikleri görülmüştür. Bu ifadelerden şiddetin sadece fiziksel olarak algılandığı, sözel, duygusal ve psikolojik şiddetin göz ardı edildiği görülmüştür. Hatta bazı katılımcılar *“Şiddet uygulamıyoruz, sadece birkaç tokat atmışsındır”* şeklinde ifadeler kullanmışlardır. Buradan bu kişilerin, sinirlenip çocuklara bağırma, birkaç tokat atmayı şiddet olarak görmedikleri, bunların aileler tarafından normal davranışlar olarak kabul edildiği, hatta şiddetin bir eğitim aracı olarak kullanıldığı sonucu çıkarılabilir.

“Çok dövmedim çocuklarımı, sadece tokat atmışsındır. Ortanca oğlum ablasını çok kıskanırdı. Birkaç kez ona vurdum. Arkadaşlarından küfür etmeyi öğrenmişti evde de kullanıyordu onun için de dövdüm. En küçük oğlum da arkadaşlarının söylemesiyle bakkaldan sakız çalmıştı yaklaşık iki yıl önce, ben de dövdüm. Çocuklarım kötü alışkanlık edinmesinler diye onları spora gönderiyorum.” (K17).

“Yok, hiç şiddet uygulanmadı, geçen gün bağırdım o da ağladı.” (K10).

“Asla, hiç dövmedik. Bazen sinirlenip bir tokat atıyoruz, o da fazla değil. Büyük çocuklarım büyüdüler zaten onları dövmüyoruz, küçüklere bazen vuruyorum ama sonra çok pişman oluyorum.” (K4).

Görüşmelerde 12 kişi ise herhangi bir şiddet uygulamadığını ifade etmiştir. Fakat şiddet uygulamadığını ifade eden kadınlar, çocuklarına kızdıklarında onlara bağırdıklarını belirtmişlerdir. Bu da şiddetin sadece fiziksel şiddet olarak görüldüğü savını doğrular niteliktedir.

“Asla şiddet uygulanmadı. Kızdığımız zaman sadece bağıırıyoruz. Ona hiç kıyamıyoruz, yaramazlık yaptığı zaman da bir şey söylemiyoruz.” (K5).

“Çocuklarım hiç kimse tarafından şiddet görmediler. Bazen kızdığım zaman bağıriyorum ama sonra onlardan özür diliyorum.” (K6).

Ayrıca K7 çocuğuna şiddet uyguladığı için eşinin de kendisine şiddet uyguladığını belirtmiştir. Kimi ailelerde bu durum görülmekte, kadınlar çocuklara şiddet uygularken erkekler de kadınlara şiddet uygulayabilmektedir. Çocukların bu tutuma sahip ailelerde büyümeleri, şiddeti aile ilişkilerinin bir parçası olarak görmesine ve normalleştirmesine neden olabilmekte ve ileride kendi eşi ve çocuklarına uygulama olasılığını attırmaktadır. Bu şekilde şiddet nesiller arası bir döngü halinde devam edebilmektedir. Çünkü şiddet doğuştan gelen bir davranış olmamakla birlikte anne baba ya da çevreden rol model alınarak öğrenilen bir davranıştır.

“Genelde bağıriyorum. Birkaç kez de dövdüm çocukları. Bu nedenle eşim de beni dövdü. Bu yüzden dövmüyorum onları.” (K7).

Görüşülen kadınlardan %60'ı çocuklarına şiddet uygulamadıklarını, %40'ı ise uyguladıklarını ifade etmiştir. Sonuç olarak verilen cevaplardan; sinirlendiklerinde çocuklara tokat atmanın, dövmenin, bağırmanın normal olarak görüldüğü, şiddetin bir eğitim aracı olarak kullanıldığı anlaşılmaktadır.

Bebek, Çocuklarda Beslenme ve Beyin Gelişimine Etkisi

Çocukların beyin gelişimi anne karnından başlayarak 6 yaşlarına kadar %90 tamamlanmaktadır. Bu nedenle çevredeki uyaranların etkisi, sağlıklı beslenmesi, ihmal ve istismardan korunması, sevgi ve ilgi gösterilmesi sayesinde çocuklar daha zeki, daha başarılı olabilmekte, aksine şiddet gören, yetersiz beslenen, sevgi ve ilgi gösterilmeyen çocuklarda ise zekâ ve dil gelişimi daha yavaş olabilmektedir. Ayrıca annenin gebelik sürecindeki beslenmesi de oldukça önemlidir. Gebelik süresince annenin yetersiz beslenmesi ile erken doğum, ölü doğum, düşük ağırlıklı doğum yapma riski artabilmektedir.

Erken yaşta ebeveyn olan kadınların bebek ve çocukların beslenmesiyle ilgili bilgi düzeylerinin ölçülmesi, 0-6 yaş grubundaki çocuklarda beyin gelişiminin hızı ve önemi konularında farkındalıklarını tespit etmek amacıyla görüşme sorusu yöneltilmiş ve şu şekilde cevaplar alınmıştır:

“Çok bilgim yoktu. Sebze, meyve, çorba yedirmeyi yengem öğretti bana. Çocuğum 6 aylık olana kadar anne sütü verdim. 6. aydan sonra ameliyat olduğum için kızımı emziremedim. Beyin gelişiminin bu yaşlarda çok önemli olduğunu bilmiyordum.” (K1).

“Çocuk beslenmesiyle ilgili bilgim yoktu. O zamanlar mama da yoktu, pirinç unu, inek sütü veriyordum. Çocuklarımı en fazla 2 ya da 3 ay emzirebiliyordum, sütüm yoktu, gelmiyordu. Beyin gelişiminin önemini bilmiyordum.” (K4).

Bebek ve çocuk beslenmesi bedensel ve zihinsel gelişimleri için oldukça önemlidir. Ayrıca bir çocuğun yaşına göre gelişim geriliği ya da beslenme yetersizliği gibi durumları yaşaması aile içerisinde ihmal ya da istismara maruz kalıp kalmadığı konularında önemli ipucu vermektedir. Beslenme bilgisinin yetersiz olması nedeniyle de hazır gıdalarla çocuklarını besleyen katılımcılar bulunmaktadır. Ayrıca ailenin maddi yoksunluk sebebiyle de çocuğu besleyemediği verilen cevaplardan anlaşılmıştır.

“Beslenme konusunda bilgim vardı ama beyin gelişiminde etkisini bilmiyordum. Çocuklarımı süt, mama ve cici bebe ile besledim.” (K13).

“Maddi durumuma göre besliyordum çocuklarımı. Genelde mama ve cici bebe veriyordum. Beyin gelişiminin önemini bilmiyordum.” (K14).

Katılımcılardan 13 kişi çocuk beslenmesiyle ilgili bilgilerinin olduğunu, 7 kişi ise bilgilerinin olmadığını ifade etmiştir. Bilgisi olan kişilere bakıldığında aile hekimliği sistemi gibi birinci basamak sağlık kuruluşlarından, kayınvalide gibi aile desteğinden faydalandıkları ya da internet üzerinden araştırdıkları görülmektedir.

“Kayınvalidem bana çocuk emzirmeyi öğretti. Ağlayınca sırtını ovmayı, yan yatırmayı filan öğretti bana. Çocuklarıma hep süt, yoğurt, et suyu yedirişordum. Beyin gelişiminin önemini bilmişordum” (K2).

“İnternette çocukların gelişimlerini çok takip ettiğim için bilgim var. Zekâsını geliştirmek için onunla çok ilgileniyoruz, seviyoruz. Gelişimi de çok erken oldu 7 aylıkken yürümeye başladı. Yaşına göre gelişimini takip ediyoruz, oğlum zeki bir çocuk.” (K5).

Bilgisi olmayan 7 kadının ifadelerine bakıldığında ise, ilerleyen süreçlerde yine aynı şekilde sağlık personellerinden bilgi aldıklarını görülmüştür.

“Çocuk beslenmesiyle ilgili bilgim çok yoktu, ama aile hekimliğinde bilgi veriyorlar. İlk 6 ay anne sütü vermeme söylediler. Çocuğumun sağlıklı gelişimi için neler yapmam gerektiğini söylüyorlar.” (K10).

“Çocuk beslenmesiyle ilgili bilgim yoktu. Hamile kalınca hemşirelerin verdiği bilgiler doğrultusunda beslendim. Neler yemem gerektiğini söylüyorlardı. İki çocuğuma ilk 6 ay anne sütü verdim fakat üçüncü çocuğuma süt veremedim tiroit problemim çıktı, sadece 3 ay süt verebildim. Sadece televizyonda beyin gelişimi ile ilgili balık yağı, zekâ oyunlarının etkisini görmüştüm.” (K17).

Erken yaşta anne olan kadınların çocuk yetiştirirken karşılaştıkları problemleri daha iyi anlayabilmek, çocuklarının gelişimleri konusunda bilgilerini tespit edebilmek ve çocukların gelişimleri için önemli olan beslenme alışkanlıklarını öğrenebilmek amacıyla sorulan soruya %65 i çocuk beslenmesiyle ilgili bilgilerinin olduğunu, %35 i ise bilgilerinin olmadığını aktarmıştır.

“Çocuk beslenmesiyle ilgili bilgim vardı. İlk 6 ay sadece anne sütü verdim. Şimdi de yemek, meyve filan veriyorum. Hiç mama vermedim. Beyin gelişiminin önemini de doktorlar sık sık anlattığı için biliyorum. Beyin gelişimi için birlikte resim çiziyoruz, arkadaşlarıyla oynatıyorum, birlikte televizyon izliyoruz.” (K20).

Görüşülen kadınlardan 8 kişi çocuğuna ilk 6 ay sadece anne sütü verdiğini, 9 kişi 6 ay anne sütü veremediğini, 3 kişi ise (K17, K18, K9) bazı çocuklarına 6 ay verdiklerini bazılarına veremediklerini belirtmişlerdir. Verilen cevaplara bakıldığında; sadece %40'ının çocuklarına düzenli bir şekilde anne sütü verebildikleri görülmüştür. Çocuklarına düzenli bir şekilde anne sütü veremeyen kadınlar, yeterince sütleri olmadığından veya kendilerinin ya da çocuklarının yaşadıkları sağlık sorunları nedeniyle çocuklarına anne sütü veremediklerini belirtmiş, genelde hazır mamalardan faydalandıklarını ifade etmişlerdir.

“Çocuk beslenmesiyle ilgili bilgim var. İlk oğlum 6 ay, ikinci oğlum 4 ay anne sütünden faydalandı. İkinci oğlum fıtık ameliyatı olduğu için emziremedim, mama vermek zorunda kaldık. Bebekken çok sıkıntılıydı yemek yemiyordu, doktora götürüyordum. Çocuklarımın istediği her şeyi yapıyorum. Cips, çikolata gibi abur cuburları haftada bir kez veriyorum. Genelde ceviz, kuruyemiş yedirirdim bol bol. Süt, et, yoğurt her gün yediriyorum. Beyin gelişiminin önemini de biliyordum.” (K18).

“Beslenmenin önemi ve beyin gelişimine etkisini bilmiyordum. Huylandığım için çocuklarımı emziremiyordum. Eşimin zoruyla biraz emzirebildim. Guatr hastalığım vardı çok sinirliydim. Ayrıca temizlik takıntım vardı. Bu nedenlerle çocuk bakarken biraz sorun yaşadım.” (K16).

Katılımcılara 0-6 yaş grubunda beyin gelişiminin öneminin bilinip bilinmediği sorulmuş, 11 kişi yani %55’inin bilmediği tespit edilmiştir. 9 kişi yani %45’i ise televizyondan ya da sağlık personellerinden öğrendiklerini belirtmişlerdir. Günümüzde birinci basamak sağlık hizmetlerinin yaygınlaştırılmasıyla, koruyucu, önleyici sağlık hizmetleri gelişmiş ve katılımcıların da ifade ettikleri gibi gebelerin ve annelerin sağlık bilgilerine ulaşmaları daha kolay olmuş, özellikle sağlıklı beslenme ve çocuğun sağlıklı gelişimiyle ilgili danışmanlık hizmeti alabilmeleri sağlanmıştır.

“Çocuk beslenmesiyle ilgili bilgim vardı. Çocuklarıma ilk 6 ay anne sütü vermem gerektiğini biliyordum. Sağlık ocaklarında ebe, hemşire, doktorlar da çok yardımcı oluyordular. Beyin gelişimini de anlatıyordular; biliyordum” (K3).

Anne ve babalar çocuğa olumlu yeme alışkanlıkları kazandırabilmek için; yemek zamanlarını eğlenceli geçirebilirler, çocuğa rol model olacakları için kendi yeme alışkanlıklarını düzenli hale getirebilirler, çocuğun yemeği kendi kendine ve miktarı kendisinin belirlemesine teşvik edebilirler, çocuğu olumlu davranışlarından dolayı takdir edebilirler. Beslenme çocuğun kendi duygularının anne babasıyla ilişkisinin hassas bir göstergesidir. Çocuklar sıklıkla baş edemediği ailevi sorunlarını, ya çok yemek yiyerek ya da tam tersi az yiyerek öncelikle beslenmesine yansıtmaktadır. Bu nedenle beslenme sorunu yaşayan çocukların aile içerisinde yaşanan sorunlarına da dikkat etmek gerekmektedir.

Çocukların Sağlık Durumlarının Takibi

Anne babalar, çocuklarının sağlıklı gelişip gelişmediklerini, gelişimlerinde herhangi bir anomalilik olup olmadığını bazı yollarla tespit edebilmektedirler. Yaşıtlarına göre benzer gelişimleri gösterme durumları; yaş, boy, kilo takibi ile yapılabilmektedir. Ayrıca hastalıklara karşı korunabilmeleri için de aşılarının zamanında yapılması gerekmektedir. Çocukların gelişimlerinde oluşabilecek risk faktörlerini erken dönemde fark edip ona göre tedbirler alınabilmesi ancak düzenli takip ettirilmeleri ile sağlanabilir. Bu nedenle katılımcılara çocukların sağlık hakkından faydalanmaları gereği tıbbi kontrollerinin

düzenli yapıp yapılmadığı konusunda soru yöneltilmiş ve şu şekilde cevaplar alınmıştır:

“Bütün kontrollerini yaptırıyordum, boyuna, kilosuna bakıyorduk.” (K4).

“Sağlık ocağında takip ediyorlardı çocuklarımın sağlık kontrollerini, ben de düzenli götürüyordum, aşıya, kontrole.” (K2).

Çocukların tıbbi olarak ihmal edilip edilmeme durumları tespit etmek amacıyla sorulan soruya %90’ı ihmal etmediklerini, tıbbi olarak tüm kontrol ve takiplerini düzenli yaptıklarını ifade etmişlerdir.

“Bütün kontrollerini düzenli yaptırдым, hiç ihmal etmedim.” (K18).

“Tüm aşı ve kontrollerini aile sağlığı merkezinde düzenli yaptırдык.” (K20).

Çocuklarının takiplerini düzenli olarak ettiremediklerini belirten 2 kişi ise bazı çocuklarının sağlık kontrollerini köyde oturmaları vb. gibi nedenlerle düzenli yaptırmadıklarını, bazı çocuklarının takiplerini düzenli bir şekilde yaptıklarını ifade etmişlerdir.

“İlk çocuğum olan oğlumu, bebekken köyde olduğumuz için çok takip ettiremedim. Ama kızlarımın takipleri tam oldu.” (K3).

“İlk iki çocuğumda yapamadım. Ancak on gün önce dünyaya getirdiğim kızımın tüm takiplerini, aşılarını yaptırıyorum.” (K6).

Verilen cevaplara bakıldığında; katılımcıların neredeyse tamamının çocuklarını tıbbi olarak ihmal etmedikleri sonucuna varılmaktadır. Ülkemizde birinci basamak sağlık hizmetlerinin aşı ve boy, kilo takibi yapmaları, katılımcıların ifadeleriyle çocukların aşı vakitleri gelince aileleri sağlık merkezine çağırmaları bu sonucun çıkmasında, çocukların tüm sağlık kontrollerinin yapılmasında etkisi olduğu düşünülmüştür.

“Evet, yaptırıyordum. Merkezde oturduğum için kontrolleri yaptırabiliyordum zaten ben gitmesem bile sağlık ocağından arayıp çağırıyordular.” (K17).

“Hiçbir kontrolünü kaçırmıyorum, hemşireler arıyor, ben de gelip yaptırıyorum.” (K10).

Çocuk Güvenliği

Görüşülen kadınlara, çocuklarını yeterli düzeyde gözetim altında tutabilme durumları ve çocukların önlenabilir olan kazalardan koruyabilmelerini, gereken özeni gösterebilme

durumlarını, çocukların ihmal edilip edilmeme durumlarını anlayabilmek için görüşme sorusu yöneltilmiş ve şu şekilde cevaplar alınmıştır:

“İlk kızım 9 yaşındayken gözüne toprak kaçtı ve köprüden aşağı düşmüştü. Hastaneye götürmüştük.” (K16).

“Büyük oğlum misafirlerle oynarken burnunu çarpmıştı. Bir dikişi var. Diğer oğlum da okulda oynarken kaza geçirdi, kaşının üzerine dikiş atıldı.” (K9).

Yapılan görüşmelerde 11 kişi çocuklarının herhangi bir kaza geçirmediklerini belirtmiştir.

“Çocuğum hiç kaza geçirmedi. Sadece bazen düşüyor.” (K5).

“Hiç kaza geçirmediler.” (K6).

8 kişi çocuklarının kaza geçirdiğini, 1 kişi ise kendisinin gebelik döneminde kaza geçirdiğini ifade etmiştir.

“Ben hamileyken banyoda kayıp yere düştüm, bir kez de apartmanın merdivenlerinden düştüm. Herhangi bir şey olmadı.” (K1).

“Çocuklarım hiç kazaya maruz kalmadılar. Sadece oğlum bir kez at arabasından düştü, karnı çizildi, hastaneye götürdüm pansuman yaptılar.” (K2).

Çocuklarının kaza geçirdiğini belirten kadınlar genelde çocuklarının araba, bisiklet kazaları, yanan sobaya değerek vücutlarının bir noktalarını yakmaları, çocuklarına bir yere çarpma sonucu dikiş atılması, bir yerden düşmeleri gibi yaralanmalar yaşadıklarını belirtmişlerdir. Genel olarak çocukların, düşme, yanma ve yaralanma gibi kazalara maruz kaldıkları görülmektedir. Özellikle bölgede ısınma aracı olarak sobaların kullanılması çocukların yanma kazalarına maruz kalma olasılıklarını artırmaktadır.

“Evde bir kaza geçirdi. Çenesi yanan sobaya değip yandı.” (K11).

“Büyük oğlum kaza geçirdi. Bisikletten düşmüştü ve yanağı parçalanmıştı. Estetik cerraha götürdük. Yaşı küçük olduğundan çabuk yenilendi yüzü.” (K8).

Çocuklarının herhangi bir kazaya maruz kalmadığını belirten %55 gibi yarıya yakın kısmı, sadece düştüklerini, bunun kaza olmadığını, hastanelik olayların yaşanmadığını ifade etmişlerdir. Yapılan görüşmelerde katılımcıların genel olarak “çocuktur, düşse kalka büyür” şeklinde ifadeler kullanmaları, çocukların kaza geçirmelerinin normal bir durum olarak algılandığı izlenimi edinilmesine sebep olmuştur.

“Evet. Çocuklar zaten düşe kalka büyüyor. Küçük oğlum yatak odasında komodine çarptı, dikiş atıldı. Büyük oğlum da merdivenlerden düştü, kafası demir kapıya çarptı, hastaneye götürdük ama dikiş atılmadı.” (K18).

“Kızım 5-6 yaşlarındayken evde elini yanan sobaya değdirip yakmıştı. Çocuklarım yaramazdılar, düşe kalka büyüdüler.” (K17).

Çocuk Eğitimi

Okul, aileden sonra ilk sosyalleşme yeri ve gelecek yaşamın temellerinin atıldığı yerdir. Bu nedenle yaşamın ilk yıllarından itibaren ailenin çocuğun eğitimiyle yakından ilgilenmesi gerekmektedir. Erken evlilik nedeniyle eğitimleri yarıda kalan, %80 gibi büyük oranının ilköğretim ve ortaokul mezunlarından oluşan katılımcıların, çocuklarının eğitim durumlarıyla ilgilenme, eğitim planlarıyla ilgili öğretmenleriyle görüşme durumlarının anlaşılabilmesi için görüşme sorusu sorulmuş ve şu şekilde cevaplar alınmıştır:

“Çocuklarımın okul durumlarını takip ediyorum. Kızımı okula ben götürüp getiriyorum. Okul başarıları iyi.” (K6).

“Okulda öğretmenleriyle görüşüyorum. Büyük oğlum 6. sınıfa, küçük oğlum da 2. sınıfta okuyor. Çocuklarımın dersleri çok iyi. Öğretmenleri çok memnun onlardan, okulda çok akıllılar.” (K18).

Katılımcılardan 6 kişinin çocuğu yaşlarının küçük olması nedeniyle henüz okula başlamamıştır.

“Çocuğum henüz okula başlamadı. 4 yaşında.” (K11).

“Çocuğum küçük olduğu için henüz okula başlamadı ama okula başlayınca elimden geleni yapacağım, derslerini takip edeceğim, ben okulu bıraktığım için pişmanlık yaşıyorum ama ona yaşatmayacağım.” (K12).

Çocukları öğrenim gören 14 kişiden 13'ü okul durumların takip ettiklerini, ders durumlarıyla yakından ilgilendiklerini, öğretmenleriyle görüştiklerini ifade etmiştir.

“Çocuklarımın sınavlarını e okuldan takip ediyorum. Hatta onlardan iyi biliyorum sınav günlerini. Okul aile birliği başkan yardımcısıyım. Üç çocuğumun da sınıf annesiyim. Yakından takip edebiliyorum. Öğretmenleriyle de çok sık görüşüyorum.” (K17).

“Okulda öğretmenleriyle görüşüyorum. Derslerini takip ediyorum, evde yardım ediyoruz ödevlerine.” (K4).

Çocuğunun okul durumuyla ilgili bilgisi olmayan 1 kişi ise, eşinin ilgilendiğini, öğretmenler ile görüştüğünü ancak kendisi ile paylaşmadığı için bilgisinin olmadığını belirtmiştir.

“Eşim kızımın okul durumuyla ilgileniyor. Okuluna gidiyor. Edindiği bilgileri kızım ile paylaşıyor benimle paylaşmıyor.” (K13).

Verilen cevaplardan anlaşıldığı üzere katılımcıların büyük çoğunluğu çocuklarının okul durumlarıyla yakından ilgilendikleri, ödevlerine yardım ettikleri, eğitimleriyle ilgili öğretmenleriyle görüştikleri sonucuna varılmıştır.

Çocukların Sosyal Çevresi

Yapılan bu araştırmada katılımcıların çocuklarının sosyal çevreleri hakkında bilgi sahibi olma durumları sorularak, gün içerisinde gerekli gözetim ve denetimin sağlanıp sağlanmamasını tespit etmek amaçlanmıştır.

“Üç çocuğumun arkadaşlarını da arkadaşlarının ailelerini de tanıyorum. Ben onlarla arkadaş gibiyim çok arkadaş çevrelerinin geniş olmasını istemiyorum. Arkadaşlarıyla nasıl vakit geçirdiklerini bilmiyorum çünkü sınıfta ne konuşuyorlar, ne yapıyorlar bilmiyorum. Ama nereye gidip ne yapacaklarından haberim oluyor.” (K17).

Çocukların arkadaş çevrelerinin tanınması ve gün içerisinde neler yaptıklarının bilinmesi, özellikle arkadaş çevresinin ve merakın çok büyük etkisi olan zararlı alışkanlıklardan korunmaları açısından önemlidir. Ayrıca çevre tarafından istismar edilebilme ve akran zorbalıkları durumları göz önüne alındığında ebeveynlerin gözetimine ihtiyaç duyan çocuklar arkadaş seçiminde ebeveynlerin yönlendirmelerine ihtiyaç duyabilmektedirler.

“Çocuklarımin arkadaşlarını tanıyorum. Zaten benden izin almadan bir yere gitmezler. Arkadaşlarıyla nasıl vakit geçirdiklerini biliyorum.” (K3).

“Çocuklarımin arkadaşlarını tanıyorum hatta ben arkadaşlarını seçiyorum. Kızım evde bizimle vakit geçiriyor genelde. Bazen de kafeye giderler parkta gezerler. Oğullarım yaz tatilinde babalarının yanında çalışıyorlar.” (K9).

Yöneltelen soruya %85'i çocuklarının arkadaş çevrelerini tanıdıklarını, %10'nun ise çocuklarının henüz yaşı gereği arkadaş çevresinin olmadığını, %5 i ise çocuklarının

arkadaş çevresini tanımadığını, gün içerisinde neler yaptıklarından bihaber olduğunu belirtmiştir. Katılımcıların büyük çoğunluğu çocuklarının arkadaş çevrelerinin, akrabalarından ve yakın komşulardan oluştuğunu, gün içerisinde yaşadıkları yerde vakit geçirdikleri için nasıl vakit geçirdiklerini bildiklerini ifade etmişlerdir.

“Evet tanıyorum. Akrabalarımızla oynuyorlar, koşuyorlar, yanımızdalar hep, gözümüzün önünde oynuyorlar.” (K11).

“Arkadaşlarını tanıyorum. Benim tanımam için eve de çağırıyor. 3-4 samimi arkadaşı var.” (K19).

“Tanıyorum arkadaşlarını. Birkaçının ailesi esnaf, ailelerini de tanıyoruz. Soruyorum genelde arkadaşlarını, ailelerini de tanımaya çalışıyorum, çok iyiler arkadaşları. Genelde takip ediyorum ne yaptıklarını. Top oynuyorlar, bilgisayardan, tableten oyun oynuyorlar.” (K18).

Sadece 1 kişi çocuğunun arkadaş çevresini tanımadığını söylemiştir.

“Arkadaşlarını tanımiyorum. Arkadaşlarıyla nasıl vakit geçirdiklerini de bilmiyorum.” (K13).

Çocuğa Yönelik Öfke Kontrolünün Sağlanması

Çocuğun şiddetten öğrenebileceği hiçbir olumlu yön yoktur. Bu nedenle ailelerin öfke veya kızgınlık duyduğu anlar çocuğa fiziksel ya da sözel şiddet uygulamayıp, öfkelerini kontrol edebilmeleri gerekmektedir. Katılımcılara öfke duydukları anlarda kontrolü sağlayıp sağlayamama durumları ve öfkeli anlarında çocuklara nasıl yaklaştıklarını tespit etme amaçlı soru yöneltilmiş ve şu şekilde cevaplar alınmıştır:

“Sinirlenince kendimi kontrol edemiyorum, bağıriyorum, kızıyorum, başıma ağrılar giriyor, migrenim var. Akıllanıp sözümü dinleyecekler. Sakin, sessiz ortamda kafamı dinledikten sonra başımın ağrısı geçiyor.” (K4).

“Bazen kızınca dövüyorum. Bazen de çok vurmamak için kendimi zor tutuyorum. Dikkatimi dağıtmaya çalışıyorum, dışarı çıkıyorum, müzik dinliyorum, bir şeylerle uğraşıyorum.” (K11).

Ev içerisinde şiddet, eşten eşe ya da ebeveynlerden çocuğa yönelik uygulanabilmektedir. Yapılan görüşmelerde de buna rastlanmış, eşinden şiddet gören kadın çocuğuna şiddet uygulamış ya da çocuğuna şiddet uygulayan kadın eşinden şiddet görmüştür. Buradan

da yine şiddetin şiddeti doğurduğu ve döngü halinde devam ettiği sonucuna varılmaktadır.

“Eskiden sağlayamıyordum çocukları dövüyordum. Bunun üzerine eşim de beni dövüyordu. Şimdi ben sinirlenince eşim çocukları benden uzaklaştırıyor. Sakinleşene kadar dışarı çıkıp evin önünde oturuyorum.” (K7).

Görüşülen bazı kadınlar ise çocuklarına şiddet uygulamak istemediklerini, şiddete karşı olduklarını, öfke kontrolünü sağladıklarını, sorunlarını konuşarak çözdüklerini ifade etmiş ancak yine de şiddet uyguladıkları görülmüştür.

“Dayağa karşıyım. Çok sinirlendiğimde kendimi frenliyorum. Yakın zamanda oğluma bir tokat attım. Bazen çok fazla şeyler istiyorlar. Genelde sinirlendiğim zaman uzaklaşıyoruz, sonra sakinleşiyoruz. Bana küsüyorlar, konuşup barışıyoruz.” (K9).

“Öfke kontrolünü sağlıyorum. Çocuklarım gençlik dönemindeler, onlarla daha güzellikle konuşmaya çalışıyorum. Ama büyük oğluma geçen günlerde bir tokat attım.” (K8).

Öfke, insanların yaşayabileceği olağan bir duygudur. Ancak önemli olan öfkeli durumlarda çevredekilere ve kendine zarar vermeden nasıl sakinleşebileceğini öğrenebilmektir. Özellikle çocuk yetiştirirken ebeveynler, öfkelerine yenilip çocuğa yönelik bağırma, dövme gibi eylemlerde bulunabilmektedirler. Bu gibi durumlar çocukların sağlıklı gelişimine engel olmakta ve çocuklarda derin ruhsal yaralar açmaktadır.

“Ben sinirlendiğim zaman ağzımdan çıkanları kulağım duymuyor. Eskiden dövüyordum çocukları. Ama şimdi sadece bağırıyorum.” (K18).

“Normalde sigara içerek kendimi sakinleştiriyorum. Ama yakın zamanda kızımı dövdüm. Yemek seçtiği, yemediği ve “sana ne” dediği için vurdum.” (K19).

Sağlıklı iletişim kurmada öfke kontrolü sağlanırken kişi kızgınlık anında bulunduğu ortamdan uzaklaşıp sakinleştikten sonra çocukla iletişime geçebilir ve duygularını paylaşabilir, çocukta istenmeyen davranışların sergilenmemesi için önlemler alabilir ya da nefes ve gevşeme egzersizleri yapabilir. Şiddet içerikli söz ve davranışlar ile çocukta herhangi bir olumlu davranış geliştirilemez. Görüşülen kişilerden sadece 6 kişi öfke kontrolünü sağlayabildiklerini belirtmiştir. Kendilerini öfkeli hissettikleri durumlarda öfke duygularını kontrol edebildiklerini, çocuklarından uzaklaşarak sakinleştiklerini,

sakinleştikten sonra iletişime geçip kızma nedenlerini çocuklarıyla paylaştıklarını ifade etmişlerdir.

“Çok fazla sinirlenmiyorum ama sinirlendiğim zaman yanından uzaklaşıyorum, sakinleştikten sonra gidip konuşuyorum.” (K15).

“Sinirlendiğimde önce çok kızıyorum, sonra sakinleşip karşıma alıyorum, neden kızdığımı, hatalarını anlatıyorum. Beni anlamalarını istiyorum, konuşuyoruz, sonra tekrarlamıyorlar.” (K17).

Verilen cevaplara bakıldığında genel olarak erken evlenen kadınların çocuklarına sinirlendikleri, kızdıkları durumlarda şiddet uyguladıkları ya da bağırarak göze çarpmaktadır.

Erken Evlenen Kadınların Bakış Açısı ile Ardahan İlinde Erken Evliliklerin Yaygınlık Durumu

Katılımcılara yaşadıkları çevrede erken evliliklerin yaygınlık durumunu ve kendi çocuklarını erken yaşta evlendirme hakkındaki görüşlerini, onların ifadeleriyle ortaya koymak amacıyla soru yöneltilmiş ve şu şekilde cevaplar alınmıştır:

“Erken evlilikler yaygın, tüm akrabalarım erken evlendi. Aile apartmanında oturuyoruz. Çocuğumu erken evlendirmeyi düşünmüyorum. 18 yaşından önce evlenmesine izin vermem.” (K1).

“Çok yaygın. Hatta eskiden çok daha fazla yaygındı. Çocuklarımın kesinlikle erken yaşta evlenmelerini istemiyorum, onlar isteseler bile ben izin vermem, evlendirmem. Kimseye de erken yaşta evliliği tavsiye etmiyorum.” (K3).

“Erken evlilikler çok yaygın ve kaçma olayları çok artmış durumda. Çocuğumu asla 18 yaşından önce evlendirmeyi düşünmüyorum. Reşit olana kadar benim sorumluluğumdalar ve onlara bakacağım. Reşit olup kendi sorumluluğunu alacak seviyeye geldikten sonra evlenmelerini isterim. Evlilik sorumluluğunu kaldıramazlar ergenlik döneminde.” (K5).

Erken evliliklerin gerçekleştirilmesinde; sosyoekonomik durum, gelenek, görenek, dini inançların yanlış algılanması vb. sebeplerin yanı sıra sosyal çevrenin de etkili olduğu görülmektedir. Özellikle kırsal kesimde kız çocuklarının yaşatlarının evleniyor olması, anne babalarının ve çevrelerindeki kişilerin erken yaşta evlenmiş olmaları evlendirilme

gerekçesi olabilmektedir. Sosyal çevrenin erken evliliğe gösterdiği tepki de toplumda ne derece meşrulaştırıldığını göstermesi açısından önem taşımaktadır.

“Yaşadığım toplumda çok fazla yaygın. Bayan kuaförü olduğum için çok fazla küçük yaşta evlenen kız gördüm. En çok da 13 yaşında bir çocuk gelin başı yaparken üzüldüm, ağladım. Kaçmıştı ve kendisi evlenmeyi istiyordu. Bana göre kadın 25-35 yaşları arasında evlenmeli. Çok üzülüyorum çocuk gelinlere. Çok korkuyorum bazen çocuklarım erken yaşta evlenirler diye. Özellikle kızımın buradaki çevreye uyup kaçmasından çok korkuyorum, hiç istemiyorum erken yaşta evlenmesini. İnşallah bizim yaşadıklarımızı yaşamazlar.” (K9).

“Tabi ki de yaygın. Arkadaşlarımın hepsi erken yaşta evlendi. Aileleri birileriyle nişanlandığı için onlar da sevdiği kişilere kaçıyorlar. Çok duydum kızların kaçtığını. Eşimin amcasının oğlu da 30 yaşında ama 17 yaşında bir kızla evlendi. Hatta doğum yaparken çocuğu öldü, doğum yapamamış vakumla çekmişler bebeği. Asla çocuklarımın erken yaşta evlenmesini istemem. Erken yaşta evlenmek isterse, kendi yaşadıklarını anlatırım, konuşup ikna etmeye çalışırım, okulunu bitirmesini sağlarım.” (K12).

Görüşülen kişilerin tamamına yakını Ardahan ilinde erken evliliklerin yaygın olduğunu, özellikle kaçma olaylarının sık yaşandığını ancak kendi çocuklarını erken yaşta evlendirmeyi düşünmediklerini ifade etmişlerdir. Bunun yanında az sayıda da olsa; çevrelerindeki erken yaşta evlenen kişilerin mutlu olduklarını, ailelerinde herhangi bir problem yaşamadıklarını belirtenler bulunmaktadır.

“Erken evlenen çok kişi var ama hepsi çok iyiler. Boşanmamışlar, çocukları, evleri var. Çocuklarımızın okumalarını istiyoruz. 18 yaşından sonra kendileri bilir evlenip evlenmeyeceklerini. Eğer 18 yaşından önce de sevip evlenmek isterlerse de bir şey yapamayız, kendi kararları.” (K2).

“Çok yaygın değil. Çevremdeki erken evlenenlerin de durumları iyi. Ben erken evlendiğim için hiç pişmanlık yaşamadım, mutluyum. Ama hem evlenip hem okusaydım daha iyi olurdu. Eşimle birlikte açıktan okumayı düşünüyoruz. Çocuğumu erken evlendirmeyi düşünmüyorum, okutmayı istiyorum ama çocuğum gerçekten karşılıklı seviyorsa evlendiririm, ama okuturum da. Okulu bırakmak isterse de onun tercihi, karışmam.” (K20).

Genel olarak erken yaşta evlenen kadınlar; çevrelerinde erken yaşta yapılan evliliklerin yaygın olduğunu özellikle kaçma olaylarının sık yaşandığını, fakat geçmiş zamanlara

göre bu oranların azaldığını ifade etmişlerdir. Çocuklarının 18 yaşından önce evlenmelerini istemediklerini, eğer çocukları evlenmek isterlerse engellemeye çalışacaklarını, okuyup öğrenimlerini tamamlamalarını, meslek edindikten sonra hatta iş hayatına atılıp ekonomik özgürlüklerini kazandıktan sonra evlilik gerçekleştirmelerini istediklerini vurgulamışlardır.

“Yaşadığım ortamda erken evlilikler az, çok yaygın değil. Çocuklarımı asla erken evlendirmeyi düşünmüyorum. Bazen oğluma şaka yapıyorum, kız kaçırarak mısın diye, sinirleniyor, askere gidip geldikten sonra 28 yaşında evlenmeyi düşündüğünü söylüyor. Çocuklarıma güveniyorum, önce iş sahibi olsunlar, ekmeğini kazansınlar sonra evlensinler.” (K4).

“Ardahan'da erken evlilikler, kaçmalar çok yaygın. Ben kaçtıktan sonra tanıdıklar ve arkadaşlarım da kaçmışlar. Kimisi boşanmış kimisi de benim gibi hala çile çekiyor. Çocuklarımı kesinlikle erken evlendirmeyi düşünmüyorum. Bana kalsa hiç evlenmesinler. 25 yaşından önce evlenmelerini istemiyorum. Beni gözlerinin önüne alsınlar yaşadığım sorunları görsünler erken yaşta evlenmesinler. Okuyup meslek edinsinler, kendi hayatlarını kursunlar sonra kendi kararlarını verirler.” (K7).

Kadınlar, erken yaşta evlendikleri ve sıkıntı yaşadıkları için aynı sorunları kendi kızlarının yaşamalarını istememekte ve kız çocuklarının eğitimlerine büyük destek vererek erken evlilikle mücadele edebilmektedir. Kadınların bu konuda en belirgin mücadele yolu kızlarını okutmak ve ekonomik özgürlüklerini elde etmelerini istemektir.

“Erken evlilikler oldukça yaygın. Ev kadını olduğum için sürekli evdeyim ve çocuk bakımı için sürekli evde oturmak benim için en büyük sorun oldu. Çocuklarımı erken yaşta evlendirmeyi düşünmüyorum. Özellikle kızlarımın benimle aynı şeyleri yaşamalarını asla istemem. Okumalarını ve ekonomik özgürlüklerini kazanmalarını istiyorum.” (K6).

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Araştırmamızda erken evliliklerin kadınların biyopsikososyal sağlığını olumsuz yönde etkilediği ortaya çıkarılmış, sağlığı bozulan annelerin çocuklarına yeterince bakım veremedikleri ve çocuk yetiştirirken yaşadıkları problemler tespit edilmiştir. Bu doğrultuda araştırmamızda aşağıda açıklanan sonuçlara ulaşılmıştır.

Erken yaşta evliliklerin döngü halinde devam ettiğini ortaya çıkarmak amacıyla görüşmelerde kadınların kendi anne ve babalarının ilk evlilik yaşları sorulmuş ve çoğunluğunun erken yaşta evlendikleri tespit edilmiştir. Katılımcılardan 16 kişinin anne ve babası erken evlilik yapmış, sadece 2 kişinin yapmamıştır. 2 kişi ise anne, babasının evlilik yaşını bilmediğini ifade etmiştir.

Yapılan görüşmelerde aile yapısının kuşaktan kuşağa aktarıldığı, erken evlenen katılımcıların %80 oranında büyük çoğunluğunun annesi ya da babası ve yahut her ikisi erken evlilik gerçekleştirdiği görülmektedir. Ancak çocuklarını erken yaşta evlendirmeyi düşünüp düşünmedikleri sorulduğunda erken yaşta evlenmelerini istemediklerini, kendi yaşamlarındaki sorunları çocuklarının yaşamalarını istemedikleri görülmüştür. Özellikle %75 inin ev kadınlarından oluştuğu katılımcılar, çocuklarının iş sahibi olmaları ve meslek edinmelerini istedikleri için erken yaşta evlenmelerini istemediklerini belirtmişlerdir.

Erken evlilikler ve çocuk bakımı, adölesanların gelişimlerini tamamlayamadan anne olmaları, gebelik ve annelik sürecinde en çok kadınları etkilemektedir. Ayrıca erkeklerin askerlik süreci, iş hayatına atılması gibi faktörlerden dolayı evlenme yaşı kadınlardan daha yüksek olmaktadır. Araştırma sonucuna göre de katılımcıların annelerinin ortalama evlilik yaşları 15,83, babalarının ortalama evlilik yaşları ise 26,5 tir. Yani babaların ortalama evlilik yaşlarının annelerden yaklaşık 10 yaş daha fazla olduğu görülmektedir. Katılımcıların kendilerinin de ilk evlilik yaşları 14 ile 17 arasında değişirken, ilk evlilik yaşları ortalamaları 16,2 dir. Eşlerinin yaşları ise ilk evlendikleri sırada en büyük 49 iken en küçük 15 olmak üzere ortalama yaşları 21,75 tir. Araştırma sonucunda erkeklerin ilk evlilik yaşlarının kadınlardan ortalama 5 yaş büyük olduğu, erken evliliklerin kadınları daha çok olumsuz etkilediği, erken evliliklerin toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin bir sonucu olduğu ortaya çıkmıştır. Ayrıca görüşülen kadınların annelerinin ortalama evlilik yaşları 15,83 iken kendilerinin ortalama evlilik yaşları 16,2 dir. Bu sonuç, geçmişten günümüze erken evlenmelerin oranının azaldığı ve evlilik

yaşının yükselmesi ile bağlantılı olarak erken evlilik yapmalarına rağmen kendi annelerine oranla ortalama 1 yaş evlilik yaşının arttığını göstermektedir.

Erken evlilikler, erken yaşta annelik anlamına da gelmektedir. Katılımcıların ilk annelik yaşlarına bakıldığında 16 kişinin ilk annelik yaşı 18 yaş ve altı, 6 kişinin ise 18 yaş üzeridir. Yani %80'i çocuk yaşta anne olmuşlardır. İlk annelik yaşları en büyük 21 en küçük 15 olmak üzere ortalama 17,3 tür. Erken evlenen kadınların büyük çoğunluğu adölesan anne niteliğindedir. Biyopsikososyal açıdan kendi gelişimini tamamlayamayan çocuk yaşta anne olan birey annelik rol ve görevlerini yeterince yerine getirememekte ve kendi çocuğunu da ihmal ve istismara maruz bırakabilmektedir.

Erken evliliklerin kız çocuklarının eğitimlerinin yarıda kalmasına neden olduğu bilinmektedir. Katılımcıların eğitim durumlarına bakıldığında; 8 kişinin ilköğretim mezunu, 8 kişinin ortaokul mezunu, 2 kişinin lise mezunu, 1 kişinin ön lisans mezunu, 1 kişinin ise hiç okul okumadığı görülmektedir. Araştırma sonuçlarına göre; sadece 3 kişinin lise ve yükseköğrenim gördüğü, %85 inin en fazla ortaöğretimi tamamladıkları görülmektedir. Bu sonuçlar doğrultusunda erken evlilik yapan kadınların eğitimlerinin yarıda kaldığı ve bu durumun istihdam edilmelerini doğrudan etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

Görüşülen kişilerin annelerinin eğitim durumuna bakıldığında %50 den fazlasının okuryazar olmadığı görülmektedir. 1 kişinin babası herhangi bir okula gitmeyip okuma yazma bilmemektedir. 3 kişinin babası okula gitmemiş ancak okuma yazmayı bilmektedir. 10 kişinin babası ilköğretim mezunu, 4 kişinin babası ortaokul mezunu, 2 kişinin babası ise lise mezunudur. Katılımcıların babalarının eğitim durumuna bakıldığında ise %50 sinin ilköğretim mezunu olduğu görülmektedir. Anne ve babalar arasında karşılaştırma yapılırsa, babaların eğitim durumlarının annelere göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu durum, geçmiş dönemde kız çocuklarının okula gönderilmemesi ve ilk ve orta öğretimin zorunlu olmamasından kaynaklanabilir. Genel olarak bakıldığında erken evlilik yapan kişilerin anne babalarının eğitim seviyelerinin düşük olduğu görülmektedir. Sonuç olarak; erken evlenen kadınların ailelerinin eğitim durumlarının düşük olduğu, kendi çocuklarının da eğitimlerinin yarıda kaldığı görülmüştür. Erken evliliklerin görülmesinde eğitimsizlik hem neden hem de sonuç olarak karşımıza çıkmaktadır, araştırma sonuçları da bunu doğrular niteliktedir.

Çocuk bakımı ve eğitiminin sağlanması bakımından erken evlilik yapan kişilerin eğitimlerinin yarıda kalması ve istihdam oranlarının düşük olması, katılımcıların büyük çoğunluğunun ev kadınlarından oluşması, ekonomik hayata aktif bir şekilde katılamamaları, asgari düzeyde ihtiyaçlarının karşılanıp karşılanmadığını tespit etmek amacıyla kadınlara sosyoekonomik durumlarının nasıl olduğu sorulmuştur. Sorulan soruya 18 kişi kendilerinin ve çocuklarının ihtiyaçlarını karşılayabildikleri cevabını vermişlerdir. 1 kişi sosyal yardımlarla geçindiğini, 1 kişi ise eşi ve oğlu çalışmasına rağmen geçinemediklerini ifade etmiştir. Katılımcılardan %90 ı şu anki maddi durumlarının iyi olduğunu ihtiyaçlarını karşılayabildiklerini belirtmişlerdir. Dolayısıyla kadınların erken evlilik yapmalarıyla yoksulluk sorunu yaşamaları arasında anlamlı bir bağlantı kurulamamış ve çocuklarının ihtiyaçlarını karşılayabildikleri sonucu çıkarılmıştır.

Türkiye'de genel olarak resmi ve dini nikâh ile evlilikler gerçekleştirilmektedir. Görüşülen kişilerden 18 kişinin resmi ve dini nikâhı bulunmakta olup, 1 kişi boşanmış, 1 kişinin ise boşandıktan sonra yaptığı ikinci evliliğinde resmi nikâhı bulunmamaktadır. Kanunlarda yasal evlenme yaşının 18 olması erken evliliklerde aile onayları veya sadece dini nikâh ile evlenip yaşın dolmasını beklemekle gerçekleştirilmektedir. Erken evlilikler 18 yaş altı olarak gerçekleştiği için bazı kadınların aile onayı ile resmi nikâh yapılmış, bazılarının mahkeme kararı ile yaşlarının büyütülerek resmi nikâhlarının yapıldığı bazılarının ise 18 yaşını bekleyerek daha sonraki yıllarda resmi nikâhlarını yaptıkları görülmektedir. Bu durum ise kadınların eşleri ve eşinin ailesinden gördükleri fiziksel, duygusal, sözel, ekonomik, cinsel baskı ve şiddet karşısında kanuni haklarını kullanamamalarına neden olmaktadır.

Erken evliliklerde evlilik şekillerine bakıldığında; 9'unun görücü usulü, 4'ünün kaçarak, 2'sinin kaçırılarak, 5'inin ise severek ve anlaşarak evlendikleri görülmektedir. K3 akrabaları tarafından ve K19 ise sevgilisi tarafından kaçırılmıştır. Kadınların yaklaşık %50 si görücü usulü ailesi tarafından tanıştırılan kişilerle evlilik gerçekleştirmişlerdir. 8 kişi evlendikleri kişilerle akraba olduklarını ifade etmiştir. Genel olarak bakıldığında akraba evliliklerinin büyük orana sahip olduğu, katılımcıların evliliklerinde karar alıcıların aileler olduğu, görücü usulü ile tanıştırıldıkları, evlilik için kızların da onaylarının alındığı sonucuna varılmıştır. Evlilik nedenlerine bakıldığında %60 gibi büyük bir çoğunluğun severek ve kendi istekleriyle erken yaşta evlilik gerçekleştirdikleri görülmektedir.

Erken evlenen kadınların eşleriyle uyum sorunlarının olup olmadığına bakıldığında %50 sinin uyum problemi yaşadıkları diğer %50'sinin ise evliliğe uyum sağlayabildikleri görülmektedir. Aile yapıları genel olarak kayınvalide ve kayınpederden oluşan geniş ailelerden oluşmaktadır. Bu nedenle evliliğe uyumlarını zorlaştıran etmenlere bakıldığında eşlerinin aileleriyle birlikte yaşamaları ve eşlerinin ailelerinin kendilerine müdahale etmelerinden rahatsızlık duymaları başta olmak üzere, yaşlarının küçük olması nedeniyle kendilerinden evlilikteki beklentilerinin yüksek olması, yoksulluk, işsizlik, kültür farkı, aldatılma gibi sorunlar göze çarpmaktadır.

Erken yaşta evlenerek evlilik bilinci ve sorumluluğu, ev içerisindeki iş yükü gibi ağırlıklar altında ezilen kadınların aile içerisinde problem yaşamaları kaçınılmaz hale gelmektedir. Aile içi problemlere bakıldığında %75'inin eşleriyle sorunlar yaşadıkları, eşleriyle sorun yaşayanların yaklaşık %30'unun sorunlarını eşleriyle konuşarak çözdükleri görülmektedir. Diğer kişilerin ise; duruma göre anlık çözüm yolu buldukları, yaşadıkları problemler nedeniyle şiddete maruz kaldıkları ya da sorunları çözemedikleri için eşlerinden ayrıldıkları ortaya çıkan sonuçlardandır. Ayrıca verilen cevaplara göre, eşleri tarafından şiddete maruz kalanların oranı %55 tir.

Çocuk yaşta evlenen katılımcılardan evlilik görevi olarak çocuk dünyaya getirmesi beklenmekte ve aile planlamasıyla ilgili bilgi eksikliğinden dolayı plansız ve istenmeyen gebelikler yaşanmaktadır. İstenmeyen çocukların ise ihmal ve istismara maruz kalma riski bulunmakta, sevgi ve ilgi eksikliği sonucu istenmeyen çocukta ruhsal problemler oluşmasına neden olmaktadır. Katılımcılardan %40 ının plansız, %35 inin planlı, %25 inin de bazı çocuklarında planlı bazı çocuklarında plansız bir şekilde anne oldukları görülmektedir. Ayrıca %60'ı çocuk bakımı ile ilgili bilgisinin olmadığını ifade etmiştir. Sonuç olarak; kadınların yaklaşık yarısının istemeden çocuk yaşta anne olduğu ve çocuk bakımıyla ilgili bilgisinin olmadığı saptanmıştır.

Araştırmada erken evlenen kadınların çocuk yetiştirirken problem yaşama durumlarına bakıldığında; %80'inin çeşitli sorunlarla karşılaştıkları görülmektedir. Bu sorunlar; çocuk bakımıyla ilgili tecrübelerinin ve bilgilerinin olmaması, çocuklarının yaşadıkları sağlık sorunları ve bu sağlık sorunlarını çözebilmek için neler yapılabileceği konusundaki bilgi eksiklikleri, uykusuzluk problemi yaşamaları, aile planlamasını kullanmadıkları için sık gebelik sonucu çocuklar arasındaki yaş farkının az olması nedeniyle ilgi ve bakımlarının zorlaşması, kendilerinin çocuk yaşta olmaları,

çocuklarının ağlamalarından duydukları rahatsızlıklar, bebeklerin küçük olması nedeniyle banyo yaptırmada yaşadıkları sıkıntılar, bebek ve çocuk beslenmesiyle ilgili bilgi eksikliği nedeniyle yaşadıkları problemler, annelik duygusunu hissedememeleri olarak sıralanmaktadır. Ayrıca katılımcıların %55 i erken yaşta ebeveyn olmalarının çocuk yetiştirirken sorun yaşamalarıyla ilgisi olmadığını düşünmekte, %45 i ise ilgisi olduğunu düşünmektedir.

Çocuk bakımında eş desteği oldukça önemlidir. Hem annenin kendine vakit ayırmasını hem de baba ve çocuk arasındaki ilişkinin güçlenmesini sağlar. Katılımcıların durumlarına bakıldığında %55 inin eşlerinin çocuklarının bakımıyla ilgilendiği, %45 inin ise ilgilenmediği görülmektedir. Çocuk bakımının sadece annelerin sorumluluğu olarak görülmesi, babalarla çocukların iletişimlerinin annelere göre biraz daha az olması, erkeklerin dışarıda ücretli işlerde çalışmaları, katılımcıların büyük çoğunluğunun ev kadını olması çocuk bakım sorumluluğunun önemli derecede annelere bırakıldığı sonucunu ortaya çıkarmıştır.

Annelerin, çocuklarının sağlıklı gelişimlerini tamamlamaları için onlarla nitelikli zaman geçirmeleri, konuşmaları, oyun oynama, kitap okuma gibi aktivitelerde bulunmaları gerekmektedir. Katılımcılardan; %65 i çocuklarına vakit ayırdıklarını, çalışmadıkları için ev içerisinde ev işleri ve çocuk bakımıyla ilgilendiklerini, çocuklarıyla oyun oynadıklarını, çocuklarının okul derslerine yardımcı olduklarını, çocuklarıyla sohbet ettiklerini, onlarla birlikte gezdiklerini, kitap okuduklarını ifade etmişlerdir. %35 i ise genel olarak ev işlerine fazla vakit ayırdıkları için çocuklarına yeterince vakit ayıramadıklarını belirtmişlerdir. Sonuç olarak görüşülen kişilerden çoğunluğunun çocuklarıyla nitelikli vakit geçirdikleri, çocuklarını ihmal etmedikleri, onların ihtiyaçlarına karşılık verdikleri tespit edilmiştir.

Sağlıklı çocuk yetiştirmede dayak eğitim aracı olarak görülmemeli, çocuğa yönelik öfke duyulduğu zaman kontrol altına alınabilmeli ve çocuk ile sorunlar konuşularak çözülmelidir. Katılımcılardan %60'ı çocuklarına şiddet uygulamadıklarını, ancak %40'ı uyguladıklarını ifade etmiştir. Katılımcılar tarafından, sinirlendiklerinde çocuklara tokat atmanın, dövmenin, bağırmanın normal bir davranış olarak görüldüğü anlaşılmış, yaklaşık yarıya yakınının çocuklarına şiddet uyguladıkları sonucuna varılmıştır.

Çocukların beyin gelişimleri için beslenme oldukça önemli bir konudur. Katılımcıların verdikleri cevaplardan %65 gibi büyük çoğunluğunun çocuklarının beslenmelerine

dikkat ettikleri, %90 ın çocuklarının aşılarını ve gelişimlerinin takibi açısından boy, kilo takiplerini düzenli aralıklarla yaptırdıkları görülmüştür. Sonuç olarak, çocuklarını tıbbi olarak ihmal etmedikleri kanısına varılmıştır.

Çocuklar yeterince gözetim altında olmadıklarında, ebeveynler tarafından ihmal edildiklerinde kazalara maruz kalabilmekte hatta bu kazalar neticesinde hayatlarını kaybedebilmektedirler. Çocukların ev içerisinde ve dışında güvenliklerinin sağlanması, zehirlenmeler, yaralanmalar gibi olaylara maruz kalmamaları ebeveynlerin bakımı ile yakından ilişkilidir. Katılımcıların %55 i çocuklarının güvenliğini sağlayabildiklerini herhangi bir kaza geçirmediğini, %45 i ise çocuklarının yanma, düşme gibi çeşitli kazalar geçirdiklerini ifade etmişlerdir. Ayrıca görüşmelerde, çocukların düşme kalka büyüdüklerine dair inançlarının olduğu gözlemlenmiştir.

Çocukların arkadaşlarının ebeveynler tarafından tanınması, arkadaşlarıyla gün içerisinde neler yaptıklarının bilinmesi çocukların birbirleri tarafından istismar edilmelerinin önlenmesi ve zararlı alışkanlıklardan korunmaları açısından önem göstermektedir. Katılımcıların %85 inin çocuklarının arkadaş çevresini tanıdıkları, gün içerisinde nasıl vakit geçirdikleri ile ilgili bilgilerinin olması, çocukları üzerinde yeteri düzeyde denetim ve gözetimi sağladıkları sonucunu ortaya çıkarmaktadır. Ayrıca çocukları okul döneminde olan 14 anneden 13 ünün çocuklarının öğretmenleriyle görüşmeleri, çocuklarının okul durumlarını takip etmeleri; çocuklarının eğitimine gerekli özeni gösterdikleri, iş ve meslek edinmelerini istedikleri sonucunu çıkarmıştır.

Öneriler

Araştırmada katılımcıların kendilerinin ve ebeveynlerinin eğitimlerinin yarıda kaldığı tespit edilmiş olup, çoğunluğu zorunlu eğitimi tamamlamadan okulu bırakmışlardır. Ayrıca evlenmeden önce eğitimlerini yarıda bıraktıkları ve daha sonradan evlendikleri görülmüştür. Yani okul hayatının sonlanması erken evlilik gerçekleştirmelerine neden olmuştur diyebiliriz. Bu konuda eğitim ve öğretimin tamamlanması için zorunlu eğitimin uygulanabilir olması, eğitimleri yarıda kalan çocukların yarıda kalma nedenlerinin tespiti ile ilgili özellikle Milli Eğitim Müdürlükleri ve okullardaki rehberlik servisleri tarafından çalışmalar yapıp buna göre önlemler alınması gerekmektedir.

Eğitimsizlik ile erken evlilikler arasındaki ilişki birçok çalışmada ortaya çıkmıştır. Ailelerin eğitim düzeyleri ile erken evlilikler arasında ters orantı olduğu bilinmektedir.

Eğitime gereken 6nemın verılmediği toplumlarda erken evliliklerin 6nlenmesi de zor olmaktadır. Eğitim, erken evliliklerin hem sebebi hem de sonucu olarak karşımıza 6ıkmaktadır. Erken evliliklerin 6zellikle yaygın olduğu b6lgelerde 6n6ne ge6ilmesinin en etkili yolu 6ocukları daha fazla eğitime teşvik etmek ve istihdam olanaklarını arttırmaktır. Bu nedenle eğitim oranının d6ř6k olduğu ve okulu yarıda bırakan 6đrenci sayısının fazla olduğu b6lgelerde gerekli tedbirlerin alınması, neden ve sonu6larının araştırılarak buna y6nelik politikalar geliştirilmesi olduk6a 6nemlidir.

Gen6lerin eğitimlerinin yarıda bırakılması, onları yaşamları boyunca s6recek bir s6re6ten ayrı d6ř6rmekte ve bir meslek sahibi olarak 6retime katılmaları ve 6alışma haklarından faydalanmalarını engellemektedir. Ekonomik 6zg6rl6đ6n6 elde edemeyen gen6ler, 6zellikle kadınlar eğitimsizlik, yoksulluk ve bağımlılık d6ng6s6nde hapsolmaktadır. Erken evliliklerin sık g6r6ld6đ6 Ardahan gibi doğu illerini kapsayacak b6lgesel politikalarla, kız 6ocuklarının okullaşma ve istihdam olanaklarının arttırılması hedeflenmelidir. 6zellikle ka6arak evlenmelerin 6n6ne ge6ilmeli, evlilik ve ebeveynlik sorumlulukları ile ilgili ergenlere gerekli bilgilendirmeler yapılmalıdır.

Araştırmanın sonu6ları, erken evlenen kadınların eğitim ve 6alışma yaşamına katılım d6zeylerinin d6ř6k olduğunu g6stermektedir. Araştırmada, kadınların erken evlilik sonrası yaşama uyum sağlayamadıkları anlaşılmaktadır. Erken evlenen kadınlar kendilerine 6evresi tarafından y6klenen yetişkin rol ve sorumlulukları yerine getirememesi ve eşlerinin aileleriyle birlikte yaşamaları nedenleriyle yalnızca eşleri ile değil eşlerinin aileleri ile de 6atışmalı bir aile ortamında yaşamak zorunda kaldıkları s6ylenebilir. Kadınların eğitimlerini tamamlayıp ekonomik bağımsızlıklarını elde etmeleri, 6alışma hayatında aktif bir şekilde yer almaları, kadın istihdamının arttırılmasıyla ilgili politikalar hazırlanmasını ve uygulanmasını gerektirmektedir.

Araştırmada, erken evlenen kadınlar arasında aile ve yakın 6evresinden ekonomik destek alanların yanı sıra Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarından ayni nakdi yardım alan kadınlar da bulunmaktadır. Dolayısıyla erken evlenen kadınların evlilik 6ncesi aile yaşamlarında olduğu gibi benzer şekilde evlilik sonrası da yoksulluk d6ng6s6 i6erisinde yaşadıkları sonucuna ulaşılabilir. Yoksulluk erken evliliklerde hem neden hem sonu6 olarak karşımıza 6ıkmaktadır. Evliliğin; yoksulluk veya aile baskısından kurtuluş olarak g6r6lmesi erken evliliklerin oranını arttırmaktadır. Bu nedenle sosyoekonomik d6zeyi d6ř6k ailelere gerekli destek sağlanarak kız

çocuklarının eğitim seviyesinin arttırılıp, aile içi iletişimin sağlıklı bir şekilde sağlanması için aile destek programlarının etkin bir şekilde yürütülmesi gerekmektedir.

Türk hukuk sisteminde, erken evlilik tanım kanuna göre değişiklik gösterebilmektedir. Türk Medeni Kanunu'na göre 17 yaşını doldurmamış kızlar, Türk Ceza Kanunu'na göre 15 yaşını doldurmamış kızlar, Çocuk Koruma Kanunu'na göre 18 yaşını doldurmamış kızlar çocuk gelin sayılmaktadır. Evlilik yaşının kanunlara göre değişmesi, 18 yaş altı evliliklerin yapılmasında engel teşkil etmediği görülmektedir. Yani, her ne kadar 18 yaşın altında evlenilemez temel madde olarak görülse de hâkim kararı, ebeveyn onayı gibi ek maddeler ile çocukların 16 yaşında evlendirilmeleri mümkün olabilmektedir. Türkiye'de yasal olarak da erken evliliklere bazı durumlarda izin verilmektedir. Bu izinler engellenmeli ve Medeni Kanun'un uygulanması çok sıkı şekilde takip edilmelidir. Ayrıca dini nikâhların yapılıp, çocukların 18 yaşını doldurmaları beklenerek resmi nikâhın yapılmasına sebep olmakta aile içi şiddet, istismara maruz kalan kadınların haklarını aramalarının önünde engel oluşturmaktadır. Bu nedenle iç hukukta evlilik yaşının 18 yaş altında gerçekleşmesini engelleyen tutarlı kanunlar yapılmalı ve 18 yaş altı evliliklerde evlilik kararından önce çocuğun yüksek yararı gözetilerek gerekli tedbir kararları verilip uygulanmalı, bu çocuklar eğitim sisteminin dışında tutulmamalıdır. Evlilik yaşı alt sınırı Medeni Yasa'da yeniden düzenlenip yaş ile ilgili karışıklık giderilerek, evlilik için "18 yaşını doldurmuş olmak" koşulu getirilmelidir.

Araştırmada katılımcıların eşlerinin kendilerine uyguladıkları veya kendilerinin çocuklara uyguladıkları şiddeti yok saydıkları, herhangi bir şekilde şiddet olayını yaşamadıklarını söylemeleri, görüşmenin ilerleyen kısımlarında *"eşlerinin kendilerine sadece bir tokat attığını"* veya kendileri *"çocuklarına sadece kızdıkları zamanlarda dövdüklerini"* ifade etmeleri, şiddet ile ilgili bilgi eksikliği olduğunu göstermiştir. Bu konuda erken yaşta evlilik, aile içi şiddet, şiddet türleri, kadın hakları, çocuk hakları, çocuk ihmal ve istismarı gibi önemli konularda özellikle kırsal kesimin farkındalık ve bilinç düzeylerinin arttırılması için çeşitli eğitimlerle, görsel ve işitsel medya kullanılarak halk eğitimlerinin düzenli ve sık bir şekilde yapılması gerekmektedir. Ayrıca ailelere öfke kontrolü ve çocuklarla sağlıklı iletişim anlatılmalı, şiddetin çocuk eğitiminde hiçbir olumlu etkisi olmadığı vurgulanmalı ve insan hakları ihlali olduğu üzerinde durulmalıdır.

Erken evlilikler, hamilelik süreci, erken yaşta anne olunması, erkeklerin askerlik sürecinden ve istihdam edildikten sonra evlenmeleri, nedenleriyle en çok kadınları olumsuz etkilemektedir. Kadınlar ile erkekler arasındaki eşit olmayan güç ilişkilerine sebep olan toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri, erken evliliklerin devamının bir diğer nedenidir. Dolayısıyla erken evlilikler hem toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin göstergesi hem de sonucu olmaktadır. Erken evliliklere sebep olan yoksulluk, toplumsal cinsiyet eşitsizliği, eğitim gibi alanlardaki iyileşmeler, çabalar ve politikaların artması bu sorunun çözümüne katkı sağlayacaktır. Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin önlenmesi amacıyla eğitim ve istihdam olanaklarının eşit bir şekilde sağlanması gerekmektedir. Ayrıca ebeveynlerin çocuk yetiştirirken kız ve erkek çocuklarını eşit bir şekilde yetiştirmeleri gerekmektedir. Bunun için ailelere sağlıklı ve bilinçli çocuk yetiştirme konusunda eğitimler düzenlenmeli, evlilik öncesi her çifte ebeveynlik, eşler arası iletişim, çocuk bakımı hakkında bilgilendirmeler yapılmalıdır.

Adölesan dönemde anne olan kadınların hem kendi gelişimlerini tamamlayamamaları hem çocuk büyütmenin stresi hem de eğitim ve istihdam hayatının dışında kalması sonucunda bebeğine uygun bakımı veremeyip, onu ihmal ya da istismara uğratabilmektedir. Bu nedenle ergenlik dönemindeki bireylere üreme sağlığı, cinsel yolla bulaşan hastalıklar, cinsellik ve gebeliği önleyici yöntemler ile ilgili doğru bilgiler verilerek, danışmanlık hizmeti sunulmalı erken yaşta ebeveyn olmaları engellenmeli, eğitim ve öğretim hayatlarına devam etmeleri sağlanmalıdır.

Araştırmada çocuk yaşta anne olan katılımcıların kendi gelişimlerinin tamamlanması ve çocuklarına uygun bakımı verebilmeleri için psikososyal desteğe ihtiyaç duydukları görülmüş ve genel olarak bu desteği kayıinvalideden aldıkları tespit edilmiştir. Herhangi bir aile üyesinden destek alamayan adölesan anneler için aile destek programları veya birinci basamak sağlık hizmetleri tarafından bu kişilerin tespit edilerek, gerekli kurumlara bildirim yapıldıktan sonra uygun destek ile eğitim hayatının devamının sağlanması, sık takibinin ve ev ziyaretlerinin yapılması anne çocuk sağlığı açısından faydalı olacaktır.

Çocuk ihmal ve istismarının önlenmesi için, adölesan annelere çocuk bakımı ve sağlıklı çocuk yetiştirme, eşler arası iletişim gibi konularda, Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ve Sağlık Bakanlığı'na bağlı uygun eğitimi almış personeller tarafından ücretsiz danışmanlık verilebilecek görüşme odaları bulunan birimler oluşturulabilir.

Tüm gebe adölesanlara, doğum öncesi gereksinim duyabilecekleri tıbbi, sosyal, ruhsal, beslenme ve bebek bakımını da içeren danışmanlıklar yapılmalıdır. Türkiye'de etkin bir şekilde evlilik öncesi danışmanlık, eşler arası uyum ve iletişim konularında eğitimler verilmelidir.

Çocuğun sağlıklı bakımının yapılabilmesi açısından ihtiyaçlarının belirlenmesi ve ruhsal yönünün gelişebilmesi için gelişim dönemlerinin bilinmesinde fayda vardır. Çocuklar çok hızlı gelişmekte ve beyin gelişimi, kimlik oluşumu %90 0-6 yaş döneminde gerçekleşmektedir. Erken yaşta anne olan katılımcılara 0-6 yaş döneminde beyin gelişiminin önemi sorulduğunda çoğunluğunun bilgisi olmadığı görülmüştür. Birinci basamak sağlık hizmetleri tarafından tüm gebe ve annelere, çocukla nitelikli vakit geçirmenin, oyun oynamanın, kitap okumanın, konuşmanın faydaları ve çocuk ihmal, istismarının zekâ gelişimine etkileri, beyin gelişiminin 6 yaşına kadar %90 tamamlandığı detaylı bir şekilde anlatılmalı, bilgilendirici broşürler verilmelidir. Ayrıca babaların çocuklarla ilgilenmeleri ve nitelikli vakit geçirmelerinin anne ve çocuk sağlığı açısından önemi babalara anlatılmalı ve çocuk bakımında, yetiştirilmesinde aktif rol almaları sağlanmalıdır.

Çocuğun gelişiminin sağlıklı bir şekilde tamamlaması, anne, babanın çocuğa yaklaşımı ve yetiştirme tarzı ile yakından ilgilidir. Özellikle çocuğun sağlıklı gelişimi için gebelik döneminden itibaren; istenilen çocuk olması, gebelik döneminin kaygısız ve rahat bir şekilde geçirilmesi, çocukla ilgilenilmesi ve sevilen bir birey olarak görülmesi oldukça önemlidir. Anne, babası erken yaşta evlilik gerçekleştiren, ilgi ve sevgi göremeyen, istenilmeyen, kalabalık bir aile ortamında dünyaya gelen çocukların ihmal ve istismara uğrama riski bulunmaktadır. Bu nedenle annelerin gebelik sürecini sağlıklı bir şekilde geçirmeleri, eşleri tarafından desteklenmeleri, çocukların ebeveynler tarafından sevilip ihtiyaçları karşılanmalıdır. Bu şekilde gelişimini sağlayan çocuk, daha özgüvenli daha zeki ve daha üretken bir birey olacaktır. Erken evlenen kadınların çocuk bakımıyla ilgili bilgi eksikliği ve henüz kendi gelişimlerini tamamlamamaları, eş ve ebeveyn yükümlülüğünün fazla olması nedeniyle çocuk yetiştirirken karşılaştıkları problemleri çözmede diğer aile bireyleri ve eşler tarafından desteklendiği sürece çocuğun ihmal ve istismara maruz kalma riski azalacaktır. Bu nedenle sağlıklı bir şekilde çocuk yetiştirmek için diğer aile bireyleri ve eşlerin desteğinin önemi ailelere anlatılmalı, özellikle babaların çocuk bakımında etkin rol almaları sağlanmalıdır.

Çocuklara uygun bakım ve gözetim verilmediğinde ihmal ve istismarlar sonucu ne yazık ki birçok hastalığa maruz kalabilmekte hatta hayatlarını kaybedebilmektedirler. Çocuk ölümlerinde önemli bir faktör olan güvenliğin sağlanmaması, kazalar, zehirlenmeler ve yaralanmalara maruz kalınmasının önlenmesi için tüm ailelere çocuk güvenliğinin sağlanması, kazaların önlenmesi ve ilk yardım eğitimleri verilmelidir.

Birinci basamak sağlık hizmetlerinde sosyal hizmet uzmanlarının sayılarının arttırılarak her aileye ev ziyaretleri yapıp, ailesel risk faktörlerinin erken dönemde tespiti sağlanmalı, buna yönelik koruyucu önleyici tedbirler ile aileler desteklenmelidir. Ailelere profesyoneller tarafından psikososyal destek verilerek evlilik öncesi ve sonrası oluşan problemler çözülmeli, çocuk yetiştirirken karşılaşılan sorunların asgari düzeye indirilmesi, toplumumuz açısından suç oranlarının azaldığı, ihmal ve istismarın yaşanmadığı her açıdan sağlıklı nesillerin oluşturulması sağlanmalıdır.

KAYNAKÇA

Kitaplar

- ADAK, N. (2012), “*Değişen Toplumda Değişen Aile*”, Siyasal Kitabevi, Ankara.
- AKINTÜRK, T. ve D. ATEŞ KARAMAN, (2013), “*Aile Hukuku (15. Baskı)*”, Beta Yayınları, İstanbul.
- AKKAŞ, P., (2010), “*Çocuğunuzu Büyütürken Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Yolları, Kıskançlık-Ağlama- Öfke- Beslenme-Davranış*”, Pozitif Yayınları, İstanbul.
- ARSLAN, Y., (2015), “*Oyundan Düğüne Hayatlar: Güneydoğu'da Çocuk Gelinler*”, Belge Yayınları, İstanbul.
- AYDEMİR, E., (2011), “*Evlilik mi Evcilik mi? Erken ve Zorla Evlilikler: Çocuk Gelinler*”, Sosyal Araştırmalar Merkezi, Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu.
- BAYSAL, S.U., (2005), “*Çocuk Güvenliği*”, İstanbul Tıp Fakültesi Basımevi, İstanbul.
- BEE, H. ve D. BOYD, (2009), “*Çocuk Gelişim Psikolojisi*”, O. GÜNDÜZ (çev.), Kaknüs Yayınları, İstanbul.
- BULUT, I., (1996), “*Genç Anne ve Çocuk İstismarı*”, Bizim Büro Yayınevi, Ankara.
- BOZKURT, V., (2015), “*Değişen Dünyada Sosyoloji, Temeller, Kavramlar, Kurumlar*”, Ekin Yayınevi, Bursa.
- BUFFINGTON, P. W., (2005), “*Anne Babalar İçin Çocuk Yetiştirmede Psikolojik Taktikler, Başarılı Bir Anne Baba Olmak İçin 62 Garantili İpucu ve Çözüm Yöntemi*”, T. GEZER (çev.), Yakamoz Yayınları, İstanbul.
- DEMİR, Ö. ve M. ACAR, (1993), “*Sosyal Bilimler Sözlüğü*”, Ağaç Yayıncılık, İstanbul.
- DEREBOY, İ. F. (1993), “*Kimlik Bocalaması: Anlamak, Tanımak, Ele Almak*”, Özmert Ofset, Malatya.
- FİŞEK, G. O. ve S. MAKTAV YILDIRIM, (1983), “*Çocuk Gelişimi*”, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.
- GIDDENS, A., (2013), “*Sosyoloji*”, C. GÜZEL (Haz.), Kırmızı Yayınları, İstanbul.
- GÖKNAR, Ö., (2004), “*Bilinçli Çocuk Yetiştirme*”, Arkadaş Yayınevi, Ankara.
- GREEN, C., (2008), “*Her Yönüyle Çocuk Yetiştirme Sanatı*”, S. G. SEÇER (çev.), Neden Yayınları, İstanbul.
- ÖZDEMİR, R., (2014), “*Aile Okulunda Çocuk Eğitimi*”, Elma Basım, İstanbul.

- ÖZGÜVEN, E.İ., (2000), “*Evlilik ve Aile Terapisi*”, Pdrem Yayınları, Ankara.
- ÖZGÜVEN, E. İ., (2001), “*Ailede İletişim ve Yaşam*”, Pdrem Yayınları, Ankara.
- ÖZLÜ, A. R., (2003), “*Gelişim Yönünde Değişim 'Çocuk Olmak Daha Zor'*”, Varlık Yayınları, İstanbul.
- PERRY B. ve M. SZALAVITZ, (2017), “*Köpek Gibi Büyütülmüş Çocuk*”, B. S. HAKTANIR (çev.), Ekosan Matbaacılık, İstanbul.
- SALZMAN, C. G., (2000), “*Çocuğunuzu Yanlış Eğitiyorsunuz*”, A. N. BAŞAK (çev.), Hayat Yayıncılık, İstanbul.
- TARHAN, N., (2006), “*Evlilik Psikolojisi*”, Timaş Yayınları, İstanbul.
- YAVUZER, H., (2010), “*Çocuk Eğitimi El Kitabı*”, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- YILDIRIM, N., (2006), “*Ailenin Yapısı ve Problemleri*”, Yeşerim Bilim-Araştırma Dizisi Yayını, İstanbul.
- YÖRÜKOĞLU, A., (1978), “*Çocuk Ruh Sağlığı/Çocuğun Kişilik Gelişimi, Yetiştirilmesi ve Ruhsal Sorunları*”, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.

Süreli Yayınlar

- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü, (2015), “*Türkiye’de Evlilik Tercihleri*”, Ankara.
- AKADLI ERGÖÇMEN, B., M. A. ERYURT ve P. ÇAĞATAY SEÇKİNER, (2013), “Doğurganlığı Belirleyen Ara Değişkenler”, *Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması* içinde, Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, Ankara, 105-114.
- ARSLANKÖYLÜ, A.E. ve E. YILGÖR, (2007), “Beslenme Durumunun Değerlendirilmesi; Klinik ve Laboratuvar”, *Türkiye Klinikleri Pediatrik Bilimler Dergisi*, C: 3, S: 6, 12-16.
- ATICI, A., S. POLAT ve A. H. TURHAN, (2007), “Anne Sütü ile Beslenme”, *Türkiye Klinikleri Pediatrik Bilimler Dergisi*, C: 3, S: 6, 1-5.
- AYDIN, D., (2013), “Adölesan Gebelik ve Adölesan Annelik”, *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*, C:16, S:4, 250-254.
- AYDIN, O. ve H. B. AYDIN, (1999), “Okulöncesi Çocuğun Gelişim Özellikleri”, R. ZEMBAT (Ed.), *Marmara Üniversitesi Anaokulu/Anasınıfı Öğretmen El Kitabı* içinde. YA-PA Yayınları, İstanbul, 11-18.
- BAŞER, M., (2000), “Adölesan Cinselliği ve Gebelik”, *C.Ü. Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, S: 4, 50-54.

- BERGHAN, S., (2010), “Erken ve Zorla Evlilikler, Erken ve Zorla Evlilikle Mücadele İçin Uluslararası Mekanizmalar ve Türkiye’deki Durum”, *Uçan Süpürge Uçan Haber Kadın Dergisi*, S: 26, 22-23.
- BULUT, S, A. GÜRKAN, Ü. SEVİL, (2008), “Adölesan Gebelikler”, *Aile ve Toplum, Eğitim, Kültür ve Araştırma Dergisi*, C: 4, S: 13, 37- 44.
- BURCU, E., F. YILDIRIM, Ç. S. SIRMA ve S. SANIYAMAN, (2015), “Çiçeklerin Kaderi: Türkiye’de Kadınların Erken Evliliği Üzerine Nitel Bir Araştırma”, *Bilig/Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, S: 73, 63-98.
- BORAN, P., G. GÖKÇAY., E. DEVECİOĞLU, E., ve T. EREN, (2013), “Çocuk Gelinler”, *Marmara Medical Journal*, S: 26, 58-62.
- DABAK, Ş. (2014), “Türkiye’de Erken ve Zorla Evlilikler, ‘Çocuk Gelinler’ ”, *Gençlik ve Kültürel Mirasımız Uluslararası Kongre II*, Samsun, 21-28.
- DEMİRGÖZ, M.,N. CANBULAT, (2008), “Adölesan Gebelik”, *Türkiye Klinikleri Tıp Bilimleri Dergisi*, Ankara, C: 28, S: 6, 947-952.
- DİKEÇLİGİL, B. ve A. ÇİĞDEM, (1991), “*Aile Yazıları 4*”, T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları, Ankara.
- GİRAY, H., (2004), “Anne Sütü ile Beslenme”, *Sürekli Tıp Eğitim Dergisi*, C: 13, S: 1, 12-15.
- ELİTAŞ, T., S. KESKİN, (2016), “Küreselleşme Sürecinde Değişen Geleneksel Türk Aile Yapısının Televizyon Dizilerindeki Temsili”, *Tarih Okulu Dergisi*, C: 9, S: 27, 543-578.
- Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, (2015), “*2013 Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması İleri Analiz Çalışması*”, Elma Teknik Basım Matbaacılık, Ankara.
- İÇAĞASIOĞLU ÇOBAN, A., (2009), “Adölesan Evlilikleri”, *Aile ve Toplum, Eğitim, Kültür ve Araştırma Dergisi*, C: 4, S: 16, 37-50.
- KARA, B. (2015), “Değişen Aile Dinamikleri Açısından Erken Yaşta Evlilikler Sorunu ve Toplumsal Önemi”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, C: 20, S: 2, 59-72.
- KAVLAK, O., S. ŞEN, (2011), “Çocuk Gelinler: Erken Yaş Evlilikleri ve Adölesan Gebeliklere Yaklaşım”, *Aile ve Toplum, Eğitim, Kültür ve Araştırma Dergisi*, C: 7, S: 25, 35-44.
- KAYNAK MALATYALI, M., (2014), “Türkiye’de ‘Çocuk Gelin’ Sorunu”, *Nesne Dergisi*, C: 2, S: 3, 27-38.
- KOÇ, İ., A. S. TÜRKYILMAZ ve T. ADALI, (2013), “Doğurganlık”, *Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması* içinde, Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, Ankara, 59-74.

- KÖKSAL, G., (2007), “Tamamlayıcı Besinler ve Bebek Beslenmesindeki Önemi”, *Türkiye Klinikleri Pediatrik Bilimler Dergisi*, C: 3, S: 6, 6-11.
- MIHÇIOKUR S., F. ERBAŞ ve A. AKIN, (2010), “Çocuk Gelinler ve Beklenen Olumsuz Sonuçları”, *Sağlık ve Toplum Dergisi*, S: 1, 3-12.
- NOĞAY, N. H., (2012), “Beslenmenin Beyin Gelişimi Üzerindeki Etkisi”, *Electronic Journal of Vocational Colleges*, C:2, S:2, 42-45.
- ORÇAN, M., M. KAR, (2009), “Türkiye’de Erken Yaşta Yapılan Evlilikler ve Risk Algısı: Bismil Örneği”, *Aile ve Toplum, Eğitim, Kültür ve Araştırma Dergisi*, C: 4, S: 14, 97-111.
- ÖZCEBE, H., B. K. BİÇER, (2013), “Önemli Bir Kız Çocuk ve Kadın Sorunu: Çocuk Evlilikler”, *Türk Pediatri Arşivi Dergisi*, Galenos Yayınevi, 86-93.
- ÖZMERT, E. N., (2005), “Erken Çocukluk Gelişiminin Desteklenmesi-I: Beslenme”, *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi*, S: 48, 179-195.
- SARDOĞAN, M. E., T. F., KARAHAN, (2005), “Evli Bireylere Yönelik Bir İnsan İlişkileri Beceri Eğitimi Programı’nın Evli Bireylerin Evlilik Uyum Düzeylerine Etkisi”, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, C: 38, S: 2, 89-102.
- ŞİMŞEK ORHON, F., A. KARA UZUN, (2013), “Adölesan Gebeliklerin Anne ve Bebek Sağlığına Olan Etkileri”, *Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Mecmuası*, C: 66, S: 1, 19-23.
- TÜRKYILMAZ, A. S., T. ADALI ve P. ÇAĞATAY SEÇKİNER, (2013), “Beslenme Durumu ve Çocuk Sağlığı”, *Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması* içinde, Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, Ankara, 157-174.
- UNICEF Türkiye, (2010), “Erken Evlilikler”, *Uçan Süpürge Uçan Haber Kadın Dergisi*, S: 26, 14-15.
- YILDIRIM, N., (2004). “Türkiye’de Boşanma ve Sebepleri”, *Bilgi / Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, C: 28, 59-81.
- YÜKSEL-KAPTANOĞLU İ. ve B. ERGÖÇMEN, (2012), “Çocuk Gelin Olmaya Giden Yol”, *Türkiye Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, C: 15, S: 2, 128-161.

Diğer Yayınlar

- ARSLAN, E. (2008), “Bağlanma Stilleri Açısından Ergenlerde Erikson’un Psikososyal Gelişim Dönemleri ve Ego Kimlik Süreçlerinin İncelenmesi”, *Yayınlanmamış Doktora Tezi*, Konya: Selçuk Üniversitesi, SBE.
- ÇAKIR, H., (2013), “Sosyo-Kültürel ve Ekonomik Faktörler Çerçevesinde Erken Evlilikler: Ankara Porsaklar Örneği”, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Ankara: Gazi Üniversitesi, SBE.

Çocuğun Psikososyal Gelişimini Destekleme Programı, (2015), T.C. Sağlık Bakanlığı
Türkiye Halk Sağlığı Kurumu Ruh Sağlığı Programları Daire Başkanlığı, Ankara.

<http://psikiyatriksosyalhizmet.com/aile-kavrami-ve-tanimi>, (02.03.2018)

<https://www.nufusu.com/il/2016/ardahan-nufusu>, (12.07.2017)

UNİCEF, (https://www.unicef.org/turkey/crc/_cr23d.html), (11.03.2017)

Türkiye Büyük Millet Meclisi, (2009), *“Erken Yaşta Evlilikler Hakkında İnceleme Yapılmasına Dair Rapor”*.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu, (2010), *“Erken Yaşta Evlilikler Hakkında Komisyon Raporu”*, TBMM Basımevi, Ankara.

Türkiye İstatistik Kurumu, (<http://www.tuik.gov.tr>), (13.05.2017)

4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu, (2001), T.C. Resmi Gazete, 24607, 08.12.2001

EKLER

Ek 1. Erken Evlenen Kadınlara Yönelik Yarı Yapılandırılmış Nitel Görüşme Formu

Yaşınız.... Eşinizin yaşı.....

Eğitim durumunuz nedir?

Medeni durumunuz nedir?

İstihdam durumu?

Kaç kez evlendiniz?

İlk evlendiğinizde sizin ve eşinizin yaşı?

Nasıl evlendiniz? (görücü usulü, kaçarak, Anlaşmalı ve ailenin rızasıyla, Anlaşmalı ve aile rızası olmadan, Kaçırılarak, Kuma olarak evlilik..) Eşinizle nasıl tanıştınız? Eşinizle evlenmenizde karar alıcılar kimlerdi? Eş seçiminde dikkat edilen kriterler nelerdi?

Nikâh türü? (resmi, dini, her ikisi de)

Eğitim hayatınız nasıldı? Eğitiminiz yarıda kaldıysa bunun nedeni neydi?

Erken evlilik yapmanızda etkili olan faktörler nelerdi? (yoksulluk, anne babanın eğitim durumu, ergenlik dönemi..)

Erken yaşta evlenmeniz sağlık durumunuzu nasıl etkiledi? (fiziksel, ruhsal sağlık, sosyal etkileşim, hamilelik süreci..)

Evlilikte ne gibi sorunlar yaşadınız? Evlilik hayatına uyum sağlamanızı zorlaştıran etkenler nelerdi?

Eşinizle herhangi bir problem yaşadınız mı? Yaşadıysanız bu problemleri nasıl çözdünüz? Şiddete maruz kaldınız mı?

Annenizin eğitim durumu nedir?

Babanızın eğitim durumu nedir?

Anne babanızın evliliği erken evlilik miydi?

Ailenizin ekonomik durumu nasıldı? Aileniz tarafından başlık parası alındı mı? Şu anki durumunuz nasıldır, geliriniz var mı, kendinizin ve çocuğunuzun ihtiyaçlarını karşılayabiliyor musunuz?

Evinizde kaç kişi yaşıyorsunuz?

Çocuk sahibi olmaya nasıl karar verdiniz? Planlı gebelik miydi?

Evinizde sigara, alkol kullanan kişiler var mı?

Çocuğun bakımı ve sağlıklı gelişimine ilişkin neler biliyordunuz, bu bilgileriniz yeterli miydi?

Çocuk bakımı ve yetiştirmede ne gibi sorunlarla karşılaştınız? Yaşadığınız sorunları erken yaşta evlenmeniz ve genç ebeveyn olmanızla ilgisi olduğunu düşünüyor musunuz?

Çocuk bakımında eşiniz destek oluyor mu? Çocuğunuzun babası ile aralarındaki ilişki nasıldır?

Çocuğunuza vakit ayırabiliyor musunuz? Çocuğunuzla nasıl vakit geçiriyorsunuz? (kitap okuma, oyun oynama, konuşma..)

Çocuğunuza yönelik siz veya ailedeki diğer bireyler tarafından şiddet uygulandı mı?

Çocuk beslenmesi ile ilgili bilginiz var mı? İlk 6 ay anne sütü verildi mi? 0-6 yaş çocukta beyin gelişiminin önemini biliyor musunuz?

Çocuğunuzun tıbbi kontrollerini düzenli yaptırıyor musunuz? (aşı, boy kilo takibi..)

Çocuğunuz ev içerisinde ve/veya ev dışarısında herhangi bir kaza geçirdi mi?

Çocuğunuz okula gidiyorsa, okul durumunu takip ediyor musunuz? Öğretmenleriyle çocuğunuzun eğitimi hakkında görüşüyor musunuz?

Çocuğunuzun arkadaş çevresini tanıyor musunuz? Arkadaşları ile nasıl vakit geçirdiğini biliyor musunuz?

Çocuğunuza öfkelendiğiniz zaman öfke kontrolünü sağlayabiliyor musunuz?

Yaşadığınız toplumda erken evlilikler yaygın mı? Çocuğunuzu erken evlendirmeyi düşünüyor musunuz?

Ek 2. Ardahan Halk Sağlığı Müdürlüğü Araştırma Onay Yazısı

T.C
ARDAHAN VALİLİĞİ
Halk Sağlığı Müdürlüğü

28-03-2016

Sayı : 19104808 / 144
Konu : Araştırma İzni Hk.

SAYIN;EBRU YORGUN

İlgi: 16.03.2016 tarih 20759765 sayılı dilekçeniz.

“Erken Evlilikler ve Çocuk Yetiştirmede Karşılaşılan Problemler” konusunda Müdürlüğümüze bağlı Toplum Sağlığı Merkezlerinde araştırma yapmak istediğinize dair Dilekçeniz ve Ekleri Müdürlüğümüz “Araştırma talepleri Değerlendirme Komisyonunca” incelenmiş olup; Kişisel Verilerin Gizliliği ve Konu ile ilgili Yasal Mevzuata uygun hareket etmeniz koşulu ile talebiniz uygun görülmüştür.

Gereğini rica ederim.

Dr. Ulaş ŞENTÜRK
Halk Sağlığı Müdürü

Ek:Dilekçe
Özgeçmiş
Başvuru Formu

KARAGÖL MH. KONGRE CAD. NO:20 HALK SAĞLIĞI MÜDÜRLÜĞÜ /Fatma SELLİ
0478 2114615

KOMİSYON KARARI

16.03.2016 tarih 70759765 sayılı Dilekçe ile Başvuru yaparak "Erken Evlilikler ve Çocuk Yetiştirmede Karşılaşılan Problemler" konusunda Toplum Sağlığı Merkezlerinde araştırma yapmak isteyen Ebru YORGUN'un Dilekçesi ve Ekleri incelenmiş olup; Dilekçe Ekinde Sunulan Belgelerin Türkiye Halk Sağlığı Kurumu Aile Hekimliği Eğitim ve Geliştirme Daire Başkanlığının 20.06.2014 tarih 3736643 sayılı Genelgesi ekinde bulunan formata uygun olduğu ve eksiksiz bir şekilde tanzim edildiği, ayrıca araştırma konusunun aynı genelgede belirtildiği şekilde Müdürlüğümüzce değerlendirilmesi gereken başvurular kapsamında olduğu anlaşılmış olup;

Yapılan Değerlendirmede adı geçen araştırmanın yapılmasında herhangi bir sakınca görülmemiştir.

Komisyon Başkanı

Ulaş ŞENTÜRK

Halk Sağlığı Müdürü

Üye

Erol YILMAZ

Aile Hekimliği Şb. Md.

Üye

Pakistan ÇELİK

Destek Hizmetleri Şb. Md.

Üye

Meral Lale YILMAZ

Bulaşıcı Olmayan Hastalıklar,
Programlar ve Kanser Şb. Md. V.

Üye

Mahmut ŞENCAN

Bulaşıcı Hastalıklar,
Çevre ve Çalışan Sağlığı Şb. Md

ÖZGEÇMİŞ

25 Ağustos 1991’de Iğdır ili merkez ilçesinde doğdu. İlköğrenimini merkeze bağlı Atatürk İlköğretim Okulu’nda, ortaöğrenimi Kazım Karabekir Anadolu Lisesi’nde tamamladı. 2009 yılında Sakarya Üniversitesi’nde Sosyal Hizmet Bölümü’ne yerleşti. 2011-2012 eğitim-öğretim döneminde Erasmus Yaşamboyu Öğrenim Programı çerçevesinde Almanya’da “HAWK Hochschule für Angewandte Wissenschaft und Kunst”da eğitim gördü. 2013 yılında Sakarya Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümünde lisans eğitimini tamamladı. Aynı yıl Ardahan Halk Sağlığı Müdürlüğüne Sosyal Hizmet Uzmanı olarak atandı. 2015 yılında Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programına kabul edildi. Görevine İstanbul Bakırköy İlçe Sağlık Müdürlüğünde devam etmektedir.